Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány

Évkönyve

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyve 1995

Budapest, 1996

Kiadja a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány
A kiadásért felelős: Kurucz István kuratóriumi elnök
A kiadványt gondozta: Kovács Gergelyné és Bartók Ibolya
A fényképeket Hajdú József és Koppándi Ágnes készítette
A címlapon: a diósdi Rádió- és Televíziómúzeum. Fotó: Hajdú József
Műszaki szerkesztő: Bartók Ibolya
Angol fordítás: Brian McLean
Nyomdai előkészítés: CICERÓ kft
Nyomás: CIER-PRINT Bt.

ISSN 1214–4689

Kurucz István

Előszó helyett köszönet

Alapítványi múzeumaink ebben az évben két új kiállítóhellyel gazdagodva tanúbizonyságát adták annak, hogy munkájuk széles szakmai körökben pártfogókra és segítőkre talált.

A Debreceni Postaigazgatóság fennállásának 75. évfordulóján új helyen, szebb környezetben, 4 éves szüneteltetés után újra megnyílt a Delizsánsz Kiállítóterem, ahol a nagy filatelista és adományozó dr. Soó Rezső Kossuth-díjas botanikus emlékszobáján kívül a debreceni postatörténet hat évszázadát, a távközléstörténet másfél száz esztendejét ismerhetik meg a látogatók.

A rádió feltalálásának 100., a magyar rádió-műsorsugárzás megindulásának 70. évfordulóján, 1995. december 1-én avatta fel dr. Lotz Károly közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter a diósdi Rádió- és Televíziómúzeum állandó kiállítását. Az ott volt több száz meghívott közül, akik végigsétáltak a hazai rádiózás és televíziózás jeles műszaki személyiségeit megörökítő emlékparkon, úgy érezték, hogy alapítványunk egész szakmai közösségünk adósságát törlesztette le elődeink fakuló emlékezetének életre keltésével. Mérföldkőnek tekinthetjük a Hawaii Egyetem ajándékaként dr. Békésy György Nobel-díjas fizikus, akusztikus postamérnök tudományos hagyatékának és kísérleti berendezéseinek hazatérését. A múzeum két Békésy Emlékszobája nem csak a hagyatékot, de Békésy életét és munkásságát is bemutatja.

Meggyőződésem, hogy ezen két újabb intézményünk alapvetően a közjót, az oktatást, a nevelést és a közművelődést szolgálja. Mindezt úgy, hogy példamutató elődeink, alapító társaságaink tevékenységét az adott korszakok társadalomépítő tényezőiként mutatja be.

Alapítványunk munkatársait ezeknek az eredményeknek az elérésében több százan segítették. Köszönet ezért azoknak a magyar és külföldi tudósoknak, mérnököknek, kutatóknak, muzeológusoknak, technikusoknak, nyugdíjasoknak, tervezőknek és kivitelezőknek, akik emlékezéseikkel, tudásuk, ismereteik, féltve őrzött emléktárgyaik átadásával, lelkiismeretes és pontos munkájukkal hozzájárultak a *Delizsánsz Kiállítóterem* és a *Rádió- és Televíziómúzeum* létrejöttéhez.

Kovács Gergelyné

Beszámoló

a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1995. évi munkájáról

Az alapítványi munkáról

Az alapítvány – működésének hatodik esztendejében – a debreceni Delizsánsz Kiállítóterem és a diósdi Rádió- és Televíziómúzeum állandó kiállításainak megnyitásával megvalósította a magyar hírközléstörténet alapítványi múzeumaink gondozására bízott tárgyi és dokumentációs örökségének széles körű ismertté tételét, bemutatását. Az 1995. év végére kiépült múzeumi hálózatunk, a Postamúzeum, Bélyegmúzeum, Telefónia Múzeum, Rádió- és Televíziómúzeum, a balatonszemesi, nagyvázsonyi, ópusztaszeri, hollókői, debreceni múzeumok, valamint a paksi mozgóposta-vagon kiállításai a magyar hírközlés minden ágazatát, korszakát mindhárom alapítónk közös kincseként interpretálják. Eredményeink elsősorban az alapítóink biztosította nyugodt és biztonságos körülményeknek köszönhetőek, másodsorban az alapítványi gazdálkodásnak és ügyvitelnek, amely a múzeumi gazdálkodásnál és ügyvitelnél rugalmasabban alkalmazkodik a mindenkori valós lehetőségekhez, az alapítók igényeihez és évről-évre tervszerű múzeumi feladatokban valósította meg az alapítványi célkitűzéseket. Céltudatos, eredményközpontú alkalmazott muzeológiai gyakorlatot teremtett meg, amely 1995-ben nemcsak muzeológusaink, de az alapító részvénytársaságok múzeumainkkal kapcsolatban álló munkatársai körében is felértékelődött. Az alapítványt nemcsak az alapítók, hanem a részvénytársaságokból kivált kisebb szervezetek is segítették. A privatizáció érzékelhetően nem fejtett ki hátrányos hatást munkánkra, de a több közgyűjteményt is kedvezőtlenül érintett változások megelőzésére szükségesnek tartjuk a hat esztendő alatt bekövetkezett változások, kialakult gyakorlatok de jure megerősítését, azaz az 1995-ben elmaradt *Alapító Okirat Módosítás* elkészítését és bejegyeztetését.

A gyűjteményekben folyó munkákról

A múzeumok gyűjteménygyarapodási adatai az alábbiak voltak:

Bélyegmúzeum	Magyar bélyeggyűjtemény	53 891	db
	Külföldi bélyeggyűjtemények	19 212	db
	Vegyes gyűjtemények	1 316	db
	Bélyeggrafikai vázlatok	776	db
	Könyvtár	153	db

Postamúzeum	Tárgyi gyűjtemény	4 682	db
	Dokumentációs gyűjtemények	23 211	db
		21	köteg
		5079	egység
	Könyvtár	710	db

A gyűjteménygyarapodás kiemelkedő értékei:

- Dr. Békésy György Nobel-díjas fizikus tudományos hagyatéka, kísérleti eszközei (a Hawaii Egyetem ajándéka),
- 105 darabos katonai híradástechnikai gyűjtemény (a Magyar Honvédség ajándéka),
- 16 000 darabos képeslapgyűjtemény,
- 192 darabos, az 1945–1946-os inflációs korszakot felölelő magyar filatéliai gyűjtemény (Mrs. E. Arundel asszony ajándéka),
- 2 darab XIX. századi értékbenyomásos postai küldemény (az Állami Nyomda ajándéka),
- vevő és adóantennák gyűjteménye,
- 20 db posta- és távközléstörténeti képzőművészeti alkotás,
- 2 db felújított postai gépkocsi (IFA teherautó, Barkas kisbusz),
- 58 db hangszalag a világ rádióitól.

A gyűjteménygyarapodás mértéke mind a tárgyi, mind a dokumentációs gyűjtemények leltárában elmaradásokhoz vezetett, de a gyűjtést ennek ellenére elsődlegesnek kell tekintenünk, hiszen sok anyagra a megsemmisítés előtti percekben találtak rá a muzeológusok.

Restaurálás, rekonstrukciók, szemléltető eszközök múzeumainkban

A restaurálási és rekonstrukciós munkák eredményei a debreceni és a diósdi új állandó kiállításokon láthatók. A debreceni kiállításon az egykori mátraházi salter, egy csőposta, öt távbeszélő-készülék, két távgépíró, egy értékőrző láda, a diósdi múzeumban hatvan rádiókészülék, egy generátor, közel húsz stúdió- és adóberendezés reprezentálja megújítva vagy működőképes állapotban a Postamúzeum restaurálási tevékenységét.

A Telefónia Múzeum megnyitása óta (1991) ebben az évben sikerült újabb, jelentős lépést tennünk az interaktív szemléltető eszközök alkalmazásában. A látogatók legnagyobb megelégedésére a diósdi kiállításban tizenöt, a debreceniben öt berendezést telepítettünk. A számítógépes információs berendezések különösen a diákság körében váltak közkedveltté, de a bővebb ismeretszerzést igénylő szakmai látogatók is kedvelik.

Kiállítások

A múzeumok kiállítási tevékenysége hasonlóan a gyűjteménygyarapításhoz, a gyűjtésekhez, kedvezőtlen hatással van a rendszerező és feldolgozó tudományos munkára, ám a szakmai és a közönségkapcsolatok ápolásában mégis nagy jelentőségű. Különösen azért,

mert a múzeumlátogatók országosan évek óta csökkenő létszámát a rendezvényeket kiegészítő változatos helyszínű időszaki kiállítások jótékonyan befolyásolják. Úgy tűnik, a múzeumok költséges propagandájánál hatékonyabb, ha múzeumaink mennek kiállításaikkal a széles társadalmi köröket megmozgató rendezvényekre.

Állandó kiállítások:

A magyar műsorszórás 70 esztendeje,
Békésy György élete és munkássága,
Debrecen hírközléstörténetének hét évszázada,
Soó Rezső emlékkiállítás.

Időszaki kiállítások:

Természet '95 – Szekeres Erzsébet bélyeggrafikái és textilképei,
Zombory Éva bélyegtervező munkássága,
Az UPU a bélyegeken,
Erzsébetváros a filatéliában,
A MABÉOSZ emlékkiadványai,
Mrs. Arundel ajándékai –1945-46 közötti filatéliai gyűjtemény,
Az Állami Nyomda ajándékainak bemutatása,
Természetvédelmi motívumok,
Olimpiai témájú első napi borítékok,
Olimpiafila '95: Sport és Olimpia,
A Jászság posta- és bélyegtörténeti emlékei,
A hajdú városok és Hajdúböszörmény posta- és bélyegtörténete,
Válogatás a Bélyegmúzeum Zeppelin gyűjteményéből,
Lengyel György bélyegtervező munkássága,
Magyar sportbélyegek, postai értékcikkek az olimpiai játékok érmeseiről,
Molnár C. Pál emlékkiállítás,
Berki Viola grafikái,
Marconi emlékkiállítás,
Puskás Tivadar munkássága,
Karácsonyi bélyegkép-pályázat pályaművei,
35 éves a Szentesi Televízióállomás.

Nemzetközi kiállítások:

Kossuth emlékkiállítás (Róma),
Sport és Olimpia: Az első magyar sport és olimpiai bélyegek (Lausanne),
Európa bélyeg (Riccioni),
Az ENSZ és szervezetei a Magyar Posta bélyegein (Bangkok).

Tudományos tevékenység, elismerések

A tudományos tevékenység és a kutatómunka elsősorban az állandó kiállítások anyaggyűjtésére, a forgatókönyvek és az információs anyagok megírására terjedt ki – az adattári anyaggyűjtések mellett. Az 1994. évi alapítványi évkönyv történeti kronológiájának folytatása 1918-ig készült el. Megszaporodtak a múzeumok munkatársainak tudományos és ismeretterjesztő publikációi. A Postamúzeum munkatársai közül dr. Sebestyén Kálmán történész-muzeológus kandidátusi fokozatot szerzett, Rákóczi Margit könyvtáros-muzeológus publicisztikai tevékenységéért a postai sajtópályázat harmadik díját nyerte el. Hajdú József fotóművész – gyűjteménykezelő muzeológus immár harmadik éve nyerte el a Pécsi József fotóművészeti ösztöndíjat, s ez év őszén a Magyar Fotográfiai Biennále „Alkalmazott fotó" kategóriadíját. Kovács Gergelyné múzeumigazgató – kultúrtörténészt a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium Pro Natura díjjal tüntette ki. Több muzeológus kiállításrendezői, vetélkedőszervezői tevékenységéért kapott elismerést. A Bélyegmúzeum Kossuth emlékkiállítását a római Magyar Intézet plakettjével, a Sport és Olimpia kiállításra küldött magyar anyagot a „Prix Olimpia" ezüstéremmel ismerték el.

Közművelődési, közönségkapcsolati tevékenység

A világnapi ünnepségek kiegészítéseként szerveztük „A mi rádiónk" diákpályázat eredményhirdetését a Távközlési Világnapra, a debreceni Delizsánsz Kiállítóterem megnyitását a Postai Világnapra.

107 óvoda, általános és középiskola nevezett be a 100 éves rádiót és a magyar műsorszóró rádiózás 70. évfordulóját köszöntő pályázatra. A nyertes pályázók díjazásában minden alapítónk részt vett és a zsűrizés munkáját éppúgy megosztotta velünk, mint az eredményhirdetés derűs óráit közel 120 nyertes óvodás és diák körében.

Múzeumainkat 1995-ben 75 000 fő látogatta meg. A vendégkönyvi bejegyzések tanúságai szerint a legnagyobb elismeréssel voltak mind a kiállítások tartalmi és formai megjelenése, mind a tárlatvezetések szívélyessége iránt. Ebben a látogatószámban nem szerepel az általunk csak vendégkönyvi bejegyzésekkel regisztrált Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban működő Postamúzeum vendégeinek száma, amely ebben az évben megközelítette az 50 000 főt.

A közönségkapcsolatok ápolásában jelentős támogatást nyújtottak a múzeumainkról és kiállításainkról készült újság-, rádió- és televízió-tudósítások, valamint a MAFITT-tal, MABÉOSZ-szal, HTE-vel közös rendezvények.

Nemzetközi kapcsolatok

1995-ben a MUT és az IATM közgyűlésein vettek részt múzeumaink, valamint a berlini társmúzeumokat látogatták meg. Vendégünk volt a francia Távközlési Múzeum igazgatója, aki a Telefónia Múzeum és a Pleumeur Bodou-i Távközlési Múzeum együttműködését

ajánlotta fel, amely a két múzeum diáklátogatói közötti fax-cserékkel ez év novemberében vette kezdetét.

A diósdi múzeum kiállítási anyagában hallgathatják meg a látogatók annak az 58 nemzeti rádiónak a szünetjeleit, reggeli jelentkezését és egy-egy gyermekek énekelte dalt, amelyet a Postamúzeum kiterjedt levelezése következtében kaptunk meg. Folytatni kívánjuk a teljes világanyag összegyűjtéséig.

A Bélyegmúzeum munkatársai Bécsben tekintették meg az árverezésre bocsátott Ryan anyagot, s ezután tettek javaslatot az Állami Nyomda ajándékaként gyűjteményükbe került archiváliák megvásárlására.

Gazdálkodás

Alapítványunk az 1995. évi pénzügyi terveknek megfelelően gazdálkodott. Részletes beszámolónk az 1995. évi várható költségekről és az 1996. évi költségvetési tervről november 20-án eljutottak alapítóinkhoz. Az alapítvány működésében likviditási zavarok nem voltak, a felügyeleti ellenőrzés hiányosságokat nem tárt fel.

Budapest, 1995. december hó

Papp Józsefné

Historia Domus – Bélyegmúzeum, 1995

A gyorsan múló idő, az értékes pillanatok megörökítése indította a Bélyegmúzeumot arra, hogy krónikása legyen a múzeumban folyó tevékenységnek, lehetőséget adva a jövőnek ahhoz, hogy a múlt emlékeiben tallózhasson.

Az 1995-ös esztendő jubileumi év volt, hiszen a múzeum 65 éve fogadja a filatélia érdekességei iránt érdeklődő látogatókat.

A krónikás bővelkedik azokban az eseményekben, amelyek az év 365 napjából kiragadva érdemesek a megörökítésre.

Január 5-én az 1995-ös bélyegkiadási terv alapján ülést tartott a Magyar Posta Rt. mellett működő tanácsadó testület, ahová meghívást kapott a múzeum képviseletében jelen sorok írója is.

Január 17-én Manfred Bergmann úr a laussani Olimpiai Múzeum igazgatójával egyeztette a Bélyegmúzeum és a Magyar Olimpiai Bizottság a közösen rendezendő centenáriumi kiállítás programját.

Január 24-én az európai *Természetvédelmi Év* keretében a *Természet '95* című kiállítást dr. Tardy János államtitkár úr nyitotta meg. A kiállításon Szekeres Erzsébet textil- és bélyegképeit valamint grafikáit tekinthették meg az érdeklődők.

A természet szépsége ihlette meg az alkotó művészt, amikor elkészítette műveit. A Bélyegmúzeum kiállításán megelevenedő természeti szépségek felhívták a figyelmet természeti örökségünk megóvására. A kiállítást Majsai Mária rendezte, forgatókönyvét Nikodém Gabriella készítette.

A kiállításról a Duna Televízió, a Hol-Mi és a Tv3 készített bemutatót. A bélyegek között helyet kapó rendhagyó kiállításról és a hozzá kapcsolódó rendezvényekről, a környezetvédelemről, a bélyeggrafika nyújtotta lehetőségről riport hangzott el a rádió Oxigén című műsorában, ahol Juhász Judit beszélgetett Szekeres Erzsébet művésznővel és jelen sorok írójával.

Február 7-én a Providencia Biztosító Társaság képviselőivel a muzeális anyag biztosítási lehetőségeiről tárgyaltam Hadi Antalnéval a kuratórium képviseletében.

Február 8-án dr. Molnár László úrral, a Gervay Mihály Postatörténeti Alapítvány elnökével az 1996. évi Posta- és Bélyegtörténeti Világtalálkozó előkészítéséről és a múzeummal való együttműködésről folyt megbeszélés.

Február 14-én a múzeum biztonsági rendszerének karbantartásáról, felújításáról és a korszerűbb védelmi rendszer kialakításáról készült árajánlatról tárgyalt a múzeum képviselője.

Február 24-én a Magyar Posta Rt. *Karácsony '95* bélyegtervezésre gyermekrajz pályázatot hirdetett. A beérkezett pályaművek zsűrizésében – a Postamúzeumban – Majsai Mária festőművész a múzeum kiállítás-kivitelező grafikusa vett részt.

Március 1-én az Olimpiai Múzeum *100 éves a Magyar Olimpiai Bizottság* című kiállítására előkészített bélyeganyagot zsűrizte a Magyar Posta Rt., a MABÉOSZ és a Magyar Sport Múzeum képviselőiből alakított bizottság. A Szegedi Istvánné forgatókönyve alapján, Majsai Mária által kivitelezett kiállítást jónak ítélték.

Március 6-án a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság ülésének adott otthont a múzeum, *Színes-számú krajcáros bélyegek metszetjavítása* címen székfoglaló előadást tartott Sebestyén Tamás úr (Franciaország) a Julian G. Clive Gyűjteménygyarapítási Alapítvány kuratóriumának elnöke.

Március 14-én televíziós forgatás volt a múzeumban, melynek keretében a Hol-Mi című műsor a múzeum időszakos kiállítását mutatta be.

Március 22-én a *Természet '95* című kiállításhoz kapcsolódóan a *Víz Napjára* emlékeztünk egy házi muzsikával egybekötött közönség-művésztalálkozón. A rendezvényen Szekeres Erzsébet művésznő segítségével a textilgrafika alapjaival ismerkedhettek meg a résztvevők.

Március 28–29-ig a Christie's cég Bécsben rendezte meg Gery Ryan bélyeggyűjteményének árverés előtti bemutatóját. A múzeum munkatársai közül Sipos Józsefnével, Solymosi Jánosnéval, Szegedi Istvánnéval tekintettük meg az anyagot. A gyűjteményről Koppándi Ágnes készített fotókat.

Április 6-án az Őszidő című laphoz riport készült múzeumunkról.

Április 12-én a Julian G. Clive Alapítvány Kuratóriuma megtartotta ülését.

Április 20-án a *Föld Napján,* az időszakos kiállításhoz kötődően, Borszékiné Rétháti Ágnes tartott előadást az életet adó kenyérről valamint a korszerű táplálkozásról. Az előadást követően a reformkonyha különlegességeit élvezhették az előadás hallgatói.

Április 21-én üzembe helyezték a múzeum biztonsági rácsait, a dolgozók örömmel fogadták a modern és könnyebben kezelhető rendszert.

E napon a múzeum munkatársai az új telephelyen működő Állami Nyomda bélyeggyártó gépsorával és nyomdatechnikai újdonságaival (számítógép stb.) ismerkedtek meg. A Tv3 stábja a postai alkalmi bélyegzőkről készített riportfilmet a múzeumban.

Április 27-én a Nők Lapja riportere a múzeum érdekességei felől érdeklődött.

Május 5-én a Julian G. Clive Alapítvány Kuratóriuma ülést tartott, napirendje az Arundel asszony gyűjteményének átvételével kapcsolatos teendőket tárgyalták meg. Előkészítették a hivatalos átadást

Május 6-án 14 órakor Mrs. Elaine Arundel 1946-os inflációs bélyeggyűjteményének hivatalos átadására került sor a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány, a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság és a sajtó képviselőinek jelenlétében. A múzeumnak ajándékozott bélyegeket kiállításon tekinthették meg a látogatók.

Május 9-én a *Madarak és Fák Napján* a Magyar Posta Rt. a múzeumban bocsátotta forgalomba a *Természetvédelem Éve* és a *Háború Vége* elnevezésű bélyegeket. A témához kapcsolódóan Szegedi Istvánné rendezett kamara-kiállítást a múzeumban. A rendezvényen dr. Csernák Endre és dr. Tardy János emlékeztetett a természet megóvásával kapcsolatos időszerű tennivalókra.

Mrs. Elaine Arundel aláírja az ajándékozási okmányt

A Natura Magazin a *Természetvédelem '95* című bélyeg tervezőjével, Varga Pál grafikusművésszel készített interjút s egyben bemutatta a Bélyegmúzeumot is.

A Bélyegmúzeum 65 éves születésnapját csendesen, de az alkalomhoz illő programokkal tette ünnepélyessé. Az éves kiállítási programban szereplő eseményekhez tárlatvezetések, közönség- és művésztalálkozók, gyermekfoglalkozások, rövid kamarazenei bemutatók társultak.

Ebben a sorozatban jelentős eseményt jelentett a **május 27-én** rendezett baráti találkozó, melyre az Állami Nyomda Rt. igazgatósága invitálta a filatélia iránt érdeklődőket, valamint a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány, a Magyar Posta Rt., a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségének vezetőit és a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság tagjait.

A találkozón Gyergyák György az Állami Nyomda Rt. vezérigazgatója ajándékot adott át a Bélyegmúzeumnak. Beszédében kitért arra, hogy napjainkban a kissé talán túlzott elanyagiasodott világban gyakrabban lenne szükség egymáshoz kötődésünk emberhez méltó kifejezésére. A két intézmény kapcsolata nem üzleti jellegű, ezért kell kihangsúlyozni, hogy a múzeum – a bélyeg és a filatéliai emlékek megőrzésén és bemutatásán túl – sajátos módon az Állami Nyomda több mint 100 éves történetének és múltjának egy jelentős emlékhelye.

Az ajándékként átadott posta- és bélyegtörténeti dokumentumokat Gary Ryan gyűjteményének árverésén fedezte fel Novotny Erzsébet a nyomda osztályvezetője. Az Állami Nyomda vezetése a Zürichi Christie's árverésen vásárolták meg a ritkaságokat. Mindkét levélpostai küldemény filatéliai érdekesség és természetesen az Állami Nyomda által gyártott első postai értékcikkek közül való.

A felfedezést követő elhatározás után, a mecénási szándéknak megfelelően, a levelek méltó helyükre a Bélyegmúzeumba kerültek.

Az 1867-es még bécsi Állami Nyomdában készült levelezőlap a 2 krajcáros rányomott bélyeggel (díjjeggyel) 1871-ben került feladásra, mivel a Magyar kir. Posta ezt az értékcikket 1871. 05. 31-én kivonta a forgalomból. A feladó a magyar Állam Nyomdában készült 2 krajcáros réznyomatú bélyeggel bérmentesítette a küldeményt

A másik ajándék egyedi postatörténeti ritkaság. Az ajánlottan feladott értékbenyomásos boríték 1890 novemberében indult útjára a Budapest-Krisztinaváros postahivatalából Angliába. A 3 krajcáros rányomott (díjjegyes) bélyeges postai küldemény csak csekély számban maradt fenn, a magasabb postai tarifáknak megfelelő bélyegekkel (30 Kr) való kiegészítés még ritkábbá teszi azt. A levelet, a sikertelen kézbesítés miatt, az angol posta címnyomozás céljából felbontotta és ezután sikeresen eljuttatta a címzettnek. A címoldalon alkalmazott londoni postakezelési bélyegzők még értékesebbé teszik a levelet.

Az Állami Nyomda ajándékának átadása

A baráti találkozón az értékes ritkaságok átadása során a résztvevők házi muzsikában gyönyörködhettek és megtekinthették a múzeum kamara-kiállításán az Állami Nyomda 1871-es díszalbumát és a nyomdában előállított első hazai gyártású bélyegeket és nyomólemezeket.

Június 2-án nyílt meg Zombory Éva életmű-kiállítása. Dr. Csernák Endre a Magyar Posta vezérigazgató-helyettese megnyitóbeszédében méltatta a Munkácsy-díjas képzőművész bélyegtervező grafikusművészi munkásságát, amellyel elismerést szerzett a ma-

Zombori Éva művésznő az aranyérem átvétele után

gyar bélyegeknek. A Magyar Posta Rt. aranyéremmel ismerte el Zombory Éva munkásságát.

Június 7-én tévé-felvétel készült az időszakos kiállításról és rádió riport Zombory Éva és a bélyegek kapcsolatáról.

Június 11 és 18 között a múzeum részt vett az *Olympiafila '95* rendezvénysorozaton. A kiállítást J. A. Samaranch a NOB elnöke nyitotta meg, a múzeum anyaga tiszteletdíjat és oklevelet kapott. A kiállítást Szegedi Istvánné készítette és Majsai Mária kivitelezte.

Július 6–7-én megtörtént Zombory Éva munkáinak sajtó alá rendezése, Nikodém Gabriella és Koppándi Ágnes közreműködésével.

Július 25-én Jászberényben a Jászok Világtalálkozója eseménysorozatra készültünk. Az esemény fővédnöke Göncz Árpád köztársasági elnök volt. A kiállítási anyagot Solymosi Jánosné állította össze, a kivitelező Majsai Mária volt.

A Jászok Világtalálkozója – **július 29-től augusztus 12-ig** – Jászberényi ünnepi rendezvénysorozatának leglátogatottabb rendezvénye volt a Jászberényi Bélyeggyűjtő kör által a Lehel vezér Gimnáziumban rendezett bélyegbemutató tárlat.

A jászberényi bélyeggyűjtők – sok évtizedes gyűjtőmunka eredményeként – a magyar bélyegeket széles körben prezentáló anyagaikat mutatták be, így a tárlatlátogatók megismerték a klasszikus és a modern magyar bélyegeket egyaránt. Dr. Kovács József debreceni postaigazgató a Magyar Posta Rt. képviseletében és a jászok Világszövetségének tagjaként is támogatója volt a sikeres rendezvénynek. Felkérésére a Bélyegmúzeum öt tablón a jász településekkel kapcsolatos postatörténeti dokumentumokat, öt tablón pedig a világtalálkozót szimbolizálva, *Öt földrész virágai* címmel készített válogatását mutatta be.

Dr. Kovács József példamutatóan menedzseli a Magyar Posta Rt. bélyegkereskedelmét csakúgy, mint az igazgatósága területén működő bélyeggyűjtő köröket. Támogatásával a Hajdúböszörményi – Szabó Antal által vezetett – Ifjúsági Bélyeggyűjtő Kör az 1994/95-ös tanévben, a bélyeggyűjtés népszerűsítése érdekében, az iskolai tantervhez kapcsolódó tematikus bélyegkiállításokat mutatott be a város iskoláiban.

Augusztus 14–20-ig a Hajdúhét rendezvénysorozatában a Bélyegmúzeum kamarakiállítást rendezett a Hajdúböszörményi Művelődési Házban. A 100 m^2 alapterületű kiállításon a hajdúvárosok tematikus bélyegválogatásait és alkalmi bélyegzőit is bemutat-

tuk. A kiállítást Makó Albert a Debreceni Postaigazgatóság igazgatóhelyettese nyitotta meg. A forgatókönyvet Solymosi Jánosné készítette, Majsai Mária kivitelezte, a helyszínen a felszerelésben Kiss Ildikó és Kálmán Vilmos segített.

A kiállítás első részében Olimpiafila '95 vagyis a Nemzetközi Olimpiai és Sportbélyeg kiállításon a Budapesti Városháza Dísztermében bemutatott, tiszteletdíjat kapott, reprezentatív anyagot tekinthették meg a látogatók.

A bemutató második részében a Soó különgyűjtemény egyik impozáns anyagából, a festménymotívum-gyűjteményből *Múzeumok remekművei a világ bélyegein* címmel miniatur reprodukciós tárlatot rendeztünk, melynek megtekintése során Európa legjelentősebb múzeumainak, képtárainak világhírű műveiben gyönyörködhettek a rendkívüli tárlat látogatói.

A kiállítás harmadik része a Hajdúsághoz kapcsolódott. A Bocskai István által alapított ősi hajdúvárosok postatörténete tárult fel a korai keletbélyegzők bélyeges lenyomatain és a klasszikus futott leveleken, melyeket a hajdúvárosokban adtak postára illetve oda címeztek. Bemutatásra került a Bocskai Istvánt ábrázoló bélyeg próbarajza, az eredeti grafika, a nyomdai készítés fázisai és az elsőnapi boríték. Az alkalmi bélyegzőgrafikák megtekintésével a látogatók felidézhették Hajdúböszörmény jelentős eseményeit, melyeken a Magyar Posta alkalmi bélyegzőket használt.

A Magyar Posta Rt. mindkét rendezvényt alkalmi levelezőlap forgalomba bocsátásával, emlékbélyegzők használatával és alakalmi posták működtetésével támogatta.

Augusztus 8-án a VIDI COP cég ajánlatott tett a múzeum anyagának CD-RAM-ra való feldolgozására.

Szeptember 19-én a Natura Magazin az Almássy Lászlóról megjelent postabélyegekről készített tévé-felvételt.

Szeptember 25-én a Téka című tévé-műsorban szerepelt a Bélyegmúzeum anyagából készült összeállítás és az időszakos kiállítás bemutatása.

Szeptember 28-án a *68. Bélyegnapra,* a MABÉOSZ Székházában, Sipos Józsefné forgatókönyve alapján, Majsai Mária kivitelezésében a *Magyar Légiposta Története* című kiállítással szerepelt a múzeum. Az anyag a tiszteleti osztályban elismerést kapott.

Október 2-án a *Nemzetközi Postaegyesület a Magyar Bélyegeken* című kiállítással vette kezdetét a Postai Világnap rendezvénysorozat. A megnyitóbeszédet dr. Oláh László úr, a Magyar Posta Rt. Nemzetközi osztályának vezetője tartotta. A kiállítást Szegedi Istvánné rendezte és Majsai Mária kivitelezte.

Október 12-én ismét megnyitotta kapuit a Debreceni Delizsánsz Kiállítóterem. A posta- és távközléstörténeti kiállítás társaságában méltó elismerést kapott dr. Soó Rezső emlékszobája. A kiállítást Solymosi Jánosné rendezte és Majsai Mária kivitelezte.

Október 26-án a Szegedi Körzeti Stúdió forgatott múzeumunkban, az első világháború után megindult hazai és nemzetközi légipostai küldemények bemutatásáról. Az esemény jubileumán emlékrepülés volt az eredeti útvonalon.

November 12 és 19 között az Erzsébetvárosi Napok rendezvénysorozathoz kapcsolódóan Angyal Erzsébet kamara-kiállítást rendezett. A kiállítás anyagát a kerületi ifjúsági vetélkedőhöz is felhasználták a versenyzők. Az ERNA rendezvénysorozaton a múzeum díjmentességet biztosított az látogatóknak. A kerületi kábeltelevízió is bemutatta múzeu-

munkat. A rendezvény sikeréhez Angyal Erzsébet odaadó munkája is hozzájárult, melyet a VII. kerületi Polgármesteri Hivatal is nagyra értékelt.

November 27-én – a múzeum kegyeleti tevékenysége keretében – megkoszorúztuk a postatörténeti emlékhelynek számító sírokat és a Budapest 4-es hivatal falán elhelyezett I. világháborús emléktáblát.

December 4-én, a közelgő karácsonyi ünnepek előtt, az aktív és a nyugdíjas kollégák bensőséges hangulatban búcsúztatták el Tóth Béláné munkatársunkat, aki rokkantnyugdíjba vonult.

Tóth Béláné nyugdíjazása

December 19-én a MOB megalakulásának ünnepi ülésén – amelyen Samaranch úr is jelen volt – bélyegekről valamint a *külön elismerést* kapott grafikákról, díjjakról készített kiállítást a múzeum. Az anyagot Szegedi Istvánné állította össze, Majsai Mária készítette a grafikai kivitelezést.

Nikodém Gabriella

Természet '95
Szekeres Erzsébet kiállítása a Bélyegmúzeumban

1995. február 3-án az *Európai Természetvédelem Éve* keretében nyitotta meg a Bélyegmúzeumban Szekeres Erzsébet textiltervező iparművész kiállítását dr. Tardy János helyettes államtitkár, a Természetvédelmi Hivatal elnöke. A *Természet '95* című összeállítás a művésznő varrott faliképeit, szőnyegeit, ritkán látható grafikáit gyűjtötte csokorba, melyeknek témája, *élő* világunk, pillanatnyi megállásra késztet zaklatott hétköznapjaink rohanásában. Különösen fontos ez az *urbánus* ember számára, aki reménytelenül kiszakadni látszik természetes közegéből, kinek megszokott életterévé lassan a kő- és betonrengeteg válik, kinek számára ünnepszámba megy a tiszta levegőn, érintetlen természeti környezetben való barangolás, az istenadta szépségre való rácsodálkozás.

Szekeres Erzsébet faliképei olyan ihletett érzékenységgel közvetítik számunkra az évszakok változásának, a természet örök körforgásának, az elemek harcának, a zuzmók, fák, virágok elmúlásának és újjászületésének pillanatról pillanatra változó, hol derűs, hol borongós hangulatait, hogy kényszert érzünk a költővel együtt felsóhajtani: „Mit ér an-

Gyermekfoglalkozás

nak az élete, ki nem bámészkodhat soh'se?" A béke, a derű, a nyugalom érzésével ajándékoznak meg ezek az alkotások, melynek hatására egy időre elfeledkezhetünk haragról, küzdelemről, hajszolt hétköznapokról és néhány pillanatra azok lehetünk, akik valójában vagyunk, egyenrangú részei a nagy *egésznek*.

Ha meggondoljuk szomorú dolog, hogy csupán a manapság oly divatos kampányok képesek a figyelem középpontjába terelni olyan fontos témákat, melyeknek minden napunkat, minden tettünket, minden gondolatunkat meg kellene határozniuk, de amiket – mint elferdülő értékrendünk szerint kevéssé fontos dolgokat – mégis oly könnyedén tolunk félre. Holott a természet védelme, környezetünk épségének megóvása, a biológiai egyensúly fenntartása mindannyiunknak létérdekünk. Különösen fontos erre felhívni a felnövekvő nemzedékek figyelmét, akiknek nevelésében az eltárgyiasult oktatás mellett megkülönböztetett figyelmet kell fordítani annak tudatosítására, hogy az ember nem függetleníthető biológiai környezetétől, hiszen része annak.

Mindennapi kenyerünk

E gondolat jegyében szervezte meg a Bélyegmúzeum azokat az egésznapos gyermekfoglalkozásokat, melyeknek ez év márciusában a *Víz napja* adott keretet. A több csoportban érkező kisiskolásokkal Szekeres Erzsébet osztotta meg szavakba és képekbe fogalmazott gondolatait környező világunkról, a természetben újra helyét kereső emberről. A kötetlen tárlatvezetést követően a gyerekek megismerkedhettek a szövés, a fonás, a hímzés eszközeivel, anyagaival, egyszerűbb technikáival. Megszerzett tudásukat rögtön a gyakorlatban is kipróbálhatták, így kelt életre hirtelen számtalan színes virágocska a karkötőkön, öveken, apró terítőkön a kezeik alatt.

Március 22-én este ünnepi koncertnek adott helyet a múzeum kiállítóterme. A *Víz napja* tiszteletére összegyűlt közönség előtt Bach, Debussy, Barios, Brouwer zeneművei csendültek fel, melyeket magyar népdalok kamarazenekarra írt átdolgozásai követtek.

Más jellegű rendezvénnyel emlékezett meg a múzeum április 21-én a *Föld napjáról*, ezúttal a földből áradó erőt, életet helyezvén középpontba. *Mindennapi kenyerünk* címmel Borszékiné Rétháti Ágnes avatta be az érdeklődőket a természetes nyersanyagokkal dolgozó reformkonyha és a házi kenyérsütés rejtelmeibe. Az oldott hangulatú előadást és beszélgetést követően Ágnes kissé szokatlan összetételű, ámde jóízű falatokat kínálva invitálta kóstolóra a jelenlévőket, nem kevés számú hívet toborozva ezáltal a természetes konyha kedvelőinek táborába.

Májusban a *Madarak és fák napját* kettős bélyegkibocsátással ünnepelte a Magyar Posta. A Bélyegmúzeum kiállítótermében helyezték forgalomba a Forgács Miklós által tervezett *A háború vége Európában* elnevezésű bélyeget és Varga Pál grafikusművész csodálatos sorozatát, mely *A Természetvédelem Éve Európában* címet kapta. Az ünnepi esemény alkalmából köszöntőt mondott dr. Tardy János helyettes államtitkár, a Természetvédelmi Hivatal elnöke és dr. Csernák Endre a Magyar Posta Rt. vezérigazgató-helyettese. A rendezvény hátteréül Szegedi Istvánné kis kamara-kiállításba rendezte a témához kapcsolódó bélyegeket.

Bélyegkibocsátás a Bélyegmúzeumban

Szekeres Erzsébet káprázatos színekben pompázó, derűt, nyugalmat árasztó alkotásai otthont teremtettek az összejöveteleknek, segítségükkel oldott hangulatú, egymásra figyelő és egymásra ismerő beszélgetések alakulhattak ki, új, tiszta gondolatok születhettek.

A kiállítás 1995. május 30-ig volt megtekinthető.

Kisfaludi Júlia

Historia Domus – Postamúzeum, 1995

Hétköznapjaink sodrában nincs megállás! Akár tetszik, akár nem, akár tudatosul bennünk, akár észrevétlenül történik – az események könyörtelenül követik egymást. Így fordult elő, hogy szinte meg sem melegedett könyvespolcunkon 1994. évi évkönyvünk, alighogy kézbevettük, szeretettel átlapoztuk, máris ülhettünk neki a folytatás megírásának. Sietségünk nem kapkodás, hanem céltudatos törekvés arra, hogy végre utolérjük magunkat, hogy 1995. évi évkönyvünk ne a rákövetkező naptári év decemberében jelenjen meg. Ezért, hogy a Historia Domus krónikása számára szinte egybeolvad a két esztendő.

Az 1995. év újra a rádió- és televíziótörténeti gyűjtemény, illetve leendő kiállításunk munkáinak számbavételével indult. **Január 24-én** Krizsákné Farkas Piroska és Kiss János Szentesen jártak a rádióállomáson, egy helyi rádiótörténeti kiállítást előkészíteni.

Február 17-én megérkezett hozzánk az a három nagyméretű Molnár C. Pál festmény, mely eredetileg a Panoráma Szállodát díszítette. A szálloda privatizációját megelőzően kerültek múzeumunkban elhelyezésre, s ezzel ötletet adtak egy időszakos kiállítás megrendezéséhez.

Február 21-én Krizsákné Farkas Piroska, Somoskéry Ákos, Hajdú József, az Antenna Hungáriától Pataki Klára Pécsett és Uzdon a televízióállomásokon gyűjtőúton voltak. Videofilmet készítettek egy rádiós magángyűjteményről, a NEC japán televízióadóról és közvetítő-kocsiról.

Március 4-én szombaton múzeumunk és a PKI-terem adott otthont a Magyar Posta Rt. által 1994. decemberében meghirdetett „Karácsonyi bélyeg" című gyermekrajzpályázat eredményhirdetésének. A 200 legjobbnak ítélt, megható szépségű és változatosságú rajzból készített kiállításunkat az ünnepség napján több mint fél ezren, az azt követő napokban sok százan tekintették meg.

A Karácsonyi bélyeg gyermekrajzpályázat nyertesei

10-én a 72. sz. levélfeldolgozó postahivatal nyilvános szakmai bemutatót szervezett az új NEC (japán) gyártmányú levélfeldolgozó-gépsor üzemeléséről, működéséről. Közülünk Kiss János, Rákóczi Margit és dr. Tóthné Farkas Anna tekintették meg.

Március 23-án a bélyegmúzeumi kolleganőkkel közösen Debrecenbe látogat-

tunk, ahol a postaigazgatóság vezetőjével és a beruházási osztály képviselőivel az új múzeumi kiállítóhely kivitelezési munkáiról, berendezéséről, határidőkről és az üzemeltetési kérdésekről tárgyaltunk.

Április 4-én Krizsákné Farkas Piroska és Somoskéry Ákos újabb gyűjtőúton jártak: Abonyban és Újszilváson rádió-magángyűjteményt néztek meg, illetve televíziókészülékeket gyűjtöttek.

A hónap folyamán dr. Tóthné Farkas Annával és Beszédes Ernővel többnapi munkával átnéztük és rendszereztük azokat az iratokat, dokumentumokat, melyeket Kurucz István, alapítványunk elnöke az Adatátviteli Igazgatóságon összegyűjtött, s közelgő nyugdíjbavonulására készülve a múzeumnak felajánlott.

Április 27-én délelőtt – részben alapítványunk szervezésében – sajtótájékoztatót rendeztünk a PKI-teremben. Az Ajtósi Dürer Kiadónál megjelent *10 éves a Magyar Rádió* reprint kiadás, Randé Jenő–Sebestyén János: *Azok a rádiós évtizedek...,* Heckenast Gábor–Horváth Gyula: A *stúdiók világa* című könyvek bemutatására került sor. Ugyanezen nap délutánján nyitottuk meg a zeneteremben *Molnár C. Pál* munkáiból válogatott *Vázlatok, képek, bélyegek* című időszakos kiállításunkat, melyet Grünwald Éva és Hajdú József rendezett illetve kivitelezett.

Ugyanerre az időre – április 27–28 – esett a Közép-Európai Műszaki Múzeumok (MUT) Szövetségének nemzetközi konferenciája Keszthelyen, melyen Kovács Gergelyné igazgatónő megbízására, jelen sorok írója képviselte a Postamúzeumot. Fő téma – az eltelt két év beszámolói mellett – a közép-európai feltalálókról szóló közös kiadvány tervezete volt.

Május 6-án ismét múzeumunk közreműködésével a PKI-terem volt helyszíne a MAFITT Szalon tudományos ülésének. Czirók Dénes tartotta meg székfoglaló előadását *A kocsiposta története 1750-1850 között* címmel.

A Szentesi Televízióállomás épületében május 10–11-én Krizsákné Farkas Piroska, Grünwald Éva, Beszédes Ernő és Kiss János rádió- és televíziótörténeti kiállítást rendeztek, melynek szűk körű megnyitóján is részt vettek.

Május 17-én a *Távközlési Világnap* központi ünnepsége délelőtt Lakihegyen volt, ahol Kovács Gergelyné igazgatónő, Krizsákné Farkas Piroska, Hadi Antalné és Hajdú József kollégák képviselték múzeumunkat. Ugyanakkor az Andrássy úti helyiségekben vendég gyermekek vették át az „uralmat". Még az év elején meghirdettük óvodák, általános- és középiskolák számára *A mi rádiónk* című pályázatunkat, melyre rajzok, hangkazetták és írásos munkák érkeztek. A délelőttől kezdve folyamatosan érkező gyerekeket átkísértük a Szent István Bazilika megtekintésére, majd 14 órakor került sor az ünnepélyes eredményhirdetésre. A három kategóriában összesen

Örömteli percek a Mi rádiónk pályázat díjkiosztásán

107 pályázat érkezett. A 77 óvoda közül I. díjat az őrhalmi, II. díjat a tyukodi, III. díjat a mátészalkai Balassi utcai, a nyíregyházi 7. sz., a tállyai és ászári óvoda kapott. A 27 pályázó általános iskola közül I. díjat a kéki, II. díjat a hódmezővásárhelyi Mária Valéria utcai, III. díjat a szolnoki Széchenyi körúti és a mohácsi Park utcai általános iskola kapott. Középiskolai kategóriában első díjat a zsűri nem adott ki, II. díjban a nyíregyházi 107. Sz. Szakiskola, III. díjban a budapesti Tótfalusi Kiss Miklós Nyomdaipari Szakközépiskola és a tiszacsegei Speciális Szakiskola részesült. Ezenkívül nagyon sok gyermek kapott egyénileg különdíjat (ajándékot), vagy részesült a zsűri dicséretében.

Szintén 17-én délután Krizsákné Farkas Piroska a Rádióban képviselte múzeumunkat, ahol a 6-os stúdió bejárata melletti falon emléktáblát avatott a Magyar Rádió dr. Békésy György tiszteletére.

Bakos Jánosnak, a Matáv Rt. beruházási osztályvezetőjének nyugdíjba vonulása alkalmából, május 29-én rendezett baráti és hivatalos búcsúztatásának múzeumunk díszterme volt a helyszíne.

Június 9-én váratlanul elhunyt *Miklós Sándor* kollégánk, aki a Telefónia Múzeumban portásként dolgozott. 23.-án, utolsó útjára Beszédes Ernő, Hadi Antalné, Koppándi Ágnes, Kusnyir Sándor, Lehelvári Sándorné, Nagy László és Somoskéry Ákos kísérte.

A Magyar Posta Rt. újabb bélyegrajz pályázatot hirdetett gyermekek számára *Atlanta '96* címmel. A résztvevőknek június 14-én a múzeumban kellett olimpia illetve sport témájú pályamunkáikat elkészíteni. Pihenésképp,a jól végzett munka jutalmaként nyereményjátékokban vehettek részt.

Forog a szerencsekerék az Atlanta '96 pályázat résztvevőinek

Június 25. és 30. között Kovács Gergelyné igazgatónő részt vett az IATM konferencián, melyet Norvégiában (Oslo és Stavanger) rendeztek meg.

Idén megvalósult a régóta tervezett tanulmányút Berlinbe. **Július 19-én** az Antenna Hungária – Sánta József vezette – mikrobuszával indultunk útra Kovács Gergelyné igazgatónő, Kurucz István kuratóriumi elnök, Krizsákné Farkas Piroska, Pataki Klára, Szilágyi József a Diósdi és Halász Sándor a Jászberényi Rádióállomás vezetője, és a krónikaíró postatörténeti muzeológus. Berlinben először a Rádiómúzeumot néztük meg. Másnap dr. Hans Hübner, a Berlini Postamúzeum igazgatójának vendégei voltunk. Körbevezetett bennünket új, állandó kiállításukon az egykori Uránia palotában, majd az évek óta átépítés, felújítás alatt álló, múlt századi postamúze-

umi palotát mutatta meg. Utolsó hivatalos programként fölkerestük és megkoszorúztuk Mihály Dénes sírját a Berlin–Wilmesdorfi temetőben.

Koszorúzás Mihály Dénes sírjánál

Július 26-án – többhónapos levelezés és előkészítő munka eredményeképpen – megérkezett a honolului egyetemről dr. Békésy György hagyatéka. A csomagok kibontására és vámolására (Vám- és Pénzügyőrség jóvoltából 1 dollár/darab képletes vámdíjért) Diósdon az alapítvány (Kovács Gergelyné, Krizsákné Farkas Piroska, Hadi Antalné), az Antenna Hungária Rt., a Posta Kísérleti Intézet és a Puskás Tivadar Híradástechnikai Szakközépiskola képviselőinek jelenlétében került sor. Közöttük volt dr. Szabó Csaba washingtoni követségünk kulturális tanácsosa, akinek meghatározó szerepe volt a hagyaték hazatérésében. A hazaérkezett műszerek, kísérleti berendezések, munkaeszközök rendeltetése, működése – a velük együtt érkezett (angol nyelvű) dokumentációk ellenére is – ismeretlen volt előttünk. Ezeket meghívott orvos- és akusztikus szakértők (dr. Illényi András, dr. Brebovszky Judit, dr. Tarnóczi Tamás, dr. Götze Árpád, dr. Badik Adrianna) véleménye alapján sikerült azonosítani.

A hónap végén 29. és 31. között Grünwald Éva és Bencze András Székesfehérváron az Országos Restaurátor Konferencián vettek részt.

Augusztus folyamán számos mellbevágó és megdöbbentő fényképfelvétel készült az Andrássy úti műemléképületünk lépcsőházának és kapualjának állapotáról, emberi és állati ürülékek szennyezéséről. A kerületi önkormányzatnak készítettük, hogy az épület felelősségteljesebb kezelésére (pl. kapuzárás, galambriasztó háló) ösztönözzük.

Szeptember 14-én alapítványunk képviseletében Kovács Gergelyné és Krizsákné Farkas Piroska vettek részt – a gépkocsi-balesetben elhunyt – Bartha Attila, az Antenna Hungária Rt. igazgató-helyettesének temetésén.

A hónap utolsó napjaiban jelent meg 1994. évi évkönyvünk, melyet idén is Bartók Ibolya szerkesztett. *Postatörténeti kronológia 1867-1900-ig* című fejezete különnyomatként is napvilágot látott.

Szeptember végén (27. és 29. között) és **október** elején (2. és 5. között, valamint 9–10-én) készítettük el új kiállításunkat Debrecenben.

Október 6-án a Postai Világnap alkalmából *Rákóczi Margit* könyvtárosunk a postai szaklapokban megjelenő postatörténeti publicisztikai tevékenysége elismeréséért a postai sajtópályázat harmadik díját vehette át.

Az idei Postásbálon, október 7-én a Postamúzeum számára érkezett két tiszteletjeggyel Bartók Ibolyával vettem részt.

A Debreceni Postaigazgatóság dísztermében október 11-én, délelőtt 11 órakor dr. Kovács József igazgató ünnepi beszédben megemlékezett az igazgatóság 75. évfordulójáról és dr. Csernák Endre vezérigazgató-helyettes megnyitotta új kiállításunkat a *Delizsánsz Kiállítóteremben*.

Az Andrássy úton október 12-én *Berki Viola* festőművész grafikáiból – közöttük az 1970-es években tervezett dísztávirataiból – Hajdú József rendezte kiállításunkat Feledy Balázs művészeti író nyitotta meg.

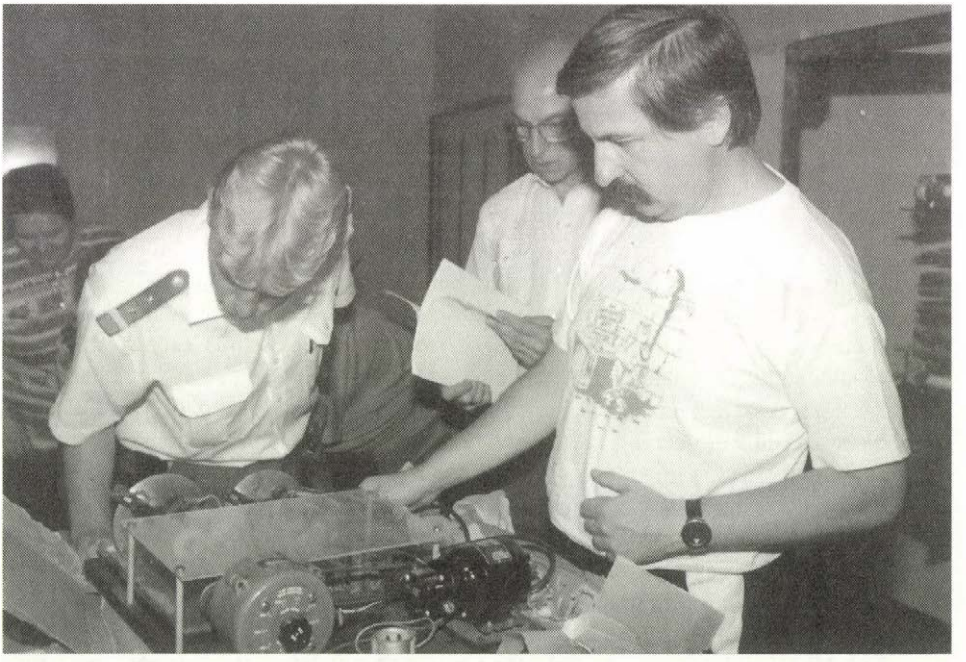

A Békésy hagyaték átvétele

Október 13-án a muzeológia életében két nagy eseménynek is helyszíne volt Gödöllő. Sajtótájékoztatón mutatkozott be a Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Társaság. Ugyanekkor mutatták be a *Magyar Múzeumok* című új, a Pulszky Társaság és a Magyar Múzeumok Szövetsége által közösen életre hívott folyóirat első számát. A fenti rendezvényeken Kovács Gergelyné, Krizsákné Farkas Piroska és Lehelvári Sándorné képviselte múzeumunkat.

A gyomai *Kner Nyomdaipari Múzeum* ez évben ünnepelte létrejöttének 25. évfordulóját. Az október 20-án rendezett emlékülésen, az új állandó kiállítás megnyitóján és a szervezett üzemi látogatáson Bartók Ibolyával vettünk részt.

Októberben az Andrássy úti múzeumi helyiségekben és munkaszobákban sor került az igen régi és tűzveszélyes elektromos vezetékhálózat teljes felújítására, cseréjére.

November 2-án Réti János kocsikészítő mester hozzáfogott piros delizsánszunk részleges felújításához, kiegészítéséhez. A munka legvégén – a velünk való szakmai egyeztetés és megállapodás alapján – a valóságot jobban megközelítő sárga-zöld színűre festi át a „valóságban soha nem vörös" postakocsit.

A Magyarországi Olasz Kultúrintézet közvetítésével érkezett hozzánk a *Marconi Alapítvány* által összeállított vándorkiállítás Bécsből. *1995 a rádiózás nemzetközi éve* alkalmából Marconi életútját és rádiókísérleteit mutatja be. A szellemes, könnyen összerakható installációk és tablók egy hasonló vándorkiállítás elkészítésére inspiráltak.

Egész november folyamán lázasan folyt a diósdi kiállítás szerelése, berendezése. Az utolsó simítások, az utolsó felirat és az utolsó számítógépes program helyére kerülése után, **december 1-én**, pénteken déli 12 órakor többéves munkánk végén fölkerült az „i"-re a pont, megnyílt a Diósdi Rádió- és Televíziómúzeum.

Az ünnepet követő első munkanapon, december 4-én Kovács Gergelyné Irénkét, igazgatónőnket köszöntöttük abból az alkalomból, hogy éppen 10 éve, 1985. december elseje óta áll a Postamúzeum élén.

Hollndonner László és Hernitz Ferenc meghívására 11-12-én Sopronba látogattunk: Bartók Ibolya, Beszédes Ernő, Grünwald Éva, Koppándi Ágnes, Kovács Gergelyné, dr. Tóthné Farkas Anna és e sorok írója. Megelégedéssel néztünk körül a Matáv Rt. és a Magyar Posta Rt. közös soproni posta- és távközléstörténeti gyűjteményének új

Az utolsó simítások

helyiségeiben, elámultunk Feri bácsi egyszemélyes muzeológusi munkájának eredményén, sőt néhány tárgy láttán némi *szakmai irigység* is elfogott bennünket.

A soproni gyűjtemény megtekintése

Karácsony közeledtével megint megélénkült az érdeklődés a karácsonyi képeslapok iránt. December 18-án Nagy Izabellával beszélgettem a telefonkártyákon megjelenő mikulás, karácsony, újév témájú ábrázolásokról. Ez a néhány perc a 23-i *Szombat délelőtt magazinja* című műsorban volt hallható a Petőfi rádióban.

A Karácsonyt követő első munkanapon, 27-én 40 főnyi látogatót, közöttük 28 gyermeket vittünk ki autóbusszal Diósdra, ahol az Antenna Hungária Rt. szakembereinek vendégeként egy rövid előadás után alaposan megismerkedhettek a rádió- és televíziótörténeti emlékekkel. Nagy sikere volt körükben a *Cicavíziónak* és a multimédiás bemutató rendszereknek, különösen a különböző országok rádióadóinak műsoros bemutatkozásának.

Összegzésképpen bátran állíthatom, 1995-ben új fejezet zárult le a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány életében. A Rádió- és Televíziómúzeum megnyitásával az Alapítványhoz tartozó filiáléknak olyan hálózata jött létre, mely térben és tartalmát tekintve is jól elkülöníthető, s ezzel az egyes szakágak (posta, távbeszélő, műsorszórás) szakmai története részletesebben, alaposabban bemutatható.

Hajdú József

Képzőművészeti kiállítások a Postamúzeumban

1995-ben a Postamúzeum, a szakmai kiállításokon túl, két képzőművészeti tárlatot rendezett. Az érdeklődők Molnár C. Pál és Berki Viola munkáival találkozhattak a múzeum zenetermében. Mindkét művész életművében – Molnár C. Pál esetében már lezárt életműről van szó – találhatók postai vonatkozású, postai megrendelésre készült művek.

Molnár C. Pál (1894–1989) Battonyán született, a Képzőművészeti Főiskolát Budapesten végezte. Tanulmányutakat tett Svájcban, Franciaországban és Olaszországban. 1929-ben és 1934-ben a Szinyei Társaság-díját, 1936-ban a főváros jubileumi aranyérmét nyerte el. Olaszországban háromszor aranyérmet, az 1939-es Párizsi Világkiállításon Grand Prix-díjat kapott. Grafikus vénájával tűnt föl, s élete végéig számos könyvet illusztrált. Képeit, többek között München, Róma, Velence és New York múzeumaiban őrzik.

Az 1995. április 27-én megnyílt Molnár C. Pál kiállítás anyagának jelentős részét a festő egykori műtermében létrehozott Molnár C. Pál Galéria helyezte ki kiállításunkba. Három óriás pannót, az akkor még az Állami Vagyonügynökség tulajdonában lévő Panoráma Szállodából kölcsönöztünk. A képek Mátyás király vadászatát örökítik meg a Budai hegyekben. A beemelésük nem kis munkába került, de megérte, hiszen a kiállítás időtartama alatt védetté nyilvánította őket a Magyar Nemzeti Galéria. A tőlük kapott *Betlehemi éjszaka* (1927), illetve a magángyűjteményből származó *Menekülés Egyiptomba* (1941) című olajfestmények együtt voltak láthatók a belőlük készült 1994. évi karácsonyi bélyegekkel, amelyeket a Magyar Posta jelentetett meg a művész születésének 100. évfordulójára. Az említett bélyegpár fázisnyomatait és az első napi borítékot a Bélyegmúzeum adta kölcsön jó néhány meg nem valósult bélyegtervvel együtt, amelyek között 1945-ből díjnyertes is található. Ezt megelőzően az 1939-ben megépült Budapesti Postaigazgatóság és Erzsébet Automata Távbeszélő Központ Dob utcai épületéhez készített közel 50 m^2-es mennyezetfreskót, amely azonban 1946 óta már nem látható.

Molnár C. Pál: Telefonos kisasszony, rotációs rajz

Az 1949-ben elkészült Csepel 1. sz. Postahivatal felvételi termének díszíté-

sére kiírt pályázaton a távközlés történetét bemutató freskótervvel pályázott több, neves pályatársával együtt. Noha Szőnyi István tervei valósultak meg, Molnár C. Pál 1:10 kicsinyítésű pályamunkája, három külön megfestett részképpel, a Postamúzeum kép- és ábrázolásgyűjteményének értékes darabja. A kiállítás, amelyet Kovács Gergelyné ajánlott a megnyitóra megjelent közönség figyelmébe, négy hónapig volt látható.

A Postamúzeum következő képzőművészeti kiállításán, a Kiskunhalason született, **Berki Viola** munkáival találkozhattak az érdeklődők. 1958-ban végzett a Képzőművészeti Főiskolán Fónyi Géza tanítványaként. A hatvanas évek óta jelentkezik munkáival a nyilvánosság előtt. Önálló kiállításain túl, szerepelt a magyar festészet több külföldi bemutatóján. Számos pályázati és kiállítási díj tulajdonosa, a Munkácsy-díj (1975) kitüntetettje; 1984-ben az érdemes művész kitüntető elismerésben részesült. Témái – ódon templomok, török fürdők, történelmi alakok, a népi kultúra tárgyi emlékei – alkalmat teremtenek számára a múlt korszerű felidézésére. A pravoszláv ikonok, a késő barokk népművészet, a romantika és a klasszicizmus világát vallja saját hagyományul. A múzeum zenetermében 1995. október 12-től mintegy két tucat akvarell és rézkarc volt látható. A kiállítás érdekessége és egyben apropója az a 6 db dísztávirat-terv volt, amelyek a 70-es években készültek a Magyar Posta tervpályázatára, de sohasem valósult meg. Ezek most első ízben voltak kiállításon a nagyközönség számára láthatóak.

Berki Viola: Lovagkaland (részlet), rézkarc

A kiállítás után a tervek a Postamúzeum kép- és ábrázolásgyűjteményébe kerültek ajándékozás révén, amelyért ezúton is szeretnénk köszönetet mondani a művésznőnek. A kiállítást dr. Feledy Balázs művészeti író nyitotta meg, akinek kiállítás-megnyitó gondolatai közül álljon itt néhány sor.

„Itt a Postamúzeumban azért is vannak jó helyen Berki Viola művei, mert ő állandóan üzeneteket hoz nekünk, és viszi is ezeket tovább. Üzenetei kultúrák találkozásában gyökereznek, s valami olyan emelkedettséget is hordoznak, melyeket dekódolhatunk, amikor *kézhez* vesszük, vagyis átérezve megnézzük őket. Így van ez Dante lapján és Priamos királyfinál, római lapján vagy a budai tornyok megörökítésekor. S valljuk be: különös és fájdalmas érzéssel nézzük a Koszovót vagy Isztriát ábrázoló karcait, melyek ráadásul gyönyörű színnyomásúak is, hiszen e tájak idilljébe tört be kegyetlenül a 90-es évek délszláv történelme. Üzen nekünk tehát Berki Viola, itt a Postamúzeumban, hogy lehet bízni a művészet erejében és hatásában."

Berki Viola művésznő a megnyitó után

Bartók Ibolya

Guglielmo Marconi fotókiállítás a Postamúzeumban

A rádió felfedezésének 100. évfordulója alkalmából, 1995-ben világszerte megemlékező rendezvénysorozat indult el, amelyhez több ország – Nagy-Britannia, Németország, Franciaország, Olaszország, Oroszország – kapcsolódott. E megemlékezések keretében a Guglielmo Marconi Alapítvány egy centenáriumi kiállítást rendezett, amely képeiből az olasz Külügyminisztérium támogatásával egy vándorkiállítás is készült Ezt a fotókiállítást fogadta – Bécs után, Bukarest előtt – 1995. november 3 és 15 között múzeumunk.

A kiállítás hat – fényképekkel illusztrált – tablóját végigkísérve, megismerhetjük Guglielmo Marconi (1874–1937) olasz fizikus és feltaláló munkásságát, életének főbb állomásait. Megtudjuk, hogy Marconi fiatal fizikusként a Heinrich Hertz által leírt elektromágneses hullámokkal kísérletezve találta fel a szikratávírót 1895-ben, és később Hertz, Marconi, Alexander Meissner és mások kísérletei tették lehetővé a drótnélküli rádió kiépítését.

Guglielmo Marconi Bolognában Giuseppe és Annie Jameson fiaként született 1874. április 25-én. A Marconi család vidéki háza, a Pontecchioban lévő „Griffone Villa" nagy szerepet kapott a tudós életében. 1893 és 1895 között – még nagyon fiatalon – a villa második emeleti, laboratóriumnak használt szobájában végezte a vezeték nélküli távközlés első kísérleteit. Az itt megvalósított kezdetleges, kohéreres vevőkészülékkel 1895 tavaszán bonyolította le az első közvetítéseket, és a villa közelében elterülő Celestini-domb volt az első rádióhullámmal leküzdött akadály.

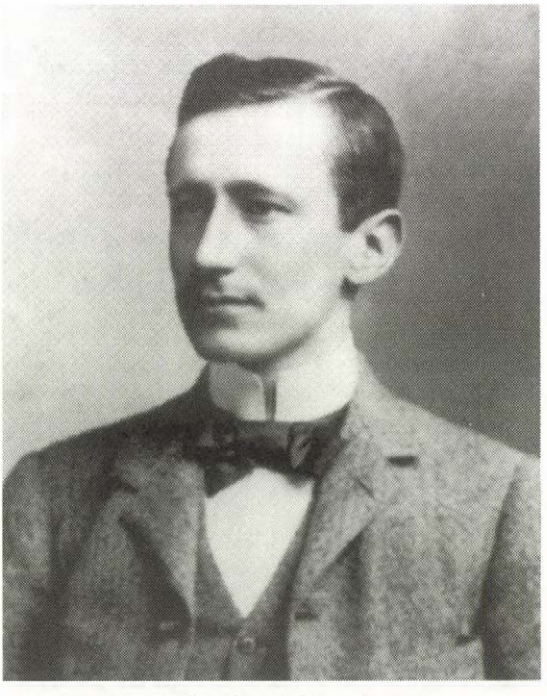

Guglielmo Marconi

Marconi a Griffone Villában folytatott kísérletek után, 1896 februárjában Angliába utazott édesanyja, az ír származású Annie Jameson sugallatára, aki a kísérletek eredményeit látva, elhatározta, Nagy-Britanniában keres segítséget fia számára, hogy találmányai méltó elismerésben részesüljenek. Miután Marconi elnyeri William Preece, a londoni Post Office igazgatójának

támogatását, egy sor gyakorlati bemutatót tartott. 1896. június 2-án pedig beadta a felfedezéseire vonatkozó végleges szabadalmi kérelmét a brit szabadalmi hivatalhoz, melyre 1897. július 2-án kapta meg első – 12039. számú – szabadalmát.

1896. július 27-én Marconi 1 mérföldes távolságú összeköttetést hozott létre, szeptemberben technikai és katonai személyiségek jelenlétében Salisburyban tartott bemutatót. Az 1897 márciusában végrehajtott kísérletek során már 4 mérföldnyi távolságra sikerült közvetítenie. Újabb kísérleteit még ez év májusában a Bristoli Csatornán keresztül végezte.

Kétgömbös szikraköz olajfürdőben

Az olasz Tengerészetügyi Minisztérium azonnal felismerte Marconi felfedezésének fontosságát a hajózók biztonsága érdekében. Ezért 1897 júniusában meghívta, tartson egy bemutató-sorozatot Olaszországban is. Marconi a bemutatóhoz a La Spezia-i Hadihajógyár Molo San Bartolomeo elektrotechnikai laboratóriumában a közvetítőállomást építette ki, a S. Martino nevű páncélos hadihajó fedélzetére pedig a vevőállomást.

A bemutató eredményei arra indították az olasz haditengerészetet, hogy saját elektrotechnikai laboratóriumában létesítsen egy részleget a vezeték nélküli távközlésnek Marconi vezetésével, aki lemondott minden szabadalmi jogáról. Ekkor az Arzenál elektortechnikai laboratóriumnál tanulmányozta és tervezte saját készülékeit. A klasszikus R. Marina típusú adóállomásnál a milánói Balzarini cég szikrainduktorát alkalmazta (1898).

A tabló fotóin láthattunk egy kétgömbös szikraközt olajfürdőben, melyet a Haditengerészet használt; a San Bartolomeo-típusú vevőkészüléket, elektromágneses hullámok vételére szolgáló detektorral (1898); és az első, 1900 áprilisában Gorgona-szigetén üzembe lépett rádiótelegráfiai állomást.

A vezeték nélküli távközlés az egész világon felkeltette az ipar érdeklődését. 1897. július 20-án, 100 000 font sterlinges tőkével, megalakult a „Wireless Telegraph and Signal Co. Ltd.", Marconi szabadalmainak hasznosítására. Eközben Olaszországból visszatérve Angliába, Marconi tovább folytatta kísérleteit.

A Marconi's cég 1898 elején Wight-szigetén, Alum Bayban állította fel az első állandó székhelyű állomását, a 23 km-re lévő Bournemouth-szal való összeköttetés biztosítására. Később ezt a távolságot 29 km-rel sikerül növelni, amikor a bournemouthi állomást Polleba helyezték át.

1898. június 20. és 22. között Marconi rádiótávírón bemutatta az első sajtószolgáltatást. A „Flying Huntress" hajón elhelyezett adón keresztül a dublini „Daily Express" napilap szerkesztőségével lépett érintkezésbe. Így közvetítették a kingstowni vitorlásverseny minden részletét. A képeken a vitorlásverseny időtartama alatt alkalmazott adó- és vevőberendezést is láthattuk.

A Wight szigetével való állandó összeköttetést biztosító poole-i állomás felavatása 1898. június 3-án történt. Miután létrejött az összeköttetés a kingstowni vitorlásversennyel, valamint a királyi jacht és Osborne House között, a rákövetkező nyáron Marconi újabb kísérleti összeköttetéseket hozott létre a Havon Hotelnél felállított poole-i állomást felhasználva.

A távközléstörténet rendkívüli jelentőségű eseménye volt – a La Manche-csatornát átívelő – az angliai South Forelandon és a francia Wimereux-n létesített állomások között létrejött összeköttetés.

1899 szeptemberében, az angol és francia tudományos akadémia üléstermei között hoztak létre összeköttetést, diplomáciai jegyzékváltás céljából. A doveri állomást a könyvtárnál állították fel, az antennát pedig a Town Hall-on.

Miközben folytatódnak a rádiótávközlő szolgáltatás gyakorlati jelentőségét előtérbe helyező bemutatók, a Marconi cég 1900-ban egy rádiótávközlési szakembereket képző iskolát hozott létre.

A szikratávírók széles sugárzási spektruma miatt a vezeték nélküli távírókészülékek ki voltak téve az interferenciáknak, zavarásoknak. Marconi kidolgozott egy módszert a behangolásra, amellyel az állomások egymás között feloszthatták a frekvenciasávokat. Paritás esetén a készülékek nagyobb távolságot képesek áthidalni. 1900. április 26-án adták ki Marconinak a 7777. számú szabadalmat, a hangolt, vezeték nélküli távírásra, amelyen 1898 óta dolgozott.

A La Manche-csatornát átívelő összeköttetés bemutatása után, 1901 áprilisában a francia kormány felkérte Marconit a Franciaország és Korzika közötti, vezeték nélküli összeköttetés kiépítésére.

A megnyitó percei

Ez érlelte meg Marconiban azt az elképzelést, hogy összeköttetést hozzon létre Amerika és Európa között. A kiválasztott európai hely Poldhu volt Cronwallban, ahol Marconi az első rádiótávközlési adóállomást 1900 októberében hozta létre.

Az első, óceánon túli jelet 1901. december 12-én a newfoundlandi St. John's-ban vették. Az antenna egy rézvezeték volt, melyet egy papírsárkány tartott és a vevőállomást egy signal hill-i épület belsejében helyezték el.

Az olasz haditengerészet Marconi rendelkezésére bocsátotta a „Carlo Alberto" nevű hadihajót, hogy két rádiótávközlési kampányt hajtson végre, melyek közül az elsőn, 1902 júniusa és júliusa között, Észak-Európa tengerein Olaszország királya találkozott az orosz cárral és Marconi Popovval. Az első kampányhoz a hadihajót a Marconi cég rádiótávközlési berendezéseivel szerelték fel, melyet egy nagy, két árboc közé kifeszített legyezőantennához kötöttek (1902. június 26.).

Railey és Rutheford korábbi kutatásaiból kiindulva Marconi létrehozta a mágneses detektort, mely 1902-ben a Carlo Alberto hajó fedélzetén lehetővé tette a nagytávolságú akusztikusfüllel való vételt. A kettős lehallgatású mágneses detektort a „Marconi's Wireless Telegraph Co" valósította meg. A kettős lehallgatás két szakembernek tette lehetővé, hogy jelzéseket kapjanak egymástól függetlenül, így módjukban állt a hibák jelenlétét megállapítani. Ez a szerkezet összeköttetésben állt a Marconi–Franklin-típusú rezgőkörrel és használatos volt egészen az elektromos vezetékes vevőkészülékek megjelenéséig.

Miután a „Carlo Alberto" hajó pozitív eredményekkel visszatért első útjáról, elindult Észak-Amerika felé, hogy megpróbáljon óceánon túli kapcsolatot létrehozni Amerika és Európa között. Majd 1902 novemberében, miután a glace bay-i rádiótávközlési állomás beállítása befejeződött, Marconi megvált a Carlo Alberto hadihajótól.

Kanadában – Glace Bay-ban – hozták létre az új állomást, hogy összeköttetésben legyenek Európával. 1902 decemberétől az öreg kontinens, Marconi érdemeinek köszönhetően érintkezhetett az újvilággal. Az Amerikai Egyesült Államok is elhatározta, hogy egy ugyanilyen berendezést létesít Cape Cod-ban. A Marconi-féle mágneses detektor, melyet itt is alkalmaztak, legyőzte a már elévült kohérert.

1902. november 29-én Marconi megkapta a november 30-án küldött táviratot Poldhuból – nyilvánvalóan az időeltolódás miatt –, mely a Glace Bay-ből leadott jelek kiváló vételéről szólt.

A centenáriumi képsorok segítségével csak részleteket ismerhettünk meg Marconi életéből. A teljes Marconi hagyaték megőrzésére és ápolására létrehozott Guglielmo Marconi Alapítvány ma a Griffone Villában működik, ahol állandó kiállítás mutatja be a feltaláló életét, tudományos tevékenységét és a kísérleteihez használt eszközöket, tárgyakat. A villa előtt kialakított mauzóleumban az 1937. július 19-én elhunyt feltaláló hamvai pihennek.

Pataki Klára

A mi rádiónk

A rádiós jubileumi év ünnepi rendezvényei közül az egyik legsikeresebb és minden bizonnyal a legkedvesebb az óvodák, általános és középiskolák körében meghirdetett pályázatunk volt. Nagy szeretettel és nem kis fejtöréssel készítettük elő és adtuk közre a *Mi rádiónk* című pályázati felhívásunkat a Köznevelés című hetilapban és a Tévé Tékában.

Pályázati felhívás

A rádió felfedezésének 100., a magyar rádiózás megindulásának 70. évfordulója alkalmából a diósdi Rádió- és Televíziómúzeum A mi rádiónk címmel pályázatot hirdet az óvodák, általános- és középiskolák körében, abból a célból, hogy legfiatalabb nemzedékeink elmondják gondolataikat a rádiózásról. Azt, hogy mit jelent számukra a száz éve még csodának számító, napjainkra életünk nélkülözhetetlen kísérőjévé vált rádió. Van-e, maradt-e megkülönböztetett szerepe az újabb csodák, a televízió és a számítógép korában?

Kérjük az óvodákat, iskolákat, karolják fel pályázatunkat és segítsék, hogy a gyermekek és diákok fogalmazzák meg, vessék papírra, vegyék hangszalagra mit jelent számukra a 100 éves rádió!

Beküldendő pályamunkák

Óvodáktól

1. *Egy db. rádióhallgatókat ábrázoló rajzot, A/4-es rajzlapon (zsírkréta, vízfesték, tempera vagy ceruzarajz).*
2. *Egy ötperces hangfelvételt (kazettán), amelyen az óvodások bemutatkoznak (beszéd, versmondás, ének), megismertetve az emberi hang sokszínűségét.*

Általános iskoláktól

1. *Három db. rajzot A/4-es rajzlapokon, amelyeken a rádiózás három nagy földi helyszínét örökítik meg: a stúdiót, az adóállomásokat és a vevőkészülékeket az otthonokban (zsírkréta, vízfesték, tempera vagy ceruzarajz).*
2. *„Egy felejthetetlen rádiós emlékem" címmel 1 gépelt vagy írott oldalt kitevő írást.*
3. *Egy 5, maximum 10 perces hangfelvételt, amelyet az iskoláról és tanulóik iskolai életéről készítenek.*

Középiskoláktól

1. *„A rádió az életünkben" címmel egy két oldalnál nem nagyobb terjedelmű írást (vers, próza, riport vagy esszé).*
2. *Egy 10, maximum 15 perces hangfelvételt, amelyen iskolájuk történetét, a közérdeklődésre számot tartó eseményeket, személyiségeket ismertetik és szólaltatják meg.*
3. *Egyetlen mondatot, A/4-es lapra írva, amelyet az éter hullámain az emberiségnek szívesen üzennének.*

A pályázat díjai: *Óvodák kategóriában I-II-II. díjak,*
Általános iskolák kategóriában I-II-III. díjak,
Középiskolák kategóriában I-II-III. díjak.

Minden díj szórakoztató elektronikai berendezésekből áll, amelyek az óvodai, iskolai életben segíteni tudják a kommunikációt, az ismeretterjesztést és a szórakozást.

A pályázatokat 1995. április 15-ig kell beküldeni a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány címére. Eredményhirdetésre 1995. május 17-én, a Távközlési Világnapon, ez évben a Rádió Napján kerül sor, melyre a nyertes pályázók személyes meghívót kapnak.

Szeretnénk, ha sokan beneveznének pályázatunkra és a beküldött hangszalagok, rajzok, leírások – akár nyertesek, akár résztvevők lesznek – a diósdi Rádió- és Televíziómúzeum dokumentációs gyűjteményében maradva a jövő generációknak is megőriznék esztendőnk diákságának gondolatait a 100 éves rádióról.

Az első száz jelentkező óvodának, iskolának egységcsomagban 1995. március 15-ig postázunk hangszalagokat, rajz- és kéziratlapokat.

A pályaművek elbírálásának nehéz percei

Őszinte örömünkre várakozásunkban nem csalódtunk, hisz 77 óvoda, 26 álalános iskola és 6 középiskola jelentkezett. Az értékelő bizottságnak 572 rajzot, közel félszáz írásművet kellett elbírálnia és természetesen az összes jelentkezőtől beérkezett műsoros kazettákat. Zsűritagként elmondhatom, igazi élvezettel hallgattam végig többször is ezeket a műsorokat. Az 5, 10 és 15 perces összeállítások az óvodai és iskolai életről, a kicsik vidám nótázása és versmondása valóban nehézzé tette a rangsorolást. Az iskolások be-

mutatkozása is érdekes volt, ügyesen szerkesztett riportokkal mutatták be szűkebb-tágabb környezetük nevezetességeit.

A rajzok és írások egyértelműen tanúsítják, milyen fontos szerepet tölt be a rádió a gyermekek életében, ami a műsorszerkesztők komoly felelősségére hívja fel a figyelmet.

Az értékelésben igyekeztem tárgyilagosan, a szabályok szerint eljárni. Itt azonban hadd írjam le néhány egészen szubjektív gondolatomat, nem is annyira a pályázatról, hanem inkább annek ürügyén.

Óvodai II. díj, Bíró Barbara rajza

Tisztelet az óvodáknak! A lelkesen, önfeledten és kitűnően dalolgató, mondókázó és rajzoló ovisokért köszönet és tisztelet az óvó néniknek! Az ország minden részéből, gyakran a legeldugottabb kis településről befutó pályamunkákból az óvodai nevelés szerepe és szép eredménye nyilvánvaló. De nagyon elgondolkoztató, hogy az iskolás években hová és miért tűnik el a kisgyerekek lelkes alkotószelleme; hová szállnak el a dalok, a versek; hová illan a napsugár, az ég kékje, a mező, az erdők zöldje a rajzokról. A sablonokba szorított tantervek, a felnőttek új meg új értékeit, vagy csak azoknak vélt mintáit kergető viselkedési formák elszürkíthetik a gyermekvilág természetes üdeségét. A gyermekek idő előtt felnőnek, képzeletük beleszürkül a felnőttek világába anélkül, hogy megőrizhetnék az óvodás évek színeit.

Sietve megjegyzem, szívderítőek az iskolások pályázatai is, nem ellenük szólnak e sorok. Épp ellenkezőleg, alighanem ők azok, akik óvodáikból elballagva olyan teli tarisznyával léptek be iskolájukba, amelyből még futja az útravaló a későbbi évekre is.

Adjon Isten minél több ilyen derűvel, vígsággal teli tarisznyát a mai óvodásoknak, elsősorban a maguk, de egész társadalmunk örömére is!

És akik nem pályáztak? Tudjuk, az iskolásoknak, a városi gyermekeknek jóval több lehetőségük van a versengés legkülönfélébb műfajaiban, mint az óvodásoknak. Érdeklődésük is megoszlik, igyekeznek annak megfelelő pályázatokat választani. Ezért nem is okozott nagy csalódást az iskolás pályázók kis száma. Természetesen jelentkezésük színesítette, tovább gazdagította volna ezt a rádiós pályázatot. Reméljük, lesz alkalmunk, immár a diósdi Rádió- és Televíziómúzeumban arra, hogy körükben tovább népszerűsíthessük a rádiózást, de nem mondunk le a legkisebb, az óvodás múzeumlátogatók érdeklődéséről sem.

E gondolatok jegyében ideje, hogy visszatérjek a *Mi rádiónk* pályázat ünnepélyes eredményhirdetésére.

A Távközlési Világnapon gyűltünk össze a Postamúzeumban. Bármennyire szerettük volna is, valamennyi pályázót nem hívhattunk meg; előzetes egyeztetés alapján sikerült azonban a *győztesek* képviselőivel találkoznunk. A vendégek és házigazdáik kedves órákat töltöttek együtt már az ünnepség előtti órákban is. Sajnos, az időjárás nem kedvezett a városnéző programnak, de így is maradandó élménnyel gazdagodtak a gyermekek. Egy rövidített séta és a Szent István Bazilika megtekintése, a múzeumlátogatás és a sok jóízű beszélgetés, ismerkedés oldotta a várakozás izgalmait. Akik nem lehettek velünk emléklapot kaptak, és az óvodáknak egy-egy mesekazettát is küldtünk, melyen Domján Edit háromszéki meséket mond a gyermekeknek.

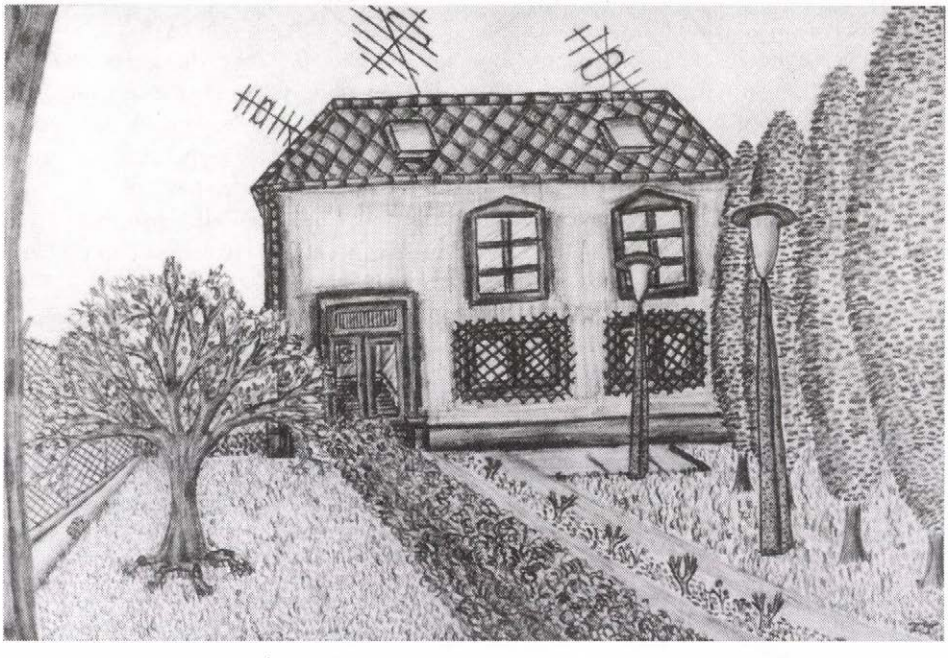

Általános iskolai különdíj, Farkas Tibor rajza

Az eredményhirdetésen szinte egy gombostűt sem lehetett leejteni. A zsibongó, izgatott gyermekekkel a pályadíjakat felajánló intézmények vezetői, a zsűri tagjai és a múzeum munkatársai bizony egy kis nosztalgiával vegyes megilletődöttséggel várakoztak.

Kovács Gergelyné a rendezők nevében köszöntötte a megjelenteket, rámutatva az esemény fontosságára és a pályázat sikerére. Elsőként a 10 óvodából érkezett ovisokat és óvó néniket üdvözölte majd kihirdette az eredményt: az I. díjat az őrhalmi, a II. díjat a tyukodi óvodások nyerték, a III. díjon az aszári, tállyai, mátészalkai és a nyíregyházi 7. sz. óvoda kis csapata osztozott. Különdíjat kaptak rajzaikért a véméndi óvodisták Orsós Robika és Bíró Barbara; a tatabányai Dózsa kerti óvoda kis művészei Bodó Bianka és Zsebő Gábor; valamint a budapesti XVIII. kerületi Dolgozó utcai óvoda.

Az általános iskolák I. díját a kéki általános iskola érdemelte ki, a II. díjat a hódmezővásárhelyi Mária Valéria utcai általános iskola. A III. díjat megosztva a szolnoki Széchenyi körúti általános iskola és a mohácsi Park utcai általános iskola nyerte el. A legjobb általános iskolás rajzolónak Szücs Eszter (Tiszacsege), Faulitsch Zsanett (Mohács), Kiss Kinga (Lánycsók) és Brugoviczky Zsolt (Tállya) bizonyult, mindnyájan különdíjban részesültek, de még többen is kaptak dicséretet rajzaikért.

Összesen 6 középiskola indult a pályázaton, sajnos a zsűri egyiküket sem díjazhatta az első helyen. A II. díjat a nyíregyházi 107. számú szakiskola nyerte el. Ez az iskola lakja az egykori – 1933-ban épült – Eletói Rádióállomás épületét, tehát az iskola szinte *hivatalból* is közel áll a rádiózáshoz. A III. díjat itt is megosztva kellet kiadnunk a budapesti Tótfalusi Kiss Miklós Nyomdaipari Szakközépiskola és a tiszacsegei Speciális Szakiskolának. Írásos anyagaikért egy debreceni és egy egri tanuló kapott különdíjat.

Az értékes díjakat dr. Tófalvi Gyula a Magyar Rádió Alapítvány elnöke, Kurucz István a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány kuratóriumának elnöke, dr. G. Tóth Károly az Antenna Hungária Rt. stratégiai igazgatója, dr. Horváth László a Puskás Tivadar Távközlési Szakközépiskola igazgatója, Berzsenyi Béla a Magyar Rádióamatőr Szövetség elnöke, Valter Ferenc a Westel 450 és György Gábor a Westel 900 képviseletében olyan szeretettel adta át, mintha saját gyermekeik, unokáik sikerének örvendtek volna.

A középiskolásoknak egy érdekes feladatot is adtunk a pályázati kiírásban, hogy írják meg azt az egyetlen mondatot, amelyet az éter hullámain szívesen üzennének az emberiségnek. A beszámoló végén, emlékezve az ünnepség kedves és derűs óráira, ide kínálkozik az egyik üzenet: *„Egy csöppnyi béke, több kék az égre, ne sírjon többé a világ szeme."* Reméljük, a Magyar Rádió sok műsora hoz egy-egy csöppnyi békét a szívekbe, ami eljut sok kis rádióhallgatóhoz is.

„Végezetül már látom, hogy az Egyesült Államokban a legkülönfélébb helyek is egyre jobban hasonlókká válnak, az élet egyre kevesebb és kevesebb érdekességet ad és amint tapasztaltam napjainkban varázslatos dolgokat már csak a múzeumokban találunk... A múzeumok sokféle módon tanítottak meg arra, miként lehet megismerni azt a gazdag tudást, amit az elmúlt ezer évek alatt az emberi géniusz megteremtett."

(Békésy György)

Kurucz István értékelő szavai a diósdi Rádió- és Televíziómúzeum megnyitásán 1995. december 1-jén

Talán csak azok tudják felmérni, milyen hatalmas munkát végzett alapítványunk Postamúzeumának közössége, akik 3 évvel ezelőtt itt voltak velünk, ennek a múzeumnak az „alapkőletételénél". Ennek a közösségnek kuratóriumi elnöki tisztemnél fogva magam is tagja vagyok, így elmondhatom, hogy sikereiket páratlan optimizmusuknak, kitűnő szervezőkészségüknek és emberszeretetüknek köszönhetik. Másként aligha állna melléjük és segítené munkájukat önzetlenül annyi ember, megbecsült idős tudósoktól, mérnököktől fiatal technikusokig, szakiskolás diákokig. Most szívük szerint arra kérnének, hogy mondjak köszönetet az egész emberiségnek, holtaknak és élőknek, akik példáin és intelmein optimizmusuk táplálkozik, akik kérésükre hangszalagokon küldötték ide távoli földrészek ismeretlen gyermekeinek csengő énekét, de ezt csak jelképesen tehetem meg. Azoknak azonban, akik a kezdetektől, mint az Antenna Hungária Múzeumi Bizottságának tagjai vagy a múzeumépítéshez csatlakozott szervezetek nevében tudásukkal, munkájukkal tevőlegesen részt vett barátaink, kollegáink mindenképpen szeretnénk név szerint is köszönetet mondani. Sokan vannak, névsorukat ábécé sorrendbe olvasom:

1. Ágoston György
2. Albrecht Júlia
3. Dr. Badik Adrianna
4. Bártfai Caba
5. †Bartha Attila
6. Bartha József
7. Bedi Gábor
8. Benkő T. Sándor
9. Berzsenyi Béla
10. Biriszló László
11. Dr. Bíró Györgyné
12. Bodroginé Rajner Margarette
13. Bottyánszky János
14. Briák Ottó
15. Czeglédi András
16. Czirják Gyula
17. de Jonge Ede
18. Deákné Lehoczky Gabriella
19. Dósa György
20. Drinóczy János
21. Egyed Istvánné
22. Eiselt Ferenc
23. Fánczi Ferenc
24. Ferenczy Ferenc
25. Fodor Vilmos
26. Fonó Endréné
27. Földi Antal
28. Dr. G. Tóth Károly

29. Dr. Götze Árpád
30. Dr. Hajdú László
31. Halász Sándor
32. Halász Tibor
33. Haraszthy Zoltán
34. Hazai Gábor
35. Heckenast Gábor
36. Hlatky Béla
37. Honfy József
38. Horváth Attila
39. Dr. Horváth László
40. Kanyurszky István
41. Kardos Lajos
42. Dr. Kenderessy Miklós
43. Kenyeres Gábor
44. Kiss Lajos
45. Dr. Koczka Ferenc
46. Kollár Egon
47. Koncz Kázmér
48. †Kontor Lajos
49. Kónya István
50. Koreny János
51. Kovács József
52. Kovács József
53. Kovalik D. József
54. Kozma László
55. Köteles József
56. Krámer Sándor
57. Kránitz Ernő
58. Kubalikné Bánfalvi Gabriella
59. Kuslits Tibor
60. Dr. Lajtha György
61. Lászlóczki Olivér
62. Lukács Gábor
63. Materny Károly
64. Molnár Gábor
65. Molnár Tibor
66. Mosonyi Kálmán
67. Nagy Albert
68. Nagy Kálmán
69. Nagy Lajos
70. Dr. Nagy László
71. Narancsik Mihály
72. Ordasi István
73. Orosz Zsolt
74. Dr. Örvényesy Terézia
75. Paál László
76. Papp Kálmán
77. Pataki Klára
78. Polyák Mihály
79. Radnai Jenő
80. Ray Stewart
81. Recsnik József
82. Ring Sándorné
83. Salló István
84. Sánta József
85. Schuster András
86. Siposné Udvarhelyi Éva
87. Sogrik György
88. Soós Lajos
89. Stanzel Barnabás
90. Sugár Gusztáv
91. Susánszky László
92. Dr. Szabó Csaba
93. Szabó Mihály
94. Székely István
95. Szeleczky László
96. Szender László
97. Szigligeti Erzsébet
98. Szilágyi József
99. Szili Csaba
100. Dr. Szűcs Endre
101. Szűcs László
102. Dr. Tarnóczy Tamás
103. Torbágyi Gyula
104. Dr. Tormási György
105. Tóth Géza
106. Vlasich János
107. Vódli Józsefné
108. Dr. Vörös Béla
109. Zentai Mihály

A szó azonban elszáll, de megmarad az írás, ezért helyezzük el most a neveket megörökítő tablót a múzeum vendégkönyve fölé. Előtte Krizsákné Farkas Piroska a Postamúzeum igazgatóhelyettese áll, aki távközlési muzeológusként építette 3 év óta ezt a múzeumot, mellette Bartók Ibolya alapítványi titkárunk, hogy átadják azokat az emléklapokat, amelyeket az előbb felsorolt barátainknak köszönetül készítettünk. A tabló megörökíti a kiállítást megalkotó muzeológusaink, restaurátoraink, fényképészeink, grafikusaink, a Postamúzeum szinte teljes közössége névsorát is. Ennek a közösségnek az élére éppen ma 10 esztendeje nevezték ki Kovács Gergelyné kultúrtörténészt. Ha már Békésy György múzeumokról mondott sorait Hajdú vezérigazgató úr idézte, engedjék meg, hogy megismételjem, de folytatásával együtt: „Meg vagyok győződve arról, hogy tudásom nagy részét sok ország, sok múzeumában szereztem. Ezt azért említem meg, – folytatta Békésy – mert a múzeumigazgatók ritkán kapnak díjakat." Azt hiszem Kovács Gergelyné esetében ez nem igaz, ő minden elismerésnél, díjnál többre tartja, ha munkájával sok-sok embernek szerez örömet és hozzásegíti őket ismereteik gyarapodásához. Ebben az elismerésben azt hiszem ezen a napon sem fog szűkölködni.

Dr. Lotz Károly miniszter a megnyitón

Krizsákné Farkas Piroska

Térképes tárlatvezetés a Rádió- és Televíziómúzeumban

A múzeum kül- és beltéri kiállítóhelyeinek alaprajzain feltüntetett számok alapján indulunk kiállításnézőbe. Az Antenna Hungária Rt. Diósdi Rövidhullámú Rádióállomás *kapuján* (*1) belépve és haladva az épület felé, jobbra *pihenőhelyet* (*2), balra szép tágas parkot találunk. A zöld gyepszőnyeget a rövidhullámok köríveire emlékeztető bazaltköves utak hálózzák be, körívükben a magyar rádiózás és televíziózás nagyjainak állított *emlékoszlopok* (*3–16) és a nagyméretű szabadtéri tárgyaink helyezkednek el. Az emlékpark faszobrászatáról alkotója, **Salló István Tisztelet adassék** című írását ajánljuk az olvasóinknak.

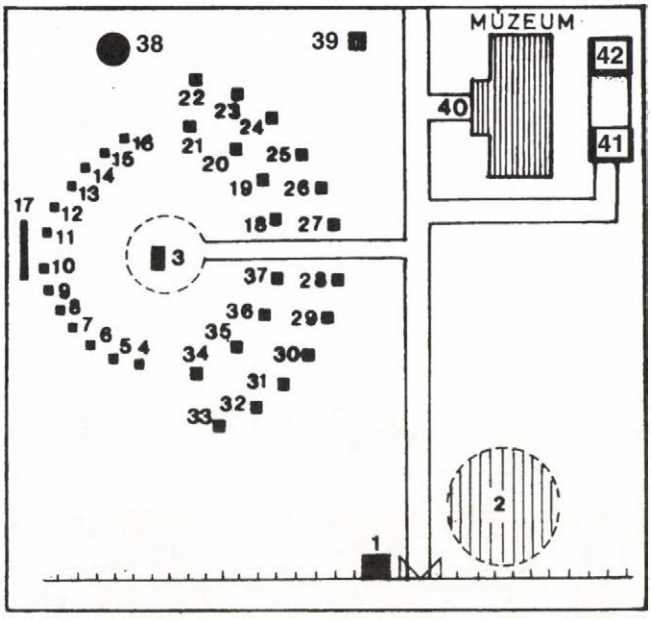

A szabadtéri kiállítóhely alaprajza

Tisztelet adassék

1995 februárjában megtisztelő szerencse ért. A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány és az Antenna Hungária Rt. felkért, hogy a Diósdon létrehozandó Rádió- és Televíziómúzeum kertjébe tervezzem meg, majd készítsem el azoknak a kiváló magyar tudósoknak, konstruktőröknek, postamérnököknek a tiszteletére létrehozandó emlékparkot, akik munkásságukkal a rádió és televízió feltalálásához, fejlesztéséhez, közkinccsé tételéhez hozzájárultak.

Róluk tizenhárom fényképet adtak át. Be kell vallanom, hogy közülük eddig csupán háromról hallottam, s amit tudtam róluk az is felszínes volt. Ahhoz, hogy hozzá tudjak kezdeni a tervezéshez, nekem közelebb kellett kerülnöm hozzájuk. Munkásságukat, életüket a Postamúzeumtól kapott dokumentumokból ismerhettem meg.

A tervek elkészítésénél egyeztettük elképzeléseinket. Minden személy egy-egy tölgyfaoszlopot kap (200×35×15 cm), amelyre egységesen felkerül az általam tervezett emblé-

mából 5 változat készült, ezekből választották ki azt, amelyik az oszlopokra került. A tizenhárom személyiségről az alábbi adatok kerültek az emlékoszlopokra:

1. *Puskás Tivadar – 1844–1893* – a Telefonhírmondó, a rádió ősének feltalálója és megvalósítója,
2. *Paskay Bernát – 1872–1954* – az első rádiós kísérletek vezetője, a csepeli szikratávíró-állomás létrehozója,
3. *Dr. Tomcsányi István – 1891–1977* – stúdió-építkezések tervezője, vezetője, mérnöktanár,

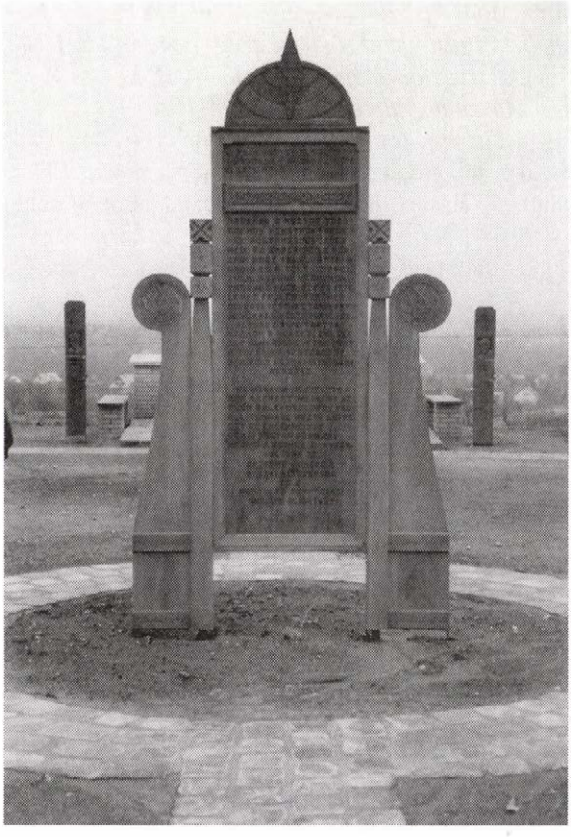

A központi tábla

4. *Erdős Gyula – 1893–1984* – a rádiótávíró-szolgálat fejlesztője, az első Rádiórendelet egyik kidolgozója,
5. *Mihály Dénes – 1894–Berlin 1953* – konstruktőr, a mechanikus televízió, a Telehor feltalálója,
6. *Zakariás János – 1895–1967* – adóberendezések fejlesztőmérnöke, a térerősségmérés felügyelője, jeles szakíró,
7. *Dr. Nemes Tihamér – 1895–1960* – tervező- és kutatómérnök, az első televíziós stúdió berendezéseinek konstruktőre,
8. *Molnár János – 1896–1979* – híradástechnikai szakíró, az első kísérleti televíziós adóberendezések egyik konstruktőre,
9. *Tihanyi Kálmán – 1897–1947* – fizikus, konstruktőr, a képtárolás elvén működő elektronikus televízió feltalálója,
10. *Tomcsányi Béla – 1897–1950* – az első szünetjeladó konstruktőre, stúdiótervező, 1945 után a Magyar Rádió stúdiójának újjáépítője,
11. *Dr. Békésy György – 1899–Honolulu 1972* – orvosi Nobel-díjas fizikus, akadémikus, akusztikai tervezőmérnök és konstruktőr,
12. *Dr. Magyari Endre – 1900–1968* – az országos rádióhálózat, stúdiók, adóberendezések tervezője és építésük irányítója, konstruktőr,
13. *Dr. Bay Zoltán – 1900–Washington 1992* – világhírű fizikus, konstruktőr, az első holdradar megalkotója.

Megterveztem egy *központi táblát*, amelynek tetejét a lakihegyi antennatorony mása díszíti, két oldalát egy-egy kopjafa és a tisztelet jeléül fejet hajtó, erősen stilizált két emberi alak fogja közre. Ez a tábla örökíti meg – alábbi szövegével – az emlékpark létrehozásának célját és idejét:

Tisztelet adassék azoknak a magyar tudósoknak, konstruktőröknek, postamérnököknek, akik az emberiség e századi nagy találmányai a rádió és televízió feltalálásához, meghonosításához, közkinccsé tételéhez, fejlesztéséhez, működtetéséhez tevékenységükkel hozzájárultak. Nevüket alig tartja számon a nemzeti emlékezet, munkásságuk még most, a technika századában sem vált közműveltségünk részévé. Az utókor tiszteletének szerény jeleként az első emlékoszlopok felállításával hozta létre ezt az emlékhelyet 1995-ben, a magyar rádiózás megindulásának 70. évfordulóján, az Antenna Hungária Részvénytársaság és a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány.

A tervek elfogadása után a szárligeti fűrészüzemnél találtam kivitelezésre alkalmas tölgyfarönköket, amelyekre megélesített vésők vártak, hogy elkezdődjön a munka. Ekkor már az én lelkembe is kezdtek „beköltözni" a megörökítendő férfiak alakjai, jellemüket tükröző arcvonásai.

Említettem, hogy a megbízásomig közülük csak háromról hallottam. Az első, akivel már ifjúkoromban „találkoztam", Puskás Tivadar volt. Gyergyóditróban jártam valamilyen ügyben, s a csodálatos két tornyú nagytemplom melletti kis utca kezdetén egy táblát pillantottam meg, ez volt a Puskás Tivadar utca. Kérésemre az idősödő iskolaigazgató úr büszkén mesélte el, hogy „ez a mi Puskásunk, itt született 1844-ben, és még a híres amerikai feltaláló, Edison munkatársa is volt, Párizs telefonjait ő rendezte be, majd világhírűvé az általa feltalált telefonhírmondó tette". Megköszönve az igazgató úr rendhagyó történelem óráját, hazafelé – Csíkszeredába menve – azon gondolkoztam, vajon miért nem Ditró főutcája viseli Puskás Tivadar nevét.

A másik nagy magyar tudósunkról, Bay Zoltánról 1992-ben halálakor szereztem tudomást. Akkor tudtam meg, hogy ő és közvetlen munkatársai, az általa kikísérletezett holdradarral 1946. február 6-án „megmérték a Holdat". Lassan ennek is 50 esztendeje.

Örömmel töltött el, hogy Puskás Tivadar mellett szülőföldem, a csodálatos Erdélyország még egy mérnököt adott a műsorszórás világának az 1895-ben Brassóban született Zakariás János személyében.

A kivitelezés, amelyben két fiam is derekasan kivette részét, kínosan gyönyörű munka volt. A faszobrászat művelésénél ugyanis kínosan kell ügyelni arra, hogy honnan és mennyit vág le a véső, mert ha a forgács lehull, már nincs lehetőség javításra. Ugyanakkor gyönyörű is, mert az egyik legtermészetesebb anyaggal, a fával dolgozhatunk, amely segít és parancsol a szobrásznak.

Az oszlopok és a központi tábla októberre készült el. December elsején, a rádiózás feltalálásának centenáriumi, a magyar rádió-műsorsugárzás megindulásának 70. évében népes közönség jelenlétében, meghitt ünnepi hangulatban avatták fel a diósdi múzeumot, kertjében az én szerény alkotásaimmal, hogy sokáig emlékeztessék a nemzetet azokra a kiváló tudósokra, mérnökökre, akik szerény lehetőségekkel, sokszor mostoha körülmények között egy megtépázott, összezsugorított országban kiemelkedő eredményeket értek el a rádiózás és televíziózás műszaki fejlesztése terén. Tisztelet adassék nekik!

Mechanikus hangkeltők

Az emlékezés szabadtéri „csarnokát" a parkot lezáró *mellvéd* (*17) egészíti ki, az idelátszó Lakihegyi Rádióállomás adóantennáit bemutató, Albrecht Júlia keramikus művésznő készítette kerámiatáblákkal. Az antennákat a Magyar Honvédségtől kapott távcsővel közelebbről is megismerhetjük az alábbi sorrendben.

1. Az 1928-ban épült, jelenleg 117 m magas antennatorony 20, 135, 150 kW teljesítménnyel sugározza tartalék adóként 873 kHz-en a Calypso, 1188 kHz-en a Szolnoki Rádió és 1341 kHz-en a Petőfi Rádió műsorát.
2. A magyar rádiózás jelképe a lakihegyi antennatorony, melyet alakjáról szivarantennának neveznek, először 1933-ban épült fel a 120 kW teljesítményű adóhoz. Az amerikai Blow-Knox rendszerű antennát, Massányi Károly irányításával, a Magyar Vas-, Acél- és Gépgyárban készítették. Felállításakor a 314 m magas, 230 t súlyú torony a világ legmagasabb építménye volt. 1944 novemberében a hadi események során felrobbantották. Négy év múlva az eredeti tervek szerint újjáépítették, 1985-ben ipartörténeti műemlékké nyilvánították. Jelenleg tartalék adóantennaként olykor 150 kW teljesítménnyel sugározza 540 kHz-en a Kossuth Rádió műsorát.
3. Az 1983-ban emelt 120 méter magas antennatorony 300 kW teljesítménnyel 1341 kHz-en a Petőfi Rádió műsorát sugározza.
4. Az 1967-ben épült két db 86 m magas antennatorony 20 kW teljesítménnyel 873 kHz-en a Calypso Rádió műsorát sugározza, melynek adásidején kívül a Petőfi Rádió adásának sugárzását veszi át.

Visszafelé sétálva a szabadtéri gyűjteményt nézhetjük meg:
4 és 19 elemes Yagi vevőantenna, LPDA 1635 típusú VHF-UHF széles sávú vevőantenna (*18);
Széles sávú UHF vevőantenna , SAZ 1160 típusú vevőantenna (*19);
TA 47 típusú vevőantenna, AM-mikro vevőparabola (*20);
Antenna-irányváltó kapcsoló (*21);
150 cm átmérőjű fényszóró (*22);
Rádiótelefon-antenna (*23);
UHF televízió-antennarendszer (*24);
Helix-antenna (*25);
VHF III. sávú televízió-antennarendszer (*26);
Lepkeantenna (*27);
A pécsi 20/2 kW-os NEC-adó antennájának darabja (*28);
Parabolaantenna ∅ 3,6 m (*29);
Helix-anenna (*30);
Parabolaantenna ∅ 1,8 m (*31);
VHF III. sávú televízió-antennapanel (*32);
150 cm ármérőjű fényszóró (*33);
Tápvonal-átvezető szigetelő (*34);
Kötélszigetelő „nagymedve" (*35);
Antennatorony-talpszigetelő (*36);
Antennatorony-talpszigetelő (*37);
Katonai sarokantenna (*38);
Katonai Yagi-antenna (*39).

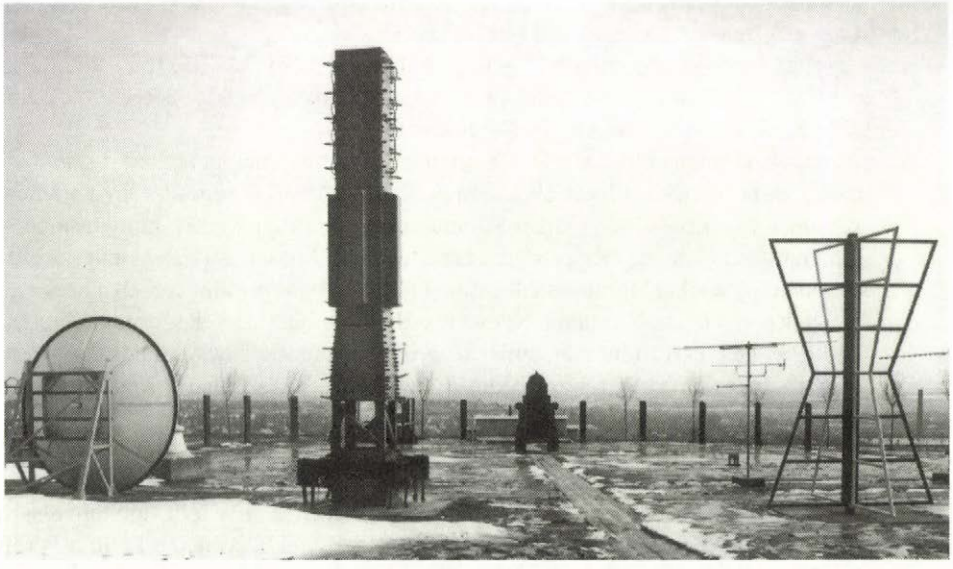

A szabadtéri gyűjtemény

Mielőtt belépnénk az épületbe, érdemes megnézni a mögötte álló *kocsiszínt* (*41), ahol a Magyar Rádió Mercedes típusú közvetítőkocsiját és a Magyar Posta szekrényes IFA teherautóját őrizzük.

A kocsiszín melletti épület baloldali végében *a székesfehérvári 50 kW teljesítményű gépadó 10 000 Hz-es generátora* (*42) látható. Az 50 kW teljesítményű gépadót a Magyar kir. Posta 1918-ban a német Telefunken cégtől rendelte. A szállítás 1919-ben, de üzembe helyezése csak 1924. augusztus 16-án történt meg Székesfehérváron. A gépadó 8080 m hullámhosszon működött, hívójele a HAX volt és a Budapest–Róma–London–Párizs viszonylatok táviratait dolgozta fel. 1933-ig működött.

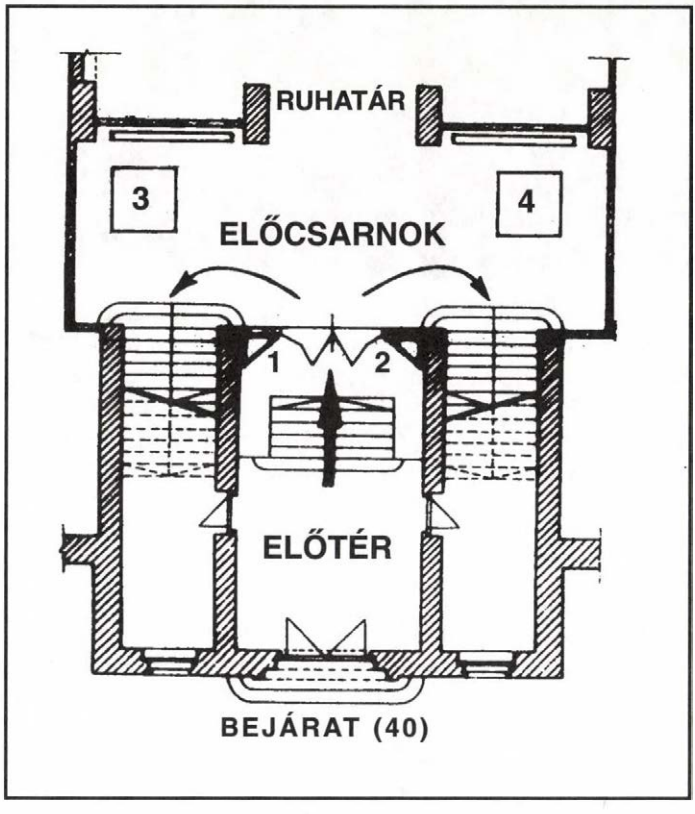

A főbejárattól a ruhatárig

A kerti sétát befejezve, visszatérve az árkádok alatti főbejárathoz, a kapu fölött Albrecht Júlia *kerámiaképét* (*40) látjuk a rádió és a televízió történetének fotóemlékeivel. Belépve az előcsarnokba, két sarokvitrin mutatja be a *mechanikus* (*1) – hangvilla, síp, kürt, kolomp, pásztorkürt, szarukürt, kereplő, csattogtató, faharang, rézharang, csengő, sín darab – és az *elektromos hangjelzők* (*2) – kopogó, villamos csengő, hangszóró, különféle telefonok, detektoros rádió, sétáló magnó, táskarádió, hordozható televízió – egy-egy gyűjteményét. Hangjaikat az előtér *öreg* rádiójából hallgathatjuk meg. A mechanikus hangjelzők jelentős része a Néprajzi Múzeum kölcsönzéséből került kiállításunkba, a faharang makettet Salló István készítette és ajándékozta múzeumunknak.

A főbejárat Albrecht Júlia kerámiaképével

Néhány lépcső vezet a földszinti ruhatárhoz. Az előtérben érdemes szemügyre venni Majsai Mária grafikáit a hullámok fajtáiról és a rádióhullámok terjedéséről. Az előttük álló *hangolótekercs* (*4) a Székesfehérvári Rádióállomáson üzemelt 1948-tól 1981-ig. A *klisztroncső* (*3) sebességmodulációs elektroncső, Csávoly Tv-állomsról. Működési tartománya kb. 400 MHz, 15 GHz frekvenciatartományba esik. A rezgőköri tekercsek a székesfehérvári 5 kW teljesítményű rövidhullámú adóból vannak.

A feljárati lépcsőfordulóban Domján Barnabás S.O.S. üvegképe idézi fel a rádiótávíró kezdeti szerepét a tengeri hajózásban. Az érvényben lévő Nemzetközi Rádiószabályzat a szárazföldön, repülőgépen és hajón működő rádióállomások kezelői számára kötelezővé teszi, hogy a greenwichi középidő minden órája 15. és 45. percétől kezdve 3 percen át figyeljék meg, érkezik-e hallható segélykérés. A segélykérő vészjel az 500 kc/s frekvencián hallható, amely a fenti adott időben csak segélykérésre használható. A segélykérés a morze ábécé betűköz nélküli, folyamatosan leadható ti-ti-ti-tá-tá-tá-ti-ti-ti ... - - - ... S.O.S. jelentésű betűiből áll. Az SOS betűszót, amelyet később az angol „Save our souls" (Mentsétek meg lelkeinket!) mondat szavainak kezdőbetűiként is értelmeztek, a nemzetközi segélykérés jelzésére 1906-ban vezette be a II. Nemzetközi Rádiótávírász Konferencia. A személyszállító hajók felszerelését rádiótávíróval 1912-ben, a Titanic katasztrófája után tették kötelezővé. A hajón tartózkodó 2223 emberből 703 fő annak köszönhette megmenekülését, hogy a hajó első távírásza, Jack Phillips, aki maga is hullámsírban végezte életét, 22 és 2,05 órák között folyamatosan küldte S.O.S. vészjeleit a rádiótávírón, Ezt vette tőle a 4 órányira hajózó, rádiótávíróval ugyancsak felszerelt Carpathia gőzöse és azonnal elindult mentésükre.

Az emeletre érve az impozáns, három tematikai részre szerveződött kiállító teremhez jutunk. Jobboldalon a rádió, baloldalon a televízió történetét kísérhetjük végig, a körbe-

járható galérián az alkalmazott alkatrészek és egyéb kiegészítő berendezésekét. A terem középső részén, a „kék égbolt" alatt a tárlók a kezdetekről szólnak. A földabrosz és az égbolt között *Biriszló László* munkája, az EUTELSAT I. műhold makettje, és a *Felhőképek* kompozíció látható. Alkotója, **Benkő T. Sándor** festőművész a mű születéséről kérésünkre az alábbiakat írta le.

A földabrosz és az égbolt között...

Felhőképek

Amikor megláttam a múzeum légiesen könnyű, habfehér belső térkialakítását, abban a pillanatban világossá vált bennem, hogy itt még egy fehérben fehérrel megfestett kép is „fekete lyukként" viselkedne, bármilyen kerettel lezárt forma önmagát metszené ki a környezetből. Legyen bármilyen is a tartalom, ebben az esetben a *forma* meghatározó. A körgalériáról letekintve a Föld térképe látható, fent az eget jelképező hatalmas kék ernyő a műholddal. A föld és az ég között pedig a felhők úsznak, suhannak, száguldanak. A felhők, amelyek gomolygó alakzatai annyi mindenre emlékeztetnek, formájuk állandóan változó, de a helyük mindig ugyanaz.

A formát ekképpen megleltem hát, felhő alakzatú kéborban kell rögzítenem mondandómat. A kébor egy általam képzett kifejezés. A kép és a szobor szavak összevonásával azért hoztam létre, mert ez fejezi ki legjobban képzőművészeti tevékenységem végeredményét. Ténylegesen műfaji meghatározás. A mű a domborművel és a relieffel rokonítható, végeredményben falra akasztható alkotás – mint egy festmény –, a formák és az alakok fél, háromnegyed vagy éppen teljes egészükben kiemelkednek a síkból, zárttéri egységet alkotva. Színe matt-fehér, a megvilágítás (akár több fényforrásból és színnel) által

keletkezett fények és árnyékok rajza, lüktetése, dinamikája izgalmas térhatásban mesél önmagáról.

Most már „csupán" tartalommal kellett megtöltenem, megfogni a megfoghatatlant, tárgyiasítani a fogalmat. Olyan ez, mint a víz, melyből meríteni lehet, de minél jobban összeszorítod markodat, hogy megragadd, annál kevesebbet fogsz, mígnem az utolsó cseppet is kipréseled ujjaid közül. Igen, merítenem kellett, meríteni az emberiség létéből, történelméből, kultúrájából és mindezek közvetítőjéből a kommunikációból, embernek emberrel való érintkezéséből, a közvetlen és közvetett üzenetekből. Így alakult ki bennem a gomolygó felhőképekből az, amivel ábrázolni, „leképezni", tárgyiasítani tudtam megbízatásom tartalmát, mit jelent az emberiségnek a tömegkommunikáció, a szinte már a gondolatnál is gyorsabb információáramlás.

Kéborom „olvasata" egyszerű, balról jobbra és fentről lefelé, majd újra fel. Kiindulásom az ősi földi lét, a tenger, amelynek mélyén kagylók és csigák között hevernek évszázadok alatt elsüllyedt hajók kincsei, amelyek hullámain számtalan „palackposta" hányódott reményekkel, bizonytalan címzettel és kényszerű rabságban vergődő feladóval. A tenger hullámai fölé tornyosuló sziklás hegyek barlangöleikben őrzik eleink rajzolt-festett üzenetéit ősi állatokról, vadászatokról, életmódjukról.

E sziklák fölött, felhők között repülő madár, mint az egyik legrégibb szimbólum, kifejezi az emberi lélek és tudás szárnyalását, évezredek kultúráinak folytatólagos összekapcsolódását.

A kébor középső harmadát elfoglaló kompozíció mintha egy festményből folyna ki a valós világba, csodálatos blondel keretből szakadna ki, hogy újraélje önmagát, hirdetve a művészet öröklétét: *Ars longa vita brevis*. Három alak áll a macskaköves úton. Egy jobbjával botra támaszkodó öregember, aki a másik kezével egy vidáman ugrándozó kisgyermek felé nyúl. A harmadik figura az előtérben háttal áll a nézőnek, lendületes

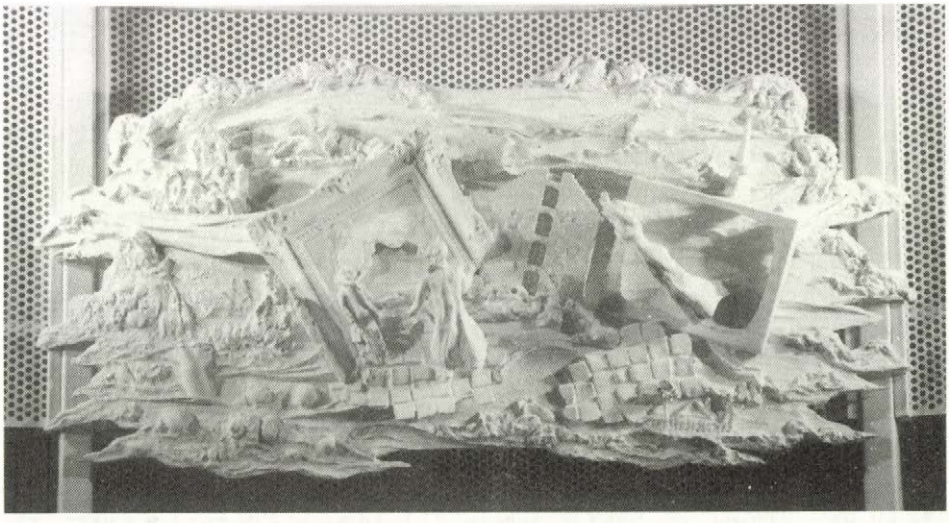

Benkő T. Sándor: Felhőképek

tartásának iránya, testének és karjainak vonalvezetése összefogja a teljes képet. Ő akár az alkotása előtt álló művész is lehet, de felfogható a világmindenséget megérteni és törvényeit alkalmazni akaró ember szimbolikus alakjának is. A háttérben lévő tűzfal tetején, a kémény fölött lévő parabolaantenna kettős jelentést sugároz. Jelképezi a Napot, mint a földi lét energiaforrását és jelenti önmagát, mint a távközlés legmodernebb vívmányát.

A felhőkép jobb oldali harmadát egy televízió-képernyő uralja, amelyből allegorikus női alak „száll ki", a kép közepe és a parabolaantenna – úgy is mint Nap – felé nyújtva kezeit. Ő a racionális tudás ellentéte, de inkább kiegészítőjeként, az örök érzelmet, romantikát, a szeretetet és önmagát az örök nőt, mint az emberi lét folytonosságának hordozóját szimbolizálja. A valóságot köti össze az álommal, az anyag törvényeit a lélek igazságával. A televíziókészülék fölött égbe nyúló vevő- és átjátszó-torony a múzeumot is jelképezi. A kébor jobb alsó részén elhelyezkedő tanya arról beszél, hogy ma már nem lehet „fehér folt" az információáramlás világában. Mellette a felhők közül előbukkanó kockakövek talán azt is elmesélik, hogy az emberi létnek és tudásnak útja végtelen, múltja és jelene jövőt is sejtet.

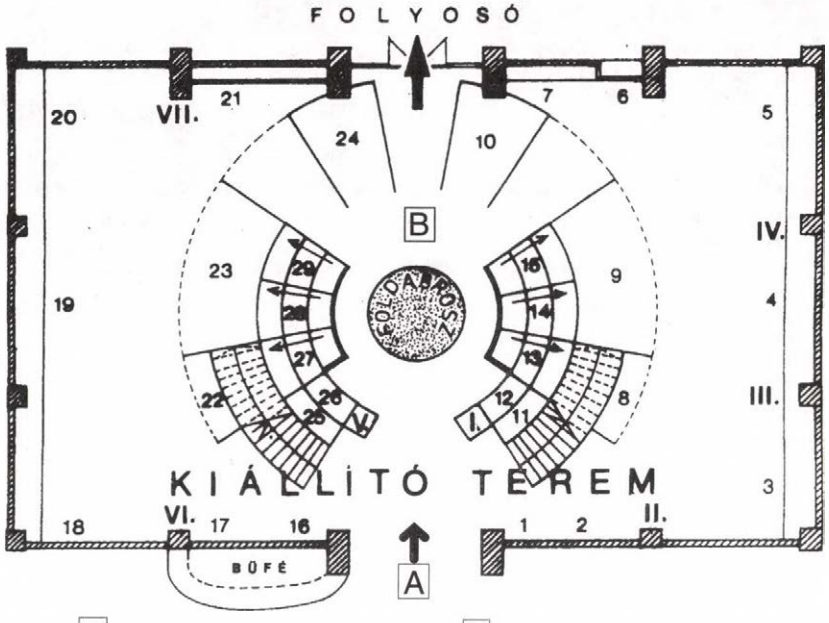

A Domján Barnabás: SOS üvegkép, B Majsai Mária: Földabrosz

A tárlatvezetést az alaprajz segítségével folytassuk. A *televíziót* (*11) bekapcsolva nézzük meg a rádióadás és rádióvétel elvét bemutató rövid filmet, majd a tárlóban a Telefunken gyártmányú *hosszúhullámú rádióvevőt* (*12).

A Telefonhírmondó (*13) a világ első hírközlő stúdiója és adója, Puskás Tivadar találmánya, 1893. február 15-én kezdte meg működését Budapesten a Magyar utca 6. szám alatti házban. A távbeszélő-hálózathoz hasonló vezetékes rendszeren jutott el a stúdió műsora az előfizetőkhöz. Működését makett szemlélteti. A kiállított egylámpás erősítő,

porcelán szigetelő, indukciós tekercs (a Magyar Rádiótól), hangszóró és az I. Ferenc József császár részére készített hallgató korabeli emlékek. Puskás Tivadar személyes tárgyaiból egy utazótáskát és egy szabadalmi leírást láthatunk.

A *szikratávíró* (*14) a vezeték nélküli távközlés kezdeteit mutatja be. A Magyar kir. Posta első kísérleteit Csepel és Újpest között 1903-ban végezte, majd Budapest és Bécs között. 1906-ban pedig az Adriai tengeren folytatta, ahol mozgó állomásait az Előre hajón rendezték be, a parti állomás Fiumében (Rijeka) volt. A magyar rádiózás az első szikratávíró felállításával kezdődött. Csepelen 1914. november elsején a katonai és dip-

Huth-adó, szikratávíró, Telefonhírmondó

lomáciai levelezés számára egy 7,5 kW teljesítményű Telefunken kioltó szikrasorú adó lépett üzembe. 1915 és 1918 között állandó kapcsolata a következő állomásokkal épült ki: Konstantinápoly, 1915. január 17.; Szófia, 1915. szeptember; Barcelona, 1916. január 15.; Boden, 1917. november 23.; Szentpétervár, 1917. február; Moszkva, 1918. február; Odessza, 1918. május 8.; Lemberg, 1918. július 1.; Coltano, 1918. október 31. Az adóból sajnos semmi nem maradt ránk, a kiállításban a vevőberendezés megmaradt részeit láthatjuk a kor technikáját képviselő Geisser-cső, kohérer és Lieben-cső társaságában.

A *műsorszórási kísérleteket* (*15) a távíróadók tették lehetővé, amelyek 1923-ban egy 250 W teljesítményű távíró- és távbeszélő üzemre alkalmas Huth adóval kezdődtek el Csepelen. A kísérleti adások stúdióját a Posta Kísérleti Állomás udvarán egy bútorszállító kocsiban rendezték be. A műsort az állomás munkatársai – Magyari Endre, Marczal

János, Taubler Margit és dr. Tomits István – szolgáltatták. Az első vers, amely a Posta Kísérleti Állomás stúdiójából hangzott el, Petőfi Sándor versének átirata volt, Magyari Endre postamérnök szerzeménye.

Falu végén

Falu végén egy antenna,
Oda rúg ki a Szamosra.
Erős rezgés volna benne
Leföldelve, ha nem lenne.

Az éjszaka közeledik,
A világ lecsöndesedik.
Pihen a könyv, félrelökték,
Titkos vevőt elővették.

De az éter bezzeg hangos,
Munkálkodik a rádiós.
Angliában kurjongatnak,
Van dolga a hallgatónak.

Siemens–Halske aranyvirág,
Ide a legjobbik lámpát,
Oxyd legyen és ne Wolfram,
Tüzes, mint az ifjú babám.

A csatolást húzzad jobban.
Fütyülni való kedvem van.

Elfütyülöm a pénzemet,
Kisugárzom a lelkemet.

Bekopognak az ablakon,
Ne sugározz olyan nagyon.
Azt üzeni az uraság,
Mert hangol és hallani vágy.

Ördög bújjék az uradba,
Te pedig menj a pokolba!
Fütyülj vevőm, csak azért is,
Ha mindgyárt a licencemért is!

Megint jönnek, kopogtatnak:
Csendesebben hangoljanak.
Isten áldja meg kendteket,
Látom a rádiórendeletet.

Feleletet egyik sem ad,
Kioltják a lámpáikat,
Antennákat leföldelnek,
S elosonnak a legények.

A belső kör elejére visszatérve álljunk meg az *I. audiovizuális információs berendezésnél, amely* a műsorszórás kialakulását, feltalálóit ismerteti. A *rádió feltalálóit* (*1) és a *jeles magyar műszaki személyiségeit* (*2) bemutató arcképek után a műsorszórás első földi helyszínére, a stúdióba vezet a kiállítás.

A *rádióstúdiók* (*3) története – A Magyar Rádió első műsorát 1925. december 1-én a Telefonhírmondó Rt. Rákóczi út 22. szám alatt lévő stúdiójából közvetítették. Berendezéseit és műszaki személyzetét a kezdetektől 1949-ig a Magyar kir. Posta biztosította. Önálló épületét a Sándor utcában (ma: Bródy Sándor u. 5–7.) 1928. október 25-én avatták fel. A „kis" és „nagy" stúdiók mellett, áttekinthető ablakokkal, közös „megfigyelő" helyiséget rendeztek be. A műszaki berendezések a központi elhelyezésű „erősítőben" voltak. A stúdió akusztikai és műszaki berendezéseit a Posta Kísérleti Állomás mérnökei – Magyari Endre, Molnár János, Tomcsányi István, Zakariás János és a későbbi Nobeldíjas tudós, dr. Békésy György akusztikus – telepítették. Egy részük saját konstrukciójuk volt. 1932 és 1935 között jelentős bővítéseket végeztek a Sándor utcai épületben. Megszűnt a *kis* stúdió és a *megfigyelő*, a *nagy* stúdióból az 1-es stúdió alakult ki. Kisebb zenei együttesek és hangjátékok számára megépült a 2-es és 3-as, hírolvasások és felolvasások

részére a 4-es, 5-ös és a 10-es stúdió. A nagyzenekari előadásokra a legnagyobb 6-os stúdió szolgált, melynek akusztikáját szintén dr. Békésy György tervezte, Dohnányi Ernő főzeneigazgató közreműködésével. A 7-es és 8-as stúdiókban a hanglemez, a 9-es stúdióban a prózai műsorok felvétele folyt.

A háborús károk helyreállítása után, 1949-ben a Magyar Rádió tovább bővült, a Szentkirályi utca 25/b. számú épületben kialakított kisméretű 11-es, 12-es, 15-ös és 16-os felolvasó és a közepes méretű 13-as és 14-es stúdiókkal. Mivel a Magyar Rádiónak nem nyílt lehetősége új, korszerű székházat építeni, 1960 és 1962 között a birtokba vett új épületekben, a Szentkirályi utcában alakították ki a 17-es, 18-as, 21-es és 22-es stúdiókat. A fokozatos bővítésekkel, korszerűsítésekkel és technikai modernizációval napjainkra a stúdiók száma 36-ra emelkedett.

A hírfelolvasó és kis zenei stúdiót bemutató életképben a bemondó asztalán korabeli berendezéseket (mikrofon, telefon, lámpa, adást jelző lámpa, szöveg) láthatunk. Az énekesnő a legrégibb Reiss-féle mikrofonba (Magyar Rádió tulajdona) énekel, harmóniummal (Zenetörténeti Múzeum tulajdona) kísérik. A régi stúdiók hangtompító függönyén archív fotók idézik fel az elmúlt idők bemondóit, előadóit a mikrofon előtt. A falon figyelmeztető tábla és óra látható.

A térelválasztó vitrinek dokumentumai a stúdió életéről szólnak. Színes rádióújságok reprezentálják a kezdeti rádiózás népszerűsítését szép címlapokkal. A Rádióélet 1930. április 18., II. évfolyam 16., húsvéti számának címlapján Giovanni Bellini Krisztus feltámadása című képe látható. A Magyar Rádió Újság 1944. július 4., I. évfolyam 9. számának címlapján Szeleczky Zita színésznőt láthatjuk. A Rádióélet 1930. júliusi számát egy színes vasárnapi rádióműsornál nyitottuk ki. A második vitrinben, több rádiótörténeti

Rádióstúdió

fotó között, Herédi Sándor Harangszó című festményét láthatjuk, és válogatást a stúdió életét bemutató korabeli újságcikkekből.

A *stúdiós berendezések* (*8) között a Magyar Rádió műhelyeiben gyártott SM 4/54 típusú stúdiómagnetofont, keverőasztalt és erősítőt (Magyar Rádió tulajdona) láthatunk.

Az I. audiovizuális információs berendezés

A *II. audiovizuális információs berendezés* részletes felvilágosítást nyújt a stúdiókról és műszaki berendezéseikről.

A rádióadó-állomások (*4) története – A stúdióban elhangzó műsort átalakítják elektromos jellé, a jelet felerősítve, kábelen az adóállomásra vezetik, ahonnan kisugározzák. Az adók a kisugárzott frekvencia, vagyis a hullámhossz szerint közép-, rövid- és ultrarövid-hullámú adók lehetnek.

Középhullámú rádióadók – A Magyar kir. Posta, amely 1887 óta kizárólagos monopóliumot élvezett a távíró, a távbeszélő és „egyéb villamos jelzések" telepítésére és működtetésére, a Csepelen felállított 2 kW teljesítményű Telefunken adóval 1925. december 1-én kezdte el a rendszeres műsorsugárzást. Az adás minőségének javítása érdekében 1927 januárjában Csepelen egy 3 kW teljesítményű Telefunken adót helyeztek üzembe. Az adó azonban az ország területének nagy részén nem biztosította az adás detektoros vételét, ezért nagyobb teljesítményű adó építését kezdték el. Helyét Lakihegyen jelölték ki. A 20 kW teljesítményű, nyitott szerelésű Telefunken adót 1928. április 29-én avatták fel. A rádió népszerűségének növekedése megkövetelte a vételi határok további növelését. 1933-ban Lakihegyen már hazai gyártású, 120 kW teljesítményű Standard adót helyeztek üzembe. A háborúban felrobbantott nagyadót a Standard Villamossági Rt. gyártotta 135 kW teljesítményű adóval pótolták 1948. november 13-án. Az 1968. évi nagy rekonstrukciós munkák után helyezték üzembe az Elektromechanikai Vállalat 2×150 kW teljesítményű – a

Kossuth Rádió műsorát sugárzó – adóját, amely az éjszakai órákban az ország területének csak 50%-át sugározta be. Egy új, nagyobb teljesítményű adó telepítésére Soltot jelölték ki, ahol 1974 és 1977 között folytak az építkezések, egy 2×1000 kW teljesítményű szovjet adó telepítéséhez. Az új adó 1977. február 16-án vette át a lakihegyi 300 kW-os adótól a Kossuth Rádió műsorsugárzását, amely azóta a Petőfi Rádió műsorát sugározza.

Vidéki középhullámú közvetítőállomások – A térerősség-mérések eredményei bizonyították, hogy jó vételi lehetőséget a nagyadók sem biztosítanak az egész ország területén, ezért szükséges kiépíteni a közvetítő állomások láncolatát. 1933-ban megépültek a pécsi, miskolci, mosonmagyaróvári és nyíregyházi; 1949-ben a szolnoki; 1952-ben a győri, szombathelyi; 1953-ban a balatonszabadi állomások. Az 1986-ban épült marcali állomás átvette a Petőfi Rádió műsorának sugárzását a balatonszabadi (Siófok) állomástól, amely azóta a Juventus Rádió műsorát sugározza.

Rövidhullámú rádióadók – A Székesfehérvári Rádióállomásra 1932–33-ban telepített, 20 kW teljesítményű Telefunken és a 25 kW teljesítményű Standard távíróadók alkalmasak voltak műsorsugárzásra. Velük indultak 1933-ban a magyar nyelvű műsorsugárzások Észak-Amerika és Nyugat-Európa felé. A háborús években a rövidhullámú műsoradás fokozatosan lecsökkent, majd 1944 őszén megszűnt. Újraindulása az 1949-ben felépült Diósdi Rádióállomásról történt, ahol 1950-ben két darab 100 kW teljesítményű adót helyeztek üzembe. Az adókhoz 6 db irányított antennarendszer épült, amelyek Észak-Amerika és Dél-Amerika felé sugároztak. Az adókat 1983-ban két, egyenként 100 kW teljesítményű Brown Boveri Company gyártmányú adókra cserélték le. 1950-től a műsorszórás bővítése érdekében a Székesfehérvári Rádióállomáson újra megindult a műsorszórás. 1987 óta az európai területek műsorsugárzását két darab 100 kW teljesítményű Brown Boveri Company adóval látják el. A 70-es években, amikor a Magyar Rádió újabb célterületek felé kívánt műsorokat adni, a tervezést megelőző vizsgálatok bebizonyították, hogy a székesfehérvári és diósdi állomások terepadottságaik miatt alkalmatlanok a további fejlesztésre. Az új adó telephelyét Jászágó – Jászberény térségében jelölték ki. A Jászberényi Rádióállomást 1974. november 4-én adták át, 2 darab 250 kW teljesítményű adóját az Elektromechanikai Vállalat szállította. Az antennarendszerek háromágú, ún. csillagformában helyezkednek el, középpontjukban az adóépület áll.

Ultrarövid-hullámú rádióadók – A műsorszórással szemben támasztott minőségi igények, a műsorbővítésre irányuló törekvések arra ösztönözték a Magyar Posta szakembereit, hogy kezdjék meg az URH műsorszóró adások előkészítését. A kísérletek 1957-ben kezdődtek meg, a 66–73 MHz frekvenciájú sávban működő adóberendezésekkel. Debrecen, Győr, Kabhegy, Kékes, Komádi, Miskolc, Nagykanizsa, Budapest, Pécs, Sopron, Szeged, Tokaj állomásokkal kiépült az URH adóhálózat. A 66–73 MHz (OIRT) frekvenciasáv a három országos program (Kossuth monó, Petőfi monó és sztereó, Bartók monó és sztereó) adóhálózatának kiépítésével telítetté vált. A műsorok területi ellátottságát nem lehetett tovább javítani, nem lehetett áttérni a Kossuth műsorának sztereó sugárzására sem. Azok a ultrarövid-hullámú sávok, amelyeket a szocialista országok nemzetközi rádió- és televízió-szervezete az OIRT (Organisation Internationale de Radio et Television) kapott meg a 66–73 MHz tartományban elégtelennek bizonyultak. A Nemzetközi Rádió Unióval és a CCIR-el (Comité Consultativ International de Radio) folytatott hosszú tárgyalássorozatok után csak az 1985. augusztus 13-án megkötött genfi egyezmény ered-

ménye tette lehetővé, hogy 1987. július 1-től a 87,5–104 MHz-es tartományban is működjenek magyar adók, amelyek a Danubius, a Juventus, a Radio Bridge műsorát sugározzák.

A kiállítótérben az első műsorszórásra alkalmas, 2 kW teljesítményű, Telefunken adó középső, megmaradt részét láthatjuk (Országos Műszaki Múzeum tulajdona). Az 1933-ban épült 120 kW teljesítményű nagyadó és a 314 m-es antennatorony makettjei mellett megcsodálhatjuk az antenna csúcsán állott, rézlemezből sajtolt, villámhárító gömböt, a villámcsapások nyomaival.

A *rádióadók egyes berendezéseit* (*9) a galéria alatt láthatjuk: különféle adócsövek, a hűtésükre szolgáló csőkígyóval, forgókondenzátor, hangolótekercs, a diósdi 100 kW-os adó modulátorának egy része és az adó tápvonalkicsatoló egysége.

Rádióhallgatók

A *III. audiovizuális információs berendezés* az adóállomásokról nyújt bővebb felvilágosítást.

Rádióhallgatók (*5) – A stúdióban elhangzó műsort az adó kisugározza. A kisugárzott jelet a vevőkészülékek visszaalakítják hallható műsorrá. A rádió a világot hozta az emberek otthonába, szórakoztatót és tanítót a kezdetekből. Élőképünkben a rádióhallgatókat egy táncoló pár és egy sétabotba épített detektoros rádiót hallgató úr személyesíti meg.

A térelválasztó vitrinekben az előfizetők *rádiótörténeti* dokumentumai (reklámfüzetek, engedélyokiratok, rádiónyugták, képeslapok) láthatók. A vitrin érdekességét Horvát Mária dokumentumai képezik, aki 1948. szeptember 15-én egy Orion 844 U típusú rádiókészüléket vásárolt.

A *IV. audiovizuális információs berendezés* a rádióvevő-készülékek fejlődéséről ad részletes tájékoztatást.

A *vezetékes rádió* (*6) – Idősebb látogatóink bizonyára jól emlékeznek – az 1950-es években – a lakásokban rádió helyett árváskodó, vagy a falvakon jellemző oszlopokra telepített bömbölő hangszórókra, a vezetékes rádió korszakára. A vezetékes rádiórendszert 1950–1953 között a Magyar Posta kormányzati kérésre épített ki, amit az infrastrukturális hiányosságok és a politikai érdekek egyaránt motiváltak. Több mint 200 ezer lakást kapcsolt be hálózatába. Az alacsony előfizetési díj (6 Ft/hó) nemcsak vidéken, a fővárosban is vonzóvá tette. A hálózat 1957 után fokozatosan visszafejlődött, majd megszűnt.

A vezetékes rádió rendszerében két műszaki megoldást alkalmaztak. A budapesti nagy rádiógócok a műsort közvetlenül a stúdiótól kapták, onnan vezetéken juttatták el az előfizetőkhöz. A vidéki vezetékes rádiógócok nagyérzékenységű szuperkészülékkel vették a rádió műsorát. A gócokban elhelyezett 100 Wattos erősítőket a vevő hangáramával vezérelték. Az energia megfelelő biztosítás után a szétosztó szerelvényen keresztül a gerincvezetékre jutott, amelyre párhuzamosan az előfizetők hangszórói voltak felfűzve.

A vezetékes rádió műsorait Marjai Márton hangszalagra rögzített csasztuskái idézik fel, amelyeket a pódium külső peremére helyezett rádió bekapcsolásával hallgathatunk meg.

Zavaró adók (*7) – A hidegháború időszakában „a műsorszórás vasfüggönyei", a zavaró adók láncolata is kiépült. A kiállított VCSD frekvenciamodulátor az 1952-ben Székesfehérvárra telepített zavaró adó részegysége. Hasonló berendezés működött Budapesten és Szolnokon. A fehérvári 1952–1964, majd 1968–1979 között üzemelt, a Szabad Európa Rádió cseh, lengyel és orosz nyelvű adásait zavarta. A zavaró adókhoz kábelen érkezett a zajmoduláció. Az adót a zavarni kívánt frekvenciára hangolták. A VCSD 1,5–6 MHz-es, zajjal frekvenciában modulált jelét az adó frekvenciasokszorozó fokozata 5–15 MHz-es sávba tette át. A lehangolt végfokozat 15 kW teljesítményt adott ki – tápvonalon keresztül – a célterület felé irányított antennákra.

A világ hangjai (*10) nevet viselő átjáró melletti fülkében lévő *információs berendezésen* a világ 56 országának rádiós szünetjeleit, bejelentkezését és egy gyermekdalt hallgathatunk meg, miközben a képernyőről a választott ország legfontosabb földrajzi adatait olvashatjuk el.

A kiállítócsarnok rádiótörténeti része itt véget ér. A televíziótörténeti látnivalókkal újra a bejáratnál – de baloldalon – ismerkedhetünk meg. Kapcsoljuk be a *televíziót* (*25), és nézzük meg a televízióadás és vétel elvét bemutató videofilmet.

A *kísérleti televízió-vevő* (*26) megtekintése után Mihály Dénes távolbalátójával, a *Telehorral* (*27) ismerkedhetünk meg. Mihály Dénes a Telefongyár mérnökeként „Telehor" szabadalmát 1917-ben jegyeztette be. 1925-ben Berlinben folytatja kísérleteit. Berendezését és nagy vevőjét 1928-ban az V. Berlini Rádiókiállításon mutatta be. 1929. III. 8-án ezekkel a berendezésekkel valósult meg Németországban az első vezeték nélküli képátvitel a Berlin – Witzleben Rádióállomás 175,4 méteres hullámhosszán.

A Telehor működése – Képfelbontásra az adóknál és a vevőknél is Nipkov-tárcsát alkalmazott. Az átviendő képet az adóberendezés erős fényforrással átvilágítja. A fényforrás előtt spirálvonal mentén lyuggatott forgó fémkorong helyezkedik el, amely lehetővé teszi, hogy a kép mögött elhelyezett fotocella a fényváltozásoknak megfelelő áraminga-

dozásokat hozzon létre, amit felerősítve juttatott el az adóra. A vevőberendezéssel vett jeleket egy neonlámpára vezette, amely egy nagy fényfelületet adott, valamivel nagyobbat, mint a képfelület. Előtte egy lyukas tárcsa forgott, éppen olyan sebességgel, mint az adónál. A nagyítóüveg a neonlámpa fényét egy tükörre vetette, melyben látni lehetett a képet. Ha bekapcsoljuk a Telehor-makettet, az először átvitt képek közül, a M. D. betűket láthatjuk.

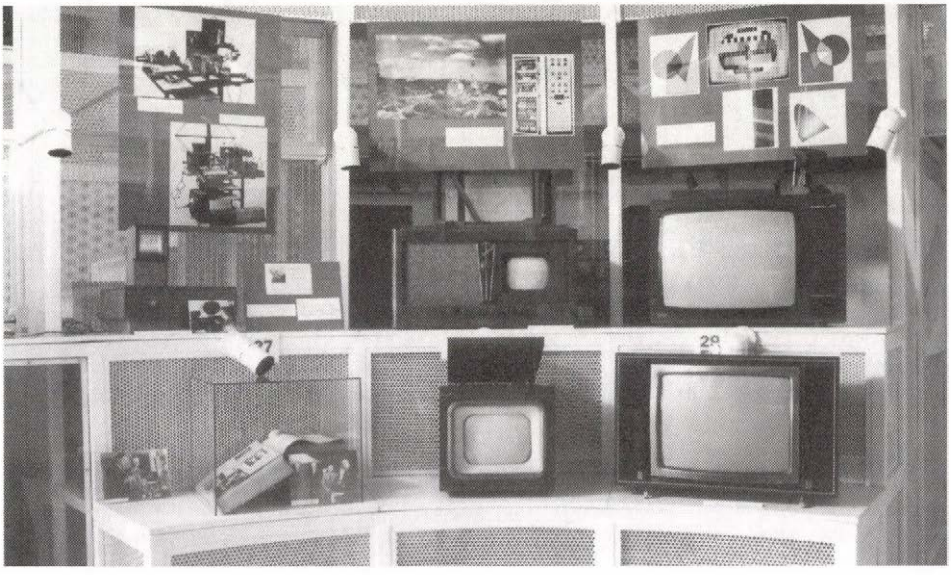

A Telehortól a színes televízióig

A *televízióadás kísérleteinél* (*28) az itt elhelyezett szovjet gyártmányú Avangard és Leningrád televízió-vevőkkel figyelték a műsorokat. Hazánkban a televíziókészülékek gyártása az Orion gyárban, 1956-ban indult meg. A televízió-technikát a Magyar Posta munkatársai 1949-ben New Yorkban és Londonban tanulmányozták. Bár több külföldi cégtől hoztak árajánlatot, az ország anyagi helyzete nem tette lehetővé a berendezések importálását. A Posta Kísérleti Állomás és a Rádióműszaki Vállalat együttműködése eredményeként épült meg egy 100/50 W teljesítményű adó, melyet a Szabadság hegyen, a volt Hargita Szálló épületében (Agancs utca 30–32. szám) helyezték el. Az adó kísérleti adásait, heti két alkalommal, 1954. január 20-án kezdte meg.

A *színes televízió* (*29) ellentétben a fekete-fehér televízióval a világosságinformáción kívül a színinformációt is átviszi. A három – nemzetközi szabvány szerinti – alapszín a vörös (Red), zöld (Green) és kék (Blue). Adáskor a szín-segédvivőt a három színből képzett krominanciajellel modulálják. Vételkor a színes képet a világosságjel és a krominanciajelek hozzák létre a három elektronágyús képcső különleges eljárással elkészített fényporral bevont ernyőjén. A színes televízió hazai gyártási kísérleteit a Budapesti Műszaki Egyetemen dr. Barta István irányította. Az első színes televízió-vevőt 1965-ben a Budapesti Vásáron mutatták be. Az Orion 1967-ben fejlesztette ki az első színes

Televízió-stúdió

készülékét. Sorozatgyártása már 1968-ban megkezdődött. A kiállításban lévő EMO France tranzisztoros színes televízió-vevőt a Posta Kísérleti Intézet a színes televíziós kísérletekre használta.

Az V. *audiovizuális információs berendezés* a televíziózás kezdeteit, feltalálóit és jeles magyar szakembereit ismerteti.

A *televíziózás feltalálóit* (*16) és jeles *magyar szakembereit* (*17) bemutató arcképek után a *televízió-stúdiót* (*18) megjelenítő életképhez jutunk. A falon Varga József bemondó életnagyságú képét és a televíziózás kezdetének jeles bemondóit és színészeit láthatjuk.

Stúdiótörténet – A kísérleti adások idején (1954–1958) még nem volt stúdió, a filmeket az adóban lévő filmbontó segítségével közvetítették. Az első két stúdiót a Szabadság téren lévő egykori Tőzsde Palotában 1958-ban alakították ki. A Tv-Híradó részére 1964-ben építették meg a III-as stúdiót. A színes technikával ellátott IV-es stúdió 1972-ben épült. Az V-ös stúdió 1978-ban Óbudán a Lajos utcai zsinagógában jött létre. A Szabadság téri székházban 1986 és 1987 között alakították ki a VII-es utómunkálati, és VI-os teljesen PAL rendszerben épült stúdiókat a Híradó és a Hét műsorai számára. A Kunigunda utcai komplexum, melyben 650 és 350 m^2-es játékstúdiók a VIII-as és IX-es, valamint a X- és XI-es egy kép és egy hang utómunkálati stúdió kapott helyet. 1991-ben készült el. Itt modern díszletkészítő, smink- és fodrászműhelyek, valamint a díszletraktárak is megfelelő elhelyezést kaptak. A stúdióban elhangzó élő, vagy az előre elkészített műsor hangjellé és videojellé átalakítva, mikrohullámú összeköttetés utján jut el a televízió-adóállomásra. A kiállított francia Thomson C. S. F. cég TM 110 típusú berendezése a 7000

MHz-es (4 cm) tartományban (6575–6875 MHz) dolgozott. Teljesítménye 1W, hatótávolsága maximum 100 km volt. Kezdetben a stúdió és az adó között, valamint a helyszíni közvetítéseknél ezeket az adó- és vevőberendezéseket alkalmazták. A vidéki televízióállomások részére a moduláló jelet is ilyen mikroláncokon keresztül juttatták el. A GTT rendszerű mikrohullámú berendezések alkalmazására 1962-től fokozatosan tértek át.

A *térelválasztó vitrinekben* karikatúrákat, korabeli fotókat láthatunk, s egy stáblistából megismerhetjük a televíziós foglalkozásokat. Statisztikák, kimutatások, cikkek szólnak a televízió műsorairól és munkatársairól.

Stúdiótechnikai berendezések (*22) – A kiállított filmvetítő és szinkronhang-vetítő a kezdeteket, a mellettük lévő kép- és hangrögzítő a jelenkort képviseli.

A *VI. audiovizuális információs berendezés* a stúdiókat és a stúdió műszaki berendezéseit tartalmazza.

A *televízió-adóállomás* (*19) szintén mikrohullámú berendezéssel veszi a stúdióból érkező jeleket. Az adó a kisugározni kívánt jelet (kép+hang), a különböző fokozatain keresztül, tápvonalon át az adótornyon lévő antennára vezetik, melyek a kívánt irányába kisugározzák. Hazánkban 1954-ben kezdődtek a kísérleti televíziós adások. A rendszeres adás 1958-ban indult, a Széchenyi hegyen felépített RFT gyártmányú 30/10 kW teljesítményű adóval. 1959-ben vidéki közvetítő állomások jöttek létre Pécsett, Miskolcon és Sopronban. Az egész ország televíziós műsorellátása érdekében gerincadó-hálózat épült ki. 1960-ban Szentesen, Kékesen, Tokajban; 1962-ben Kabhegyen; 1968-ban Komádiban épültek adóállomások. Napjainkban, az ország területén 17 televízióállomás biztosítja a vételt. A legújabb adóállomások Vasvár, Fehérgyarmat, Aggtelek, Csengőd már távvezérelt személyzet nélküli állomások. Mindezek ellenére a hátrányos földrajzi fekvésű területek ellátatlan maradtak. Ezekre az átjátszó televízió-adók közvetítik az adást. Az első 1963-ban Szekszárdon épült, napjainkra számuk százra növekedett. Hazánkban 1968-ban kezdődött a kísérleti színes adás az Elektromechanikai Vállalat gyártotta 4/0,8 kW teljesítményű színes adóval. Csatlakozva a többi szocialista országokhoz a SECAM rendszert fogadtuk el, ellentétben a többi nyugati ország

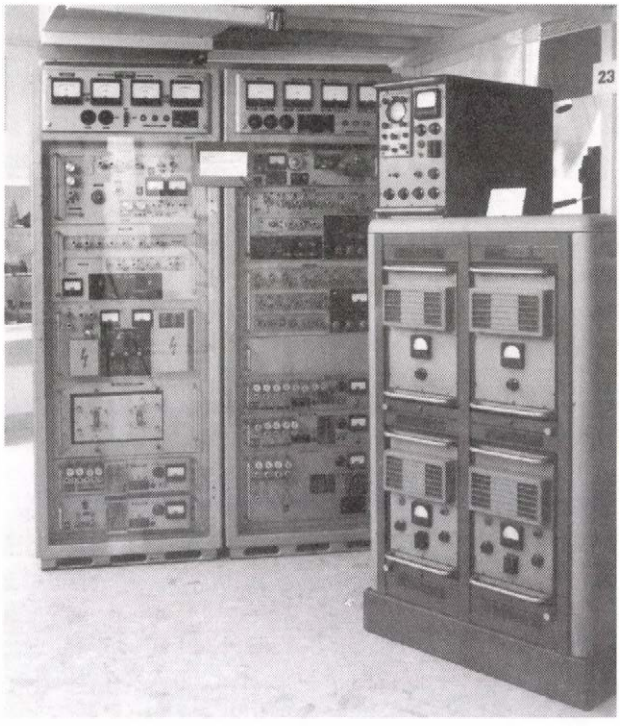

Mikrohullámú- és televízióadó- berendezés

által elfogadott PAL rendszerével. Megkésve, nagy erőfeszítések árán most térünk át a PAL rendszerű televíziós rendszer alkalmazására.

A kiállításunkban az adókat egy magyar gyártmányú fekete-fehér televízióadó képviseli. Gyártója az Elektromechanikai Vállalat.

Mikrohullámú- és televízióadó-berendezések (*23): GTT 4000/600 típusú mikrohullámú berendezés, amely egy televízió kép- és kísérőhang átvitelére vagy 600 távbeszélő-csatorna átvitelére készült. Budapest–Szentes között 2+1 RF-csatornán, Szentes–Komádi között 1+1 RF-csatornán működött 1968-tól 1980-ig. C.S.F. 50 W teljesítményű televízióadó, melyet 1959. november 11-én helyeztek üzembe Miskolcon és az OIRT 9-es csatornán működött 1994-ig. VZG 20 típusú televízió-átjátszóadó, melyet 1979. december 11-én helyeztek üzembe Pákán és a 07-es csatornán működött 1993-ig. Modulációt a 012-es vételi csatornán Kabhegyről kapott.

A *televíziónézők életképe* (*20) a televíziózás általánossá válásának idejét jeleníti meg, a térleválasztó vitrinekben a televíziózás korabeli dokumentumait (jótállási jegyek, televízió engedélyek, számlák, kezelési tájékoztatók) láthatjuk a Cicavízió kedvelt bábfigurái mellett.

Televíziónézők

A *VII. audiovizuális információs berendezés* a televízióállomásokat mutatja be.

A *mikrohullámú berendezések* (*21) vitrinjében alkatrészek és a mikrohullámú gerinchálózat nyomvonalait bemutató térkép látható. Felette az Országos Mikrohullámú Központ 1995-ben létesült Nagyenergia Vezérlő Központja látható.

Az első mikrohullámú összeköttetések a Szabadság téri stúdió és a Széchenyi hegyi adóállomás, majd a vidéki adóállomások között jöttek létre a francia CSF TM 110 típusú

mobil berendezésekkel. 1962-től folyamatosan épült ki a fix berendezésekkel működő *mikrohullámú gerinchálózat*. Főbb nyomvonalai – *Nyugati lánc*: Országos Mikrohullámú Központ Budapest–Gerecse–Győr–Sopron; Dunántúli kerülő lánc: Budapest–Tatabánya–Győr–Répcelak–Ondód–Vasvár–Bazita; Déli lánc: Budapest–Seregélyes–Úzd–Pécs–Báta–Csávoly; Keleti lánc: Budapest–Gödöllő–Kékes–Emőd–Tokaj–Kisvárda; Tiszántúli lánc: Budapest–Cegléd–Martfű–Szentes–Békéscsaba–Komádi–Földes–Debrecen.

A *mesekuckóban* (*24) a kicsinyek a Cicavízió régi meséit nézhetik meg, s találkozhatnak szüleik, nagyszüleik televíziós emlékeivel.

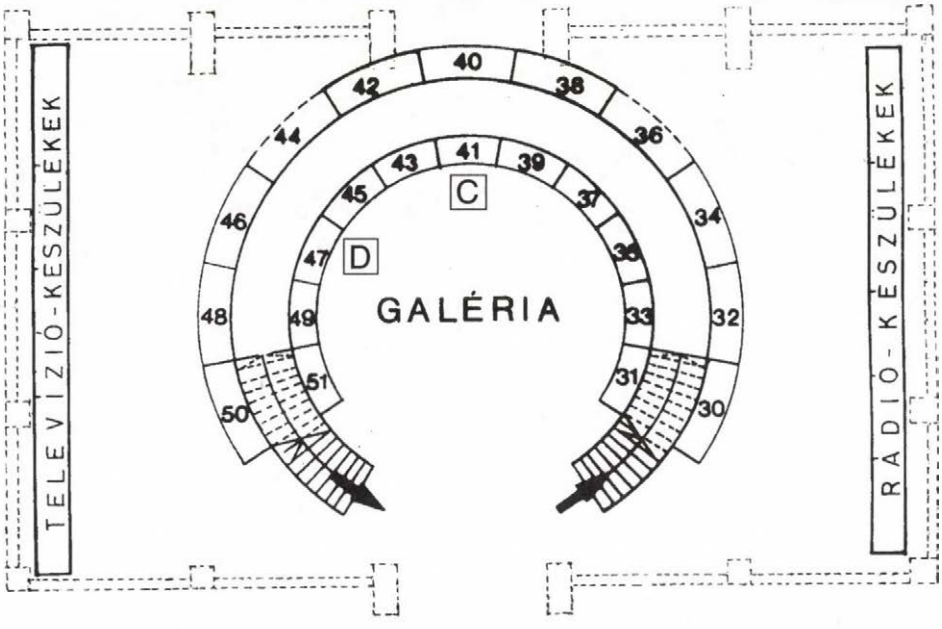

C Benkő T. Sándor: Felhőképek, D Műhold-makett, készítette Biriszló László

A galérián folytatva tárlatvezetésünket, jobbra indulva, különböző korból származó *szünetjeladókhoz* (*30) érünk. Az első a „Nagybercsényi Miklós" dallamát játszotta 1928. január 9-ig. A második készüléket Tomcsányi Béla a Posta Kísérleti Állomás mérnöke készítette, dallamát Polgár Tibor szerezte. Ez volt az első rádiószünetjel-adó, amelynél elektromágnesek erőterében megpendített acélfésű fogai keltik a hangfrekvenciás impulzusokat. Tomcsányi Béla hasonló elven működő berendezést készített az oslói rádió részére is. A harmadik kiállított szünetjeladó a Mechanikai Labor által készített, végtelenített szalagos szünetjeladó.

A *„Gamma" viaszlemezvágón* (*31) – a Magyar Rádió tulajdona – egy 30 mm vastag, simára csiszolt viaszkorong felületére zafír vágótűvel, 78/perc fordulatszámmal, mintegy 4,5 percnyi hangfelvételt lehetett készítetni. Ahhoz, hogy a felvétel ne károsodjon, állandóan jegelni kellett a lemezeket.

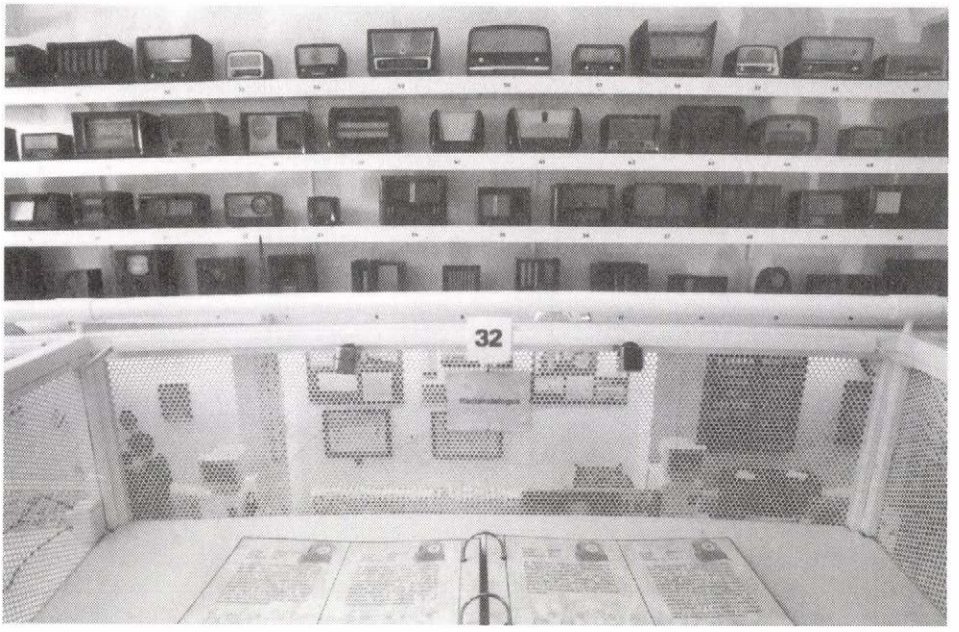

A kiállított rádiókészülékek katalógusa (* 32)

1. Kisipari, 2+1-es audion, 1930
2. Amatőr, 2+1-es audion, 1930
3. Sziksz, Big-ben, 1931
4. Standard, RX, 1934
5. Philips, Sztár, 1933
6. Telefongyár, Szuper-Olimpikon, 1933
7. Minerva (Ausztria), Tempó W, 1935
8. Standard, Szuper 36, 1936
9. Amatőr, 2+1-es, 1936
10. Orion, 334, 1936
11. Philips, Luxus-szuper, 1936
12. Philips, Olimpia W, 1936
13. Vámosi László, 2+1-es, 1938
14. Orion, 56, 1937
15. Standard, Szuper 37, 1937
16. Standard, Extra, 1938
17. Orion, 88, 1938
18. Orion, 933, 1939
19. Philips, 31 U, 1939
20. Orion, 044, 1940
21. Standard, Prima, 1940
22. Philips, 32 V, 1940
23. Orion, 011-néprádió, 1940
24. Orion, 155, 1941
25. Orion, 144, 1941
26. Philips, 650A, 1942
27. Standard, Szuper 41, 1941
28. Telefunken, 1T75V, 1942
29. Philips, 550U, 1942
30. Orion, 255U, 1942
31. Telefunken, 2T65VGR, 1943
32. Siemens, 343V, 1943
33. Orion, 333U, 1943
34. Philips, 56U, 1943
35. Telefunken, 2T64U, 1943
36. Siemens, 443V, 1943
37. Orion, 444, 1944
38. Orion, 844, 1946
39. Orion, 440, 1949
40. Philips, 304A, Pajtás-1949
41. Philips, 504A, Mestermű-1949
42. Telefunken, 065V, 1950

43. Orion, 441, 1950
44. Orion, 332, 1950
45. Orion, 115A, 1950
46. Orion, 711, 1952
47. Orion, 230A, 1953
48. Orion, 239A, 1953
49. Orion, 228A, 1953
50. Terta, T331, 1955
51. BHG, A117, 1955
52. Terta, T325, 1955
53. Vadásztöltény, R545, 1955
54. Orion, AR 301, 1955
55. Orion, AR 602, 1956
56. Orion, AR 612, Pacsirta, 1958
57. Vadásztöltény, R646, Velence, 1957
58. TV Gyár, R956G, EC 55G, 1960
59. Orion, AR 322, 1960
60. Terta, T422, 1961
61. Videoton, R4360, Velence de Luxe, 1967
62. Videoton, R4900, Melodyn, 1968

A bemutatott *„színházi erősítő"* (*33) – a Magyar Rádió tulajdona – külső közvetítéseknél alkalmazott háromfokozatú, elektroncsöves erősítő (1927). Táplálását telepekkel végezték, a csövek fűtésére lúgos akkumulátort alkalmaztak, az anódfeszültséget két sorba kapcsolt 120 V-os anódtelep biztosította.

Színházi erősítő

A mérőhelyen (*34) az amplitúdómodulált jelek vizsgálatára szolgáló mérőberendezés a Puskás Tivadar Távközlési Technikum mérnök tanárainak ajándéka.

Mikrofonok és hangszórók (*35) – A mikrofon a hanghullámok ütemében rezgő hangot azonos rezgésszámú és dinamikájú váltakozó árammá alakítja át. Fajtái: szénmikrofon, kondenzátormikrofon, kristálymikrofon, szalagmikrofon és dinamikus mikrofon.

Dinamikus mikrofon – Erős, állandó mágnes terében vékony műanyag vagy fémmembránra tekercset erősítenek. A levegő nyomásának változására a membrán rezgésbe jön.

Mozgatja a mágneses térben a tekercset, amelyben váltakozó feszültség indukálódik, tehát elektromos jellé alakul.

Kondenzátormikrofon – Szilárd fegyverzetből és előtte kis távolságra elhelyezett vékony membránból áll. A két felület együtt olyan kondenzátort képez, melynek szigetelő anyaga a levegő. A hangnyomás a membránt mozgásba hozza, és a kondenzátor kapacitása változik. Ha egy nagy ellenálláson keresztül a kondenzátornak töltést adunk, az ellenálláson a töltő és kisütő áram feszültséget hoz létre, melyet felerősítenek.

Kristálymikrofon – Működése az úgynevezett piesoelektromos tulajdonságú kristályokon alapszik, amelyeknél hajlítás esetén a kristály két oldalán feszültség keletkezik. A kristálymikrofont kétféle kivitelben gyártják. Az egyiknél maga a kristály képezi a hangfelfogó felületet, a másiknál alumínium- vagy papírmembrán fogja fel a levegőrezgéseket és továbbítja a kristály felé. Stúdiókban nem alkalmazzák.

Szalagmikrofon – Egy állandó mágnes két sarka között vékony, hullámos alumíniumlemezt helyeznek el. Rábeszéléskor a mozgó levegő a hullámos alumíniumlemezt rezgésbe hozza. Ez metszi az erővonalakat, ezáltal a szalagban feszültség keletkezik. Mivel az indukált feszültség igen kicsi, illesztőtranszformátor segítségével fel kell transzformálni.

A *hangszóró* az elektromos jelet alakítja vissza hangrezgéssé. Fajtái: elektromágneses fejhallgató, tölcséres, mágneses (lengőnyelves) és dinamikus hangszóró.

Az *elektromágneses fejhallgatóban* egy állandó (permanens) mágnes van. Ennek két pólusára vékony drótból tekercset készítenek. A tekercsbe vezetik a hangfrekvenciás áramot. A tekercsen átfolyó váltakozó áram a pólussarukban váltakozó mágnesezést hoz létre. Emiatt a pólusok előtt elhelyezett membránra váltakozó vonzerő fog hatni. A membrán mozgása a levegőt rezgésbe hozza és hangot észlelünk. A fejhallgatók kisteljesítményűek.

Mágneses (lengőnyelves) hangszóró – Egy U alakú mágnes két pólusa közé vékony acélnyelvet helyeznek. Az acélnyelvet tekercs veszi körül, ebbe vezetik a hangfrekvenciás áramot. A váltakozó áram hatására a tekercsen átbujtatott acélnyelv rezegni kezd, a rezgést egy rudacska viszi át a kúp alakú papírmembránra, mely rezegni kezd. A membrán rezgésbe hozza a levegőt és hangot kelt.

Dinamikus hangszóró – Fő része a lengőtekercs, ebbe vezetik a hangfrekvenciás áramot. A tekercsben folyó áram hatására keletkező váltakozó mágneses tér az állandó mágnes terével kölcsönhatásba kerül és a lengőtekercset rezgésbe hozza. A lengőtekercshez kapcsolt membrán szintén rezegni kezd, a környező levegőt mozgásba hozza és hangot kelt. A régebbi kivitelnél a mágneses teret elektromágnessel (gerjesztő-tekercs) állították elő, ma már állandó (permanens) mágnest alkalmaznak. Egyes készülékekbe a szélesebb sávú hangszórás miatt több, különböző méretű hangszórót is beépítenek.

Detektoros rádiók és egyenes vevő (*36) – A *detektoros vevő* lényegében egy egyszerű átalakító, mely minden erősítő elem nélkül a rádiófrekvenciás jelről leválasztja a moduláló hangfrekvenciás jelet. Mivel a készülék a felfogott jelet nem erősíti, csak olyan állomások vételére alkalmas, amelyeknek a vétel helyén elég nagy a térerőssége. Működése: a rádiófrekvenciás jelet egy rezgőkörré lehangolt antenna veszi, a demodulálást a kristálydetektor vagy kristálydióda végzi, mivel az áramot csak egy irányba engedi át (másik irányba zár) az egyenirányított áram működteti a fejhallgató membránját.

Két kiállított vevőnk a Telefongyár sorszámozott első sorozatából való. Az 56-os sor-

számú detektoros rádiót Kozma Miklós a Magyar Távirati Iroda elnökigazgatója kapta, aki később dr. Götze Árpád fül, orr, gége professzornak ajándékozta. A 154-es sorszámú detektoros rádió dr. Székelyhidy Ferenc operaénekes kapta ajándékba 1925. december elsején, az első rádióhangverseny szereplőjeként (dr. Gundel János tulajdona).

Egyenes vevő – A rádióhullámokat a vevőkészülék antennája fogja fel. Egy rezgőkör (tekercs és változtatható) segítségével lehet a kiválasztott adó által a kisugárzott frekvenciát beállítani. A vevőkészülék a felfogott jelet felerősíti (a régi 2+1 felépítésű készülékekben nem volt erősítő), majd a demodulátor-fokozat leválasztja a hangfrekvenciás jelet a hordozó nagyfrekvenciás jelről. A leválasztott hangfrekvenciás jelet felerősíti, hogy az a hangszóróban hallható legyen.

Az *adócsövek* (*37) az adókban alkalmazott elektroncsövek. Teljesítményük szerint lehetnek kis-, közepes- és nagyteljesítményű csövek. A nagyobb teljesítményű adócsövek közvetlen fűtésűek. A csövek hűtését régen vízhűtéssel oldották meg, ma már léghűtésű adócsöveket alkalmaznak, a bordázatot gyors légárammal hűtve.
A tárlóban az alábbi típusú adócsövek láthatók:
Trióda: 3L5T, RS 47, 3V5T, OQQ 151/3000, OQQ 501/2000,
Tetróda: RS 1012 L,
Pentóda: OS 12/500, OS 125/2000, GU 81M,
Egyenirányító: 9Q205.

Szupervevők, táska- és zsebrádiók (*38) – A *vevőkészülék* az adóállomás által kisugárzott frekvenciára, melyet az antenna fogott fel, egy rezgőkörrel hangolható (f). Ezt a jelet egy nagyfrekvenciás erősítő felerősíti. A vevőben van egy helyi rezgéskeltő, mely előállít egy rádiófrekvenciás jelet, f_0–T. A két jel egy úgynevezett keverőfokozatba kerül, ahol megjelenik a két rádiófrekvenciás jel különbsége, a középfrekvencia $f=f_0-f$. A nyert középfrekvenciás jelet felerősíti, a demodulátor leválasztja a jelről a moduláló hangfrekvenciás jelet. A hangfrekvenciás és végerősítő fokozat után kerül a hangszóróba, mely visszaalakítja hanggá. Ez a transzponáló rendszer biztosítja a vett jel nagyobb erősítési lehetőségét, a készülék nagyobb szelektivitását és az érzékenység növelését (szuperelv).

Az *elektroncsövek* (*39) (rádióvevő-csövek) társaságában egy amatőr készítésű csővizsgáló-berendezést láthatunk.

A *lemezjátszók* (*40) az elektronikus hangrögzítéssel lemezre feljegyzett hangok visszaadására szolgáló készülékek. A régi lemezjátszók fordulatszáma 78/perc, a mai készüléké pedig 45, 33 1/3 és 16 2/3 fordulat/perc. Tárlónkban kézzel hajtható motor nélküli berendezést (Melodion Pixie Grippa), motormeghajtású Suprafon készüléket és egy modern Unitra készüléket láthatunk.

Ellenállások és kondenzátorok (*41) – Az *ellenállás* az anyagoknak (kivéve a szupravezetékes állapotában lévő anyagokat) az elektromos áram folyását akadályozó közös tulajdonsága, melynél fogva a villamos teljesítményt hővé alakítja át. Típusai: huzalellenállás, tömörellenállás, rétegellenállás – fémréteg, szénréteg, bór, karbid réteg –, változtatható ellenállás. A *kondenzátor* szerkezetileg szigetelőréteggel (dielektrikummal) elválasztott két elektromosan vezető felület. Elektromos tulajdonsága a kapacitás, ami annyit jelent, hogy elektromosságot képes tárolni. Fajtái: Állandó kapacitású kondenzátor: papír, fémpapír, stiroflex, kerámia, elektrolit; Változtatható kapacitású kondenzátor: forgó, kiegyenlítő vagy trimer.

Magnetofonok

A *magnetofon* (*42) mágneses hangrögzítésre és a rögzített hang újrajátszására alkalmas készülék. Hanghordozóként régebben a 0,1 mm átmérőjű különleges acélhuzalt, ma a mágneses szalagot alkalmazzák. A műanyagból készült szalagra, megfelelő kötőanyaggal, vasoxid-port visznek fel, mely jól mágnesezhető. A kiállított magnetofontípusok: EMV ERKEL, TERTA 811, BRG Mambó, BRG M20.

Kristályok, egyenirányítók (diódák), tranzisztorok, integrált áramkörök, *tekercsek és transzformátorok* (*43) – *Kristály* minden olyan anyag, amelyben atomok, ionok vagy molekulák határozott rendben elhelyezkedve térrácsot alkotnak. A kristálydetektort a rádiózás kezdeti időszakában egyenirányítóként alkalmazták.

A *dióda* a működési tartományon belül egy kitüntetett irányban (áteresztő irány) igen kis ellenállást, ellentétes irányban (záró irány) viszont igen nagy ellenállást tanúsít. A félvezetős diódák anyaga germánium illetve szilícium-kristály, kivitelezés szempontjából tűs-, illetve rétegdióda.

A *tranzisztor* fémtokba épített félvezető kristályból és elektróda-kivezetésből áll. A félvezető (germánium illetve szilícium-kristály) több rétegből áll, melynek elektromos tulajdonságai eltérők. Kivezetései emitter, bázis és collektor.

Az *integrált áramkör* több, néha igen sok alapelemet tartalmazó egyetlen, nem osztható egységben elkészített áramkör, amelyet berendezések vagy készülékek gyártásában építőelemként (modulként) használnak.

A *tekercseket* nagyfrekvenciás, hangfrekvenciás és hálózati áramkörökben használják. Rezgőkörökben mint hangolótekercs, nagy- és hangfrekvenciás áramkörökben mint fojtótekercs, főleg pedig mint transzformátor-tekercsek szerepelnek. Nagyfrekvenciás tekercsek

– alak szerint – lehetnek hengeres, kereszt és osztott. Hálózati frekvenciára gyakran használnak vasmagos, nagy menetszámú fojtótekercseket, valamint transzformátort.

A *transzformátor* két tekercsből álló passzív áramköri elem, amely kölcsönös indukció, vagyis mágneses csatolás révén az egyik tekercsből energiát visz át a másikba.

A *képmagnetofon* (*44) vagy videomagnetofon mágneses képrögzítő berendezés, az elektromos képjeleket egy mágnesszalagra rögzíti, mint ahogy egy magnetofonkészülék a hangfrekvenciás mágneses információkat. A képrögzítéshez azonban szélesebb tároló-tér szükséges és a felvett információ jóval sűrűbb. Kezdetben a videomagnetofonok 2 coll (5,08 cm) széles, 38,1 cm/s sebességű szalaggal működtek. A kiállított videomagnetofonok típusai Sony, Philips orsós és Seltron kazettás.

Képmagnetofonok, mérőhely, háttérben a televíziókészülékekkel

Katódsugárcsövek, vidikonok (*45) – A *katódsugárcsövek* (elektron-sugárcsövek) legelterjedtebb fajtái a televízió-képcsövek és képfelvevő (képbontó) csövek. A légüres üvegburában lévő izzókatód elektronokat bocsát ki. A kilépő elektronokat pozitív feszültségre kapcsolt elektródák gyorsítják fel, majd villamos vagy mágneses erőterek hatására az elektronok vékony nyalábban gyűlnek össze és egy ernyőre jutnak. Az elektronsugarat villamos vagy mágneses erőterek segítségével a felület bármely pontjára lehet irányítani.

A *vidikon* képfelvevő cső a szelénnek vagy más tulajdonságú félvezetőnek a fény hatására fellépő ellenállás-változását használja fel a fényerősséggel arányos nagyságú villamos jelek előállítására.

A *mérőhelyet* (*46) a Puskás Tivadar Távközlési Technikum műszaki közössége ajándékozta. A műszerek segítségével fekete-fehér illetve színes televíziós képjeleket vizsgálhatunk.

Tápvonalak (*47) rendezőjük, **Dérszegi Miklós** leírásával – A rádió- és a televízió-adóberendezések modulált nagyfrekvenciás energiát állítanak elő. Ennek kisugárzására az adóantennák szolgálnak. Az adóberendezésektől – mint energiaszállító vezeték – a tápvonal továbbítja a nagyfrekvenciás energiát az adóantennához. A tápvonalak szerkezeti felépítésük szerinti két csoportja a szimmetrikus és az aszimmetrikus tápvezeték típusok. A szimmetrikus tápvonal lényegében két, egymástól elszigetelt vezeték (vezetőrendszer). Legegyszerűbb formája a kétvezetékes tápvonal, az ún. Lecher-vezeték. A szimmetrikus tápvonalak általában légvezetékek. Talajszint feletti átlagos magasságuk 4–5 m. Fő alkalmazási területük a nagyteljesítményű rövidhullámú antennarendszerek táplálása. Hullámellenállásuk az antennatípustól függően (síkantenna, rombuszantenna stb.) 300 és 600 ohm. Az aszimmetrikus tápvonalak szerkezeti felépítésük szerint légvezetékes rendszerek és koaxiális kábelek. A légvezetékes aszimmetrikus tápvonalakat nagyteljesítményű középhullámú rádióadóknál alkalmazzák. Korábban 4/1 huzalos tápvonal, újabban 12/4 huzalos tápvonal használatos. Ez utóbbinak kisebb a sugárzási vesztesége, kedvezőbbek az energiaátviteli tulajdonságai. A közép és kisteljesítményű aszimmetrikus antennatáplálásnál főként koaxiális kábeltápvonalat alkalmaznak.

A koncentrikus elrendezésű koaxiális vezetőpár fő részei a belsővezető, a szigetelő dielekrikum és a cső alakú külső vezető. Hullámellenállás: 50–60, esetleg 70 ohm. Alkalmazás: ultrarövid-hullámú rádió- és televízió-adóantennák táplálása. A tárlóban koaxiális kábeltápvonal-minták láthatók.

A tápvonalak az elektromágneses teljesítmény irányított vezetésére alkalmas szerkezetek. A nagyfrekvenciás energiát az adótól az antennarendszerig a tápvonalak vezetik. Fajtái a koaxiális tápvonal és a csőtápvonal.

A kiállított televíziókészülékek katalógusa (*48)

1. Orion, AT 501, 1956
2. Orion, AT 301, 1957
3. Orion, AT 302, 1957
4. Vadásztöltény, Munkácsy, 1958
5. Orion, AT 403, 1958
6. Orion, AT 505, 1959
7. VT Gyár, Tavasz, 1960
8. Orion, AT 603, 1959
9. VT Gyár, Kékes, 1960
10. Orion, AT 611, 1961
11. VT Gyár, TA 61, 1961
12. VT Gyár, Benczur, 1961
13. Orion, AT 650, 1962
14. VT Gyár, T 43, 1963
15. Orion, AT 651, 1964
16. VT Gyár, Carmen, 1964
17. VT Gyár, TB 643, 1965
18. Orion, AT 550, 1966
19. Orion, AT 848, 1967
20. Orion, AT 759, 1968
21. Orion, AT 459, 1969
22. Orion, Orilux, 1970
23. Videoton, Elektron 24, 1971
24. Videoton, Record, 1971
25. Videoton, Color Star, 1975
26. Orion, Uranus Electronic, 1978
27. Videoton, Munkácsy Color, 1978
28. Orion, Orpheus, 1973
29. Videoton, Videcolor, 1973
30. Videoton, TA 5310, 1979
31. Videoton, Gold Star, 1975
32. Orion, Orion 60, 1975
33. Orion, Sensorion, 1975
34. Orion, Mór, 1985

A kábelekről (*49) újra **Dérszegi Miklós** leírását ajánljuk látogatóink figyelmébe – A vezeték nélküli műsorszórás során a villamos jelekké, fényimpulzusokká alakított rádió-, televízió-műsorok a közvetítő vonalak és a moduláló vonalak útján jutnak a műsorszóró rádió-, televízió-adóberendezésekre. E vonalak – felépítési rendszerük szerint – vezetékes, vagy vezeték nélküli berendezésekkel működnek. Az előbbieket főként a középhullámú és a rövidhullámú rádió, az utóbbiakat pedig az ultrarövid-hullámú rádió- és televízió-műsorszórás területén alkalmazzák.

A rádiózás kezdeti és korai szakasza idején, az 1920–1930-as években általában föld feletti légvezetékes moduláló vonalakat építettek, főként a vasút menti távbeszélő-oszlopsorokon, 3 mm-es bronzhuzalból (Miskolc, Nyíregyháza, Pécs középhullámú közvetítő állomások, a csepeli rádióadó részére külön oszlopvonal épült).

A föld alatti rendszerek első létesítménye a budapesti stúdió és a lakihegyi 20 kW-os rádióadó közötti, 1927-ben épült moduláló kábel. Az országos távbeszélő-hálózat távkábel irányainak fokozatos kiépítésével a légvezetékes vonalak föld alatti távkábelekbe kerültek. A későbbiekben belépő középhullámú közvetítő állomások (Mosonmagyaróvár, Szolnok), az új középhullámú adó (Solt), továbbá a rövidhullámú műsorszóró adóállomás (Székesfehérvár) moduláló vonalai már eleve föld alatti rendszerben épültek és az előbbiekkel együtt részét képezik az 1970-es évek végén létesített országos zenehálózatnak.

Közvetítő vonalak céljára általában a távbeszélő-hálózat áramköreit vették igénybe. A távbeszélőtől független, önálló közvetítő hálózat, a budapesti zenekábel hálózat az 1980-as években épült. A zenekábel frekvencia-átviteli sávja kiterjed az átlagos érzékenységű emberi fül hangérzékelő képességének közelítően teljes frekvenciatartományára. A tárlóban a föld alatti vezetékes rendszerek kábelmintái láthatók.

Monitorok és ipari televízió-kamera (*50) – A monitorok (fehér-fekete és színes) a Magyar Televízió kölcsönzése.

A *szigetelők* (*51) a villamos áramot csak nagyon kis mértékben vezető anyagok. Az adástechnikában általában porcelán és üveg szigetelőket alkalmaznak. Ma már megjelentek a műanyag szigetelők is. A szigetelők közül legérdekesebb az ún. „pogácsa", mely az 1923-ban épült székesfehérvári 150 m magas torony talpazatának szigetelője volt. Bemutatunk még antennaszigetelőként alkalmazott porcelán, üveg és műanyag szigetelőket, valamint a vevőantennáknál a „kis dió" és az adóantenna-kötelek szigetelésére alkalmas „nagy dió" elnevezésű szigetelőket.

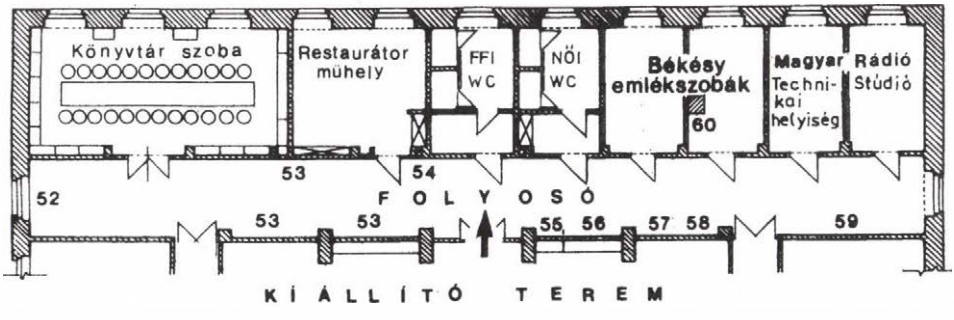

A folyosó alaprajza

Kiállításunk a kiállító terem mögötti folyosón folytatódik, ahol a rádiókommunikáció berendezéseivel ismerkedhetünk meg, a nem szórakoztatást szolgáló rádióamatőrökkel, a katonai és közlekedési hírközléssel és a rádiótávírással.

A *rádióamatőrök* (*52) kiállításrészt, rendezője **Rákóczi Margit** mutatja be. A rádióamatőr sarokban, a hely adottságai miatt és azért, hogy minél emberközelibbé tegyük ezt a kiállításrészt, egy szobát alakítottunk ki. Először a Magyar Rádióamatőr Szövetség régi címtábláját pillantjuk meg, az alatta lévő vitrinben pedig a rádióamatőrök által használt régi, főleg oktatási készülékeket látunk, a kiemelkedő teljesítményeket bizonyító díjak társaságában. A tárlóban fényképfelvételek mutatják be a készülék használatát, hitelessé és érthetővé téve azt. A címtáblával szembeni falon egy rókavadászatnál használatos iránymérő vevőkészülék, az alatta lévő vitrinben pedig ennek megfelelően a rádióamatőrök által oly kedvelt rókavadászat és egyéb fontos versenyek megmaradt fotó és tárgyi emlékei vannak elhelyezve.

A rádióamatőrök emlékei

Továbbhaladva megtaláljuk a rádióamatőrök hajdani szobáinak féltve őrzött kincseit is, hiszen tudjuk, hogy közülük sokan közösen, klubokban forgalmaztak, míg mások – magányosan vagy életük párjával – saját otthonukban hódoltak szenvedélyüknek, az amatőr rádiózásnak. A közös rádiózást a jobboldali falon elhelyezett, az 1950-es években Szabó Lajos által festett nagyméretű festmény örökíti meg. A rövidhullámú rádióamatőr állomás munkaasztalán az 1940-es évekből származó, akkor korszerűnek számító nagystabilitású, nagyérzékenységű szelektív rövidhullámú 30 MHz frekvenciatartományig vételre alkalmas VFO adókészüléke áll, ma is használható állapotban. Fölötte egy házi amatőr

dolgozószoba falát telepítettük át, a régi és az újonnan használatos rádióamatőr világtérképpel és QSL-lapokkal, oklevelekkel.

A rádióamatőr (távíró) forgalomban ún. Q-kódok és rövidítések vannak használatban, melyek segítségével – maximum 5 betű felhasználásával – nemcsak műszaki, de egyszerűbb magánközleményeket is válthatnak egymással. Néhány udvariassági Q-kód és rövidítés: am=délelőtt, best=a legjobb, efm=elismerem, dr=kedves, es=és, fan=lelkes amatőr, give=adni. Az adás és a vétel folyamatosságához természetesen meg kell tanulni a Q-kódokat. Ehhez a rövidítések jegyzéke szolgál segítségül. A Q-kódok kizárólagosan a forgalmazásra vonatkoznak és ezek egy része a QSL-lapon meg is jelenik. A forgalomban használatos kódok között az első helyen mindig az állomás neve áll: QRA=az állomás neve, ezt követi QSL=igazoló lap, majd a QSLL=cseréljünk QSL-t, QSLN=ne cseréljünk QSL-t, QST=közlemény, QTH=az állomás földraji helyzete. Az amatőrök a megfigyelésekről, vagy az összeköttetésről QSL-lapot küldenek egymásnak. A megfigyelő amatőrök ezzel igazolják, hogy hallották az illető adóamatőr adását, az adóamatőrök pedig az összeköttetés megtörténtét igazolják, egymásnak kölcsönösen. A lapon a következő adatoknak kell szerepelni: hívójel és pontos QTH, vett állomás hívójele, összeköttetés vagy megfigyelés pontos időpontja (év, hó, nap, óra, perc), frekvencia, a riport, üzemmód és az adóállomás rövid leírása (adó, vevő, antenna, teljesítmény).

Magyarországon az amatőr rádiózás Nyugat-Európával egy időben, az 1920-as évek elején jelent meg. 1927-ben nemzetközileg kijelölték az egyes országok hívójeleit. Magyarországot az EW kezdőbetűk, az amatőrállomást az ezeket követő H betű jelentette.

Az első országos egyesület, a Magyar Rövidhullámú Amatőrök Egyesülete 1928-ban alakult meg a Modern Kávéház különtermében. Az egyesület a későbbiekben az Erzsébet krt. 49. szám alatt, a Magyar Elektrotechnikai Egyesület helyiségében tartotta összejöveteleit. 1928-ban tervezték meg a Magyar Rövidhullámú Amatőrök Egyesületének rombusz alakú jelvényét.

Az első rádióamatőr vizsga 1928. június 15-én volt a Posta Kísérleti Állomás Gyáli úti épületében. Ebben az időszakban az amatőr rádiózás két részre vált, az egyik a konstruáló amatőr, a másik a kész készülékekkel terjedési kísérleteket folytatott.

1929. januárjától megváltozott a hívójel-rendszer, EWH helyett a HAF kombinációra. 1933-ban az egyesület neve Magyar Rövidhullámú Amatőrök Országos Egyesülete lett. Hivatalos helyisége a Mátyás tér 6. szám alatt volt, tagjainak száma 500 fő fölé emelkedett. 1938. február 6-án az egyesület saját székházába költözött a Lendvay u. 8. szám alá, ahol labor, műhely és raktár is volt. Az épületben működött a QSL iroda is.

A központi adóállomás hívójele HA 1 F volt. Az épületet 1944-ben bombatámadás érte és az épülettel együtt minden megsemmisült. A második világháború után, 1948-ban alakult meg a Magyar Rövidhullámú Rádióamatőrök Egyesülete. Az amatőr rádiózás, mint „technikai sport" bekerült a Magyar Szabadságharcos Szövetségbe, majd annak utódszövetségeibe. Utoljára ez a Magyar Honvédelmi Szövetség volt.

1968 elején Magyar Rádióamatőr Szövetség (MARSZ) és még ez évben felvételt nyert a Nemzetközi Rádióamatőr Szövetségbe (IARU).

A *katonai rádiók és híradástechnikai berendezések* (*53) kiállításrész berendezéseivel a Magyar Honvédség gyarapította múzeumunk gyűjteményét.

A magyar katonai rádiózás fontosabb állomásai

1903	Császár Jenő hadnagy vezetésével megalakul a rádiótávíró kísérleti osztag St. Pöltenben.
1905	Leidl távíró-ezredbeli százados megszerkeszti az első acélcsöves antennatartó árbocot.
1912	Első katonai szikratávíró állomások felállítása Bécsben, Triesztben, Szarajevóban, Przemyslben.
1913	Első nagytávolságú rádióösszeköttetés Skutari és Cattaro között, a nemzetközi katonai különítmény részére.
1914	Hordozható szikratávíró állomásokat rendszeresítenek a monarchia csapatainál.
1915	Különválik a szárazföldi, tengerészeti és repülőrádiózás.
1920	A háború után Melczer ezredes és Császár őrnagy irányításával megindul az első rádiós tanfolyam, 15 fővel.
1921	A békeszerződés betiltja a katonai rádiózást (csak vételt engedélyeznek).
1922	Debrecenben a megfigyelő távírász először fog zenét az éterben, a Berlin melletti Nauen kísérleti adó adását vette.
1923	A műegyetemen tanuló katonatisztek Vajna Pál vezetésével megalakítják az első rádióklubot.
1927	Kísérleti rádiós laboratóriumot létesítenek a Híradó Szertárban, Báró Gyula vezetésével.
1928	Az Egyesült Izzó Rt. kísérleti műhelyében Istvánffy Edvin irányításával elkészül az első magyar elektroncsöves adó és vevő, katonai követelmények alapján.
1929	Több magyar híradástechnikai üzem kezdi meg a katonai rádiók gyártását, például a Standard Rt. megépíti az R–7 típusú rádiót. Kerényi István főhadnagy irányításával megkezdődnek a katonai rádiókészülékek csapatpróbái. A Magyar kir. Haditechnikai Intézetben rádiós kísérleti laboratóriumot létesítenek Jáky József százados vezetésével.
1941	A Magyar kir. Honvédség a háború kezdetéig több mint 15 adót, vevőt és adóvevőt állított rendszerbe R–1-től R–15-ig.
1952	A háború után újjáépült híradástechnikai ipar által gyártott készülékekkel látják el a Magyar Néphadsereget R–10-től R–50-ig.
1960	Bevezetik a szovjet gyártmányú rádióállomásokat R–102-től R–900-ig.
1962	Szovjet licenc alapján megindul a magyar katonai rádiók hazai gyártása.
1990	Továbbra is a szovjet katonai rádiók biztosítják a Magyar Honvédség híradásának zömét.

Az elektronikus *távgépíró-kiíró és ellenőrző rendszer* (*54) feladata a kommunikációs adások ellenőrzése volt. 1980-ban a Műszaki Egyetem, a FOKGYEM Szövetkezet és a PRTMIG közös fejlesztéseként készült el, és használatban volt 1994-ig. Alkalmazásával első ízben került be mikroszámítógép a Székesfehérvári Rádióállomás híradástechnikai rendszerébe. Közös állványon két rendszer foglal helyet. Egyidejűleg lehetett a vonalon érkező távgépíró jeleket és az adóval kisugárzott, majd kommunikációs vevőberendezéssel levett jeleket vizsgálni (például: hibaarány-mérés). A levett rádiótelexet a memóriában tárolta vagy szükség szerint telexgépen kinyomtatta. Vezérlése a telexgép billentyűzetéről történt. Kiváltása egy IBM PC-386 számítógépbe épített TG IFC kártyával történt 1994-ben.

Az ML 1250 típusú rádiótávíró-vevőt a Mechanikai Laboratórium gyártotta és Tárnokon működött. A postai nemzetközi rádiótávíró-forgalmat 1975–1989-ig látta el, utolsó állomása Peking volt.

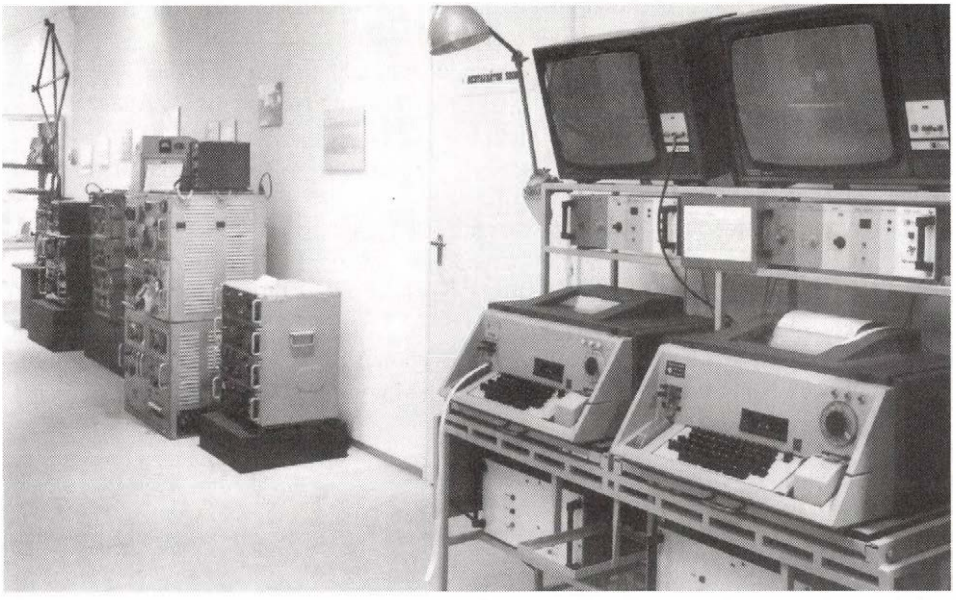

Katonai rádiók, távgépíró-kiíró és ellenőrzőrendszer

A hazai *rádiótávírás* (*55) 1914-ben a Csepelen épített 7,5 kW teljesítményű szikraadóval kezdődött. Az első világháborúban elhurcolt adót csak 1921. október 15-én pótolták egy 5 kW teljesítményű Telefunken „lámpaadó" üzembe helyezésével. A Magyar kir. Posta szakemberei a kísérleti műsoradások megkezdése után a műsorszóró és a rádiótávíró adóállomások szétválasztását határozták el. A rádiótávírás központját új helyre, Székesfehérvárra telepítették, ahol 1924-ben egy 50 kW teljesítményű Telefunken gépadó (hívójele HAX volt) 8080 méteres hullámhosszon, és egy 10 kW-os lámpaadó (hívójele HAR volt) 4750 méteres hullámhosszon lépett működésbe. A gépadó és a lámpaadó billentyűzése a Budapesti Távíróhivatal épületében kialakított rádió-üzemközpontból történt. A vételi zavarok elkerülésére a vevőállomást 1924. április 2-án Tárnokon avatták fel, ahol a külföldről érkező táviratokat keretantennás hosszúhullámú vevőkészülékek

segítségével vették. Az adó- és vevőállomás valamint a rádió-üzemközpont egymással távíró-légvezetékkel volt összekötve. A székesfehérvári állomáson 1933-ban két darab rövidhullámú adót is felszereltek. Ezzel egy időben Tárnokon új épületben Telefunken és Standard gyártmányú rövidhullámú vevőkészülékeket helyeztek el. A második világháború idején megnövekedett forgalom miatt Székesfehérvár-Öreghegyen egy új rövidhullámú adóállomást építettek, ahol két 5 kW teljesítményű Philips adót helyeztek el. A háborút követően az állomásokat felújították és három hosszú- és három rövidhullámú adó üzemére bővítették. Az 1970-es évek végére a postai rádiótávíró szolgálat jelentősen lecsökkent, hírközlési feladatokat már csak a MAHART részére látott el 1993 végéig. Napjainkban csak a Magyar Távirati Iroda kismértékű távírószolgálatát látja el. A rádiótávírás csökkenésével a tárnoki vevőállomás szerepe is megváltozott, új feladatként előbb az OIRT által meghatározott állomások ellenőrzését és mérését végezte el. 1985 óta az UIT keretében működő nemzetközi ellenőrzést végző állomások közé került.

A *hajórádiók* (*56) a Magyar Hajózási Rt. adománya.

A *mérőműszerek* (*57) a rádió- és televízió-technikában használatosak.

A zártláncú – *ipari tv-lánc* (*58) – iskolatelevíziós rendszer az ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnáziumban működött.

A Steenbeck 900 típusú *filmvágó asztal* (*59), 16 mm-es filmek vágásához, Bródy Péter kölcsönzése.

Orion gyártmányú DM 400/6A típusú rádiórelé.

A Magyar Rádió munkatársai által berendezett, műsorkészítésre ma is alkalmas, ún. *kisprózai stúdió* felszereltsége főleg beszéd, bejátszott zene felvételére illetve összejátszására alkalmas. A két darab magnó, a montírozó magnó és a keverőasztal ideálisan alkalmassá teszik rövidebb riportok, hírek, ifjúsági műsorok, zenei lejátszások, rövidhullámú műsorok ellátására. Ezek a berendezések a Magyar Rádió 15-ös stúdiójában látták el a fent vázolt feladatokat.

Műsorkészítésre alkalmas rádióstúdió a múzeumban

Kovács Gergelyné

A Békésy kiállítás története

Dr. Békésy György fizikus, akadémikus, akusztikus postamérnök az ötödik magyar tudós volt, aki 1961-ben a belső fül – csiga ingerlésének fizikai mechanizmusával kapcsolatos felfedezéseiért Nobel-díjat kapott.

1926 és 1946 között a Posta Kísérleti Állomás postamérnökeként dolgozott. Külön kiépített laboratóriuma az 1944. április 3-i bombatámadásban megsemmisült. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy külföldre telepedjen, ami a diktatúra éveiben akadémiai tagságának megszüntetéséhez és tudományos munkássága érdektelenné tételéhez vezetett.

A kutatásainak haláláig legjelentősebb színhelyein, a Posta Kísérleti Intézetben és az akadémiai intézetben dolgozó egykori munkatársai, tanítványai az egyetemeken csak a Nobel-díj elnyerését követően léphettek hivatalos kapcsolatba vele és szólhattak nyilvánosan is munkásságáról. Tanítványa dr. Tarnóczy Tamás egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia Természettudományi Kutatólaboratóriumának vezetőjeként 1962-től számos értekezésben ismertette munkásságát.

Dr. Békésy György

1970. szeptember 10-i keltezésű, dr. Ipoly Károlynak küldött levele kíséretében érkezett meg a Posta Kísérleti Intézethez a „My experiences in Research Laboratories in Europe and Hungary from 1923 to 1945" (Kutatólaboratóriumokban szerzett tapasztalataim Európában és Magyarországon 1923-tól 1945-ig) önéletrajzi ihletésű 23 oldalas tanulmánya.

Halála után emlékezetét a külföldön megjelent tudományos dolgozatok, életrajzi írások közreadásával, majd Békésy-díjak, emlékérmek alapításával is ápolták. Elsőként 1977-ben a MTTESZ Optikai, Akusztikai és Filmtechnikai Tudományos Egyesülete alapított Békésy-díjat, majd a Posta Kísérleti Állomás 1980-ban Békésy-emlékérmet. 1989-ben, a Postamúzeum ajánlására, az új rákoskeresztúri Postaforgalmi Szakközépiskola vette fel Békésy György nevét

1990-ben. Az Akadémiai Kiadó jelentette meg „A múlt magyar tudósai" sorozatban Békésy György című könyvét. Szerzője Dániel József bajai főiskolai tanár.

A Postamúzeumba Békésy György egykori kollegája, Halden Elemér postamérnök gondoskodása következtében kerültek be, elsősorban Békésyről szóló dokumentumok, valamint kisebb családi relikviák, melyeket testvére dr. Békésy Miklós és később özvegye dr. Békésy Miklósné Horváth Mária gyarapított. Ezt az anyagot kívántuk kiállítani Nobel-díjas akadémikusunkról a Rádió- és Televíziómúzeumunkban, ám ekkor a dolgok váratlan fordulatot vettek.

A Békésy hagyaték hazatérése

Amikor egy hideg téli napon, 1995. január végén a diósdi múzeumban először ültünk össze tudósainkkal, mérnökeinkkel a kiállítás tematikai rendjének megbeszélésére, felvetődött a gondolat, kérni kellene a Hawaii Egyetem Békésy anyagából egy kísérleti berendezést kiállításunkba. Dr. Lajtha György professzor úr a Hawaii Egyetem Neurobiológiai Intézetének megkeresését, jelen sorok írója dr. Szabó Csaba washingtoni nagykövetségünk kulturális tanácsosának tájékoztatását és felkérését vállalta.

Részlet a kulturális tanácsos úrhoz február 7-én faxon küldött levelünkből: „Az emberi fül és a hallás érzékszervi folyamataira vonatkozó kutatásai nagy jelentőségűek voltak a távközlés számára is. Így a Hawaii Egyetem Érzékszervi és Idegrendszeri Tudományok tanszékén kiépült kutatólaboratóriumot és Békésy György kutatásait is nagymértékben a Hawaii Telefontársaság finanszírozta. 1978 októberében ezt a laboratóriumot Békésy György Laboratóriumnak nevezték el (Georg von Bekesy Laboratory, University of Hawaii et Manoa) és kísérleti eszközeit, az általa kifejlesztett készülékeket az egyetemi oktatás demonstrációs eszközeivé nyilvánították. Számunkra felbecsülhetetlen értékű lenne, ha kaphatnánk néhány dokumentumot Békésy György egyetemi kutatásairól, képeken vagy videofelvételeken megismerhetnénk a Békésy Laboratóriumot, azaz a fenti alapítvány és a telefontársaság megajándékozna egy olyan anyaggal, amely szülőhazájában, múzeumi keretek között, ismertté tenné Békésy amerikai munkásságát és emlékezetének ápolását. Bizonyára vannak kísérleti-, mérőeszközei, műszerei között is olyan duplumok, amelyeket esetleg nélkülözni tudnának."

Honolulu bármilyen messze van is, a levelek és követek megérkeztek az egyetemre. Emese Komjáthy Pring tiszteletbeli konzulasszonyunk és dr. Mary B. Bittermann a Hawaii Egyetem Békésy Neurobiológiai Laboratóriumának vezetője találkozását követően, 1995. április végén megérkezett a hír: a Békésy Múzeum teljes anyagát a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Rádió- és Televíziómúzeumának ajándékozzák, amennyiben a megajándékozott vállalja a csomagolás és Honolulu – Budapest között a szállítási költségeket. Az igazi közösségek ereje ilyenkor vizsgázik, hiszen erre anyagi fedezetünk nem volt. A költségeket a Matáv Rt. amerikai vezérigazgató-helyettese, Ray E. Stewart úr biztosította, aki néhány éve bár, de már idetartozóként él közöttünk, hiszen nem csak a távközlés jelenének és jövőjének gondjaival, de múltjának értékeivel is azonosul.

A Békésy Múzeum anyaga 24 óriás ládában 1995. június 4-én érkezett meg washingtoni követségünkre, onnan követségi konténerben folytatta útját és a vártnál közel 10 nappal később, 1995. július 13-án érkezett Budapestre. Bizonnyal véletlen az, hogy ha-

gyatéka éppen születésnapján, június 3-án hagyta el Honolulut és halála napján július 13-án érkezett haza.

A Békésy hagyaték érkezése Diósdra

Békésy Emlékszoba I.

Az eredetileg stúdiónak kialakított szobában Békésy György életútját, a Posta Kísérleti Állomáson végzett munkásságának jelentősebb eredményeit ismerhetjük meg és a Nobel-díjhoz vezető, belső füllel kapcsolatos kutatás Hawaii Egyetemről hazatért eszközeit. A idézett szövegeket Békésy György önéletírásaiból és értekezéseiből válogattuk.

Dr. Békésy György élete

Szülői ház

Békésy György Budapesten, 1899. június 3-án született dr. Békésy Sándor (1860–1923) bölcsészdoktor, közgazdász, külügyi tisztviselő és Mazaly Paula (1877–1974) első gyermekeként. Testvérei Békésy Lola (1901–1989) – Passuth László író felesége – és dr. Békésy Miklós (1903–1980) Kossuth-díjas agrobiológus. A diplomata édesapa változó állomáshelyei színes és érdekes gyermekkort nyújtottak.

„Fiatal éveimben művészek és más rendkívül érdekes emberek vettek körül. Apám sok barátot vonzott. Gondolatok, eszmék állandó cseréje mély benyomást hagyott bennem, ha nem is értettem mindent. Otthon magyarul beszéltünk, az iskolában németül kellett beszélnem, de rossz kiejtésem mindjárt nehézséget okozott. Mégis öreg koromban arra emlékszem, hogy lehet kellemes és érdekes módon is élni. Az ilyen életet nem találjuk meg mindenütt, de akadnak ilyen helyek is, és nagy mértékben a környezetünktől függ. Édesanyám volt az, akinek megvolt az ereje, ügyessége és kitartása, hogy a nagyon nyomasztó időn átsegítsen engem. Támogatott, amikor a bölcsészdoktori cím elnyerése után gyakorlatilag semmi jövedelmem sem volt és egyedül ő állt az oldalamon, aki azt mondta, hogy nem szabad feladnom a harcot. Egy anya sok esetben nemcsak egyszer, hanem kétszer is adhat életet. Ebben az esetben ő így tett.

Dr. Békésy Sándor

Nem könnyű feladat egy anya számára, hogy tapasztalatait átadja lányának, még nehezebb egy fiúnak tanácsot adni. A bajok ebben a világban ott kezdődnek, hogy szüleink tapasztalatait nem tudjuk átvenni és alkalmazni. Valahogy a saját élményeinkre és tapasztalatainkra van szükségünk, azok ugyanis drámaibbak és fájdalmasabbak, ezért hosszabb ideig emlékszünk rájuk. Ennek ellenére sokat tanulhat mindenki a szüleitől is. Sohasem fogom elfelejteni az apámmal végzett rövid sétákat. Elbeszélgettünk a világ problémáiról, egyszerűsítettük és összefoglaltuk azokat úgy, hogy jobban meg tudtam érteni, mi vár rám felnőtt koromban."

Dr. Békésy György édesanyjához 1972. április 12-én írt levele: *„Kedves Mama! A következő héten újra meg kell operáljanak. Küldtem neked 200 IKA dollárt, kérlek vedd fel. Nem tudom, hogy tudok-e többet küldeni. Az örökösödési törvény itt olyan komplikált, hogy még jussoló család nélkül sem tudok már semmit Magyarországra végrendelkezni. Az eljárás olyan hosszú ideig eltarthat, hogy Te meg én már nem leszünk az élők sorában. Isten áldjon Mama, amint valami biztosat tudok, írni fogok, fiad Gyuri."*

Dr. Békésy Sándorné

Tanuló évek

1905 és 1909 között elemi iskolai tanulmányokat folytat Münchenben.

„München akkoriban kulturális központ volt. 1900-ban ott valósították meg az első automatizált telefonhálózatot, mely ugyan nem működött jól, de mégis automatizált volt. Más, egészen modern dolgok is akadtak, így például szemétgyűjtés három külön tartályban ételmaradék, papír és egyéb szemét számára. Később más városok is utánozták. De nem tudták utánozni az akkori bajorok csodálatos életfelfogását és vidámságát."

1910 és 1913 között a gimnázium alsó osztályait Konstantinápolyban végzi.

„Apám Münchenből Konstantinápolyba került. Konstantinápoly rendkívül szép város. Mi Kis-Ázsiában laktunk. Sohasem fogom elfelejteni a naplementét a Boszporuszon. Politikai szempontból a világ legrosszabb helye volt. Naponta verekedtek, gyilkoltak. Akkor került Atatürk hatalomra. Az utcákon senki sem volt biztonságban, de a Boszporusz és a Márvány-tenger környéke felejthetetlen látványt nyújtott. Konstantinápolyban francia iskolába jártam, és majdnem teljesen elfelejtettem, amit németül tudtam. Kezdett érdekelni a francia nyelv.

Az ottomán birodalom gyors hanyatlásának idejét éltük. Mint fiatal fiú nem tudtam megérteni, hogyan szűnhet meg egy nagy hatalommal és tekintéllyel bíró ország. Ma is ez a problémám, de nem Törökországgal, hanem más országokkal kapcsolatban."

1914 és 1916 között gimnáziumi tanulmányait a Zürichi Minerva Intézetben 17 éves korában letett érettségi vizsgával befejezte.

„A svájci iskolák kitűnőek. Hálával tartozom apámnak, hogy azonnal felismerte, mennyivel jobbak a nyilvános iskolák a magánintézeteknél. Itt tanultam meg, milyen hatékony lehet a tanítás, ha azt helyesen csinálják olyan tanárok, akik valóban szeretik hivatásukat. Ma is hálás vagyok svájci tanáraimnak. Egyszerű emberek voltak, de szerették tanítványaikat. Svájcban három nyelvet beszéltek, franciát, németet és olaszt. Aki hosszabb ideig tartózkodott az országban, mind a hármat kisebb-nagyobb mértékben elsajátította. Én

mindhármat a magyarral kevertem, így nem csoda, ha egyetlen nyelvet sem tudok tökéletesen.

Svájcban le kellett tenni az érettségi vizsgát. A vizsga államilag ellenőrzött és nehéz. Miután sikerrel letettem, egy szabad fél év következett, mert felsőfokú tanulmányokat 18 éves kor előtt nem lehet végezni."

1917-ben műszerész-tanonc Zürichben.

„Ma az az érzésem, hogy ez a fél év, mely alatt nem kellett iskolába járnom, talán a legfontosabb volt életemben. Az volt a szándékom, hogy megtanulom a műhelymunkát. A műhelyben megtanítottak reszelni, fémfűrészt kezelni és esztergályozni. A műszerészek Svájcban öreg és precíz emberek. Nem szerettek engem túlságosan, de idővel kialakult valamiféle barátság köztünk, ugyanis én több matematikát tudtam, mint ők, és így egymásra voltunk utalva. Nem szívesen hagytam abba ezt a foglalkozást. A fél év alatt, amit munkával töltöttem, rájöttem arra, hogy meg lehet élni úgy is, hogy az ember nem hallgat túl sok előadást."

1918 és 1921 között a Berni Egyetemen kémikus oklevelet szerzett.

„A Berni Egyetemnek abban az időben nem volt dékáni hivatala. Ez gyakorlatilag mindössze egy szekrényből állt valamennyi dékáni nyomtatvánnyal, pecséttel stb. felszerelve, ezt begördítették annak a professzornak a szobájába, aki abban az évben éppen a dékán volt. Ez az egyszerűség volt az, mely kizárta a tisztességtelenség és a politikai mozgalmak nagy lehetőségét. Minden teljesen nyílt volt, de ugyanakkor ez az egyszerűség korlátlan időt adott a valódi kutatáshoz és gondolkodáshoz."

Postamérnök, egyetemi tanár, akadémikus

„Abban az időben az volt az érzésem, hogy mindenkinek vissza kell mennie abba az országba, ahol született és vállalnia kell a tragédiát, ha már olyan hazába született, amely sok háborút elveszített. Ha egy ország sok háborút el is veszített, mindig megvan a lehetősége az újjáépítésnek; és ez volt az, amiben én is részt kívántam venni, ez lehetett a fő oka, hogy visszatértem Magyarországra, holott akkor alig tudtam jó magyarsággal beszélni és nem is voltam képes soha sem helyesen betűzni.

A budapesti egyetem igen különbözött a bernitől. Ez igen ismert múltú régi egyetem volt, de valóságban nem rendelkezett programmal. A budapesti egyetemen rengeteg hibát követtem el. A laboratórium igazgatója – Tangl professzor előtt – Eötvös volt. Sohasem találkoztam vele, a technikusával azonban többször is. Valahányszor elvégeztem vagy hozzákezdtem egy kísérlethez, azt mondta, hogy a kegyelmes úr nem így csinálná. Néha igaza is volt. Ily módon tudtam meg, hogy hogyan gondolkozik és hogyan dolgozik Eötvös, és ismét csak azt mondhatom, hogy egy probléma több, különböző oldalról való makacs megközelítésének egyszerűsége volt az, mely Eötvöst a világ kimagasló tudósainak egyikévé tette, függetlenül attól a ténytől, hogy Európa valóban nem kíván befogadni magyarországi tudósokat.

Doktori disszertációmat kísérleti optikából írtam Magyarországon. Olyasmit csináltam, amit ma interferencia-mikroszkópiának neveznek, de sajnos nem publikáltam."

1922 és 1923 között a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen Tangl Károly professzornál fizikusi doktorátust szerzett.

„A doktori diploma elnyerése után nem tudtam mihez kezdeni. Nincs kellemetlenebb helyzet, mint mikor az egyetemi tanulmányok befejezése után senki sem kívánja felhasználni tudásunkat. A keresgélés kellemetlen volt. Rájöttem, hogy az egyetemen tanultaknak kevés értéke van, mert nem lehet azokat aprópénzre váltani. Kétségbeesésemben úgy döntöttem, hogy keresek egy jó laboratóriumot és ott ingyen fogok dolgozni, mint kezdő. Ez a megoldás bevált. 1920-ban a háború után Magyarországon az egyetlen jól felszerelt laboratórium az Állami Postakísérleti Állomás volt."

1924-ben a Posta Kísérleti Állomás laboratóriumában dolgozik. 1925–1926-ban ösztöndíjas kutató Berlinben a Siemens Halske cégnél.

„Egy évet töltöttem itt és a németektől megtanultam, hogyan kell keményen és folyamatosan dolgozni a sikerért. Dr. Küpfmillernek, aki úgy gondolom nálam fiatalabb volt, de tudása messze meghaladta az enyémet, olyan ötletei voltak, melyek élességét, tisztaságát és egyszerűségét mindig elismertem. Ha egy összejövetel volt, mindent megbeszéltünk és a következő reggel egy kész cikkel érkezett arról a tárgyról. Ezt a cikket az éjszaka folyamán írta. Ő volt a legjobb tanítóm."

1927-ben a Posta Kísérleti Állomás kutató fizikusa, majd 1933–1948-ig postamérnöke.

„A Posta Kísérleti Állomás igen jól szervezett intézmény volt. Egy mérnök-igazgató vezetésével kb. százan dolgoztak. Az igazgatót csak az érdekelte, hogy mindenki eredményesen dolgozzék. De. 9-től du. 1-ig a hivatalos munkát végeztük, délután vagy akár egész éjjel szabadon és zavartalanul a kutatásnak éltem.

A Posta Kísérleti Állomás

A különféle osztályok (rádió, kábelvezetés, kémia) egy épületben elhelyezve lehetőséget nyújtanak arra, hogy akár kémiai, akár nagyfrekvenciás problémám akadt, megbeszélhettem a szakértő kollégákkal. Negyedszer: az intézet kis mérete (azt hiszem, akkor 95 munkatárs) lehetővé tette, hogy közvetlen kapcsolatot tartsak a különféle szakon dolgozó kollégákkal. Ez ma Európa vagy Amerika nagy laboratóriumaiban sokkal nehezebb. Ötödször: a kollégák ugyan mind szorgalmasan dolgoztak a saját problémáikon, de mégis akadt idejük különféle kérdések megvitatására. Ma a legtöbb ember annyira le van kötve, hogy olyan tudományok-közti kapcsolat lehetetlen, mint az akkor egész könnyen megvalósítható volt. Végül még meg kell említenem, hogy az intézet igazgatója (Paskay, később pedig dr. Marschalkó) nem olyan szervező embertípus volt, mint amilyenekkel ma találkozunk. Az intézetet kitűnően képviselték a felsőbb hatóságok előtt, megvédték költségvetési nehézségektől, lehetett nyugodtan, szabadon gondolkodni és dolgozni. A költségvetésünk igen kicsi volt, összehasonlítva azzal, amivel más országokban a kutatóintézetek rendelkeztek, de meghatározott, biztos összeget jelentett. Nem kellett az időt pénzért való küzdelemre pazarolni. Az adott összegre számítani lehetett, és azzal kellett foglalkoznunk, hogyan költsük el a legeredményesebben."

1931-ben a Német Otológiai Társaság Denker-díjjal tünteti ki.

„A német fülorvosok első díjjal tüntettek ki egy magyar tanulmányt. A német fül-, orr- és gégészorvosok pünkösdkor tartották meg Lipcsében ez idei nagygyűlésüket, melyen a magyar szakorvosok közül is számosan vettek részt. A fő téma az öröklékenységi és konstitúciós problémák szerepe a fül-, orr- és gégebetegségek kórtanában volt. Különös és örvendetes érdekessége volt a nagygyűlésnek, hogy a fül élettanáról írt legjobb tanulmányok között az első díjat Békésy György budapesti telefonmérnök nyerte el." (Pesti Hírlap – 1931. július 2., kedd)

1933-ban a Pázmány Péter Tudományegyetem magántanára. 1937-ben a Német Tudományos Akadémia Leibnitz-éremmel tünteti ki. 1939-ben a Groningeni Egyetem Guyot-díját Békésynek ítélte és a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választja.

***

Méltóságos *Budapest, 1939. május hó 16.*
Dr. Voinovich Géza úrnak,
a Magyar Tudományos Akadémia
t. tag, főtitkára

Méltóságos Főtitkár Úr!

Nagy megtisztelésként vettem Méltóságodnak folyó hó 12-én kelt hozzám intézett leköte-lező sorait, melyből örömmel vettem tudomásul, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége méltónak ítélt arra, hogy e nagy tradíciókkal rendelkező Testület tagjai közé iktasson. Amidőn ezért köszönetemet fejezem ki, egyúttal szilárd meggyőződéssel biztosíthatom Méltóságodat, hogy minden igyekezetemmel rajta leszek, hogy a Magyar Tudomá-

nyos Akadémia által képviselt tudományos célok megvalósításához szorgos munkámmal némileg hozzájáruljak és kérem fogadja hálám kifejezése mellett, őszinte és igaz nagyrabecsülésem nyilvánítását is.

Köszönetem újólagos kifejezésével együtt kívánságainak megfelelően bátor vagyok Méltóságoddal alábbi lakcímemet tudatni.

Hazafias üdvözlettel

Dr. Békésy György
Budapest, II. Fő-utca 19.

***

1940-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem Gyakorlati Fizika Tanszékének vezetésével bízzák meg (1947-ig).

„Tangl professzor halála után a kísérleti fizika tanára lettem a budapesti egyetemen. Nem nagyon akartam elfogadni a kinevezést, mert féltem, hogy nem tudom folytatni kutatásaimat, és jól ment a munka a Posta Kísérleti Állomáson. Így azután egyszerre két laboratóriumom is lett. A laboratóriumot az egyetemen úgy szerveztem meg, hogy állandó beavatkozás nélkül működött. Reggelenként megbeszélést tartottam a tanársegédekkel. Itt megvitattuk az előző napon történteket. Mindenkinek megvolt a saját munkaterülete, és önállóan kellet megoldaniuk a felmerült problémákat. Másnap azután beszámoltak a történtekről, az általuk hozott döntésekről.

Hasonló módszert követtem a tanulólaboratórium megszervezésénél, ahol kb. 70 hallgató dolgozott. Megmagyaráztam nekik, hogy mindenki elvégezhet tetszése szerint minden kísérletet. Rendelkezésre áll a műhely, de neki magának kell összeállítania a berendezést, esetleg elkészítenie az alkatrészeket. Egyedül a témát kellett velem megbeszélniük, nehogy túlságosan nehéz legyen, vagy olyan új eszközöket igényeljen, aminek beszerzésére nem volt lehetőségünk.

Az elvégezhető kísérleteket a hirdetőtáblán tettük közzé. A hallgatók választhattak közülük. Több kísérlet állt rendelkezésre, mint amennyi hallgató volt. Nagy problémát jelentettek a könyvek és a könyvtár. Megmondtam a hallgatóknak, hogy a könyvtár az övék. Válasszanak maguk közül egy könyvtárost, vigyázzanak arra, hogy könyvek ne vesszenek el. Éreztem, hogy az egyetemi oktatás egész rendszerét nagyobb költség nélkül meg lehet javítani. A hallgatók hozzáállása is előnyösen változott.

Nagyon szerettem hallgatóimat, szerettem bizonyos mértékig az oktatási munkát, szerettem a műhelyt, és szerettem látni a tanulók fejlődését. Én sokat tanultam a műhelymunkából, és a hallgatók számára is biztosítani akartam ugyanezt a lehetőséget. Kitűnő tanársegédeim voltak, és nagy örömömre szolgált, hogy két év után a laboratóriumom az egyetemen simán működött."

1930-ban a Széchenyi Tudományos Társaság jelentős összeggel támogatta kutatásait.

„Nagyon hálás vagyok továbbá a különböző alapítványoknak anyagi támogatásukért.

Magyarországon a Széchenyi Alapítvány támogatta hosszú ideig munkámat – és sohasem kért tudományos beszámolót."

„Nekem nagy nehézséget okoz, ha 5 évre előre kell kidolgoznom költségvetést kutatómunkámhoz. Azt tudom, hogy mit szeretnék elérni, de nem tudom, hogyan jutok el odáig, és arról egyáltalában nincs fogalmam, mibe fog kerülni a kutatómunka. Így olyasmiket vagyok kénytelen mondani, amiket egyébként nem mondanék. Később, amikor megkapom a pénzt, rejtett módon kényszerítve érzem magam arra, hogy 3–4 évvel azelőtt tervezett olyan úton haladjak, amit ma már nem tartok helyesnek."

1944–1945.

„Jól emlékszem arra, amikor a második világháborúban az első bombázás után az óvóhelyről feljőve romokban hevert a laboratórium. Nehéz döntések előtt álltunk, mihez kezdjünk, mit tegyünk, hogy újra lehessen kezdeni a munkát. Amint ezt a nagy akadályt leküzdöttük, az egész idegzetünk megnyugodott. Egyik bombázás követte a másikat, a pusztítás folyt tovább, minden csupa por volt, nem tudtunk olvasni, mert a szemünk égett a portól, de csináltuk tovább.

Egy idő után mindenki világosan látta, hogy Magyarországot az oroszok fogják elfoglalni. Budapest ostromáról nem szeretnék beszélni. Hosszú ideig tartott, és senki sem tudta, túl fogja-e élni. Számos barátom elpusztult, laboránsom fogságba került, bizonytalannak látszott, hogy lehet-e kutató munkát folytatni.

A háború után előáshattuk azt a felszerelést, amit a hallgatók és az oktatók segítségével titokban elrejtettünk. Senki sem árulta el a rejtekhelyet, így a békés viszonyok visszaállása után az én intézetemben indult meg legkedvezőbb körülmények között a munka. Több szerszámunk volt az új eszközök készítéséhez, mint akárhány gyárnak."

1946-ban elnyeri a Magyar Tudományos Akadémia Marczibányi-jutalom elismerő levelét, és rendes taggá nyilvánítják (1949-ben megszüntetik tagságát, majd 1980-ban rehabilitálják).

„Sajnos az egyetemen nagyon elégedetlenek voltak az előadásaimmal, mert azok színvonala igen magas volt az oktatás ellenőrzésére kiküldött komiszár szerint. Nem kívántam a hallgatókat a fizikai tényekre tanítani, ahogy a tudomány előrehaladt, a tények száma egyre több és több lett és egyre bonyolultabbak lettek. Nem volt többé jelentősége olyan értelemben, hogy megtanulják. Főleg a kutatási módszert kívántam tanítani. Az a kérdés is felmerült, milyen idős lehet a hallgató, akit az egyetemre felvesznek. Véleményem szerint a hallgatók 40 éven felül már nem képesek elsajátítani és megtanulni a tényeket, különösen azok, akiknek fontos lenne, hogy módszereket tanuljanak meg, mert azokat még későbbi munkájukban használni tudnák. Ez volt az az összetűzés, amely végül meggyőzött arról, hogy az egyetemnek az eljövendő időszakban nincs értéke, mivel az elavult módszerekhez kívántak ragaszkodni. De a különböző laboratóriumokban bekövetkezett rombolások és az egyetemen elkövetett hibám egyre érzékenyebbé tettek. A Magyar Tudományos Akadémia esetében az volt az érzésem, hogy akadémiai székemet valaki másnak kívánják juttatni és hogy valamilyen módon el akarnak üldözni engem. A Magyar Tudományos Akadémia Budapesten nem segített kutatásaimban, ezért nem akadályozott volna meg abban, hogy távozzam, de nem tudtam a jó módszert, hogy lehet ezt megtenni. Ez a tény győzött meg arról, hogy a legjobb lenne egy évre külföldre távozni és azután újult erővel

újrakezdeni a munkát. A Posta Kísérleti Állomásnál is elfogadták szempontomat, hogy egy éven belül valószínűleg ismét felépítik a laboratóriumot úgy, hogy megint olyan hatékonyan dolgozhatom, mint azelőtt.

1946 őszén elfogadja a stockholmi Karolinska Institute meghívását és Svédországba utazik.

„Az út Svédországba rendkívül izgalmas volt. Érvényes útlevelem volt, de még nem volt semmi sem biztos. Stockholmba valóságos menekültként érkeztem. Holgreen és Zotterman professzor segített, hogy gondolataim a rendes kerékvágásba visszatérjenek és ne féljek mindenkitől, akivel az utcán összetalálkozom. A stockholmi Műszaki Főiskolán dolgoztam, mely igen régi és nagy múltú hely volt és látogató professzor voltam a Korolinska Intézetben. Ez igen nagy megbecsülés jele volt."

Az Amerikai Egyesült Államokban

1947 szeptemberében a Harvard Egyetem meghívására az Egyesült Államokba utazik.

„Amikor az Egyesült Államoktól ismételt meghívásokat kaptam, hogy látogassam meg őket, elkezdtem angolul tanulni. Tudtam angolul olvasni, de egyetlen szót sem tudtam beszélni.

Mivel egy évi stockholmi tartózkodás után már nem volt több anyagi alap támogatásomra, elhatároztam, hogy elfogadom a Harvard Egyetem meghívását. Hosszú repülőút után Stockholmból a La Guardia repülőtérre érkeztem 50 dollárral a zsebemben. Nem tudtam angolul beszélni és így a kezdettől fogva egész sor félreértés fordult elő. Az Egészségügyi Osztály hivatalnoka megkérdezte tőlem, hogy egészséges vagyok-e. Ez olyan kérdés volt, amelyet mindenkinek feltettek, aki az Egyesült Államokba beutazott. Azt válaszoltam neki: Nem vagyok gazdag! Rám nézett és ismét megkérdezte: Egészséges? (Are you healthy?) Aztán elmosolyodott és átadott egy jegyet, mellyel eltávozhattam és hirtelen New Yorkban találtam magam. Kivettem zsebemből a szótáramat, hogy megtaláljam milyen hibát követtem el az első tíz percben. Kiderült, hogy félreértettem a «healthy» (egészséges) szót, mert úgy értettem, hogy jelentése «wealthy» (gazdag), «w»-vel írva. Mivel a zsebemben mindössze 50 dollár volt, Rockefellerhez viszonyítva valóban nem nevezhettem magam gazdagnak."

1948 áprilisában Magyarországon létrejön a Magyar Tudományos Tanács.

(...) Biztosítja a tudományos munka tervszerűségét, gondoskodik az eszközök és műszerek elosztásáról, összehangolja az ipari termelést és a tudományos kutatásokat a *Magyar Tudományos Tanács.*

(...) A Tudományos Tanács szükségessége az utóbbi időben egyre fokozottabb mértékben nyilvánvalóbbá vált. Gazdasági életünknek egyre nagyobb szektorát irányítjuk tervszerűen, tudományos életünk azonban az előző korszak csökevényeit őrzi. Nemcsak ideológiájában, hanem munkamódszerében, anyagi lehetőségeinek ésszerűtlen felhasználásában is.

(...) Magyarországon különben is az anyagi feltételek biztosítása az egyik legfontosabb problémája tudományos életünknek. A Szent-Györgyi-féle tudományos kutatócsoport, köztük maga Szent-Györgyi professzor is, külföldön végzi munkáját, az anyagi le-

hetőségek itthoni hiánya miatt. Békésy professzor, aki a fül szerkezetének kutatása terén világraszóló eredményeket ért el, 1945 óta szintén külföldön kénytelen dolgozni, mert Magyarországon nincs elektron-mikroszkóp, amely az ő munkájához elengedhetetlenül szükséges. Azóta egyik levelében a másik után kérdi, mikor jöhetne már haza. Most megírhatjuk neki: hamarosan beszerezzük az első magyarországi elektron-mikroszkópot.
V. D. (Szabad Nép – kedd, 1948. július 13.)

1948 áprilisában Békésy György kéri, hogy szabadságát egy évvel hosszabbítsa meg a Vallás- és Közoktatási Minisztérium. Kérelmét júliusban elutasítják.

„A Harvard egyetem nagyszerűen felszerelt pszicho-akusztikai laboratóriumában 17 évet töltöttem. A laboratóriumot még a háborúban szervezték, szigorú szabályok szerint jó munkát végeztek. Az amerikai és a magyar rendszer között nagy a különbség. Nekem az az érzésem, hogy a magyar rendszer ugyanazt a célt sokkal egyszerűbben éri el.

Az Egyesült Államokban az a szokás, hogy a problémákat mindig értekezleteken vitatják meg, és ezeken minden kérdés felmerül. Az ülések órák hosszat tartanak, a probléma legalább 5–10 embert érdekel, világos döntésre sem kerül sor. Az Egyesült Államokban az emberek a dollárért dolgoztak. Mindenkit a gyors eredmény érdekelt.

Nem kérdés, hogy az Egyesült Államokban a laboratóriumok felszerelése sokkal jobb, mint Európában. A túl nagy felszerelés azonban még hátráltatja is az előrehaladást. Érzésem szerint ha nincs felszerelés, akkor mindenki kénytelen ötleteit leegyszerűsíteni olyan módon, hogy a kísérletek egyszerűbbek legyenek. Ha túl sok felszerelés áll rendelkezésre, akkor több pénzzel minden probléma megoldható. Végső soron azonban a felszerelés annyira bonyolult lesz, hogy a részek együttműködését nem lehet már áttekinteni. Az Egyesült Államokban főként azok a kutatásaim haladtak előre, amelyek a csigajárat energiaellátására vonatkoznak."

1950-ben Shambaugh-díjat kap a Nemzetközi Fül-, Orr- Gégész Kollégiumtól. 1954-ben az Amerikai Művészeti és Tudományos Akadémia tagjává fogadja. 1955-ben a Howard Crosby Warren-díjban részesíti a Kísérleti Pszichológiai Társaság, és a münsteri Wilhelm Egyetem tiszteletbeli doktorává fogadja. 1956-ban az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Tudományos Akadémiája tagjai közé iktatja. 1957-ben az Amerikai Otológia Társaság aranyérmét nyeri el. 1959-ben a Berni Egyetem tiszteletbeli doktorává fogadja. 1961-ben az Amerikai Akusztikai Társaság aranyéremmel jutalmazza meg; elnyeri az amerikai Süketségkutató Alapítvány Teljesítmény-díját; december 10-én az orvostudományi élettani Nobel-díjjal tüntették ki.

Részlet Békésy György Kawabata asszonyhoz írott leveléből: *„A Nobel-díj feltörte gondosan felépített védőburkaink vékony héját. Hirtelen nemzetközileg ismertté váltunk, amit csináltunk európai stílusú kulturális munkának minősítették. Ez elkülönített bizonyos mértékig saját országunktól is, és különös helyzetben találtuk magunkat: nemcsak munkánkat, elveinket, elképzeléseinket kellett megvédeni, de a Nobel-díj bizottság döntését is, amely munkásságunkat értékelte."*

1962-ben díszdoktorrá fogadja a Paduai Egyetem. 1963-ban tiszteletbeli doktorává avatja a Gustav Adolf Kollégium. 1965-ben a Pensylvaniai Egyetem tiszteletbeli doktorává fogadja. A Harvard Egyetem Memorial Hall épületében, amelynek alagsorában van Békésy

György laboratóriuma, tűz keletkezik és az oltás során számos kísérleti eszköz, tudományos feljegyzés elpusztul. 1966-ban a tűzvészt követően megépült új laboratóriumában nem érzi jól magát, kínozza várható nyugdíjazásának gondja, elfogadja a Csendes-óceáni szigetről, Hawaiiról érkezett meghívást a Hawaii Telefontársaságtól és áttelepült Honoluluba, ahol a Hawaii Egyetem Érzékszervi Tudományok Tanszékének professzora lesz.

A Süketségkutató Alapítvány Teljesítmény-díj emlékplakettje

„Hawaii teljesen más, új világ, tisztán tudományos szempontból előnyökkel és sok-sok hátránnyal. Az élet itt túlságosan szép. Azt képzelem, hogy megfelelő légkondicionálással nem lesz probléma munkaképességemmel. Ez igaz is, de akkor klímaberendezésnek kell lennie nemcsak a saját szobámban, hanem az összes munkatársakéban, a laboratóriumokban és otthon egyaránt. Minthogy pedig ez lehetetlen, a tudományos teljesítmény kisebb, mint a kontinensen. Viszont lehetőség nyílt arra, hogy olyan dolgokat figyeljek meg, amilyeneket az életben azelőtt sohasem tehettem: halakat, rovarokat, gyíkokat szabad környezetben. Ez pedig más módon javította munkám minőségét.

Hogy Angliában befogadjanak valakit perfekt angolnak kell lennie, ma nem kell beszélnie az «amerikai angol» nyelvet, de beszélnie kell a «brit angol»-t. Itt Hawaii-ban az emberek a két típus keverékét beszélik «pidgin» angollal kombinálva – ez a Csendes-óceán nyelve. Sokkal pontosabb mint a két jól ismert angol nyelv. Nem használnak olyan szavakat, mint «információelmélet», egyszerűen megkérdezik «érti?».”

1968-ban a Buenos Airesi Egyetem díszdoktorává, a Cordobai Egyetem tiszteletbeli mérnök-doktorává fogadja. 1969-ben a Hawaii Egyetem tiszteletbeli tudományok doktora címét adományozza Békésy Györgynek.

„Ma az érzékeléssel foglalkozó tudományok tanára vagyok a honolului egyetemen. Három évet töltöttem el itt, azt hiszem ez a legérdekesebb hely, amit valaha is láttam. Szinte meg sem lehet érteni, mennyire nemzetközi jellegű. Élnek itt emberek Ázsiából, Ausztráliából, Amerikából, Európából, és mind tisztelik egymást. Rádöbbentenek engem arra, hogy a keleti és nyugati gondolkodás, munka és ízlés teljes mértékben különböző. Ezt semmiféle szervezés sem lesz képes megszüntetni, de még nagy háborúk sem. Sok ezer éve alakult ki, és ezzel számolnunk kell. Hawaii szigetén jöttem rá, hogy a világ milyen

bonyolult, milyen nehéz másféle embereket megérteni, még akkor is, ha mindent megteszünk megértésükre.

Itteni tudományos munkám érdekes volt. Kutatásaim az utóbbi időben a gátlásokra vonatkoznak, és teljesen új szemléletet vezetnek be az érzékeléssel foglalkozó tudomány területén. Sok meglepetés ért, például könyveket könnyebben lehet megtalálni Honoluluban, mint a szárazföldön, mert a könyvtárak itt igen jól szervezettek. Ugyanakkor egy szigeten sok nehézség is akad, például sohasem tudjuk, hogy mit hoz a jövő."

Békésy Emlékszoba I.

1969-ben a Budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem díszdoktorává fogadja, az oklevelet a Magyar Népköztársaság Washingtoni Követségén veszi át. 1972. június 13-án meghal Honoluluban. Végakarata szerint könyvtárát és tudományos hagyatékát a Hawaii Egyetemre, képzőművészeti magángyűjteményét a Stockholmi Nobel-díj Bizottságra hagyományozta. Utolsó heteit kórházban töltötte, munkatársai feljegyzései bizonyítják, hogy mindent elrendezett. Végakarata szerint hamvait, ősi óceániai szokás szerint, a Csendes-óceán fogadta be.

Békésy testamentuma

„Sokan kérdezik tőlem: mit tennék, ha az életet újra kellene kezdenem. Az hiszem, akkor is tudománnyal szeretnék foglalkozni. Iskolatársaim közül egyesek milliomosok lettek és igen kellemesen éltek. Alig kellett küzdeniük az életben, mindent meg tudtak vásárolni, ami

megvásárolható. Én mégis azt gondolom, hogy az életben szükségünk van a harcra, az akadályok leküzdésére. Életemben háromszor elvesztettem mindenemet, mégis mindig engem irigyeltek, és én sohasem irigyeltem másokat. Mindennek vannak előnyei és hátrányai, és az egyensúly a kettő között igen kevésen múlik. Minden attól függ, hogyan használjuk fel lehetőségeinket. Nem az a fontos, hogy mink van, hanem az, hogy hogyan használjuk.

A természettudományok területéről most is az orvostudományt választanám, mert az emberi fájdalom enyhítése jó érzés. A második dolog, ami érdekelne: az emberek közti viszony. Ez éppen olyan fontos, mint az orvosi tudomány. Szerintem a rendellenes magatartás az emberek között súlyosabb, mint bármely más. Ezek a rendellenességek sokszor nem nagyok és nehezen fedezhetők fel, de az emberek nagy csoportjának tehetik tönkre az életét.

Ami a tudományokat illeti: latint nem tanulnék, helyette inkább minél korábban matematikát. Matematika és geometria még mindig a legjobb út a magas színtű logikai gondolkodáshoz. A matematika egy nyelv. Ha fiatal korunkban nem sajátítjuk el, később már sohasem fogjuk tökéletesen megtanulni.

Sokan azt hiszik, hogy az egyetem befejezése után vége van a tanulásnak. Nagy tévedés! Én szorosabb kapcsolatban maradnék az egyetemmel, mint tettem. Minden gyorsan változik, és nehéz követni, ha egyszer elveszítettük a kapcsolatot.

Fontos, hogy legyen valamiféle kedvtelésünk. A hobby szerintem szükséges. Kutatómunkám jobb lett volna, ha van valamilyen alkotó jellegű hobbym.

Ha újra élnék, szeretnék már korán egy saját könyvtárat. Más ha saját könyvünk van, mintha kölcsönkapjuk. Ha a könyv saját tulajdonom, újra és újra tudom olvasni és bele tudom élni magamat. Ritkán tudom beleélni magam egy vastag könyv szellemébe, ha csak pár hónapra van nálam. Ezért egész jövedelmemet könyvekre költeném. Sokan azt mondják, hogy könyvre nincs szükség, esetleg elég kettő. Az Egyesült Államokban állítólag egy is elég – a csekkfüzet. Sajnos nem értek egyet ezzel a gondolkodásmóddal. Az ember két különböző részből áll – a fiziológiai és a szellemi részből. A szellemi résznek könyvre, sok könyvre van szüksége.

Szükség van barátokra? Életem folyamán nem volt szükségem sok barátra, de igenis idősebb barátokra. Sokat utaztam, sok országot bejártam és sohasem fogom elfelejteni azt az örömet, melyet egy francia jezsuita tanárommal való barátságom jelentett. Amint idősebb lett, levelei mind bölcsebbek lettek. 60 éves koromban is tudott olyan dolgokat mondani, melyek gondolatokat ébresztettek bennem.

Vannak népcsoportok, melyeknek nehézséget okoz az elindulás. Ezt nem tudom megérteni. Ha egyszer abbahagynák azt, hogy minden segítséget kívülről várnak, és elkezdenének dolgozni azzal, ami éppen van, egészen biztosan magukkal vinnék az egész népet. A munka önmagában is öröm, még akkor is, ha nem mindig kíséri siker. Jól érezzük magunkat már a legkisebb eredmény reményében is. Hosszú távon az egyetlen igazi jutalom. Lehet, hogy az ember nem lesz híres az élete folyamán, de ha jó munkát végez, előbb-utóbb elismerést nyer. Nagy szükség van jó, megbízható munkára és erre előbb-utóbb rájönnek.

Véleményem szerint a tudás szempontjából igen jó egy kis ország polgárának lenni. Egy kis országban kezdettől fogva több nyelvet kell tanulni, és erősen figyelni kell a kör-

nyező országokra. Így éber érdeklődésre kényszerülünk a körülöttünk történő dolgok iránt, nem vagyunk olyan önközéppontúak, mint azok, akik egy nagy országban nőnek fel, ahol egész életüket leélhetik, egyetlen nyelvet ismernek és néhány könyvet olvasnak. Másik oldala is van persze a dolognak: kis országokban nem jó élni, mert azok mindig a nagy országoktól függnek.

A gyermek természetesen azt képzeli, hogy van valami tölcsérféle, melyen át az idősebbek betöltik a fejébe a tudományt. Ilyen tölcsérről Nürnbergben már a 16. században álmodtak. Németországban akkor már megkezdődött a műszaki alapon nyugvó ipari termelés, de ilyen tölcsért azért nem tudtak kitalálni.

Ha valaki Magyarország határain kívül utazik, és magyar kiejtéséről (amit bizonyos kor felett már lehetetlen levetni) felismerik, rendszerint mindenki megkérdezi: hogyan lehetséges az, hogy egy olyan kis ország, mint Magyarország, annyi nemzetközileg elismert tudóst adott a világnak. Sok magyar adott választ erre. Magam részéről nem tudok felelni rá. Egy dolgot azonban megemlíthetek. Mikor Svájcban éltem, ott minden csendes, biztos és nyugodt volt, az életben maradás nem jelentett problémát. Magyarországon más a világ, az élet állandó küzdelmet jelentett szinte mindenért, de a küzdelem nem jelentett pusztulást. Egyszer elvesztettük, máskor megnyertük, de mindig életben maradtunk. Nem jelentett véget, legalább az én esetemben nem. Az embereknek szüksége van ilyen erőpróbára, és ez Magyarország egész történelme folyamán megvolt.

Az az ország, amelyik a fiatalok tanítását legjobban és legkönnyebb módon meg tudja oldani, valószínűleg a világ nagy részének a gondolkodását, gazdasági lehetőségeit befolyásolja. Mindig arra gondolok vissza, hogy kitől tanultam valóban valami értékeset."

Békésy György magyarországi munkássága

Békésy György a Nobel-díj átvételekor „A megfigyelés öröméről és a belső fül működéséről" mondott beszéde, valamint a Postai Kísérleti Állomáson készült „A hírközlés – akusztika" című értekezése alapvető összefoglalást nyújt magyarországi kísérleteiről, amelyek az orvosi Nobel-díj elnyeréséhez vezettek.

Távbeszélővonalak hibahelyeinek feltárása

„Az első világháború után Magyarországon az egyetlen hely, ahol tudományos műszerek voltak és ahol meg is engedték, hogy használjam azokat, a Posta Kísérleti Állomás laboratóriuma volt. Ez egy négyemeletes épület volt, amelyben a munkatársak jó barátságban dolgoztak együtt a háború utáni nehézségek közepette. Annak idején sok fontos nemzetközi telefonvonal húzódott Magyarországon keresztül és állandóan panaszkodtak, hogy Magyarország nem tartja rendbe a vonalakat. A telefonvonalak vizsgálatának a módja az volt, hogy váltóáramot kapcsoltak a vonalra, az áramot elindították a különböző fővárosok felé, majd visszacsatolták Budapestre és különböző frekvencián összehasonlították a bemenő feszültséget a kimenő feszültséggel. A beszédnek megfelelő frekvencia egy-egy mérése több mint 20 percig tartott. És néhány perccel a mérés befejezése után a vonal újra elromolhatott.

Arra törekedtem, hogy olyan módszert dolgozzak ki, amely egy másodperc alatt megállapítja a hibát. Az ötletet a zenészetből merítettem: ha egy hegedűs megpendíti a húrt, azonnal megállapítja a «hibát» és behangolhatja a húrt. Elméletileg egy telefonvonal «megpendítésekor» ugyancsak valamennyi olyan adatot megkaphatunk, amit a bonyolult 20 perces vizsgálat adott. Ezért egy kattanást közvetítettem a vonalon azáltal, hogy kisfeszültségű egyenáramot kapcsoltam a vonalra a másodperc töredékéig, majd figyeltem a visszatérő jelet. Mivel a telefonkezelő kapcsolása mindig egy kis egyenfeszültség ingadozással jár, már régóta pontosan meg tudtam mondani, hogy melyik városba van a hiba, pusztán azáltal, hogy hallottam a telefonközpontos kapcsolásának a kattanását. Miután a kattanás alapján megállapítottuk a hiba helyét, a zavar elhárítására került a sor."

Zörejmérések

„Minden technikai felfedezésnél három fokot különböztethetünk meg. Az első fejlődési fokon a találmány kidolgozása a laboratóriumban történik. És addig tart, míg a találmány technikailag használható lesz. A második fokon a gazdasági kérdések lépnek előtérbe, hogy a kivihető megoldások közül a legolcsóbbat válasszuk ki. Az utolsó fejlődési fokon a gépezetet az ember kényelmének a szolgálatába állítják, az ember tulajdonságaihoz és igényeihez méretezik. A fejlődésnek ebben a szakában a tisztán technikai problémák az ember pszichológiájával és fiziológiájával kerülnek vonatkozásba.

A telefontechnika már átlépte a második fejlődési fokot. Nagyjában ki tudjuk számítani a fizikai jelenségeket és kiválaszthatjuk a leggazdaságosabb megoldást. E számítások teljes érvényű keresztülviteléhez az emberi beszéd és hallás tulajdonságainak számszerű ismerete is szükséges.

A kellemetlen és zavaró zörejek leküzdésének egyik előfeltétele, hogy a zörej nagyságát mérni tudjuk. A mérések azt mutatták, hogy rövid időtartamú hangoknál és koppanásoknál az érzett hangerősség és a mért hangerősség között nagy különbség van. Sikerült kimutatnunk, hogy minden hangingernek legalábbis 0,2 másodpercig kell hatnia, hogy teljes hangerejét kifejthesse. Ebből következik, hogy azonos hangnyomású, de 0,2 másodpercnél rövidebb hang-impulzusok kisebb hangerőérzést váltanak ki. Ha tehát a zörejmérőben a fülnek ezt a tulajdonságát utánozni kívánjuk, akkor a zörejmérő mutatójának is csak 0,2 másodperc alatt szabad végleges kitérést elérnie.

A különféle zörejek (utcazaj, gépzörej, épület-, lakászajok, közlekedési eszközök lármája stb.) csökkentésére sok államban törvényeken alapuló hatósági rendelkezések kidolgozása vált szükségessé. E rendelkezések körülírásának előfeltétele: valamely egységben számszerűen kifejezhető értékek megadása és ezeknek az értékeknek megállapítására szolgáló tárgyilagos mérőmódszer. A német «Normen Ausschuss» zörejmérők jövőben való méretezésénél már azt az időküszöb-görbét vette alapul, melyet a Magyar kir. Posta Kísérleti Állomása még 1929-ben megállapított és megmért. E téren folytatott tudományos és gyakorlati munkálkodásunk eredményeit újabban Amerikában és Franciaországban is elfogadták és mérési eredményeink alapján szerkesztett időküszöb-görbét igyekeztek nemzeti kongresszusaikon is mint szabványos görbét bevezettetni."

Stúdióépítés

„A Magyar kir. Postának másik fontos megoldandó feladata volt a rádióstúdiók méretezése és akusztikai megoldása. Mivel a külföldön eredményesen használt hangszigetelő és hangtompító anyagok javarészt amerikai eredetűek és ezeknek behozatalát a gazdasági viszonyok nem engedték volna meg, kénytelenek voltunk egészen új utakon járni.

Sok hangversenyteremről azt állítják, hogy rossz az akusztikája. Ha a zeneértőt megkérdezzük, hogy mi is az, válaszul általában a következőket hallhatjuk: száraz az énekesnő hangja, nem elég lágy a tenoré annak dacára, hogy tegnapelőtt itt és ott gyönyörű volt; a szólistákat alig lehet hallani, a zenekar összefolyik.

Ezekkel a műszakilag nagyon nehezen megfogható jelenségekkel szemben viszont a hangversenyterem építője már a tervezésnél is pontos és részletes adatokat kíván.

Az első pillanatban szinte lehetetlennek látszik, hogy oly homályosan meghatározható érzetet, ami annyi különböző érzést foglal össze magában, és aminek az eredőjét a terem akusztikájának nevezzük – számokkal lehessen jellemezni. Ennek dacára ez a kérdés ez idő szerint bizonyos fokig megoldást nyert.

A fizikának régen bevált módszere szerint ugyanis a zeneteremnek is az energiaviszonyait vizsgáljuk. Ha példának okáért kürtöt állandó erősséggel megszólaltatunk, akkor a tüdő erejével hangenergiát állítunk elő. Ez a hangenergia a kürttől minden irányba terjed, eléri a falat, ott bizonyos fokig visszaverődik, tovább halad a szemben lévő falhoz, ahonnan szintén visszaverődik és így tovább addig, míg végül az egész terem nagyjában egyenletesen megtelik hangenergiával. A terem valóban hangenergiával van megtelve és ezt úgy érzékelhetjük, hogy a kürt fúvásának hirtelen megszüntetése után a hang a teremben még mindig tovább zeng. A teremben felhalmozott hangenergia azért nem hangzik végtelen hosszú ideig tovább, sőt aránylag rövid időn belül eltűnik, mert a falon – visszaverődéskor – a hangenergia egy része mindig hővé alakul át és így a fül számára elvész. A hangrezgést végző levegő részecskéi a fal felületéhez súrlódva energiájuk súrlódási hővé alakul át. Mennél több likacsot és hajszálnyílást tartalmaz a fal felszínén alkalmazott anyag, annál nagyobb a súrlódás és természetesen annál gyorsabban csökken a zeneteremben felhalmozott hangenergia.

Rendkívül hosszú és körülményes kísérleti sorozatot kellett elvégeznünk, hogy olyan anyagcsoportosítást találjunk, amely a magas frekvenciákat a kívánt kisebb mértékben nyeli, mint a mély frekvenciás hangokat.

Sikerült egészen újfajta hangnyelő anyagberendezést kidolgoznunk, mely lényegében – megfelelő átitatással kellően merevvé tett – ponyvával borított vattarétegből áll. Ezt a vatta-ponyva kombinációt megfelelő keretekre szerelve, tűz ellen is biztosítva a termek esztétikai kiképzésének megfelelően festhettük úgy, hogy a burkolat normálisan tapétázott faltól alig mutatott észrevehető különbséget.

A legapróbb részletekre is kiterjedő munkát minden esetben akusztikai méréseink eredményének és a zenei szakértők érzékelésének teljes azonossága esetén fejeztük be. Állandóan szem előtt tartottuk a rádióelőfizetők ama jogos kívánságát, hogy a stúdió akusztikailag és rádióátvitel szempontjából csak akkor mondható kifogástalannak, ha a zene és a beszéd átvitelénél a stúdióban és az adóban előálló torzítások nagyságrendileg lényegesen alatta maradnak még a legjobb vevőkészülékben előfordulható torzításokhoz képest is."

Elkészült az új magyar stúdió

Ezzel a cimmel adja közre egy, sajnos fejlécétől megfosztott, jelzetlen újságkivágat az eseményt: „Ezután a főépület leghatalmasabb részére a 320 m^2 területű nagyzenekari stúdió megtekintésére került sor. Fehér és sárga vasbeton szerkezetek között piros falbevonat feszül. Érdekes újszerű megoldás, hogy a stúdió déli részén, az óriási zenekari pódium lépcsőzetes. A stúdió alapzata tölcsérszerű és közepén áll a karmesteri dobogó. A régi stúdió üvegketrecével ellentétben, a karmestert most nem választja el a zenekartól semmi. A karmester pulpitusán színes villanylámpajelzések közlik a dirigenssel, a megfigyelők észrevételeit és ugyancsak villanylámpákkal ellátott jelzőtábla néz szembe a zenekarral is, hogy láthassák egyrészt a karmester, másrészt a megfigyelők utasításait. A stúdióhelyiséget szépen erezett kaukázusi diófalambéria veszi körül."

A Magyar Rádió 6-os stúdiója

Münnich Aladár építészmérnök az új stúdiókat ismertető előadásában érdekes részleteket mondott el a stúdiók épülettechnikai berendezéséről: „Mindazok a szakemberek, akik megtekintették eddig az épületet, egyöntetűen megállapították, hogy a stúdiók nemcsak tetszetősek, hanem technikai tekintetben is teljesen korszerűek. Télen-nyáron állandóan egyenlő hőfokú, azonos nedvességtartalmú, pormentes levegő van bennük, melyet a pincébe elhelyezett, télen fűtésre, nyáron hűtésre szolgáló különleges gépi berendezések biztosítanak. Ezek hatását a gépész távhőmérők segítségével ellenőrzi és ugyanúgy irányíthatja. Különleges feladat volt a szerteágazó légvezetékek elhelyezése és hangszigetelése,

mert rendkívül nagy gondot kellett fordítani az egész épületben az áthangzások megakadályozására."

Az új stúdió akusztikai kiképzéséről Békésy György egyetemi magántanár tájékoztatta a sajtóbemutató vendégeit: „Hosszú kísérletek sorozatát kellett elvégezni, amíg olyan anyagot sikerült találni a termek borítására, amely a magas hangokat kisebb mértékben nyeli el, mint a mély hangokat. Egészen új típusú hangnyelő anyagot kellett tervezni erre a célra, amely különlegesen impregnált szövettel borított vattarétegből áll."

Békésy György belső fül kutatásai és az első audiométer

A belső fül [1]

Békésy György a Posta Kísérleti Intézet laboratóriumában a telefonkagyló tökéletesítésén dolgozott. Ez vezette 1928-ban a belső fülön belüli idegi átvitel mechanikai jellemzőinek felfedezéséhez.

Az emlősök hallószerve anatómiai szempontból három részből áll: *külső hallójárat, közép fül* (dobhártya, dobüreg, ebben elhelyezkedő három hallócsontból álló láncolat – kalapács, üllő, kengyel), *belső fül* (egy folyadékkal telt szerkezet, amelyben a csiga a hallást, az ívjáratok az egyensúly funkcióját töltik be).

Funkció szempontjából a hallószerv két részből áll. Az első a *hangvezető* (külső hallójárat, dobüreg képletei, valamint a belső fül folyadéka); ezek vezetik a hangadáskor keletkezett levegőrezgéseket a csigában elhelyezkedő Corti-szervhez. A másik a *hangfelfogó* a csiga alaphártyáján elhelyezkedő Corti-szerv, amely a hallóideg végkészülékeket tartalmazza és a hangrezgéseket idegi jelekké alakítja, amit a hallóideg, hallópálya az agykéreg felé továbbít.

A csigát az alaphártya két részre osztja, a hanghullámok rezgésbe hozzák az alaphártya különböző területét a hangmagasságnak megfelelően és a Corti-szervben elhelyezkedő szőrsejteket ingerlik.

Különféle elméletek szóltak már korábban is a haladó hullámokról, de eddig senki sem látott ilyet az emberi csigajáratban. Békésy tengerimalacon, macskán, emberi hullán és saját maga által készített modelleken végezte kísérleteit. Megállapította, hogy a csigában neuromechanikus frekvencia-analizátor van, amely egyesíti a frekvenciaelemzést az érzékelés területén bekövetkezett erősítéssel.

Békésy vizsgálta a hangok által létrejött hullámok terjedését a csiga alaphártyája mentén. Ezüst részecskék mozgásának stroboszkópos vizsgálatával figyelte ezeknek a hullámoknak a milyenségét. Az volt a kérdése, hogy a sokféle hullám közül melyik van a belső fülben, melyik jelenti az ingert a hallóideg végkészülék számára. A hang frekvenciájától függően a haladóhullámok különböző helyen érték el a maximális amplitúdót. A magasabb frekvencia maximuma a csiga alapnál, míg az alacsonyabb frekvencia maximuma a csúcsnál volt. A rezgésgörbe meglehetősen stabil volt.

---

[1] *A belső fül című fejezetet dr. Badik Adrianna írta*

A belső fülről Békésy több modellt készített. A legnevezetesebb egy műanyagba burkolt sárgaréz cső, egy rés mentén folyamatosan változó vastagságú műanyag hártyával, ami az alaphártyához hasonló. A hártya az ovális ablaknál legmerevebb, a csúcsnál legrugalmasabb. Ha karunkat a csőhöz tesszük, a bőr idegei ugyanúgy érzékelik a haladó hullámokat, mint a csiga.

Dr. Békésy György első audiométere [2]

Dr. Békésy György 1923–24-ben tervezte meg és készítette el az első magyar elektroncsöves audiométert dr. Török Béla, a Szent János Kórház fülész főorvos ötlete alapján. Ma a Zalaegerszegi Kórházi Fül-, Orr-, Gége Osztályán van. Ez az audiométer a harmadik volt a világon. Az első kettő Németországban készült 1919 és 1921 között. Az audiométer megszületése előtt olyan hangvillákkal végezték a hallásvizsgálatot, amely a zenei „C"-hang oktávjain rezgett. Ez az audiométer is ezt követi. A leadott hang intenzitása nagymértékben függött a villa gerjesztési módjától és a vizsgálatot nagyon zavarta a különböző frekvenciákhoz tartozó különböző lecsengési idő.

A Békésy audiométer azon a tényen alapszik, hogy a hallásküszöb alulról megközelítve magasabb szintű, mint felülről megközelítve. Ha a hangot állandóan halkítjuk még akkor is halljuk, ha a hallásküszöb alá süllyed, míg ha a hallhatóság alatti értékről növel-

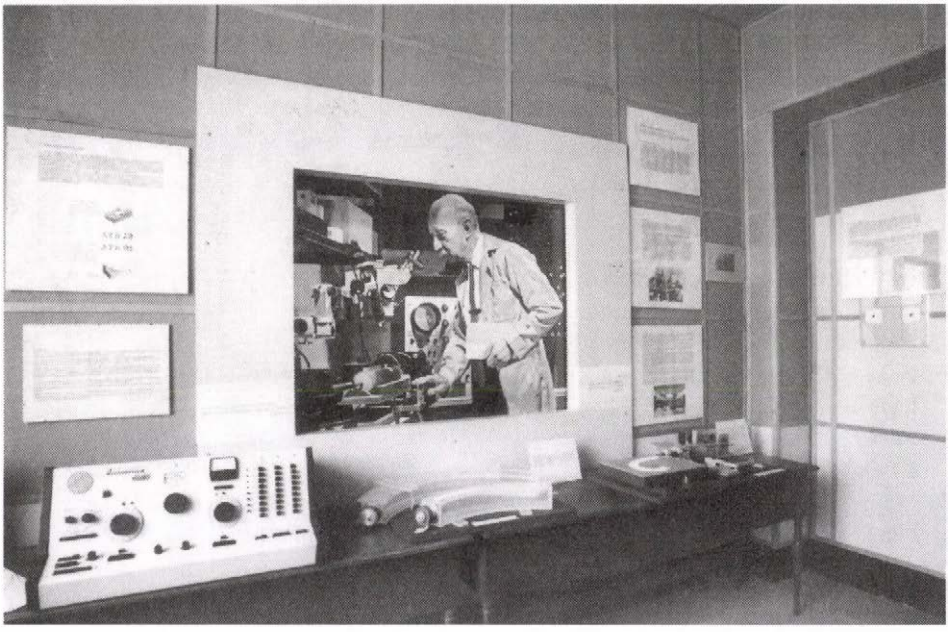

Az audiométer az I. Emlékszobában

[2] *Dr. Békésy György első audiométere című fejezetet dr. Badik Adrianna írta*

jük intenzitását csak jóval a hallásküszöb fölött észleljük. Ez az ún. különbségi küszöb 10–15 dB-t is elérhet. A Békésy György audiométere lényegesen pontosabbá és megbízhatóbbá tette a hallásvizsgálatot. Végleges formáját Stockholmban dolgozta ki, korszerű változatát ma is gyártják és Békésy-féle audiométer néven világszerte ismerik.

Kiállított tárgyak:

1. Dow Corning Selastic-ból készült csiga alakú modell változtatható frekvenciájú és löketű mechanikai hajtással,
2. Ív alakú [= – d] plexiüveg fülmodell (baziláris membrán) pneumatikus hajtással,
3. Kör alakú gumicsík baziláris membrán modell számára, pneumatikus hajtás, folyadékkal töltött üreges harmonikaszerű gumicsík, központi forgáspont a rezgő gumitárcsa felett,
4. Békésy György kitüntetései: International Society of deaf resarch (Süketségkutató Nemzetközi Társaság) plakettje és az Amerikai Egyesült Államokban lévő Baross Szövetség emlékérme,
5. Békésy György személyes tárgyaiból édesanyjához juttatott körzőkészlet, Halden Elemér ajándéka,
6. Békésy György analitikus mérlegének megmaradt része, melyet Zürichben édesapjának készített, a Békésy család ajándéka,
7. Dr. Békésy Miklós: A Nobel-díjas dr. Békésy György portrészobra. Az 1970-es években készült szobor másolásához dr. Békésy Miklósné járult hozzá.

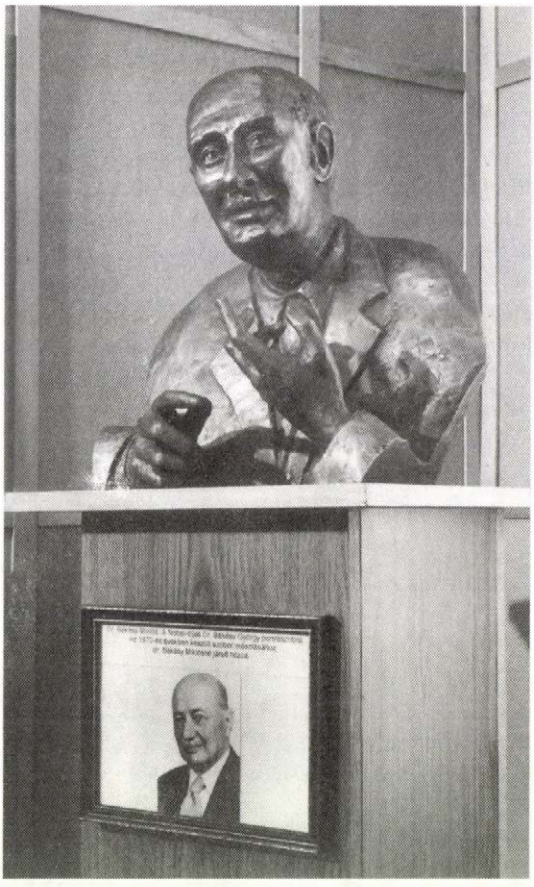

Dr. Békésy György büsztje (fent) öccse, dr. Békésy Miklós (lent) megformálásában

Békésy Emlékszoba II.

Ebben a szobában azokat a kísérleti berendezéseket állítottuk ki, amelyek a Hawaii Egyetemen 1978-ban létrehozott Békésy Múzeum eszközeit, kép- és ábraanyagát képezték. A múzeumot már a 80-as évek végén felszámolták, leszerelvén a kísérleti eszközökről mind-

azokat a tartozékokat és elemeket, amelyeket az egyetemi laboratóriumokban még használni lehetett. Az alapberendezések, képek és ábrák raktárba kerültek. Ezek érkeztek haza.

Az exponátumok Békésy Mach-sávok vizsgálatára és az érzékszervek egységességére vonatkozó kutatásainak tárgyi és dokumentációs emlékei. A kísérleti berendezéseket a hawaii Békésy Múzeum ábraanyaga és magyarázó szövegei mutatják be. A kiállítást a hazaérkezett iratanyagokból néhány levél, Békésy feljegyzés, valamint a búcsúztatóján elhangzott beszéd és fényképek egészítik ki.

***Mach-sávok** (oldalirányú gátlás)*[3]

Békésynek a másik nagy kísérleti munkája, ami szorosan összefügg az érzékszervek egységét bizonyító kutatásaival, az oldalirányú gátlás minden érzékszerven való kimutatása. Ezt a jelenséget az optikában már 100 éve ismerik, azonban az információk tudomásulvételében való nagy jelentőségét, valamint minden érzékszerv tevékenységében való fontos szerepét Békésy vette észre először.

Az embert a világból érő információk tömkelege rövid idő alatt teljesen kihasználná és tönkretenné, ha nem volnának olyan gátló tényezők, amelyek az érzékszervek által továbbított információ mennyiségét jelentősen csökkentenék.

Békésy az érzékszervi információgátlást több formában ismeri fel. Az első ilyen gátló tevékenység a *küszöb*. Ha a hallásélesség 50 Hz környékén is ugyanolyan volna mint 100

Békésy Emlékszoba II.

[3] *A Mach-sávok című fejezetet dr. Badik Adrianna írta*

Hz-nél, a testmozgás okozta zörejek minden hasznos információt elfednének, és az embert hallásán keresztül annyira kifárasztanák, hogy képtelen lenne napi munkáját elvégezni. A második az *adaptáció* – az ingerlés alatt csökkent érzékenység. Saját kísérletei az ízleléssel kapcsolatban arra mutatnak, hogy például a savanyú érzékelés a koncentráció azonos értékén tartása mellett az időben állandóan csökken. A harmadik a *kompenzáció*, ez lényegében magasabb rendű szellemi tevékenység kikapcsolására szolgál, olyan esetekben, amikor az alacsonyabb rendű idegi központok is eltudják látni a feladatokat, ami az agytevékenység más irányú felhasználhatóságát fokozza.

Létezik az úgynevezett „oldalirányú gátlás", amely az érzékszervek és az agy koordinált működésében fontos. Békésy erre azt a példát hozza fel, hogy a bőrrezgés érzékelése helyi, míg a rezgőfej által létesített hullámmozgás a bőr felületén az egész testen kimutatható. Békésy úgy látta, hogy az oldalirányú gátlás kutatásához az eddig kevésbé vizsgált érzékszervek is jó lehetőséget nyújtanak. Ezért foglalkozott az ízlelés vizsgálatával.

Megállapította, hogy az oldalirányú gátlás minden érzékszerv közös tulajdonsága. Ez természetes következménye az idegrostok oldalirányú kapcsolódásainak és bizonyítja a kapcsolatot a látás, hallás, bőrérzékelés, ízlelés és szaglás között.

A Mach[4]-sávok vizuális jelenségeinek létrehozására és mérésére forgótárcsás és prizmás módszereket alkalmazott. Békésy érdeklődése a Mach-sávok iránt részben abból eredt, hogy megkísérelte összeegyeztetni a csiga alaphártya mozgásával kapcsolatos megfigyeléseit az emberi hangmagasság érzékelésének nagy szelektivitásával.

Az érzékszervek egysége[5]

Békésy munkájának legnagyobb jelentősége, hogy az érzékszervek között információelméleti vonatkozásban párhuzamot tudott vonni. Sikerült kísérleti módszereket kidolgoznia annak kimutatására, hogy az érzékszervi tevékenységek azonos módon folynak le. Nemcsak az idegvezetés mechanizmusa szempontjából, hanem az információk tudomásul vétele és feldolgozása szempontjából is azonos módon folyik le mind a hat érzékszerv tevékenysége.

Különösen sokat foglalkozott a bőrérzékeléssel és ezen keresztül mutatta ki, hogy ez a nem specifikus érzékszerv, amely hőre, nyomásra és rezgésre vonatkozó külső információkat érzékel és dolgoz fel, ugyan azokkal a tulajdonságokkal rendelkezik, mint például a hallás. Ő elsőként dolgoz ki objektív kísérleti módszereket az ízlelés és a szaglás tulajdonságának vizsgálatára.

Békésy későbbi kísérletei azt a – korábbi, az érzékszervi gátlás vizsgálata során felmerült – hipotézist vizsgálták, hogy valamennyi érzékszerv alapjában véve analóg módon működik. A Mach-sávokhoz hasonló jelenséget tudott felmutatni más érzékszerveknél is, mint

---

[4] *Ernst Mach (1838–1916) német filozófus, az ökonomikus biológiai ismeretelmélet megalkotója. Elmélete szerint érzékelésünket számos körülmény befolyásolja. Például egy test mozgása, a fények interferenciája, az ízek hirtelen változása stb. és nem tudjuk, hogy a különböző hatások következtében mikor tévesztenek meg érzékszerveink, így nem biztos, hogy amit érzékelünk azonos az objektív valósággal.*

[5] *Az érzékszervek egysége című fejezetet dr. Badik Adrianna írta*

tapintás, hőérzés, ízlelés. Azt is megpróbálta bemutatni, hogy a páros érzékszervek ingereiből levezetett térérzés a szélső érzékelőknél ugyanazzal az időállandóval valósul meg.

Emlékezések Békésy Györgyről

„Elnök Úr, egyetemi polgárok, hölgyeim és uraim!

Köszönöm, hogy eljöttek leróni végső tiszteletüket kollegánk és barátunk Békésy György iránt. Köszöntöm Önöket az Érzékszervi Tudományok Laboratóriumának munkatársai nevében, akiket elkötelezett szolgálatukkal, itt Honoluluban az Ő családjának tekintettünk.

Dr. Békésy György kívánságának teszek eleget, amikor hálás köszönetet mondok dr. Kominami asszonynak és férjének, Dean Rogersnek és dr. Batkinnak, akik ragaszkodásukkal, tudásukkal és cselekedeteikkel családtaggá fogadták őt.

Kissé szűkös ez a hely, de mégis a legillendőbb, hogy itt a laboratóriumban gyűltünk össze, ahol hivatásának szentelt élete tárgyi emlékei sorakoznak. Végignézve laboratóriumán, a maga szerkesztette kísérleti berendezéseken, mindnyájan zsenialitására és tudományos eredményeire emlékezünk. Lehetne ez a laboratórium a csupasz falak helyett a szépség helye is, hiszen életének központjában a tudományok mellett a szépség állt. A laboratóriumán kívül életét művészeti gyűjteménye és a természet szépsége gazdagította. Elsősorban tudása, de művészeti gyűjteménye is az emberiség egész öröksége. Azoknak azonban, akik a mindennapokban mellette élhettek sokkal többet ajándékozott. A maga nemében páratlan életfilozófiája, munkájához fűződő energiája és érdeklődése, kedvessége és megértése az emberek iránt itt marad közöttünk.

Kórházba kerülése után dr. Békésy György szomorúan értesült Yasunary Kawabata a japán irodalmi Nobel-díjas tragikus haláláról. Egyre betegebben, elfogyó életerejében küldte Kawabata özvegyének az alábbi levelet, amelynek gondolatait akár testamentumának is tekinthetjük."

(Emlékbeszéd Békésy György laboratóriumi búcsúztatóján)

***

Kedves Kawabata Asszony!

Nem is olyan régen volt, hogy egy összejövetel után ön és férje a Hawaii Egyetem elnöki épületében a bejáratnál álltak. A férje fekete öltönyben volt, egy piros aloé virággal. Soha sem fogom elfelejteni ezt a képet. Azért sem, mert amikor visszanézve Isten veledet intettem az volt az érzésem, hogy nagyon hasonló volt az életünk, és bizonyára a jövőnk is az lesz. A közös tapasztalatok a dolgokról azonos véleményeket formáltak bennünk és gondolkodásunk hasonlóan fejlődött.

Kawabata Japánban az európai kultúra peremén dolgozott, én pontosan a világ másik végén, Magyarországon. Itt mindketten idegenek voltunk, nagyon kevés ember értett meg

minket. Felépítettük hát a magunk védőburkát, akár a kagyló a héját, elszigeteltük magunkat és másként dolgoztunk, mint a többiek, belső megérzéseinkből és nem akartuk mások ötleteit, elképzeléseit felhasználni. Az idő azt bizonyítja, hogy ez eredményes volt, bár talán túlságosan is elszigetelődtünk. Saját környezetünkben nem voltunk sem népszerűek, sem sikeresek, de nem törődtünk vele, éreztük, hogy idővel elismernek bennünket.

A Nobel-díj feltörte gondosan felépített védőburkaink vékony héját. Hirtelen nemzetközileg ismertté váltunk, amit csináltunk európai stílusú kulturális munkának minősítették. Ez elkülönített bizonyos mértékig saját országunktól is, és különös helyzetben találtuk magunkat: nemcsak munkánkat, elveinket, elképzeléseinket kellett megvédeni, de a Nobel-díj Bizottság döntését is, amely munkásságunkat értékelte.

Kawabatát egyesek azzal vádolták, hogy az ő Nobel-díja csupán a Nobel-díj Bizottság félreértésén alapszik, amely mivel nem érti a japán gondolkodási módot és munkát, európai szemmel és szellemben hozza meg ítéleteit. Természetesen ez így van és helyes is, mert a Nobel-díj Bizottság nemzetközi, és pontosan Kawabata japán irodalmat nemzetközileg ismertté tevő munkássága miatt adta a díjat. Számomra teljesen érthető, hogy miért jött divatba Japán a múlt században. Hatással volt az egész európai festészetre, és ez visszahatott Japánra is. A divat nagy kölcsönhatást eredményezett, amint azt a fametszetek ezrei mutatják. Európában a jugendstílust teremtette meg, ami teljesen új volt. Igaz nem tudott hosszú ideig létezni, mindössze 15 évig, de hatása, a kifejlesztett új forma megmaradt, és az európai kultúrából már nem lehet kitörölni.

Magam ilyen kölcsönhatást a költészetben nem látok. Szerintem az első ember, aki ilyen kutatásokat vizsgált az ön férje, Kawabata volt. Ez a vizsgálat teljesen új és előzmény nélküli új irány, amit földijei nem tartottak sokra s ez vezetett az ő nehéz sorsához. Összehasonlítva sorsát az én életemmel, azt mondhatom, hogy nekem könnyebb volt, hiszen a természettudomány, amit művelek számokkal kifejezhető és később bizonyítható, de a költészetben, ahol nem fizikai eredmények születnek hanem ideák és eszmék, még ha azok érdekesebbek és értékesebbek is, nehezebb a bizonyítás. Ez az amiből mindenki megértheti, hogy miért nem beszélünk közös nyelven még akkor sem, ha első látásra rokonszenv ébredt bennünk egymás iránt. Amikor saját világunkat, amelyben nevelkedtünk, elveszítjük és más, úgynevezett környezetbe kerülünk, a dolgok jó része felett elveszítjük befolyásunkat.

A nemzetközi környezetre jellemző összekuszált fogalmak és gondolkodásmódok szellemiségében az addig világosnak, egyértelműnek hitt elveink torzakká, félreérthetőkké, olykor zagyvasággá válnak. Ezeket rögtön el kell fogadnunk, jóllehet látjuk, hogy miközben folyvást egymás megértéséről és a békés együttműködésről beszélnek, semmit sem tudnak tenni megvalósításukért. Így egyszerre azt vesszük észre, hogy elidegenedtünk hazánktól, majd saját munkánktól is. A történelem tanúsága szerint ez a szellemiség sokszor feltámadt és az idő múlásával visszájára fordult.

Kawabata tudta, hogy a japán nép még nem ismerheti fel, mit tett értük, ki is volt számukra. Az első, aki a japán irodalmat valóságosan megismertette a népek egy nagy csoportjával s ezzel a japánokról sokkal magasabb színvonalú ismeretet közvetített mint a művészet.

A művészet végezetül a fametszetek nyomtatásának feltalálása óta egyre inkább tömeggyártás, de a költészet soha nem válik azzá Japánban sem, hiszen egy pillanat ihleté-

se, amit papírra vet az író és csak akkor értjük meg, ha időt szánunk rá, hogy befogadjuk a gondolatokat.

Európában, ha valaki úgy látja, hogy életének nincs már értelme, hazájának nincs szüksége rá és öngyilkos lesz, gyávának tartják. Japánban ez nem így van és azt hiszem a japán felfogás helyesebb. Hősies heroizmus kell hozzá, hogy saját elhatározásból befejezzük az életet, aki ezt megteszi, mint Kawabata, az hős. Ezt az élete is bizonyítja, hiszen azt végigküzdötte, harcolta, aki sohasem küzdött semmiért, soha nem lett öngyilkos.

A küzdés is, de még inkább a győzelem igen komplikált dolog. Ha az ember elveszít egy ütközetet, abban a pillanatban hajlandó arra, hogy mindent hiábavalónak érezzen, pedig a háborút, egy nagy háborút még megnyerhet. Kawabata a nagy küzdelmet végül is holtában nyeri meg, hiszen hozzásegítette a japánokat ahhoz, hogy az új nemzetközi légkörben is otthon legyenek, és biztos vagyok benne, hogy a japánok ráébrednek rendkívüli nagyságára.

Meg kellett írnom önnek ezt a levelet Kawabata asszony, hogy biztosítsam arról, Európában sok nemzet és sok Nobel-díjas kollegám is tökéletesen megértette férjét, céljait, életét, páratlan értékeit. Megértették és elismerték. Lányával együtt legyenek rá büszkék, mint ahogy Japán is az lesz.

Isten vele Kawabata asszony!
Békésy György

***

S. Batkin – Honolulu – Emlékek Békésy Györgyről

Békésy György rendkívül szerény, szinte alázatos ember volt, mindig szívesen segített olyanoknak, akik őszintén szerették a tudományt.

„Egyszerű" dolgok nagyon érdekelték. Ezekről azután a közelebbi vizsgálat mindig kiderítette, hogy az egyszerűség csak látszat. Életében egyszerű tárgyakkal vette körül magát, kerülte a mutatós dolgokat, belső nagyságban volt az ereje.

Egészen különleges jelenség volt humanitása, a művészet és a tudomány iránti szeretete. Emlékszem egy alkalomra, amikor együtt elmentünk Honoluluba a Művészeti Akadémiára, és én futólag felhívtam a figyelmét egy indián szobor furcsa vöröses színére. Békésy erre elmagyarázta ennek a színnek az eredetét, beszélt a festőről, annak családjáról, azokról az életproblémákról, melyek a szobrász művészetének hátterét képezték sok száz évvel ezelőtt.

Honolulu régiségkereskedései között vándorolva óriási öröm fogta el, ha egy porosodó, elfeledett műtörténeti érdekességet fedezett fel. Megvásárolta, rohant vele laboratóriumába, gondosan tanulmányozta, és feltűnő helyre, jól láthatóan állította fel. Boldogan hívott laboratóriumába, megmutatta az új kincset, és részletesen elmagyarázta történetét.

Bármilyen tárgyról is volt szó, Békésy mindig részletesen tudott róla beszélni. Egyszer otthonunkban különféle konyhákról beszélgettünk és a feleségem futólag említette, hogy

legközelebb valami speciálisan elkészített marhahúst fog találni. Másnap egy dedikált szakácskönyv érkezett, melyben Békésy a szóban forgó ételt gondosan megjelölte. Legközelebbi látogatásakor valóban a kérdéses étel került az asztalra. Nagy örömmel fogadta és ragaszkodott hozzá, hogy ebéd után az asztalt leszedje és elmosogasson.

Pontos napirendet tartott. Este kilenc órakor kísértem haza lakására minden nap. Ott még órák hosszat olvasott, dolgozott. Az ébrenlét minden óráját gondolkodásra, tanulásra és laboratóriumi munkára fordította.

A tudomány és a művészet jelentette számára az életet. Amikor egyszer ebéd után valaki megkérdezte, miért nem nősült meg, azt felelte: „Én bizony megházasodtam – a tudományt vettem feleségül."

Humorérzékét csak a hozzá közelállók ismerték igazán. Egy alkalommal észrevette, hogy odahaza egy távcső felállításával bajlódom – nem nagy sikerrel. Nézegette, de nem szólt semmit. Másnap a posta egy borítékot hozott „Dr. Batkin részére, Űrkutatás, Szigorúan titkos!" jelzéssel. Mikor felbontottam, a távcső kezelésére vonatkozó utasításokat találtam benne, Békésy ajánló soraival.

Eltűnődött azon az óriási változáson, ami a tudományos életben bekövetkezett, átváltoztatva azt küzdőtérré, ahol az őszinteség és az odaadó tárgyszeretet lassanként az úgynevezett *fejlődés* áldozata lesz.

Egy ízben középiskolás diákokat vittem hozzá a laboratóriumába. Hozzájuk szólva a következőket mondta: „Éljetek egyszerűen és becsületesen. Egyszerre egy dologgal foglalkozzatok, csak akkor lépjetek a következő fokra, amikor az előzőt már teljesen legyőztétek. Lassan, biztosan és határozottan haladjatok előre, érdeklődve környezetetekben mindig minden iránt."

Számomra ő volt az utolsó reneszánsz férfi, igazi mestere az életnek...

***

Mr. Robert E. Cole
igazgató úrnak
Hawaii Egyetem
Honolulu
96822–Hawaii

1972. augusztus 18.

Tisztelt Uram!

Megrendülés volt... Cole úr megtudni, hogy dr. Békésy György június 13-án meghalt. Köszönöm június 27-ei levelét, melyet éppen azt megelőzően kaptam meg, hogy a mellékelt beszédet elmondom – Isten veled egy nagy szellemhez, egy nagylelkű férfihoz.

Mielőtt meghalt, dr. Békésy segített néhány felfedezésének az általános szemantika szabályai szerinti átírásában. A laboratórium tudná-e folytatni ezt a segítséget? A következő kérdés döntő ahhoz a feltevéshez, amelyen a beszéd alapul: a vizuális érzékelés ugyan azokat az agyi emlékező sejteket használja-e mint a hallás érzékelése.

Dr. Békésy 1968-ban említette nekem, hogy „a főleg vizuális eszközökkel folytatott nyelvtanulás az agy más részeit használja, mint amikor egy ember a hallás eszközeivel tanul".

Ha a laboratórium nem tud erre közvetlen választ adni, tudna-e más forrást javasolni? Segítségét nagyon köszönném és írásaimban határozottan megemlíteném.

Tisztelettel

Phlilip R. Drumm
The Townhouse 44,
120 West 44th. St.
10036 New York, N. Y.

***

Részlet Halden Elemér nyugalmazott posta műszaki igazgató 1993. július 27-én keltezett, a Posta Dokumentációs Központ főigazgatójához, dr. Vajda Endréhez írott leveléből:

Dr. Békésy György, mint ismeretes, 1972. június 13-án Honolulúban elhalálozott. Halála előtt úgy rendelkezett, hogy feljegyzéseit, könyvtárát az ottani egyetemre, értékes és ritka bronztárgyakból, figurákból álló magángyűjteményét pedig a Stockholmban székelő Nobel Alapítványra – amellyel az orvosi Nobel-díj elnyerése óta szoros kapcsolatot tartott fenn – hagyományozza.

A honolului egyetem a lefolytatott hagyatéki eljárás után magángyűjteményét és személyes ingóságait elküldte a Nobel Alapítványnak. Az ottani intéző körök dr. Békésy hagyatékából néhány személyes tárgyat (karóra stb.), továbbá három darab emlékplakettjét becsomagolták és tudva azt, hogy özvegy édesanyja még itt él Magyarországon, lezárva s hivatalosan elküldték a Svéd Királyság Budapesti Nagykövetségének, ez év tavasz végén. A svéd nagykövetség, minthogy orvosi Nobel-díjról volt szó, az Egészségügyi Minisztériumtól megbízottat kért, aki a svéd nagykövetet, S. Lilliehöök urat elkísérje, aki személyesen kívánta a küldött csomagot az itt élő és 97. évében lévő dr. Békésy Sándornénak a professzor édesanyjának átadni. Az Egészségügyi Minisztérium dr. Kovách Arisztid professzort kérte fel erre s a nagykövet ővele szállt ki ez évi június hó elején dr. Békésy Sándorné lakására, aki leánya, dr. Passuth Lászlóné társaságában fogadta. Ekkor derült ki, hogy a néhány személyes ingóságon kívül, három értékes plakettet küldött a svéd Nobel Bizottság az özvegynek.

A nagykövet és a professzor több mint egy óráig beszélgettek a hölgyekkel és a nagykövet ismételten bámulatát fejezte ki, milyen szellemi frissességgel beszélgetett – német nyelven – úgyszólván mindenről özvegy Békésynével.

Dr. Békésy Sándorné e sorok íróját, aki dr. Békésy Györggyel egy időben kezdte postai pályafutását, majd élete későbbi éveiben levelezésben is állott vele, s édesanyjával a személyes ismeretséget régóta fenntartotta, kérte fel, hogy mint fiának régi barátja az érméket vegye tőle át és juttassa el a nézete szerint is arra legilletékesebb Postamúzeumnak.

A Békésy hagyaték jövője

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány mint a hazaérkezett Békésy relikviák gondozója, az elkövetkező években fiatal fizikusok körében, pályázatot kíván kiírni a hagyaték tudományos feldolgozására, a berendezések restaurálására, hogy Békésy György születésének 100. évfordulóján, 1999-ben új állandó kiállításon mutathassuk be azokat, az eddig egyetlen Nobel-díjas postamérnök munkásságát olyképpen, hogy kísérleteit, méréseit az eredeti berendezések mellett párhuzamosan napjaink számítógépes rendszereivel is bemutassuk.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton mondunk köszönetet dr. Mary Bittermann asszonynak a Hawaii Egyetem Békésy Neurobiológiai Laboratóriuma vezetőjének a Békésy-hagyaték ajándékozásáért. Emese Komjáthy Pring tiszteletbeli hawaii konzulasszonynak, dr. Szabó Csaba kulturális tanácsos és Ray E. Stewart vezérigazgató-helyettes uraknak, akik a Békésy hagyaték hazahozatalát biztosították. Továbbá dr. Badik Adrianna és dr. Götze Árpád fül-, orr-gége főorvosoknak, dr. Lajtha György és dr. Tarnóczy Tamás professzor uraknak, akik önzetlen segítségükkel a tárgyak azonosítását és elrendezését elvégezték.

Kiállított tárgyak:

1. Mechanikai készülék dichoptikai ingerek oldalról való vezérlésére mechanikai fázisszabályozással, időkésleltetések és lokalizációs hatások bevitele számára,
2. Páros monokrom-mérők mechanikusan csatolt diagram regisztrálóval,
3. Forgótárcsájú Mach-sáv eszköz, tárcsa az átvilágított áttetsző plexiüveg előtt, Minarik fordulatszám szabályzós Variac a megmunkált alumínium luminancia-tárcsák számára,
4. Flicher-fotométer, álló többcsatornás Mach kézi készülék oszcilláló prizmával, közvetlen optikai fényintenzitás csökkentés szabályozására,
5. Kétcsatornás szivattyúzó mechanizmus folyadékszállító iker DC-motorok és fordulatszám szabályozók számára, sebességváltó szekrény, perisztaltikus szivattyúk, a meghajtó szerkezeteket az egyes motoroktól kapcsoló differenciál sebességváltó szekrény, folyadék-keverő, 10-es számú plexiüveg nyelv stimulátor, plexiüveg folyadékkeverő,
6. Mágnesszelep vezérlésű rendszer folyadék ingerek átadásának vezérlésére, plexiüveg nyelv stimulátor és hozzáerősített plexiüveg folyadék-keverő egység,
7. Mechanikai kétcsatornás impulzuspár időzítő egység AC-motorral és sebességváltó szekrénnyel,
8. Mach-féle kézi készülék dönthető tejüveg lemezekkel,
9. Plexiüvegből készült téglalap-alakú tárgy fokozatokra osztott (hő) stimulánsoknak a karokra való folyadékon keresztüli rájuttatása számára.

Somoskéry Ákos

A Rádió- és Televíziómúzeum információs rendszere

1994. október 3-án megbíztak, hogy dolgozzam ki a diósdi rádió- és televíziótörténeti múzeum tárlatvezetésének számítógépes rendszerét..

Több lehetőség kínálkozott, mindegyiknek vannak előnyei, hátrányai. A megoldások közül a kompaktkazettás magnetofon alkalmasnak látszott. Az egyik hangsávon a hanginformáció, míg a másik sávon a vezérlés, keresés jeleit lehetett volna elérni. Az olcsó megoldás szépséghibája, hogy a cég, aki ezt a típust gyártotta megszűnt. Felmerült a hanglemez vagy a kompakt audio disk (CD) használata is. Ezeknél a rendszereknél a vezérlés, keresés volt a kivitelezhetetlen. Maradt a digitális megoldás, a modern technika alkalmazása, a számítógépes multimédia. Ebben a megoldásban a lehetőségek szinte korlátlanok, csak az anyagiak szabnak határt az alkotóképzeletnek.

Megkérdeztem a várban levő múzeumok muzeológusait, hogy náluk milyen jellegű kérdéseket tesznek fel leggyakrabban a látogatók. Kiderült, hogy a tárgyakhoz és a dokumentumokban fotókon megjelentetett emlékekhez kapcsolódnak.

Így tehát a kérdések egésze behatárolható és a válaszokat már eleve tárolni lehet az információs rendszerben. Tehát olyan, kiállításba már nem helyezhető tárgyakat, ame-

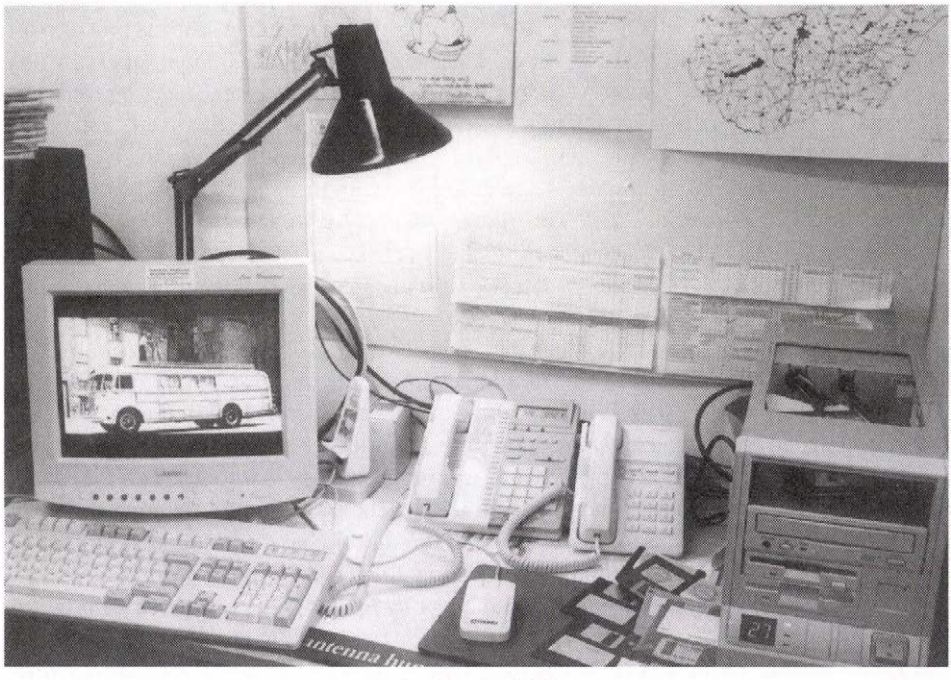

Az alkotó műhely

lyekről csak képek vannak, de a történeti kronológia, vagy az alapismeretek szempontjából fontosak, célszerű tárolni a számítógépben.

Mivel a magyar emberek igen nagy hányada, a rossz oktatási rendszer következményeképpen, nem szeret olvasni, s mert a múzeum anyaga rádió- és televíziótörténetről szól, stílszerűen hang és kép segítségével tűnt célszerűnek a látogatók tájékoztatása olyan formán, mint ahogyan az első rádiók működtek, fejhallgatóval.

Elképzelésemet november 2-án közöltem Krizsákné Farkas Piroskával, ő elfogadta javaslatomat és megbízott a rendszer megtervezésével és kivitelezésével. Megbeszéltük a helyszínen az információs helyek számát és típusát (kép és hang együtt, csak beszélőgép). November 23-án Diósdon a Múzeumi Bizottság, az Antenna Hungária információs osztályának multimédia rendszeréhez kapcsolódó múzeumi rendszer kiépítése ellenében, az én megoldásomat fogadta el. E naptól kezdve szabad utat kaptam a megvalósítás felé.

November 29-én lettem kész az ütemtervvel és az anyagszükséglet listájával. Kilenc különböző, számítógépek forgalmazásával foglalkozó cégtől kértem árajánlatot, ebből hat válaszolt és adott árajánlatot. A cég kiválasztásánál nem csak az árakat, minőséget, megbízhatóságot kellett figyelembe vennem, hanem azt is, hogy a most (1994. decemberében) megvásárolt anyagot csak közel egy év múlva fogom üzembe helyezni, éppen akkor amikor lejár a garanciája. Tehát egy olyan céget kellett választanom, mely hajlandó az összerakott, általam kiválasztott konfigurációjú gépeket tartós égetésnek kitenni, nehogy azok Murphy törvénye értelmében éppen a megnyitón mondják fel a szolgálatot.

A gépek konfigurációjának összeállításánál első sorban az ár volt a döntő, így nem vehettem a legkorszerűbb (1994-et írunk) 486-os alaplapokat, mert még viszonylag drágák erre a célra, csak egy előző generációs processzorú 386-os gépet. 286-os processzorral működő alaplapot sem akartam venni, habár az olcsóbb volt, de nem akartam úgy járni, mint a Telefónia Múzeum beszélőgépeivel, hogy az 1991-ben még forgalmazott XT gépekhez ma már nem lehet alkatrészt kapni, így egy meghibásodás szinte katasztrófaként hat. Ámbár a számítógép-technika olyan rohamosan fejlődik, hogy nincs kizárva a hasonlóan gyorsmértékű avulás, a most felépítésre került gépeknél sem.

Az első elképzelés szerint kétféle konfigurációjú gépet állítottam össze. Az egyikről az információt csak hang formájában lehetett lekérni, ezeken a gépeken a különböző országok szünetjeleit, valamint a rádió- és a televízió-vevőkészülékek adatait tároltam volna, melyek a podeszt emeletén a jelenlegi lapozó album alatt kaptak volna helyet. Ez az elképzelés nem valósult meg. A másik konfigurációnál, melyet végül is megvalósítottam, a kép- és a hanginformációt együtt adja a gép. Az információs helyek számát – hat (csak hang), illetve négy (kép és hang) – összesen tíz darabban állapítottuk meg. A gépekbe betöltendő adathalmazt hat különböző nyelven lehetett volna lekérni, ami sajnos anyagi okok miatt nem valósult meg, bár a menürendszer így is íródott, sőt a mai napig is alkalmas az egész rendszer a még hiányzó nyelvek befogadására. A menürendszernek ez a tulajdonsága most is látszik az információs monitorok használatnál, mert amikor az első kép, a használati utasítás feljön, akkor a látogatót kérjük, hogy nyomja meg az „1"-es billentyűt az indításhoz, ahol az egyes a magyar nyelv kódja. *„Az információs monitor használatához vegye fel a fejhallgatót és nyomja meg az egyes (1) billentyűt! Az előtűnő kínálatból lehet választani. A választék több lapból áll, a lapok közötti mozgás a szürke plusz (+) és a szürke mínusz (–) gombokkal lehetséges. A választott információ előtt álló*

szám és az ENTER billentyű lenyomása után a kért program elindul. Ha eltévesztette a szám beírását, akkor a csillag (*) gombbal törölhető, majd ismételhető a beírás. Ha a választott programot mégsem akarja végighallgatni, akkor azt a Del billentyű lenyomásával megszakíthatja."

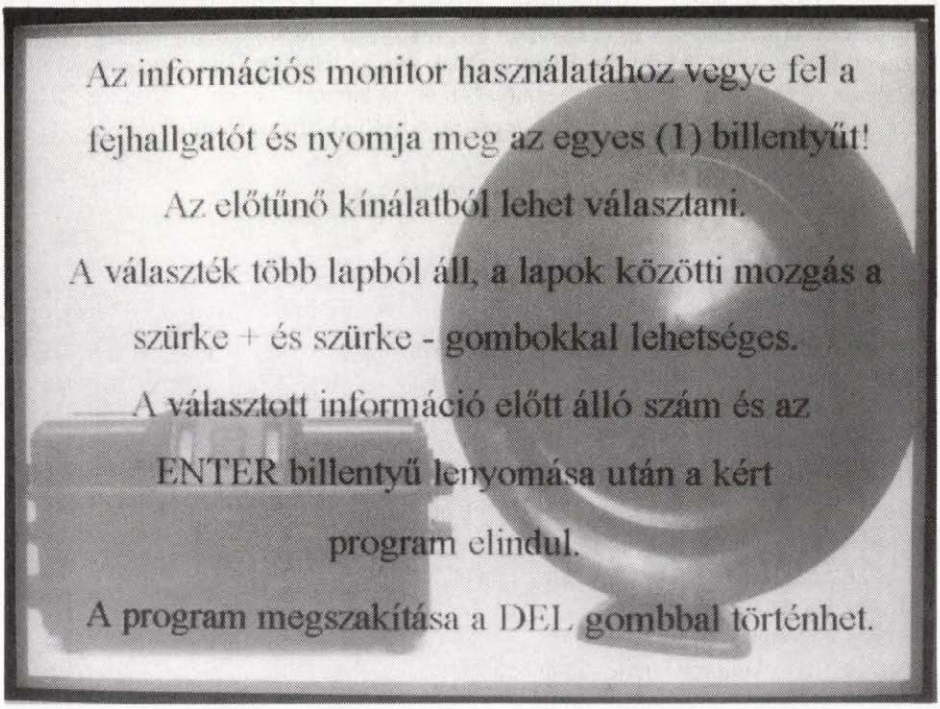

Használati utasítás a menürendszerhez

A számok a különböző nyelveket takarták: magyar 1, angol 2, német 3, francia 4, olasz 5, spanyol 6. A nyelvi kódok beírása után egy kínálati tartalomjegyzék jön fel a képernyőre – természetesen már a választott nyelven –, melyek közül lehet választani. A tartalomjegyzék egyes tételeinél feltüntettük azt az időt, amely az adatmennyiség meghallgatásához szükséges.

A munkamegbeszélések során már '94 decemberében kiderült, hogy Krizsákné Farkas Piroska egyedül ezt a hatalmas, sok speciális szakterületet felölelő információs anyagot – a rendelkezésre álló idő alatt – nem tudja megírni, megszerkeszteni.

Munkamegosztásra kellett törekednünk és január 17-én, az Antenna Hungária Múzeumi Bizottságával, egy értekezlet keretében a szakágak neves képviselői, az általunk kért témakörben, a saját területük anyagának megírását elvállalták. A megírt munkák, tanulmányok több mint fele április közepére megérkezett. Volt aki korszerűen, a mai technika eszközével, megkímélve az erdei fák életét, mágneslemezen adta át a művét, volt viszont olyan is, aki egy nagyon elhasznált, kopott betűjű írógéppel követte el művét. A beérkezett és a még várható művek ismeretében a kép lassan összeállt, így összeállíthattam a

gépek első tartalomjegyzékét. Az információs helyek száma hat lett, három a rádiós oldalon, három a televíziós oldalon. A kiállító terem mindkét oldalán, a bejárathoz közeli gépek a kezdeti hőskori történelemről és a stúdiótechnikáról, a középső gépek az adástechnikáról, a hátsó gépek a vételtechnikáról adtak volna felvilágosítást. Ezt az elképzelést – némi összevonással – a megvalósult, de csökkentett anyagú információs rendszer is tartalmazza. A hozzám érkezett anyagok közül kiemelkedően alapos tanulmányt írt az Antenna Hungária Rt. Múzeumi Bizottságának elnöke, Halász Sándor úr, melyet nagy sajnálatomra rövidíteni kellett. Bevezetőjében olyan emberi hangon szólítja meg a látogatót, melyet a mai eldurvult világban, csak regényekből ismer az ember.

A rádiós oldali gépek tartalmának összeállításából

1-es gép

1000	Bevezetés	HS[1]
1010	Röviden a rádiózásról és a megismerésről	HS
1011	Egy paradox gondolat	HS
1012	A világ megismerhetősége, s ennek módszere	HS
1013	A fogalomalkotás	HS
1014	A jelenséghez kapcsolódó törvény	HS
1015	A törvény felismerése és a törvények hierarchiája	HS
1016	A magyarázat lépései	HS
1017	Az ismeretlen jelenség felismerésének lehetősége	HS
1018	A hipotézis	HS
1019	A tudományos módszer	HS
1020	A fizika kultúrtörténete dióhéjban	HS
1030	A villamosságtan kultúrtörténete	HS
1031	Az elektromos állapotba hozott testek	HS
1032	Az elektromos töltés	HS
1033	Az elektromos Coulomb törvény	HS
1034	Az elektromos áram	HS
1035	A mágneses Coulomb törvény	HS
1036	Az elektromos feszültség	HS
1037	Az elektromos áram mágneses hatása	HS
1038	Az elektromos áramok kölcsönhatása	HS
1039	Az elektromágneses indukció	HS
1040	A XIX. és a XX. század anyagszerkezeti képe	HS
1041	Az elektromos ellenállás	HS
1042	Az eltolási áram, Maxwell hipotézisei	HS
1050	Az elektromágneses hullám és a hullám tulajdonságai	HS
1051	Az elektromágneses hullám felfedezése	HS

[1] *Halász Sándor*

1052	Az elektromágneses hullámok hasznosítása	HS
1053	Az antenna, mint az elektromágneses hullámkeltés eszköze	HS
1054	Az elektromágneses hullámok osztályozása	HS
1055	Az elektromágneses hullámok terjedése	HS
1060	A rádió feltalálásának története	SÁ[2]
1070	A frekvencia és a hullámhossz összefüggése, prefixumok	SÁ
1080	Ellenállás	SZJ[3]
1081	Kondenzátor	SZJ
1082	Tekercs	SZJ
1083	Kristálydetektorok	SZJ
1084	Rezgőkvarcok	SZJ
1085	Hangszórók	SZJ
1086	Transzformátorok	SZJ
1087	Elektroncsövek	SZJ
1088	A magyar adócsőgyártás története	SZJ
1090	A híradástechnika feladata	SZM[4]
1091	Modulációs módok	SÁ
1092	Amplitúdómoduláció	SZM
1093	AM-DSB eljárás	SZM
1094	Demoduláció	SZM
1100	Budapesti rádióstúdiók	KFP[5]
1101	6-os stúdió	KFP
1102	Békési munkássága	KFP
1103	Akusztika	KFP
1110	Vidéki rádióstúdiók	KFP
1120	Külső közvetítések	KFP
1130	Stúdiótechnikai berendezések	KFP
1131	Keverőasztalok	KFP
1132	Hanglemezjátszók	KFP
1133	Hangszórók	KFP
1134	Mikrofonok	KFP
1140	A hang- és műsorrögzítés története	KFP
1141	Hanglemezvágó	KFP
1142	Magnetofonok	KFP
1150	Hangkulisszák	KFP
1160	A Telefonhírmondó története	KFP
1161	A Telefonhírmondó működési vázlata	SÁ
1162	Rádiótávírás kezdete, szikratávíró	KFP
1163	Rádiótávírás az első világháború után	KFP

---

[2] *Somoskéry Ákos*
[3] *Szilágyi József*
[4] *Szabó Mihály*
[5] *Krizsákné Farkas Piroska*

1164 Rádiótávírás a második világháború után KFP
1165 Rádió-üzemközpont KFP
1166 Rádiótávíró vevőállomások KFP
1167 Első rádió-műsorszóró kísérletek KFP

2-es gép

1200 KH–HH sávban működő adóberendezések SZM
1210 Hangfrekvenciás lánc SZM
1211 – Csillapítóegység SZM
1212 – Vonalerősítő SZM
1213 – Erősítők SZM
1214 – Limiter SZM
1220 Rádiófrekvenciás lánc SZM
1221 – Oszcillátor SZM
1230 Nagyfrekvenciás erősítők SZM
1231 Amplitúdómodulátor SZM
1232 – Rácsfeszültség modulátor SZM
1233 – Anódfeszültség modulátor SZM
1234 – Illesztőkörök SZM
1240 Az adóberendezésekben alkalmazott fontosabb passzív áramköri elemek SZM
1241 Induktivitások SZM
1242 A tekercsek kivitelezése SZM
1243 Fojtótekercsek SZM
1244 Kondenzátorok SZM
1245 Ellenállások SZM
1246 KH és HH adóberendezések tápvonalai SZM
1247 Gyakrabban alkalmazott nyitott középhullámú tápvonalak kiviteli formái SZM
1250 Antennák SZM
1251 Az antennákkal kapcsolatos fontosabb fogalmak SZM
1252 Középhullámú antennák SZM
1253 Antennák földhálózata SZM
1254 A hullámterjedést befolyásoló tényezők SZM
1260 Hűtés SZM
1261 Léghűtés SZM
1263 Vízhűtés SZM
1264 Elgőzölögtető hűtés SZM
1265 Tápegységek SZM
1270 Középhullámú műsorszórás, Csepel KFP
1271 – Lakihegy KFP
1272 – Solt KFP

1280	Vidéki KH adóállomások, Pécs	KFP
1281	– Miskolc	KFP
1282	– Nyíregyháza	KFP
1283	– Mosonmagyaróvár	KFP
1284	– Győr	KFP
1285	– Szolnok	KFP
1286	– Szombathely	KFP
1287	– Balatonszabadi - Siófok	KFP
1288	– Marcali	KFP
1290	A rövidhullámú műsorszórás jellege	DGY[6]
1291	Frekvencia-kijelölések, műsorszóró sávok	DGY
1292	A magyar RH műsorszórás kezdete és fejlődése a harmincas években illetve a háborús évek alatt	DGY
1293	A háború utáni időszak, Újjáépítés megkezdése, diósdi RH rádióállomás kiépítése, sugárzási eredmények	DGY
1294	Rövidhullámú műsorszórás helyzete és fejlődése az 50–70-es években	DGY
1295	Fejlesztések és sugárzásbővítések Diósd és Székesfehérvár Rádióállomásokon	DGY
1296	Új nagyteljesítményű rövidhullámú adóállomások szükségessége	
1297	Jászberény Rádióállomás felépítése, új célterületek besugárzása, Sugárzási eredmények	DGY
1298	Rövidhullámú sugárzás gondjai és továbbfejlesztések a sugárzás javítása érdekében	DGY
1299	Diósdi Rádióállomás korszerűsítése, Kossuth Rádió műsorsugárzása rövidhullámon	DGY
12100	Székesfehérvári Rádióállomás bővítése, új adók és antennák üzembe állítása	DGY

3-as gép

AM egyenes vevők, kristálydetektoros vevő	NM[7]
AM egyenes vevő, az Audion rendszerű vevőkészülék	NM
AM egyenes vevő, reflex vevők	NM
AM szuperheterodin egyszer transzponált vevők	NM
Tükörfrekvencia	NM
AM kétszer transzponált vevők	NM
PLL szintézeres hangolású, kétszer transzponált vevők	NM
AM demodulátorok, csúcsdemodulátor, vagy burkolódetektor	NM
AM demodulátorok, szorzódemodulátor	NM

[6] *Dósa György*
[7] *Narancsik Mihály*

FM adás történeti áttekintése	NL[8]
Az AM és FM moduláció összehasonlítása	NL
Jelforrások	NL
A sztereó jel előállítása, összehasonlítása a monó rendszerrel és a kompatibilitás	NL
Az FM adó felépítése	NL
Adó- és vevőantenna, valamint a szabadtér viselkedése	NL
FM vevőkészülékek	NL
A kvadrofónia kísérletek	NL
Az FM vevők rendszertechnikája	NM
Az amplitúdódiszkriminátor	NM
Fázisdiszkriminátor	NM
Aránydetektor	NM
Szinkrondetektor	NM
Számláló típusú demodulátorok	NM
Művonalas detektor	NM
Analóg automatikus frekvencia-szabályozás (AGC)	NM
Digitális hangolású vevők, ezek stabilitása	NM
Az FM vevők antennái	NM
A várható jövő a rádiózásban, vételtechnikában	NM
Nemzetközi Rádió Unió	KFP
Ultrarövidhullámú műsorszórás, 66–73 MHz	SZZ[9]
Ultrarövidhullámú műsorszórás, 87,5–104 MHz	SZZ

Látható a listából, hogy a harmadik gépnek még nincs kódkiosztása. Tulajdonképpen mire is jó ez a kódkiosztás? A választékok nevei, mint például: „Ultrarövidhullámú műsorszórás, 66–73 MHz" több betűből és számból, gyűjtőnéven karakterekből állnak. A számítógép viszont csak nyolc karaktert képes azonosítani file[10] névként, ezért elnevezem például 1364-nek, ez egy azonosító kód, mely több kép és hang filét tartalmazhat. Ennél a kódszámnál az egyes a magyar nyelvet, a hármas a harmadik gépet, a hatos a hatodik témakört, a négyes a negyedik témát jelenti, és ha ehhez az információhoz három kép tartozik, akkor az első képfile neve 13641.tif a hozzá tartozó hangfile neve 13641.wav; a másodiké 13642.tif és 13642.wav; a harmadiké 13643.tif, 13643.wav. A menükezelő program ezeket a file neveket keresi, ha a látogató történetesen ezt az információt, „Ultrarövidhullámú műsorszórás, 66–73 MHz"-t választja.

A mágneses lemezen érkezett anyagokat, először is át kellett szerkeszteni elmondható formába azért, hogy ezen írott anyagokat egy felolvasó színész segítségével hanggá alakíthassuk. Minden olyan részt amely táblázatot, vagy képleteket tartalmazott, át kellett írni, szerkeszteni, mivel egy táblázatot nem lehet elmondani úgy, hogy az könnyen meg-

[8] *Nagy Lajos*
[9] *Szepesi Zoltán*
[10] *A file, más néven állomány, logikailag összetartozó információk halmaza.*

érthető legyen, a képleteket viszont egy látogató sem jegyzi meg. Az így átszerkesztett anyaghoz a témához illő képeket kellett hozzárendelni, és a megfelelő szövegrészbe beilleszteni. Már csak a kép és hangfile kódkiosztása volt hátra. Ha mindez együtt volt, akkor „kész" is a nyers forgatókönyv. Ez a folyamat nem ment ilyen simán, menet közben többször módosult, mert a képek minősége nem mindig felelt meg, vagy az elképzelt témákat nem tudtuk beszerezni. Ezek után az egész anyagot át kellett szerkeszteni „stúdió" formátumba, mely szigorúan meghatározta, hogy egy sorban hány karakter, egy oldalon pedig hány sor lehet, s a sorok közötti távolság dupla szélességű, hogy a felolvasó színész a hanglejtést, tónust mondat végét és egyéb jegyzeteket bejelölhesse. A nem mágneslemezen kapott anyaggal már több bajom volt, a fenti formátumhoz először is az írott szöveget be kell vinni a számítógépbe ahhoz, hogy szerkeszteni, formálni tudjam. A bevitel vagy manuálisan, egy szövegszerkesztő segítségével történt, vagy egy scannerrel[11] olvastuk be. Az első, kölcsönkért kézi scennerrel, majd később a lapscannerrel való beolvasások tapasztalatai alapján, a kopott, egyenetlen nyomtatásképű, írógéppel írt, a lektor által kézírással javított lapokat a scanner nem tudta értelmezni, ezért maradt a kézzel való begépelés.

Az utolsó írott anyagot március vége helyett július elején kaptam meg, így a munkák nagyon összesűrűsödtek, ezért aztán augusztus elején segítséget kaptam Bán Ferenc és †Szalai Gyuláné személyében.

Az így elkészült „stúdió" formátumú anyagot a Tranzit Film Kft.-n keresztül a Hidivox Kft. hangstúdiójában Acél Anna, Bérci Krisztina, Korbuly Péter, Mensátor Magdolna, Orosz István, Papp János, Szalóczy Pál és Ulbrich András hangjaival egy „beta videoszalagra" archív agyagként rögzítették. Erről a szalagról egy SoundBlaster16 ASP MultiCD hangkártyával digitalizálták a hangot, a kódkiosztásnak megfelelő névvel ellátva; 16 bites, 22 kHz-es, mintavételezési frekvenciával, mono formátumba, WAV fileket hoztak létre. Az első gép hangfelvételei augusztus 15-én készültek el.

A képek digitalizálására két módszer állt rendelkezésemre, mindkét módszernek vannak előnyei és hátrányai. Az egyik módszer egy videokamerával és egy Screen Machine II. kártyával, valamint a hozzá való programmal történik. Előnyének mondható, hogy ez egy gyors képrögzítést tesz lehetővé, hátránya viszont a kamera (VHS) nagyon rossz felbontása, homályos képrajzolása (gumi optika) és, hogy a kis (9×12) méreteknél jelentős a „hordó" torzítása. A fehér egyensúly beállítása után is kékes tónusú képet adott. Később ezt a módszert csak A4-es formátumnál nagyobb méretű képek rögzítésére használtam. Komoly gondot jelentett a képek megvilágítása. Beszereztem ugyan egy leselejtezet reproállványt, melyet valamennyire használhatóvá tettem, de ez sem oldotta meg teljesen a problémámat. Az ablakon át beszűrődő természetes fény különböző reflexiókat és kékes tónust okozott, míg a mesterséges megvilágításra alkalmazott izzók nem voltak színhelyesek, s a felvett képeknél a vörös tónus dominált. Egyszóval ezen amatőr körülmények között oldottam meg – több-kevesebb sikerrel – a képek digitalizálását.

A másik módszert a lapscanner alkalmazása jelentette. 1995. május 9-én vásároltam

[11] *A scanner egy olyan eszköz, mellyel képet lehet átalakítani a gép számára érthető digitális formára. Egy írógéppel tele írt papírlap is tulajdonképpen egy kép.*

egy színes Escom Power Scanner-t, melynek fizikai felbontása 1200 dpi[12], de szoftverből interpolálva 2400 dpi-re növelhető a felbontása. Ennek a megoldásnak az előnye a nagy felbontó készség és az éles kép, ámbár nem minden esetben. Az automata fényképgyártók terméke, a műanyag alapanyagú színes kép okozott még némi gondot, mert e képeken levő fényes felület a scanneren reflexiókat okoz, és ez rontja a kép élességet. Másik nagy hátránya a lassúsága, egy 19×24-es fekete-fehér képet 8' 30" alatt, egy ugyanekkora méretű színes képet viszont 24' 30" alatt lehet beolvasni, egy 9×12-es színes kép beviteléhez 10' szükséges. Ez az időkülönbség a scanner „három utasságából" adódik. Egy képen háromszor megy végig, mert mind a három alapszínt külön-külön olvassa be. Ezek az adatok akkor igazak, ha elsőre eltaláljuk a világosság és a kontraszt beállítását, és még

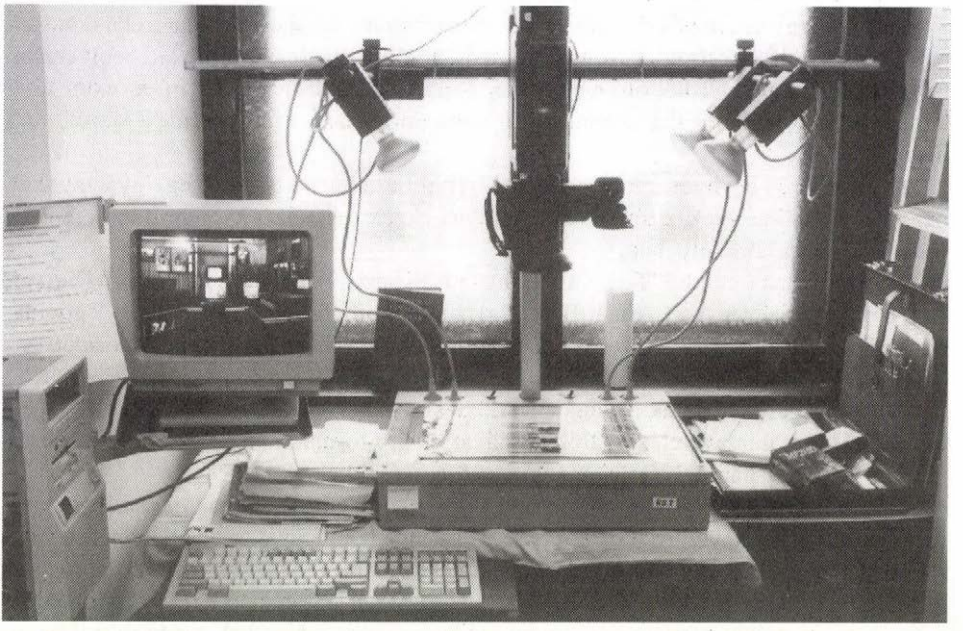

Képbeolvasás

sok hely van a winchesteren, mert ahogy telítődik a winchester, úgy növekszik a beolvasási idő is. Ha nem lett jó a beolvasott kép minősége, akkor meg kellett változtatni a beállításokat, és újra kellet kezdeni a digitalizálást.

A felhasznált képek a legkülönbözőbb minőségűek voltak. Itt az eredeti fényképek okozták a legkevesebb bajt, de voltak könyvből, újságból kimásolt, fényképezett (reprózott) vagy fénymásolt képek, ahol a nyomdai raszterek a scanner raszterével interferálódtak és csomósodásokat hoztak létre a digitalizált képen. A beolvasott képek kismértékben javíthatók, ki lehet retusálni a foltokat, pöttyöket, karcokat, de a csomósodást nem lehetett eltüntetni. A scanner által beolvasandó terület méretét a program hibájából adódóan, nem lehetett pontosan beállítani, mindig csalt egy kicsit. Az így keletkezett fehér és más

[12] *dpi=dot per inch.*

színű keretet, vagy a felesleget levágtam, s a változó méretű képeket egyforma méretűvé alakítottam, nagyítottam vagy kicsinyítettem, úgy hogy az a képernyőn 800×600-as felbontásban jelenjenek meg. A scanner TIF[13] formátumú filét produkál, a keretprogram (menü) viszont csak GIF, vagy BMP[14] formátumot tud kezelni, ezért minden egyes, már minden szempontból kész képfilét konvertálni kellett TIF-ből BMP-vé, vagy GIF-é. A scannelési munkákat Bán Ferenc szeptemberben átvette tőlem, majd tőle Kisfaludi Júlia vette át a stafétabotot.

Az információs berendezés

Már a hangfilék is tetemes helyet foglaltak el a winchesteren, hozzá adódtak a még nyers képek és így hamar betelt volna a munkagép, ezért egy átmeneti tárolóként egy másik gépet is beállítottunk a munkába (a kiállítási gépek közül). Ennek a gépnek a winchestere volt a „postás" ezen vittük el az anyagot CD[15] íratásra. A feldolgozott anyag méretére jellemző, hogy 13 darab CD-re írattuk fel az anyagot. Egy CD tároló-kapacitása 650 MB[16], jóllehet nincs mindegyik CD tele írva, de 550 MB-os átlag telítettséget vehetünk alapul és ez összesen 7GB (7 000 000 000 byte). Ha egy 32 sorból álló, soronként 60 karakterrel tele írt lap 1952 byte, akkor egy ötszáz oldalas könyv egy mega byte-nek felel meg, tehát a CD-kre felírt adatmennyiség egy hétezer kötetet tartalmazó könyvtárnak felel meg. Bár az összehasonlítás egy kicsit sántít, mert a kép és a hang filéket nem lehet összehasonlítani a szöveg-filékkel, viszonylag hűen tükrözi a feldolgozott anyag mennyiséget, a munkánkat. Az archivált képfilék száma 2482 darab, ebből az információs monitorokba 570 képet tettünk be.

Az így elkészült kép és hangfiléket valamilyen módon meg kellett jelenítenünk, erre egy file kezelő keretprogramot írt Papp Gergely „C" nyelven. E keretprogram áll magából a menü (pmenu2) kezelésből, egy menü összeállító segédprogramból (padd2) és egy hibajavító segédprogramból (pdel2), valamint egy képkezelő és egy hang kezelő programból. A program DOS alatt fut és csak az alap memóriát, a 640KB-ot használja. Az első

[13] *Tagged Image Format.*
[14] *Windows BitMaP.*
[15] *Compact disk.*
[16] *1 byte=8 bit, 1 bit az lehet 0 vagy 1-es.*

elképzelés szerint a gépek rendszerlemezről indultak volna, de a menüt és az adatokat a CD-ről vették volna. Sajnos ez a megoldás nagyon lassú képkezelést eredményezett a kétszeres sebességű CD olvasóval. Úgy, hogy ezt a megoldást elvetettem, és a gépekbe Maxtor 850-es winchestereket tettem, s így most úgy működik, mint egy hagyományos gép. A bekapcsolása után, ha már működésre kész a rendszer, és minden meghajtót felhív, akkor az első képként egy kivilágosított képháttérre írt kezelési utasítás jelenik meg. A kép atílszerűen a rádiós oldalon rádiót, a televíziós oldalon az aktuális témát ábrázolja.

A diósdi múzeum térképes alaprajzait követve a gépekben levő választék a következő:

II.gép

1	Budapesti rádióstúdiók	6' 30"
2	6-os stúdió	4' 32"
3	Vidéki rádióstúdiók	2' 42"
4	Külső közvetítések	5' 13"
5	Keverőasztalok	2' 48"
6	Hanglemezjátszók	1' 27"
7	Hangfalak	1' 30"
8	Mikrofonok	2' 10"
9	Hanglemezvágók	3' 29"
10	Magnetofonok	3' 29"
11	Hangkulisszák	7' 30"

III. gép

1	Középhullámú műsorszórás, Csepel	3' 17"
2	Csepel fejlődése	2' 21"
3	Csepel hanyatlása	3' 33"
4	Lakihegy	5' 09"
5	Lakihegy a II. világháború után	3' 58"
6	Solt	1' 47"
7	Vidéki KH adóállomások, Kassa, Kolozsvár, Pécs	3' 53"
8	Vidéki KH adóállomások, Miskolc	1' 8"
9	Vidéki KH adóállomások, Nyíregyháza	1' 35"
10	Vidéki KH adóállomások, Mosonmagyaróvár	1' 23"
11	Vidéki KH adóállomások, Győr	1' 00"
12	Vidéki KH adóállomások, Szolnok	29"
13	Vidéki KH adóállomások, Szombathely	29"
14	Vidéki KH adóállomások, Balatonszabadi, Siófok	56"
15	Vidéki KH adóállomások, Marcali	24"
16	KH és HH adóberendezések tápvonalai	2' 15"
17	Gyakrabban alkalmazott nyitott középhullámú tápvonalak kiviteli formái	2' 31"

18	Antennák	1' 25"
19	Az antennákkal kapcsolatos fontosabb fogalmak	39"
20	Középhullámú antennák	1' 08"
21	Antennák földhálózata	49"
22	A hullámterjedést befolyásoló tényezők	1' 04"
23	Rövidhullámú műsorszórás jellege	1' 59"
24	Frekvencia kijelölések, műsorszóró sávok	1' 47"
25	A magyar RH műsorszórás kezdete és fejlődése a harmincas években, illetve a háborús évek alatt	3' 22"
26	A háború utáni időszak, Újjáépítés megkezdése, diósdi RH rádióállomás kiépítése, sugárzási eredmények	4' 11"
27	Rövidhullámú műsorszórás helyzete és fejlődése az 50–70-es években	2' 57"
28	Fejlesztések és sugárzásbővítések Diósd és Székesfehérvár Rádióállomásokon	1' 50"
29	Új nagyteljesítményű rövidhullámú adóállomások szükségessége	3' 07"
30	Jászberény Rádióállomás felépítése, új célterületek besugárzása, Sugárzási eredmények	2' 58"
31	A rövidhullámú sugárzás gondjai és továbbfejlesztések a sugárzás javítása érdekében	1' 47"
32	Diósdi Rádióállomás korszerűsítése. Kossuth Rádió műsorsugárzása rövidhullámon	2' 21"
33	Székesfehérvári Rádióállomás bővítése, új adók és antennák üzembe állítása	1' 34"
34	Rövidhullámú adó Diósdon	3' 54"
35	Rövidhullámú adóállomás Jászberényben	2' 44"
36	Székesfehérvár, Sóstói rövidhullámú rádióállomás	2' 40"
37	Hangfrekvenciás lánc	3' 10"
38	Rádiófrekvenciás lánc	1' 46"
39	Nagyfrekvenciás erősítők	1' 26"
40	Amplitúdómodulátor	1' 09"
41	Rácsfeszültség modulátor	41"
42	Anódfeszültség-modulátor	1' 33"
43	Illesztő-körök	34"
44	Ultrarövidhullámú műsorszórás, 66–73 MHz	3' 38"
45	Ultrarövidhullámú műsorszórás, 87,5–104 MHz	2' 17"

V. gép

1	AM egyenes vevők, kristálydetektoros vevő	1' 57"
2	AM egyenes vevő, az Audion rendszerű vevőkészülék	1' 41"
3	AM egyenes vevő, reflex vevők	1' 51"
4	AM szuperheterodin egyszer transzponált vevők	5' 14"
5	Tükörfrekvencia	1' 56"
6	AM kétszer transzponált vevők	2' 13"

7	PLL szintézeres hangolású, kétszer transzponált vevők	6' 37"
8	AM demodulátorok, csúcsdemodulátor	2' 03"
9	AM demodulátorok, szorzódemodulátor	2' 38"
10	Az FM vevők rendszertechnikája	6' 27"
11	Az amplitudódiszkriminátor	1' 19"
12	Fázisdiszkriminátor	41"
13	Aránydetektor	1' 39"
14	Szinkrondetektor	2' 35"
15	Számláló típusú demodulátorok	1' 30"
16	Művonalas detektor	1' 34"
17	Analóg automatikus frekvencia-szabályozás (AGC)	3' 50"
18	Digitális hangolású vevők, ezek stabilitása	1' 32"
19	Az FM vevők antennái	2' 32"
20	A várható jövő a rádiózásban, vételtechnikában	2' 07"
21	Rádiózavar-elhárítás	3' 17"

VI. gép

1	A televíziós műsorszórásról általában	1' 47"
2	A fény érzékeléséről	4' 06"
3	A színes televízió színméréstana	2' 45"
4	A képbontás elve	4' 27"
5	Az alapsávi televízió-képátvitel	4' 11"
6	A televíziókép felbontása és összeállítása	1' 21"
7	A színes televízió képátvitel elve	5' 06"
8	Az alapsávi jel transzponálása	1' 51'
9	Budapesti televízióstúdió	6' 57"
10	Vidéki televízióstúdió	1' 07"
11	Külső közvetítések	3' 45"
12	Film és diabontók	3' 01"
13	Képrögzítők	1' 55"
14	Mágneses rögzítők	2' 33"
15	Rögzítőkocsi	55"
16	Filmfeliratozók	1' 26"
17	Világosítás és berendezései	57"
18	Kamerák	2' 35"

VII. gép

1	A Magyar Televízió születése	3' 25"
2	A budapesti televízióállomás	2' 25"
3	Vidéki televízióállomások	2' 20"
4	Televízióállomás Miskolcon	1' 22"
5	Televízióállomás Sopronban	46"
6	Televízióállomás Kékesen	1' 12"

7	Televízióállomás Tokajban	1' 19"
8	Televízióállomás Szentesen	1' 49"
9	Televízióállomás Kabhegyen	1' 32"
10	Televízióállomás Komádiban	1' 22"
11	Nagykanizsa	40"
12	Csávoly	57"
13	Győr	41"
14	Újszeged	25"
15	A kábeltelevízió rendszerének kialakulása	2' 34"
16	Több programos televízióvétel	3' 11"
17	A kábeltelevízió hálózatok felépítése	3' 45"
18	A kábeltelevíziózás fejlődési irányai	1' 27"
19	Interaktív, illetve egységes házi médiarendszer	2' 49"
20	Személyzet nélküli adóállomások	1' 38"
21	Televízió-adástechnika	3' 43"
22	Televíziós átjátszó adóberendezések	3' 02"
23	Mikrohullámú hálózatok és berendezései	4' 03"
24	Mikrohullámú hálózatok fejlesztése	3' 36"
25	Űrtávközlés	1' 41"
26	Magyar űrtávközlés	4' 28"

A **I., V.** és a **10.** gépek információs rendszerét a Tranzit Film Kft. Szender László által vezetett munkacsoportja készítette. A működtető szoftver egy Borlad Delphi-ben megírt Windows alatt futó Pascal program.

I. és **V.** gép tartalma:

1. Telefonhírmondó
2. Rádiótávíró - Szikratávíró
3. Az első műsorszóró kísérletek
4. Telehor
5. Televíziós kísérletek, kísérleti adások
6. A színes televíziózás rendszerei
7. A nemzetközi űrtávközlési szervezetek és hazánk kapcsolatai
8. Maxvell, James Clark
9. Popov, Alekszandr Sztyepanovics
10. Hertz, Heinrich Rudolf
11. Marconi Guglielmo
12. Puskás Tivadar
13. Kolossváry Endre
14. Paskay Bernát
15. Erdős Gyula
16. Dr. Tomcsányi István
17. Zakariás János

18. Molnár János
19. Tomcsányi Béla
20. Dr. Békésy György
21. Dr. Magyari Endre
22. A híradástechnikai ipar jeles konstruktőrei
23. Nipkow, Paul
24. Mihály Dénes
25. Baird, John Logie
26. Braun, Karl Ferdinand
27. Zworykin, Vladimir Kosma
28. Dr. Okolicsányi Ferenc
29. Tihanyi Kálmán
30. Dr. Nemes Tihamér
31. Bay Zoltán
32. Dr. Barta István
33. Dr. Bognár Géza

A **10.** gépen *A világ hangjai* címmel, nemzeti rádióállomások szünetjelei és az országra jellemző gyermekdalok vannak. Itt a program hívása az országnév mögött levő számokkal történik.

A világ hangjai című porgram bejelentkezése

Albánia	001	Kínai Köztársaság /Tajvan/	044
Ausztrália	049	Lengyelország	023
Belgium	00	Lettország	017
Beliz	05	Litvánia	018
Botswana	032	Macedónia	019
Brit Virgin-Szigetek	056	Málta	020
Bulgária	003	Moldova	021
Csehország	005	Mozambik	036
Dánia	007	Nigéria	037
Dél-Afrikai Köztársaság	039	Norvégia	022
Dominika	054	Olaszország	016
Egyesült Arab Emirátusok	043	Pakisztán	046
Észtország	009	Románia	024
Feröer-Szigetek	010	Saint Lucia	055
Fidzsi-Szigetek	050	Seychelle Szigetek	038
Finnország	011	Spanyolország	026
Franciaország	012	Svájc	028
Ghana	034	Svédország	027
Gibraltár	013	Szingapúr	047
Görögország	014	Szlovákia	006
Grönland	008	Szlovénia	025
Horvátország	004	Tonga	051
Izland	015	Tuvalu	052
Izrael	040	Törökország	042
Japán	045	Ukrajna	029
Jugoszlávia	031	Vatikán	030
Katar	041	Vietnam	048
Kenya	035	Zöld-Foki Köztársaság	033

A kiválasztott információt a digitális adathalmazból hanggá kell alakítani, erre való a hangkártya, de ennek a kártyának a kimenõ teljesítménye nagyon kicsi ahhoz, hogy négy fejhallgatót meg tudjon hajtani. E probléma áthidalására terveztem egy illesztõ erõsítõt, melyet a PCB Stúdió Kft. gyártott le. A monitorállványt a Pápai Asztalos Kft. készítette.

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány múzeumépítő és kiállítás-rendező közössége

A múzeumi területek, az emlékpark és a szabadtéri bemutatóhelyek tervezési irányelveit, a kiállítások koncepcióját elkészítette; gondozta és irányította a kivitelezési munkákat **Kovács Gergelyné**.

A kiállítás forgatókönyvét elkészítette; szervezte és irányította az anyaggyűjtések, restaurálások munkáit és gondozta a kiállítás kivitelezését **Krizsákné Farkas Piroska**.

Szervezte és irányította az építési munkákat, részt vett az építési tervek szellemi megfogalmazásában és biztosította az anyaggyűjtés, kiállítás-kivitelezés anyagi szükségleteit **Hadi Antalné**.

Az ügyviteli munkákat és a kiállítás teljes szöveggondozását végezte **Bartók Ibolya**.

A kiállítás kivitelezését, a papír- és textilanyagok restaurálását gondozta **Grünwald Éva**.

Gondozta a fényképanyagokat és azok kiállításba helyezését **Hajdú József**.

A kiállítás grafikáit készítette **Majsai Mária**.

Az anyaggyűjtésekben és a kiállítás berendezésében **Beszédes Ernő**, **Dérszegi Miklós**, **Rákóczi Margit** és **dr. Tóthné Farkas Anna** vettek részt.

A rádiókészülékeket **Szűcs Árpád** restaurálta.

Berendezés-rekonstrukciókat **Bencze András** végezte.

Az II, III, IV, VI, VII-es audiovizuális berendezéseket gondozta **Somoskéry Ákos**.

Az audiovizuális berendezések képanyagának gyűjtését **Koppándi Ágnes** és **Szadovszky Lajosné** végezte.

Az audiovizuális berendezések szövegbevitelében **Árpádhalmi Ferenc**, **Bán Ferenc** és †**Szalay Gyuláné** vettek részt.

Az üzemvitel szervezési feladatait **Kapy András** és **Lehelvári Sándorné** látták el.

A múzeum üzemvitelével, a kiállítás kivitelezésével kapcsolatos berendezések beszerzését és a berendezési feladatokat **Kálmán Vilmos** vezetésével **Bacsi László**, **Kiss János**, **Kusnyir Sándor** és **Uhl Józsefné** végezték el.

Garai László

A Diósdi Rádióállomás születése

A rövidhullámú műsoradások kezdete

1936-ban a Székesfehérvári Rádióállomás vezetője lettem. A rövidhullámú műsoradás abban az időben vette kezdetét. A Magyar kir. Postának egy 15 kW-os Standard gyártmányú adóberendezése volt, mely a nagy forgalmú időben a nemzetközi forgalomban rádiótávíró üzemben dolgozott. Ezt az adót állítottuk be hajnali két órakor műsoradásra. A végerősítő ilyen állapotban rácsban modulált meghajtást kapott és így az antennára jutó teljesítmény 5 kW lehetett. Ennek a rendszernek két rombuszantenna sugárzója volt. Az egyik Észak-Amerika közepe felé irányított, a másik Dél-Amerika keleti partjának hosszanti irányába sugárzott. A rombuszantennák szerkezetüknél fogva csak a felét sugározták ki a betáplált teljesítménynek, tehát mindössze 2,5 kW-ot. A sugárzási szög a függőleges síkban nem volt optimális, visszaverődésre az ionoszférikus hullámterjedésben az „E" réteget kétszer kellett igénybe venni. A rendelkezésünkre álló üzemi frekvenciák sem voltak a legjobbak. Az egyetlen téli és egy másik nyári hullámhossz, amit használtunk, általában terhelve volt, idegen állomászavarokkal.

Látogatás a rádióállomáson a kis DKW gépkocsival

Ma már elég pontosan kiszámíthatjuk, hogy ezek a műszaki feltételek az év 365 napjából legfeljebb 10–15 napon át biztosítottak valamilyen vételi lehetőséget Amerikában. Azt azonban abban az időben is tudni lehetett, hogy ezek az adások nem sokat érnek. Tovább rontotta a helyzetet a rövidhullámú adások stúdiómunkájának gyenge színvonala is. A viaszlemezes hangrögzítés nehézkes és drága volt, így a műsort gramofonlemezekkel tarkított felolvasások tették ki. A hajnali órákban az ellenőrzés hiányosságai és a személyzet laza fegyelme miatt végtelen alacsony színvonalú műsorokat sugároztunk, amint azt a rendszeres éjszakai ellenőrzések alatt tapasztaltam. Különösen összehasonlítva az egyes nyugati országok már akkor fej-

lett nemzetközi rövidhullámú műsoradásaival. Az angol BBC tíznél több 25–50 kW-os adóval dolgozott. Hallgatva a soknyelvű és a nap minden órájában sugárzott adásokat, önkéntelenül arra gondolt az ember, hogy a kétmillió amerikai magyar is megérdemelné, hogy naponta két órát hazai műsort hallgathasson. Ilyen körülmények között minden állomásvezető mérnök, de még a műszerészek nagy része előtt is világos volt, hogy fel kell számolni ezt az elmaradottságot.

Egy év telt el azzal, hogy erről a központi Rádiófelügyelőséget és az akkori Postavezérigazgatóságot igyekeztünk meggyőzni. A szolgálati út betartása mellett másfél évig próbálkoztunk megértetni az illetékesekkel, akik ebben a kérdésben dönthettek, hogy a rövidhullámú műsoradás számára az ország kulturáltságához méltó feltételeket kell teremteni. Azonban az ügyünk az akkori „nem, nem, soha" nacionalizmus ellenére sem jutott előre. A postát a rádió-előfizetési díjaknak csak egy része illette meg, s ebből nem kívánt olyan berendezésre pénzt áldozni, melyekből nem profitál. A műsorszolgáltató Magyar Rádió Rt. részvényei viszont Horthy kormányzó és baráti körének tulajdonában volt. Áldozatot hozni ők sem voltak hajlandók, a gazdagodás előbbre való volt számukra a hazafiságnál.

1939-ben Kis Lajosnak a Posta Kísérleti Állomás kiváló műszerészének, a későbbi mérnöknek az az ötlete támadt, hogy meg kell mozdítani az amerikai magyarokat az adások színvonalának emelése érdekében. Mint vérbeli rádióamatőr azt javasolta, hogy építsünk egy rövidhullámú amatőr állomást, amely vegye fel a forgalmat a 20 méteres sávban.

Az amatőr állomás HA1K hívójellel hamarosan megkezdte működését. Az 500 W-os adó egyszerű irányított antennákra dolgozott, melyekkel az észak-amerikai magyarlakta területet és a dél-amerikai keleti partot elég jól el lehetett érni. A világ amatőr forgalmában ebben az időben a magyar hívójel rendkívül keresett és izgalmas, egzotikus kapcsolatot jelentett. A „CQ DX on 20 meter fon" hívásainkra gyakran egyszerre 20 tengerentúli állomás is jelentkezett. Kezdtük küldeni a QSL-lapokat és sok, szinte állandó kapcsolatot alakítottunk ki. Ezek között több magyar nyelvű DX állomás is volt. Felhívtuk figyelmüket a magyar nyelvű rövidhullámú adásokra és vételi megfigyeléseket kértünk. A megfigyelések egyértelműen igazolták, hogy adásainknak szinte semmi értelme nincsen, csak a legritkábban hallhatók. Két amatőr szóbeli közlésére emlékszem, melyek jól jellemezték adásaink minőségét. Az egyik azt mondta: „Vihar volt, mely ledöntötte a háztetőn lévő 15 m magas antennámat és azóta nem hallom önöket." Egy másik amerikai magyar pedig azt, hogy: „Ha volna egy olyan géppuskám, mellyel odalőhetnék, akkor maguk már nem volnának életben."

Először a magyar amatőröket kértük, hogy írjanak levelet a Magyar Postának és a Rádió Rt.-nek és követeljék az adások megjavítását. Ez az akció néhány száz levelet eredményezett. Később az idegen nyelvű partnereket is megkértük sürgető levelek írására, és csak a levelek beérkezése után küldtünk köszönetet QSL-lapon. Ennek a módszernek köszönhetően évenként már több ezer kívánságlevél érkezett. Ezt a levélözönt aztán már nem lehetett nem tudomásul venni.

Az új nagyteljesítményű adók megrendelése

Így a negyvenes évek elején az illetékesek elhatározták az önálló rövidhullámú műsorszóró rádióállomás építését. Helyét hamarosan ki is jelölték Diósdon a Tétényi Fennsík nyugati peremén. Már javában folyt a második világháború. A háborús hírekből megítélve úgy láttuk, hogy nem célszerű az állomást a felszínre építeni. A fennsík alatt lévő 60 m mély üledékes mészkő alkalmasnak látszott az állomás bombabiztos földalatti elhelyezésére. Az adóberendezések szállítására a Magyar kir. Posta versenytárgyalást írt ki, melyet a német Telefunken-AEG nyert el. A döntésben a politikai érdekek nagyobb szerepet játszottak, mint a minőség és egyéb feltételek. A szállítás megkezdésekor egy millió pengő előleget fizettek ki. Ezért az összegért, mely mai értékben kb. 20–30 millió forintot jelentene, mindössze három antennatorony vasszerkezetét szállították le.

A szállításokat a háborús helyzet alakulása miatt megszüntették. A Telefunken-AEG két 50 kW-os adót szállított volna berendezési tervekkel. A terv a két adót abba a terembe kívánta volna elhelyezni, melyben most a két 100 kW-os adó vezérlő asztala áll. A többi területet különféle üzemi helyiségek foglalták volna el. Az antennarendszer mindössze két frekvenciára alkalmas dipól-sorból állt volna, észak-amerikai irányítottsággal.

A Posta 1943-ban úgy határozott, hogy az állomást nem építi föld alá, hanem az eredetileg elképzelt helyen a felszínen helyezi el. Addigra ugyanis kiderült, hogy a rádióállomások nem célpontjai a légitámadásoknak, hiszen a hírszolgálat számára és a repülőgépek tájékozódásához nélkülözhetetlenek voltak. Pusztulásukat csak a visszavonuló katonai erők robbantó tevékenysége okozta.

Az állomás épületeit a posta építészei tervezték meg és hamarosan meg is kezdődött az építkezés. A háború végére az építkezés alapjába véve elkészült, de a belső berendezésre már nem került sor. 1945 tavaszán viszont a környék lakossága minden elmozdíthatót elvitt az épületből és környékéről. Főként az ajtók, ablakok és azok tokjai tűntek el, hiszen a háborús épületkárok hatalmasak voltak.

Újjáépítjük azt ami meg sem volt

Az ostrom elmúltát követő hetekben országunkban a rádióadások helyzete teljesen reménytelennek látszott. A régi, már korábban meglévő berendezések és épületek 95%-a elpusztult. A posta 27 rádiómérnökéből mindössze 5–6 mérnök maradt itthon, a többieket szétszórta a háború. Nagyrészük nyugatra távozott, néhányan pedig a szomszédos országokban telepedtek le. Nem remélhettük, hogy belátható időn belül új, eddig sem volt, jól szervezett rövidhullámú műsoradást kezdhetünk.

Néhány hónap multán, 1945 közepén azonban megváltozott a helyzet. A rádióállomások felépítésének addig soha nem volt kedvező feltételei alakultak ki. A lendületes munka eredményeként öt év múlva – 1950-ben – a műsorszóró adók kisugározható összes teljesítménye több mint három és félszerese lett az 1938-as, utolsó békeévben elértnek.

Mi okozta a változást? Hogyan keletkezett ez a gyors fejlődés? Mindezt itt leírni nem lehet anélkül, hogy messze el ne térjünk a tárgytól. Néhányat a legfontosabb okok közül mégis fel kell sorolni. Az első rögtön az, hogy a felszabadító szovjet hadsereg minden

parancsnoksága nemcsak hogy engedélyezte a rádióadások megindítását, hanem még sürgette és támogatta is ezt az igyekezetet. A második kedvező körülmény az volt, hogy a rádióállomások műszerész személyzete nem hagyta el az országot. Kisebb részük, megtagadva a kiürítési parancsokat, a helyén maradt. A többség elvonult ugyan a magyaróvári relé-állomásig, de onnan szinte senki sem ment közülük tovább. A harmadik előmozdító tényező az volt, hogy a felszabadulás utáni koalíciós kormány minden tagja teljes erejéből támogatta ügyünket. Név szerint is meg kell itt említeni Gerő Ernőt, ennek az időszaknak közlekedés- és postaügyi miniszterét és Ortutay Gyulát, az új Magyar Rádió vezérigazgatóját. Az anyagiak előteremtésében Vas Zoltánnak volt jelentős szerepe.

Az adóállomások élete 1945 tavaszán úgy indult meg, hogy Magyaróvárról minden állomásunkra visszament néhány kijelölt műszerész. Ők előkészítették a lakótelepek lakásainak egy részét, hogy oda a családok is beköltözhessenek. Nem volt nagy a kényelem, fekvőhelyként szalmazsák, néhol csak szalma fogadta a régi lakókat. Az ablakokon üveg helyett olajos papír feszült. Időközben azonban felmelegedett az idő és mindenki örült, hogy békességben visszatérhetett otthonába. Ezzel egy időben a műszerészekből állomásvezetőket neveztünk ki. Leginkább a régi vezető műszerészek kaptak ilyen beosztást, mint Lakihegyen Fata Lajos és Székesfehérváron Novák Károly. Ezek a tapasztalt és gyakorlati beállítottságú emberek a lehető legjobban megfeleltek annak a helyreállító feladatnak, ami akkor napirenden volt.

A székesfehérvári Breitner Istvánnak jutott az a feladat, hogy a Diósdon lévő romosodott épületekből álló és előbb még nem lakott rádióállomás vezetője legyen. Neki ismételnie kellett a nehéz megtelepülést, mert alighogy visszatért és berendezkedett héttagú családjával Székesfehérváron, máris indulhatott új honalapításra Diósdra. Az előbbiekben leírt kedvező körülményeket, a komoly támogató szándékot felismerve, nem vetettük el a rövidhullámú adóállomás ügyét, hanem úgy folytattuk azt, mintha már korábban is működő adóállomás lett volna.

Az első adások Diósdon

Breitner István pár hónap alatt megteremtette családja számára a helyben lakás feltételeit, és gondoskodott az épületek nyílászáró szerkezeteinek elkészítéséről is. Tudtuk, hogy egy adóállomás adóberendezések és antennák nélkül nem maradhat éveken át. Végleges berendezés elkészítésére azonban legkorábban 1948-ban kerülhetett sor. Elhatároztuk, hogy felszerelünk két 1 kW-os adóberendezést és egyszerű antennákat is építünk. Az adókat a Városház utcai műhelyünkben készítettük el, Kiss Lajos tervei szerint és Czirják Gyula kivitelezésében. Ha jól emlékszem, akkor az adók eleje egy-egy 500 W-os amerikai katonai adó volt, melyekhez akkor szinte ingyen lehetett hozzájutni. A műhely csak egy-egy végerősítőt épített hozzá. Az adók felszerelését, az antennákat és a tápvonalakat, a terepen lévő átváltó kapcsolókat az időközben ide került szakmunkás- és műszerészgárda építette fel. Az állomás erősáramú energia ellátására és a stúdióval való összeköttetésre szolgáló kábelei már a háború alatt a földbe kerültek, s így ezzel kevés gondunk volt.

Ezzel a szerény berendezéssel indult meg az élet a Diósdi Rádióállomáson. A két éven át ilyen eszközökkel működő rövidhullámú adások elérték azt a hatásfokot, ami az utolsó békeévek adásainak színvonalával egyenlő volt.

Megkezdődik a nagyadók építése

1947-ben a posta új versenytárgyalást hirdetett, melyben már két darab 100 kW-os rövidhullámú adóberendezés szállítására kért ajánlatot. Két ajánlat érkezett be. Az egyik cég a Magyar Philips Művek Rt. volt, a másik a Standard Villámossági Vállalat Rt. Ez utóbbi előnyösebb ajánlatot tett és meg is kapta a megrendelést. Ezzel az öt akkori nagyadó lényegében egységes kivitelben készülhetett, aminek később sok előnye volt. Ennél a megrendelésnél gondot okozott az, hogy az adókat egy elkészült épületbe kellett beépíteni. Az eredeti angol Standard rajzok egyszintes épületet kívántak volna meg. A meglévő épület viszont két szintes volt, és a nagy transzformátorok számára csak a földszinti rámpás fülkesor állt rendelkezésre. Ezeket azonban mindenképpen célszerű volt felhasználni. A Standard szerkesztő mérnökeinek főként a két nyolctonnás modulátor transzformátor földszinti elhelyezése okozott gondot, mely így eléggé távol került a végerősítő betáplálási helyétől, ezért begerjedéstől kellett tartani. Végül a postának kellett vállalnia a kényszerű elrendezésből eredő bajok következményeit, de az elmúlt 33 esztendő alatt bebizonyosodott, hogy ebből semmi baj sem származott. Az ötvenes és hatvanas években ez az adóállomás a bemutatások büszke helye volt.

Felépülnek a tornyok

Amíg idáig eljutottunk, nem ment minden egészen simán. Egy elég nagy zökkenő keletkezett az antennatornyok létesítése körül. Az eredeti tervben – mint már említettem – csak két, dipólsorokból álló rendszer szerepelt az Amerikai Egyesült Államok felé irányítva. Ez kevés volt a készülő két 100 kW-os adó megfelelő kihasználására. Két fő irányban éjjeli, nappali és átmeneti frekvenciákra alkalmas hat dipólsorra lett volna szükségünk, melyeknél 180°-os irányváltás is lehetséges. A rendelkezésünkre álló három antennatorony ehhez viszont nem volt elég. Még három nagyobb és egy kisebb toronyra volt szükségünk. Az antennatornyokat számunkra abban az időben a MÁVAG gyár építette. A három torony felállítását, melyek német anyagból készültek, már megrendeltük és ezek mintájára a gyár a további négy torony elkészítését is

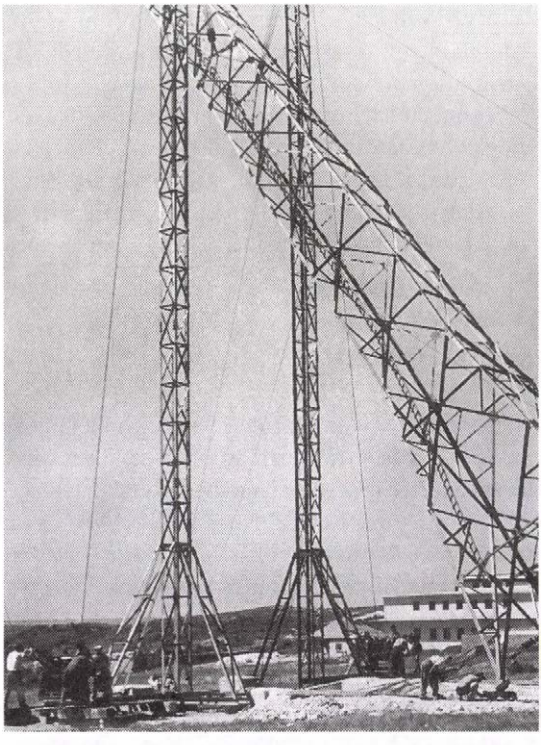

Az 50 méteres antennatorony beemelése, 1948

elvállalta volna. Akkori vezérigazgatónk, dr. Udvarhelyi Ödön azonban semmiképpen nem akarta a szükséges költséget vállalni. Kapóra jött, hogy kiutazott Amerikába és helyettese, aki akkor még nagy barátja volt a rádiózás fejlesztésének, mert korábban lelkes rádióamatőr volt, vállalta a megrendelés ódiumát. A vezérigazgató jó pár hónapig távol volt, és tanulmányútja során Amerikában szinte kizárólag rombuszantennákat látott. Mi az időt gyorsan kihasználtuk és mire hazajött, már láthatta a felállított tornyokat, nem is kettőt, hanem hetet.

Váratlan diósdi látogatása során a sok torony láttán éktelen haragra gerjedt, és a szegény állomásvezetőt táncoltatta, aki az egészről nem tehetett. Vesztemre pont ekkor érem én is ki az állomásra és látva a vezéri kocsit, érdeklődtem a szolgálatosnál, hogy ki van itt. Elmondták, hogy a vezér van itt és rettenetesen dühös, kint veszekszik az antennáknál. Gondoltam, hogy az első harag elől jobb kitérni, és visszaballagtam saját szolgálati kocsimhoz, melyet abban az időben magam vezettem és el akartam vonulni. Az antennáktól azonban jól lehetett látni érkezésemet és angolos távozásomat is. A piros kerekű, zöld színű, hátul rolós kis DKW-ról a postánál mindenki tudta, hogy ki ül benne. Mikor elértem a Nagytétény és Törökbálint közti országutat, visszanéztem és láttam, hogy a vezéri kocsi is indul utánam. Most már csak azért sem akartam találkozni. Így aztán Érd felé fordulva legurultam a strandig és itt elbolyongtam a kis utcák útvesztőiben. A fekete kocsit még láttam, amint szintén Érd felé fordult, de már elkerültek engem.

A történet ma furcsán hangzik, de tudni kell azt is, hogy a legtöbben egészen fiatal emberek voltunk. A vezérigazgató és én magam is a harmincas éveinket tapostuk, nem rajtunk múlott, hogy képességeinket a feladatok kicsit mindig felülmúlták. Udvarhelyi vezérigazgató fiatal jogász volt a postánál, amikor repülős tisztként bevonult katonának. A háború utolsó hónapjait – mint katonaszökevény – bujkálva töltötte. A Kisgazdapárttal meglévő kapcsolatai emelték őt a posta élére. Honnan tudhatta volna, hogy a dipólsorok a teljes energiát kisugározzák, míg a rombuszok csak az energia felét. Nem tudhatta, hogy a nyalábolás tízszer jobb és a kilövés majdnem vízszintes a dipólsoroknál. Mindezt azért valaki elmondhatta neki, mert a megkergetés után soha egy szót sem szólt erről az egész ügyről.

Szerencsés baleset

Az antennatornyok újjáépítése nagy gondot okozott. Az egész országban felrobbantották az adóállomások tornyait. Mindössze a két székesfehérvári 150 méteres torony maradt állva, de ezek is sérült állapotban voltak.

A diósdi tornyok felállítását is a MÁVAG gyár végezte. Statikus mérnökök nem voltak. A munkát szakmunkás csoportvezető tervezte meg és vezette. A csoport kizárólag alkalmi munkásokból állott. Az anyagok és szerszámok szállítása is nagy gondot okozott, mert nem voltak járművek.

Kodolányi Gyulával – aki akkor főosztályvezető volt a Postavezérigazgatóságon – elhatároztuk, hogy egy nagy torony felállítását megnézzük Diósdon. Egy reggel, akkori szokások szerint, feleségeinket is magunkkal vittük. A helyszínre érve, a munkahelytől kissé távolabb helyezkedtünk el, hogy a megfelelő áttekintésünk meg legyen.

A tornyokat a földön vízszintes helyzetben szerelték össze. A felállításhoz két segédtornyot használtak, melyet szaknyelven *bikának* neveznek. Ezeket a felszerelésre kerülő torony két oldalán, annak súlypontja felett állították fel. A *bikák* tetején acélcsigán átvezetett drótkötél volt. Ennek egyik végét a torony vasszerkezetéhez kötötték, a másik vége egy csörlő dobjára volt erősítve. Az emelésnél két munkáscsoport hajtotta a csörlőket, mire a torony felső vége emelkedni kezdett. Az alsó vége az előre elkészített csúszó pályán haladt előre. A végső helyzetben a függőlegesre beállott tornyot kissé túl kell emelni, hogy az alapra illeszthető legyen. Ennek az a feltétele, hogy a torony oldalán az emelőkötelek rögzítése összhangban legyen a *bikák* magasságával. Az emelőköteleknek ugyanis az emelés végső helyzetében sem szabad jelentősen eltérni a függőleges iránytól, mert a vízszintes helyzethez közeledve az emelőkötelekben a húzóerő gyorsan növekszik és ez szakadásra vezethet.

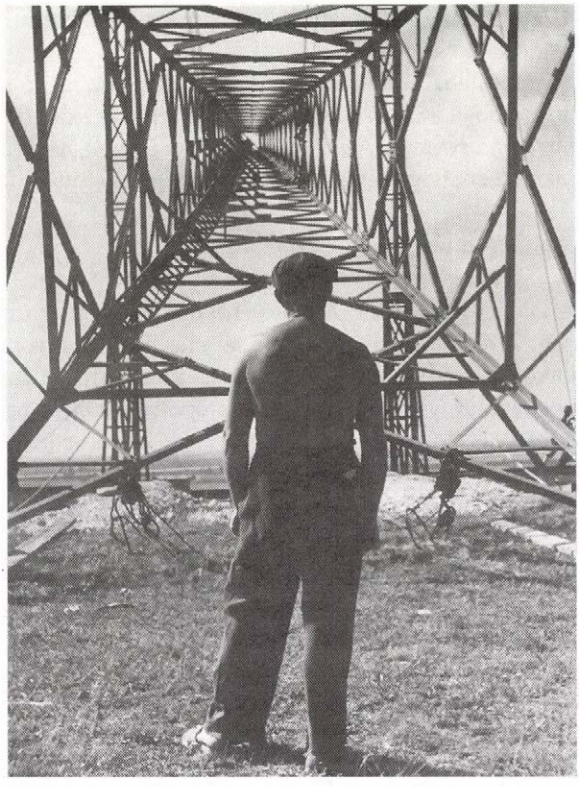

Az 50 méteres antennatorony beemelését Szalai építésvezető (Ganz Mávag) irányítja

A mi esetünkben az emelőkötelek rögzítési pontját rosszul mérték ki, és közvetlenül a befejezés előtt az egyik *bika* egyik kikötése elszakadt a túlzott húzóerők miatt. A tartás nélkül maradt *bika* először lassan dőlni kezdett. Ez volt a szerencsés pillanat, amikor – *fusson ki merre lát* – a munkások elszaladtak. A *bika* dőlése miatt az emelt torony is dőlni kezdett. Néhány másodperc alatt a két *bika* és a torony egymásba csavarodva, összegubancolódva a földön feküdt. Közelébe sem lehetett menni a romhalmaznak, mert a szegecsek és csavarok puskagolyóként repültek szét.

Így hát jól bemutattuk ügyességünket asszonyainknak, de ez volt a kisebb baj. Akkoriban az ilyen eseményeket a Belügyminisztérium pontos gondossággal megvizsgálta, és a szabotázs vádja hamarosan utolérhette a hozzá nem értő vállalkozókat. Mivel az embereken egy karcolás sem esett, ez a történet csak most kerül először írásban a nyilvánosság elé. Elrendeltük, hogy a romokat 12 óra alatt bontsák szét és a sérült részeket este vigyék a gyárba. A romok helyére a hajnali órákban vigyék át a sorban következő és már majdnem készre szerelt tornyot. Késő délután jelentettük a vezérigazgatóság ügyeletesének, hogy egyik torony egy kötélszakadás miatt emelés közben kissé megsérült. A másnap

délelőtti érdeklődők láthatták, hogy a vízszintesen fekvő torony végén dolgoznak, s az emelésre készen áll.

Ha valaha láttam rohammunkát, akkor ez az volt. Ilyent csak úgy lehetett végezni, hogy abban az időben minden ember építeni akart, helyreállítani a romokat, eltüntetni a pusztítás nyomait. Az elsődleges a munka volt, hogy mit kapunk érte, az teljesen háttérbe maradt. Jó, hogy így volt, mert pár évig csak létünk fenntartása volt a fizetség.

Ligetteremtés

A Diósdi Rádióállomás építéséről egy másik jellemző eset is megmaradt emlékeim között. A rádióállomások építésénél már hagyományos volt, hogy a posta igen olcsó áron kukorica- vagy búzaföldet vásárolt építésre. Így kezdetben az adóállomás épületei és lakótelepe árnyéktalan pusztaságra épülve töltötték be feladataikat. Igaz az is hagyományos volt, hogy az építészeti tervekkel együtt elkészültek a kertészeti tervek is. Utakat építettek, fákat és bokrokat ültettek, gyepesítettek. Az állomások pár év alatt kellemes ligetes területté váltak.

A rádióállomás épületei a parkosítás előtt

A diósdi állomás a Tétényi Fennsík 60 m mélységű puha, üledékes mészkőtömbjére került. A negyvenes években itt csak szórványosan volt füves rész, határozottan sivatagi jellegű terület volt ez. A köves, sziklás fennsíkon többfelé voltak olyan mélyedések, melyekben lehetett termőföldet találni. A fák és bokrok számára megfelelő méretű gödröket vágtunk a mészkőbe és ezeket termőfölddel töltöttük meg, miközben a gyökeres fiatal fákat beültettük. A gyepes területeken 30 cm-es termőföldet teregettünk el. Öntözni megfelelően lehetett, mert egy mély fúrt kút elég vízmennyiséget adott.

A termőföldet úgy vittük az állomás területére, hogy a Központi Járműtelepről kértünk egy öreg háromtonnás teherautót. Ezt a rádióállomás helyben lakó gépkocsivezetője vezette a földlencsékhez, melyek 100–200 méterre voltak az állomásépülettől. A felrakodást és a leszórást az állomás munkásai végezték akkor, amikor más halaszthatatlan dolguk nem akadt. Ma ezt társadalmi munkának nevezik és elismerésben részesítik. Akkor ez a fogalom még ismeretlen volt, az egész ország úgyszólván ingyen dolgozott, hogy visszaállítsa az élet alapjait.

A földhordás során egyszer a rádióműszaki vezetés akkori főnöke, a Budapesti Postaigazgatóság vezetője meglátogatta a rádióállomást és rendkívül ingerült hangon kifogásolta, hogy földet szállítunk teherautóval. Mindannyian értetlenül és döbbenten vettük tudomásul fegyelmi eljárással való fenyegetéseit. Ebbe az időben már hozzászokhattunk fejtetőre állított ügyekhez, de ez, bár kis részlet volt, mégis égbe kiáltott.

Még 1945-ben a Központi Rádiófelügyelőségből Rádió Műszaki Igazgatóság lett. Ez az intézkedés megfelelt az egész országra kiterjedő feladatnak, mely gazdaságilag és műszakilag, továbbá a tömegtájékoztatás nagy jelentősége miatt is indokolt volt. Pár évvel később, amikor a középhullámon már visszaállt az 1938-as állapot, a vezérigazgatóság elrendelte, hogy a Rádió Műszaki Igazgatóságot meg kell szüntetni. Az egész országos szervezetet a Budapesti Postaigazgatóság műszaki osztályának egy csoportjává léptették vissza. Így az ország rádióhíradásának az az ember lett a főnöke, aki elsősorban a budapesti levél- és csomagforgalom irányítására volt hivatott.

Ki volt ez az ember? Egy nagyon derék fiatal kommunista volt, aki 1919-ben szerepet vállalt a Magyar Tanácsköztársaság megalakulásával kapcsolatos politikai feladatokban. Húsz egynéhány éves korában sok más áldozatkész kommunistával együtt emigrációba kényszerült. Harminc évig Franciaországban élt és jóravaló szűcsmesterként működve támogatta az ottani baloldali irányzatokat és az ellenállási mozgalmat.

Amikor 1949-ben a külföldön élő kommunistákat visszahívták, ő is hazajött. Elvhűségével, magyar és francia nyelvtudásával számolva nevezték ki a Budapesti Postaigazgatóság élére. Nem ő volt felelős a Rádió Műszaki Igazgatóság akkori megszüntetéséért és azért sem, mert a rádióállomáson a teherautós földszállítást kifogásolta. Valószínűleg hasonló helyzetben a legtöbb Magyarországon élő szűcs kisiparos is ugyanígy járt volna el. Az elvhűségen és az általános jó emberi tulajdonságokon kívül – ma már tudjuk – bizonyos mértékű szakmai tudásra és gyakorlatra, szélesebb látókörre is szükség lett volna. Még azokat sem lehet igazán elítélni, akik a kinevezését elhatározták, mert a fejlődés rohamos volt, és minden tekintetben megfelelő emberek nem álltak rendelkezésre.

A végeredmény nem volt rossz, mert csak meg kell nézni a Diósdi Rádióállomás szép kertjét. Ez megért néhány letolást.

Diósd a hazai adócsőgyártásért

A Diósdi Rádióállomás mindig készségesen rendelkezésre állt, amikor országos érdekű kísérleteket kellett a nagyadókon végrehajtani. Az adások eredeti angol Standard (ma English Electric) adócsövekkel indultak meg. Az ötvenes évek első felében az akkori hidegháború lehetetlenné tette az angol adócső-importot. Másfél év alatt meg kellett teremteni a hazai gyártást. Az adóállomások féltek a hazai gyártású csövektől, mert az eset-

leges üzemzavarokért szigorú felelősségre vonások voltak. Egyes körökben volt olyan nézet is, hogy a magyar adócső semmi esetre sem lehet olyan jó, mint az angol.

A Diósdi Rádióállomás mindig szívesen rendelkezésre állt a magyar adócsövek kipróbálására is. Erre elég sokszor került sor. Először az angol wolfram fűtőszálas adócsöveket kellett kicserélni azonos magyar csövekre, egymás után az adóberendezés egyes fokozataiban. Ez a két adónál 14 nagyobb szabású kísérleti üzembe helyezést jelentett.

A BHG az ötvenes évek közepén 20 darab 100 kW-os rövidhullámú adóberendezést szállított szovjet exportra. Az első adók kiszállításánál a végerősítő két nagyteljesítményű adócsöve még nem volt itthon gyártható (3V 160 Z). A kiszállítás érdekében a Diósdi Rádióállomás a készenlétben lévő angol gyártású végerősítő csöveket átadta exportra. Helyette hasonló teljesítményű csehszlovák gyártmányú csöveket használt addig, míg a hazai gyártás megindult. Ez az átadás ismét két nehéz kísérleti üzembe helyezéssel járt.

Az ötvenes évek második felében sor került a thoriumos-wolfram fűtőszálú adócsövek hazai kifejlesztésére és gyártására. A típusokat úgy alakították ki, hogy az új csövek karakterisztikái egyezzenek a régiekkel. Fűtő-transzformátorokat és csőfoglalatokat kellett cserélni. A nagyszabású átalakítás először szintén a Diósdi Rádióállomáson történt meg, és a munka legnagyobb részét az állomás személyzete végezte el. Ez ismét 14 kísérleti üzembe helyezést jelentett, mert az átépítés ez esetben is fokozatonként továbblépve folyt.

Emlékszem, hogy mennyire örültünk, amikor az eredetileg 60 kW-ot felvevő fűtőkör műszere az új csövekkel szinte meg sem mozdult. Ezzel az eredetileg 30%-os hatásfokú adókat közel 50%-sá lehetett javítani. Az a példa, amit a Diósdi Rádióállomás akkor mutatott jó példa. Tiszteljük és kövessük!

1982. december 9.

Beszédes Ernő – Kisfaludi Júlia – Kovács Gergelyné – Solymosi Jánosné – dr. Tóthné Farkas Anna

Az újjászületett Delizsánsz Kiállítóterem

A delizsánszról, a Mária Terézia alapította kocsiposta-intézmény személyszállító járművéről nevezték el 1980-ban a debreceni Bethlen utca elején azt az egykori úttörőházként látogatott földszintes épületet, amely 11 évig adott otthont a Bélyegmúzeum és a Postamúzeum kiállításainak.

1991 őszén a Delizsánsz Kiállítóterem épületét lebontásra ítélték, helyén és a csatlakozó telekrészen épült fel a Mosdósi Borbála tervezte új távbeszélőközpont. A Magyar Posta Vállalat és a Magyar Távközlési Vállalat biztosította a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítványnak, hogy az új épület elkészültével a postaigazgatóság épületében azonos területű kiállítóteret biztosít. Ezt a Déri Múzeummal szemben lévő épületszárny földszintjén, az egykori postai vendégszobák helyén alakították ki. A Múzeum utca így többé nemcsak irányjelző a Déri Múzeumhoz, de nevéhez méltón múzeuma is lett.

Ahhoz, hogy az 1995. évi Postai Világnapot az új debreceni kiállítással köszöntsük, hosszú évek hite és akarata szükségeltetett. Alapítványunk ezúton köszöni meg néhai Szathmári Géza vezérigazgató-helyettes; Kovács József, Bárány Endre és Balogh János igazgató urak és munkatársaik segítségét, akik ezekben a kulturális építkezések számára nehéz időkben szükségesnek tartották és támogatták a Delizsánsz újjáépítését. A mindössze 80 m^2 kiállítási tér Debrecen posta- és távközléstörténetét mutatja be, külön kiállításrésszel adózva dr. Soó Rezső Kossuth-díjas botanikus, egyetemi tanár, jeles filatelista munkásságának.

A kiállítást mintegy 200 vendég jelenlétében 1995. október 11-én 11 órakor dr. Csernák Endre a Magyar Posta Rt. vezérigazgató-helyettese nyitotta meg, előtte emlékülésen dr. Kovács József a Debreceni Postaigazgatóság vezetője és dr. Bárdi Ida irodavezető asszony méltatta az 1920. november 25-én létesült debreceni Posta- és Távírdaigazgatóság 75 éves történetét.

Évkönyvünk hagyományai szerint a kiállítás szövegkönyvének és a kiállított tárgyak listájának közreadásával ismertetjük az újjászületett Delizsánsz Kiállítóterem első állandó kiállítását.

Debrecen postatörténetében a mészárosposták írják az első jelentős fejezetet.

A mészárosposta működése (1487–1720)

Buda török kézre jutásával (1541) a három részre szakadt országban Debrecen az egymással ellenséges hatalmak ütközőpontjába került. Fennmaradását csak súlyos anyagi áldozatokkal és komoly diplomáciai tevékenységgel tudta biztosítani. Ez utóbbi nem nélkülözhette a biztonságos levelezés megszervezését. Az I. Ferdinánd felállította Kassa–Debrecen–Várad postaút rövid működése idején (1526–1558) Debrecennek már volt postaszervezete. Az 1478-as céhszabadalom kiváltságai fejében a hivatalos leveleket a

mészáros céh szállította. A marhakereskedelemmel is foglalkozó mészárosok legeltetve százezerszám hajtották a szürkemarhákat a bécsi, auspitzi hetivásárokra. Az értékes élőhús-szállítmányt fegyveresek kísérték. A velük küldött levelek nagyobb biztonsággal jutottak el a címzettekhez, mint a lovas vagy gyalogos magányos „posták" hírvivőivel. Kezdetben csak az útirányukba eső helyekre és csak a hivatalos leveleket vitték, fizetség ellenében. A XVII. századtól azonban szükség szerint kötelezték őket a postálkodásra, amint azt a város jegyzőkönyve 1606-ban megörökítette: *„Mészárosok a Postálkodást a szerint cselekedjék, amint az Országban, minden szélében élnek vele. Pénz és fizetés nélkül szolgáljanak, ha mi kárt vallanak, mivel szabadcságokért tselekedik, ők maguk szenvedgyék.... az mi a Postálkodás dolga, az a Mészárosok tiszti, eddig nekik fizettenek minden útra, de ezután nekik nem fizetnek, hanem maguk költségén járjanak, postát horgyanak."*

Balla László rézkarca

A mészáros céh kedvezményeit (városi letelepülés biztosítása, mészárszék ingyenes használata, kizárólagos vágási és húskimérési jog, mentesség rév-, híd-, útvámok alól) a városi tanács a XVII. század folyamán többször is vissza kívánta vonni. 1656–1660 között fizetett postamestert, Lugasi Andrást szerződtette és városi postát állítatott fel. Lugasit azonban nem tudták megtartani hivatalában, mert a háborús viszonyok, a török portyázók miatt több kárt szenvedett, mint hasznot. A fontos leveleket sokszor tanácsbeliek vitték. Levélvivői minőségében érte a halál 1662-ben Vígkedvű Mihályt is a város egyik főbíróját, akit a váradi basa megfojtatott.

A mészárosok postálkodását nem nélkülözhette a város. 1688-ban, a mészárszék leégését követően az újjáépítést csak a „Lovas Postálkodás" ellátása fejében engedélyezte a tanács. Szolgálatuk teljesítését az 1694. évi tanácsi határozat marasztalja el: *„Felhívatnak az Mészáros céh mesterek s a következőkre intetnek, hogy mostantól kezdve szorgalmasabban gondot fordítsanak a Postai dolgokra és e célra elegendő Embereket és Lovakat tartsanak kéznél, a baj esetén a vágás jogától és privilégiumaiktól meg fognak fosztatni."*

A mészárosok postálkodását a város az 1717. évi jegyzőkönyvben vonja vissza: *„Mészáros Céhnek, mind Bíró Uramnak és Nemes Tanácsnak eleitől fogva sok bajoskodása, nyűglődése lévén, mind-mind az engedelem szerint Székeknek kezekbe bocsátásától fogva*

hiányos hús árultanak, vágtanak, azért tartozásképen való Postálkodást is tsonkán praktikálták, a Postákat mikor kiállították is, sok homlokoskodással, várakozással utca nagy kárával az Városnak állíták ki, most legközelebb az Nemes Magistratus ellen vakmerően magukat hitbeli szoros kötelességeik ellen opponálták ezért... a tovább való Húsárulásuk interdicáltatik. Minthogy magok engedtetett Jussoknak s fogadott kötelességeknek önként renunciáltatnak, hogy az Postaságot tovább nem vihetik mellyért is engedtetett vala nekiek az Húsárulás, kérvén memorialisokban az Nemes Tanács és Communitás találjon módot az postások felállításokban mely miatt efelett is velek eleitől fogva sok nyűglődés, bajlódás ízetlenkedés és motskolódás volt, azonban Hús is ezen Földnek s Városunknak gyalázattyára alkalmatlant vágtak, azért a Nemes Tanács... Mészárszéket erigál, Honnan is jövedelméből folytatja a postaságot."

Jóllehet ezután rövid időre mégis egyezség születik, 1720-ban a mészárosok postálkodása véglegesen befejeződik: *„...az Mészáros Céh instanciájára determináltatott az Széktől fizessenek, a Város helyettek a közönségből állítson Postákat..."*

Kiállított tárgyak	*Leltári számok*
Faragott szarúkürt	T.10.61.417.1.
Mészáros céh behívótáblája	T.10.90.66.0.
Bőrzsák	Déri Múzeum tulajdona
Fokos	Déri Múzeum tulajdona

Debrecen postája a XVIII. században

Buda (1686), majd Várad (1692) felszabadulásával – a török uralom alól – megindult a királyi postaszervezet kiépülése. Debrecenben 1694/95-től működött postaállomás. A „generális postamester", Paár József gróf nevezte ki első postamesterét – a főbírói tisztséget többször is betöltő – Diószegi Sámuel személyében, aki postáját saját házában a Német utcában (ma: Széchenyi) rendezte be. Hetente két alkalommal indított rendszeres járatokat Hortobágy–Csege–Poroszló–Hatvan útvonalon Budára, Pályin és Nagylétán át Váradra. A hortobágyi postamester ellen 1699-ben feljelentés érkezik a tanácshoz, hogy tilalom ellenére bort és égetett bort árul. A tanácsi határozat szerint: *„...mivel az tilalom ellenére tselekedett, vágattassék ki az Hordója feneke."* A hortobágyi postaállomás ekkor már nemcsak a budai, hanem a Debrecen–Tokaj–Kassa postaút egyik állomása is volt.

Ezeken a postautakon 1703 és 1711 között II. Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelem postalegényei jártak. A szabadságharc postája elsősorban hadiposta volt, amely hálózatával követte a hadi események színhelyeit. Személy és levélszállító intézményét magánszemélyek is igénybe vehették. Legnagyobb kiterjedésében utjainak hossza megközelítette a 2200 kilométert.

Rákóczi postáját országos főpostamesterek irányították, 1703 és 1707 között Szepesi János, 1707–1710-ig Kosovics Márton. Az 1707. augusztus 30-án Léván keltezett utasításban Kosovics főpostamester a postamesterek és veredáriusok (segédpostamesterek) számára kötelezővé teszi a szolgálat hűséges ellátását, a pontos napló és óralevél vezetését, a lovak és a kocsik állandó készenlétben tartását, a postalegények megfelelő viseletét

(kék vagy vörös posztóból dolmány, kizárólagos használatú fejedelmi postai jelvény és kék, piros, fehér színű rojtos zsinórral nyakba akasztott postakürt). Intézkedik a levéltitok biztosításáról, kivéve azon eseteket, amikor hadi érdekből egy-egy hadjáratot vezető generális másként nem rendelkezik. A postai szállítás alól magánszemélyeknek nincs díjmentesség, díjtalanul csak a hadiposta küldeményeit szállítják. Mind az utak, hidak karbantartását, mind a postalegények kiállítását a nemes vármegyék kötelességévé teszi.

A szatmári békét követően (1711), amelynek szövegét Debrecenben Komáromi Csipkés György főbíró házában fogalmazták meg, már nem volt akadálya a Habsburg posta berendezkedésének. Ez az időszak egybeesett a posta államosításával. III. Károly 1722-ben kizárólagos felségjognak nyilvánította a postálkodást és a Paár családtól megváltotta a korábbi jogot. A posták irányítására udvari postabizottságot állított fel Paár Vencel elnökletével.

A Mária Terézia 1750-ben kiadott Posta Patense a Magyar Királyság területén, valamint Horvát- és Szlavónországokban 165 postaállomás működését és rendtartását szabályozta. A pátens értelmében a postai díjak alapját nemcsak a küldemény súlya, de a postautvonalon megteendő távolság is befolyásolta. Ez kezelési módosításokat tett szükségessé megkívánván, hogy a levelek címoldalára feltűnő módon jegyezzék fel a feladás helyét és napját.

Postalegény

Ebben az időben 1735-től a debreceni postát már Diószegi Sámuel veje, Nemes fáji Fáy János postamester vezette. 1754-ben már bélyegzővel bélyegezte a leveleket, melyre nézve rendelkezés csak 1781-ben lépett érvénybe. Fáy János, aki többször is viselt főbírói tisztet, hetente kétszer indított – hétfőn és csütörtökön – levélpostát Pest felé. A postamesterség a század végéig a Fáy család kezén marad. A postai forgalom azonban alig növekedett, mert az ellenreformáció idején a kálvinista Rómának nevezett Debrecen polgárai a „nimet" postára nem bízták leveleiket, a császári és királyi posta helyett magánhír-

szolgálatot szerveztek. Maga a város is saját stafétákkal továbbította küldeményeit. A század debreceni postatörténetében jeles eseményként jegyzik fel a krónikák az 1714. esztendőt, amikor XII. Károly svéd király Törökországból Stralsundba utazván – Erdélyen és Magyarországon keresztül – postai szállítást vett igénybe. Egyetlen tisztje kíséretében nappal lóháton, majd éjszaka szekérrel folytatták utjukat. Egy-egy postaállomáson, így Debrecenben november 13-án megszálltak.

Kiállított tárgyak	*Leltári számok*
Bérmentesítetlen levelek	D.29–51.
Recepisse, 1783	D.29–43.
Csattogtató	T.10.D.159.
Mária Terézia rendelete	D.29–435.

A reformkori posta

A Magyar Királyság jóllehet uralkodói személyén keresztül a Habsburg Birodalomba tagolódott, alkotmányjogi helyzeténél fogva postái nem az udvari, hanem a Magyar Királyi Helytartótanács igazgatása alatt állottak. A helytartótanács a birodalmi postai rendelkezéseket csak akkor léptette érvénybe, ha az nem sértett alkotmányos nemzeti érdekeket. Így az osztrák kormány magánvállalataként, személy- és csomagszállításra kizárólagos joggal létrehozott kocsiposta (1750) intézményét, amikor 1829-ben rendeletileg összevonták a levélpostával, nem hajtotta végre. Tehette, mert a kocsipostára ruházott regálék a magyar királyt alkotmányosan nem illették meg.

A hagyományos levélposta a francia forradalmi eszmék, a napóleoni háborúk kiváltotta elégedetlenség, a reformkori országgyűlések függetlenségi törekvései terjedését meggátolandó, erősen cenzúrázott volt. Hivatali nyelvének német volta, gyér hálózata, lassú és megbízhatatlan működése – amint arról Csokonai Vitéz Mihály pénzes levelének históriája is tanuskodik – társadalmi bojkottot váltott ki. A magánszemélyek hírvivői vásározók, vándorló céhlegények, kereskedők, diákok, utazók lettek; a közigazgatásban pedig a vármegyei lovas hajdúk továbbították a körleveleket.

A helytartótanács igazgatása alatt működő postahivatalokat 1819-ig közvetlenül 8 (Buda, Pozsony, Kassa, Temesvár, Zimony, Kőszeg, Varasd, Eszék), majd Kőszeg és Zimony megszűnésével 6 postaprefektúra irányította. A debreceni posta a kassai postaprefektúrához tartozott. Postamesterei a XIX. század első felében Vositz Ferenc, Bottlik Mihály, Dalmi István, Koss János, majd özvegye Komáromy Ágnes és Kátay Márton voltak. A postahivatal házaikban a Piac, Váradi és Német utcákban működött. Személyzetüket az adminisztrátorok (postakezelők), expeditorok (kiadók) és a szállítást végző postalegények, postakocsisok, lovasfutárok tették ki. Szolgáltatásaik a levél és kocsiposta működtetésére terjedtek ki, Debrecent azonban a kocsiposta intézmény útvonalai nem érintették.

A reformkori postai rendtartások két postajáratot különböztettek meg: az ordináriákat mint rendszeres járatokat és a stafétákat mint rendkívüli járatokat. Az ordináriák meghatározott útvonalon és időben, a staféták az utazók vagy szállítók rendelésére közlekedtek.

A levélposta-járatok leveleket, nyomtatványokat (könyv, folyóirat, hírlap, kotta, réz- és kőnyomat stb.), árumintákat szállítottak, de ahol kocsiposta nem működött ott pénz- és csomagküldeményeket is. 1786-ban megtiltották, hogy a levelekbe – az olcsóbb levélpostai szállítási díj miatt – pénzt helyezzenek el, s beszüntették a kártérítés fizetését tértivényes (Recepisse) és ajánlott (Recomandiert) levelek elvesztése után. A levélszállításban gyakran változtak a tarifák (viteldíjak) és a fizetés módja. 1751 és 1817 között a félportós fizetés volt érvényben. A portó felét a feladó, másik felét a címzett fizette. 1817-től a vagylagos portózást vezették be, de mindenképpen a feladó fizette a külföldre szóló vagy a belföldi, de tértivényes vagy ajánlott levelek díját.

Ekkor jelennek meg az első levélszekrények *„azon levelek számára, melyektűl a taxa csak kézhez adáskor fog fizettetni, bizonyos ládák lesznek a postahivataloknál, hogy azokban minden időben be lehessen őket dobni, ameddig a postahivatal nyitva áll"*. Használatukat 1830-ban tették kötelezővé, egyidőben a levelek házhoz kézbesítésével a postahivatalok székhelyén. A feladó rendelkezhetett úgyis, hogy levelét postán maradó (post restante) küldeményként kezeljék. A kézbesíthetelen vagy az át nem vett leveleket három hónapig őrizték, azután visszaküldték az indító állomásra, ahol arról kifüggesztett hirdetményben tudósították a közönséget. Egy hónap múltán azonban a posta-prefektúrákon keresztül Bécsbe küldték megsemmisítésre. Levélpostával szállították a hírlapot is, amely mint nyomtatvány küldeményfajta 1819-től külön díjszabást kapott, a levélportó egyharmadáért szállították.

A függetlenségi törekvések eredményeként 1840-ben a törvényhatósági ügyek hivatalos nyelve magyarrá vált, a belföldi postaforgalomba bevezették a magyar nyelvű vények használatát.

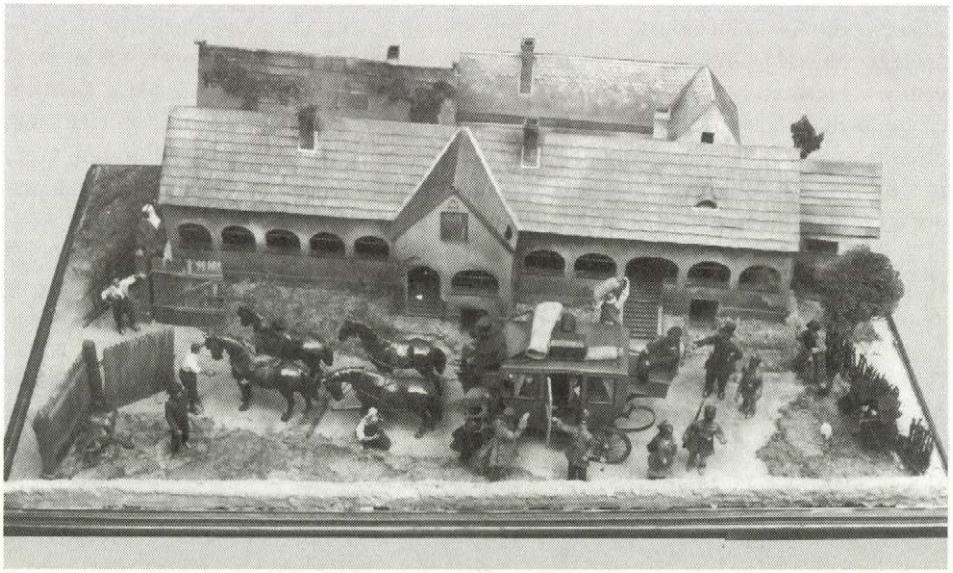

Diószegi Sámuel főbíró háza, ahol a 18. század végétől Debrecen postaállomása működött. A dioráma 1849. évi jelenetet mutat be a postaállomás életéből. Készítették 1954-ben a Képző- és Iparművészeti Gimnázium diákjai.

A dioráma jelenetének helyszíne a debreceni postaállomás 1849 májusában. A jellegzetes ház sarkánál nemzeti színűre festett oszlopon ovális címertábla van *Magyar Álladalmi Posta* felirattal, valamint szögletes útirányt jelző tábla *Debrecen–Zilah–Kolozsvár–Szeben–Brassó* felirattal. Az udvart jellegzetes ruházatú alföldi emberek és az útra készen álló postakocsi népesíti be.

A jelenet szereplői:

1. Bakon ül a *kocsis* háromgalléros köpenyegben, fején cilinder. Kezében tartja a négylovas gyeplőt.
2. A kocsi mögött, egy katona mellett áll a *postamester*. Öltözete fekete zsinóros atilla, aranystráfos gallér, pantalló vitézkötéssel, aranyzsinóros fekete postás kürtőkalap piros-fehér-zöld boglárral. Bal keze csípőn, kinyújtott jobbjával utasításokat oszt.
3. Bal első lovon ül a *postalegény* sárga bőrnadrágban, rövid barna zekében, barna csizmában, fején postás kürtő-kalap, baljával a postakürtöt szájához emeli.
4. Fiatal *postaszolga* feltűrt ingujjal, sötétkék kötényben, fekete nadrágban, sárga csizmában, létrán állva málhát rak a postakocsi tetejére.
5. A bal hátsó ló lábát emelve, kalapáccsal a patkót igazítja a *kovácslegény*. Öltözete fekete zsinóros sötétkék nadrág, feltűrt ujjú ing, bőrkötény, magyar csizma.
6. A *lovászlegény* vörös nadrágban, fehér ingben, magyar csizmában egyik kezével a bal első ló fejét fogja, másikkal keféli.
7. A kocsi mellett áll a *postakalauz*. Öltözete fekete, sima zsinóros atilla, pantalló nadrág, postás kürtő-kalap, vállán keresztülvetve táska és arany színű zsinóron postás síp.
8. A nyitott kocsi ajtajában áll a *kurírőrnagy*, dohányszínű zsinóros atillában, fején Kossuth-címeres csákóval, barna pantallóban, azon fekete hármas paszomány. Magas gallérján egy széles és egy vékony aranyszalag rangjelzés látható, vállán átvetve nemzetiszínű futárszalag és derekához láncolt futártáska, kardja övére csatolva.
9. A kocsiban *utasok* ülnek. Férfi zsinóros kék zekében, nagy karimájú debreceni kalapban. Asszony főkötőben, buggyos ingvállban, zsinóros piros pruszlikban. Kisfiú hosszú, zsinóros barna zekében.
10. Bal oldalt a tárt kapu mellett *hajdú* áll, Bocskai-föveggel a fején; pitykés, magas gallérú, sötétkék zsinóros zekében; zsinóros nadrágban, magyar csizmában. Pipát tartó bal kezét csípőjére támasztja, jobb kezében hajdúcsákány.
11. Öreg *debreceni cívis* integet a kocsiban ülő utasoknak. Öltözete kerek debreceni kalap, zsinóros szürke magyar kabát, pitykés szürke mellény, hármas zsinórú magyar pantalló. A magas gallér alatt nyakában fekete nyakkendő van csokorra kötve. Fűzős cipőt visel, bal kezében cívisbotot tart.
12. Jobbra a kocsi, illetve a postamester mellett egy-egy fiatal *honvéd* áll. Térdig érő, dohányzöld, arany sújtású atillát, feszes bakanadrágot, rangjelzés nélküli csákót viselnek. Derékszíjukról patrontáska, vállszíjukról kard lóg, és vállukon elöltöltős szuronypuskát tartanak.
13. A kocsi előtt, a honvéd mellett *markotányos nő* áll. Zsinóros dohányzöld kabátban,

kalapban, térdig érő kék szoknyát, piros csizmát, bal karján fehér szalagot visel. Hátán kötszeres táskát, oldalán kis csapos hordót tart.

14. Jobboldalt, a kerítés előtt *togátus diák* közeleg háromszögletű kalapban, háromgalléros hosszú köpenyegben, alatta magyar ruhában, hóna alatt könyvekkel. Lábánál fehér kutya ül.
15. Jobbra, hátul a kocsi mögött *csikós* közelít. Zsinórszorítós fekete kalapot, fehér inget, fehérráncos gatyát, fekete csizmát, pitykés mellényt visel. Kalapját darutoll díszíti, övéről kostökzacskó lóg. Jobbjával botra támaszkodik, baljában makrapipát tart. Fekete puli-kutya kíséri.
16. Balra elől, a kapufélfának támaszkodva *csizmadia* kíváncsiskodik. Vállán átvetett szíjon csizmák lógnak. Kerek debreceni bagósüveget, feltűrt ujjú inget, kék lajbit, veres nadrágot, sarkas papucsot visel.
17. A *vándorló mesterlegény* fönn ül hátul a kocsin. Viselete sötétszürke hátul gombos, térdig érő, alacsony gallérú jánkli, fején ernyős sapka. Hátára szíjazott úti csomaggal várja az indulást.

Kiállított tárgyak	*Leltári szám*
Feladóvevények	D.29–43.
Postakürt	T.10.D.30.
Pisztoly	T.10.84.166.0.
Postatérkép, 1805	D.23.555.0.
Futártáska bőrből	T.10.84.152.0.
Alabárd	T.10.84.108.0.

Főpostaigazgatóság Debrecenben a szabadságharc idején

Az első független, felelős magyar kormány a postaügyek irányításával a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztériumot bízta meg. A Klauzál Gábor miniszterségе alatt működő postaosztály haladéktalanul felgyorsította a reformkori önállósodási törekvések megvalósulását.

A magyar nyelv kizárólagos használata mellett, a postaállomások homlokzatán a tölgy- és babérágakkal közrefogott magyar címer jelent meg Álladalmi Posta felirattal, a levélszekrényeken és a delizsánszokon a fekete-sárga Habsburg színeket zöld-piros színek váltották fel. A bélyegzők új vésetein magyarul jelentek meg a helynevek, a postalegények, akiket egyre nagyobb számban az osztrákok helyébe kinevezett magyar postamesterek és kiadók irányítottak, nemzeti színű zsinóron hordták a postasipot és kürtöt. Than Mórt felkértek a bérmentesítés egyszerűsítésére bevezetendő bélyegek tervezésére.

1848 decemberében a postaügyeket Klauzál Gábor miniszter az Országos Honvédelmi Bizottmányra ruházta át, Madarász László kormánybiztos irányítása alá. A szabadságharc székvárosává vált Debrecenben 1849. január 12-én megalakul a debreceni főpostaigazgatóság. Egyidejűleg felállítva a tábori levélposta intézményét minden postamesternek és postakezelőnek kötelességévé teszik, a hazaárulás büntetésének terhe alatt az alábbiakat: *„1-ször. Hogy a posta állomásaikon feladott minden hivatalos levelek leg-*

biztosabb postai vonalak használata mellett küldjék ide Debrecenbe. 2-szor. Az ellenségtől feladott és bárkinek szóló hivatalos leveleket is szinte biztos postákon ide Debrecenbe szállítani szoros kötelességüknek ismerjék. 3-szor. Tapasztaltatott, hogy a kormány hivatalos levelei nem azon pontossággal és gyorsasággal szállíttattak, mint a kormányzat szüksége kívánja, azért Önöknek hivataluk elvesztésének büntetése alatt meghagyatik, hogy a kormány hivatalos leveleit legpontosabban és gyorsabban szállítsák illető helyeikre. 4-szer. Semminemű bármely cím alatt Pesten megjelenő hírlapot a borítékon kijelölt akárminő helyre elküldeni ne merészeljék, hanem ilyen lapokat az alább olvasható címem alatt egyenesen Debrecenbe küldeni szoros kötelességüknek tartsák."

Buda visszafoglalásával, a kormány átköltözésével megszűnik a debreceni főpostaigazgatóság. A debreceni postamester Kathy Márton pedig már 1849. augusztus 2-án, a vesztes debreceni csatát követően köteleztetik arra, hogy Rüdiger generális számára 4 postalovat állandó készenlétben tartson. A szabadságharc bukása után haditörvényszék elé állították, rövid időre állásából felfüggesztették de azonkívül, hogy szolgálatát hűségesen ellátta, mást nem tudtak „terhére" megállapítani.

Kiállított tárgyak	*Leltári számok*
Terepmakett	T.10.92.9.1–2.
Címertábla fa oszlopon	T.10.92.23.0.
Fa levélszekrény	T.10.92.24.0.
Üveg tintatartó	T.10.D.227.
Írószertartó	T.10.94.51.0.
Latkészlet	T.10.94.34.0.
Fémbélyegző	T.13.84.9.0.
Pecsétnyomók	T.13.83.57.0., T.13.93.9.0.
Pecsétviasz	T.10.D.249.

Az abszolutizmus postája

A szabadságharc leverése után a postahivatalokban visszatértek a császári posta jelképei. Osztrák törvényekkel és rendeletekkel igazgatták, hivatali nyelve újból német lett. Debrecen postamesteri, majd 1854-től kincstári postahivatala a Nagyváradi Postaigazgatósághoz tartozott.

Az 1837. évi Posta Pátens rendelkezéseit 1851. február 1-től Magyarország területére is kiterjesztik. A hivatalok a levélposta mellett, ha nem is kizárólagos joggal, de a kocsiposta-szolgálatot is ellátják. Ekkor állítják fel a csomag-, pénz- és utasszállító mallepostajáratot Pest–Szolnok–Debrecen–Nagyvárad–Kolozsvár és Debrecen–Kassa útvonalakon. A Pest–Szolnok közötti vasútvonal megnyitásával (1851) Szolnok vaspályaudvar és Debrecen között hetente háromszor közlekedő postajáratot rendeznek be, amely a Szolnok–Debrecen vasútvonal megnyitásáig (1857) közlekedik. A Debrecen–Miskolc „vaspálya" elkészülte (1859) után a debreceni posta forgalma jelentős mértékben áttevődik a vasúti szállításra.

1850. június 1-től rendszeresítik a levélbélyeggel való bérmentesítést, a „K. K. Posta Stempel" feliratú levélbélyegekkel. 1851. januárjában a Piac utcában már magán érték-

cikk-árusító hely működik, ajtajába fekete-sárga kétfejű sasos osztrák címerrel díszített levélszekrény áll.

A rendszeres járatokon kívüli extra (külön) posták ellátására a debreceni postamesterek még állandóan 15 lovat voltak kötelesek készenlétben tartani. Kathy Márton, aki a szállítást is maga végző postamester volt, a postai szállításért évente 4465 forintot kapott, forgalmát csak a pesti postahivatalé előzte meg. Halála után (1853) a postakezelést özvegye, a szállító postamesteri feladatokat Hlavits János látta el. 1855-től 3 évig maga a város végezte a posta szállítási teendőit, mivel az 1854-ben kincstári kezelésbe került (vezetője Molnár Sándor postatiszt) debreceni posta megbízható szállítót kívánt, s arra a boncidai lakosú Hlavits János alkalmatlannak mutatkozott.

A postai szolgáltatások fejlődését 1855-ben a levélpostai küldemények kötelező házhoz kézbesítése, a postautalványok, majd 1859-től az expressz és 1860-tól az utánvételes küldemények bevezetése jelzi, a hálózat bővülését pedig az 1857-ben megnyílt második „Debreceni vaspálya" postahivatal.

Debrecen szabad királyi város postamesterei a 18. és 19. században

Diószeghi Sámuel	1720–1722
Diószeghi János	1722–1724
Ifj. Diószegi Sámuel	1724–1735
Fay János	1735–1783
Fáy Ferenc	1783–1794
Vositz Ferenc	1794–1804
Botlik Mihály	1804–1815
Dalmy István	1815–1823
Koss Károly	1823–1834
Özv. Komáromi Ágnes	1834–1841
Benczédy Zsigmond	1841–1843
Kathy Márton	1843–1853
Hlavits János	1853–1855
Haás Károly	1855–1876

A kiállított tárgyak	*Leltári számok*
Puska	T.10.83.17.0.
Címertábla	T.10.D.47.
Fa levélszekrény	T.10.D.248.
Értékőrzőláda	T.10.93.28.0.
Postamesteri egyenruha	T.12.84.278.0.
Fém pecsétnyomó	T.13.84.69.0.
Bélyegző	T.13.84.113.0.
Útlevél, 1850	D.21.168.4.
Feladóvevény, 1867	D.29–43.
Levelezőlap	D.29–66.

Tábori levelezőlap	D.29.66.
Zárt levelzőlap	D.29.66.
Nyírfakéreg levelezőlap, Debrecen	D.29.66.
Közép-Európa vasúti térképe, 1889	D.23.556.0.
Értékőrzőláda	T.10.D.267.
Címertábla	T.10.84.11.0.
Postasíp	T.10.83.90.0.

Debrecen postája a dualizmus korában

A kiegyezés következtében függetlenné vált Magyar Királyi Posta élére Gervay Mihályt nevezték ki országos fő-postaigazgatónak, aki azt megelőzően a Nagyváradi Postaigazgatóság vezetője volt. Húsz évi vezetői munkássága alatt a magyar posta egységes szervezetű, arculatú, nyelvében és jelvényeiben magyar intézménnyé vált. 1867. április 29-én kelt rendelete nyomán a postakocsikat, levélszekrényeket acélzöldre festették, vörösfehér szegéllyel. A pecsétnyomókat, bélyegzőket magyar nyelvűre cserélték. A Magyar Királyi Posta jelvénye a koronás postakürt lett. Július 1-től hivatalossá tették a magyar nyelvet, valamennyi nyomtatványt magyar nyelvűre cserélték.

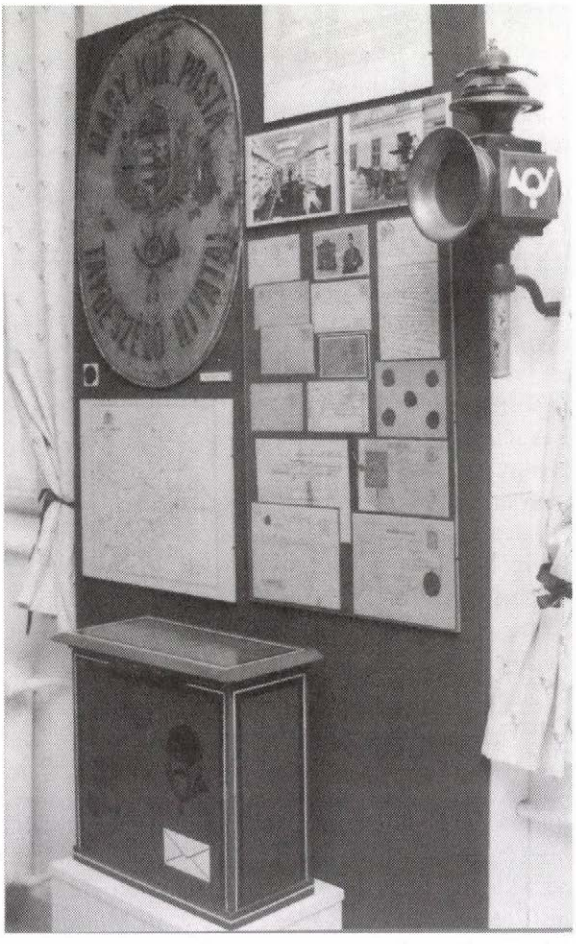

A Magyar kir. Posta emlékei

A magyar posta európai színvonalú szolgáltatásokat nyújtott, ezek körét évről-évre bővítette, és komolyan szem előtt tartotta közönsége igényeit. 1868-ban rendszeresítették a Panaszkönyvet, 1870-től díjmentesek voltak a meteorológiai táviratok, 1873-ban bevezették az ún. kétfokú levéldíjat, megállapítván a szabványos levél méretét. 1878-tól kezdve a sajtó számára olcsón továbbított Hírlaptáviratokat lehetett feladni. 1884-ben szerelték fel az első nyilvá-

nos távbeszélő-állomásokat (Budapesten és Újpesten). 1885-től – kezdetben csak Budapesten – a csomagokat, 1888-tól a táviratokat és levélpostai küldeményeket ingyen kézbesíti a posta. 1886-ban megkezdte működését a Postatakarékpénztár. 1893-ban pedig bevezették az expressz kézbesítési rendet.

A század végén (1895) a Nagyváradi Postaigazgatóság, melyhez Debrecen tartozott, az alábbi különleges szolgáltatásokat nyújtotta:

– nemzetközi postautalványok átszámítását végezte	25 hivatal,
– vámközvetítést látott el	3 hivatal,
– postatakarékpénztári közvetítő szolgálatot látott el	380 hivatal,
– vasúti menetjegy-árusítást végzett	20 hivatal,
– váltó-felülbélyegzést végzett	2 hivatal,
– csapadékmérést végzett	28 hivatal,
– vízállás-jelzést adott	15 hivatal,
– időjárás-jelzést adott	34 hivatal,
– tőzsdei árfolyamjelzést végzett	45 hivatal.

A levelezőlap (1869), a válaszos levelezőlap (1880), a zárt táviratlap (1888), a hirdetményes levelezőlap (1892) és az első postai kiadású képeslap (1896) megjelenése bővítette a küldeményfajták körét. A század végén Debrecen polgárai az alábbi arányban vették igénybe a Magyar Királyi Posta szolgáltatásait:

	1895	1900
Díjköteles levél	672 520 db	972 998 db
Levelezőlap	336 860 db	858 390 db
Nyomtatvány	212 040 db	292 630 db
Áruminta	10 380 db	19 968 db
Díjmentes levél	160 240 db	230 178 db
Ajánlott levél	127 740 db	146 302 db
Utánvételes levél	1 500 db	5 746 db
Expressz küldemény	3 280 db	3 302 db
Tértivevényes küldemény	520 db	546 db
Csomag	98 332 db	130 858 db
Pénzeslevél	12 974 db	11 882 db
Utalvány	104 381 db	126 601 db

Baross Gábor miniszterelnöksége alatt (1886–1892) megtörtént a posta egyesítése a távíróval (1887) és a távbeszélővel (1888). A műszaki fejlesztést 1889-től szakképzett mérnöki kar kezdte meg a Kísérleti Állomáson. Ez az időszak a postai belső kezelés korszerűsítésének is az ideje: 1872-ben Gervay Mihály elrendelte a sommás kezelést, melyet a levélpostai küldemények után 1891-ben a csomagokra, 1893-ban az ajánlott küldeményekre is kiterjesztettek. 1882-ben áttértek a bel- és külföldön egységes ajánlott – „R" – bélyegző használatára. A pénzeszsákok lezárására 1888 óta használják az ún. amerikai lakatot.

A Magyar kir. Postának fontos volt a szolgálatokat teljesítő személyzet. 1870-től kezdve engedélyezték nők alkalmazását. 1885-ben megalakult a Magyar Postaszemélyzet Segélyező és Nyugdíj Egyesülete. 1887-ben a posta- és távírdaszemélyzet egységes rang, beosztás, fizetésrendszerét alakították ki. Debrecen (1. sz.) postahivatalán 1896-ban a rendszeresített személyzetet 1 felügyelő (Csatth Zsigmond hivatalvezető), 7 főtiszt, 5 tiszt, 15 segédtiszt, 3 gyakornok, 3 kezelő, 1 díjnok, 4 altiszt, 30 szolga, 5 táviratkézbesítő, 2 éjjeliőr, 2 segédszolga, 3 vonalőr tette ki. Szállító postamester Tőkés Gáborné született Balogh Ilona volt, 5410 forint szállítási, 455 forint kocsijavítási átalányjárandósággal. Ez az összesen 78 főnyi személyzet (köztük 19 levélhordó) indított postát nappal 8, éjszaka 4 alkalommal és kézbesített naponta négyszer. A 23 db levélszekrényt naponta 5 alkalommal ürítették. Kézbesítési kerületükbe 24 puszta, 2 major és 30 telep tartozott.

A mátraházi felvevőkorlát

Egykor a mátraházi postahivatalban állt ez a felvevőkorlát (salter). Oszlopainak kopjafás faragása szép emléke az 1930-as évek magyaros stílusú postai építészetének. Az 1937-ben megnyílt épületet Bene Antal tervezte.

A kishivatal 1991. évi felújítása során a Postamúzeum a helyszínen nem tudta megvédeni ezt a belsőépítészeti emléket, áldozatul esett a modernizációs törekvéseknek. Évekig szétszedett állapotban a Debreceni Postaigazgatóság raktárában várta, hogy újra szolgálatba állhasson a Delizsánsz Kiállítóteremben.

Restaurálását és összeszerelését – fotók és tervrajzok alapján – 1995 szeptemberében Sebestyén Imre asztalosmester végezte.

Kiállított tárgyak	*Leltári számok*
Mátraházi bankkorlát	T.10.96.5.0.
Páncélszekrény	T.10.96.6.0.
Csőposta-berendezés	T.10.96.7.0.
LB 3/20-as távbeszélőközpont	T.16.D.755.
Fa csomagmérleg	T.10.D.266.
Fakalapács	T.10.D.228.
Levélmérleg súlykészlettel	T.10.91.9.0., T.10.90.57.0.
Írószertartó	T.10.88.51.0.
Pecsétnyomók	T.13.84.27.0., T.13.84.53.0.
Fémbélyegzők	T.13.89.5.0., T.13.84.72.0., T13.84.73.0.
Fém aprópénztartó	T.10.95.16.0.
Bélyegzőpárna	T.10.D.238.
Gumi alátét	T.10.D.218.
Petróleumlámpa	T.10.94.17.0.
Íróasztal-lámpa	T.10.94.38.0.
Kóczy-féle kötegelő	T.10.D.283.
Plombanyomó	T.10.93.25.0.
Tapper	T.10.D.257.
Tintatartó	T.10.D.235.
Tonett-fogas	T.10.92.8.0.
Posztóköpeny	T.12.84.22.8.0.
Bőr kézbesítőtáska	T.10.D.139.
Szemlekönyv, Debrecen	D.29–241.
Kézbesítőkönyv	T.10.88.31.0.
Dohányozni tilos feliratú zománctábla	T.10.94.24.0.
Fa aprópénztartó	T.10.d.195.
Fa nyomtatványtartó-rekesz	T.10.94.49.0.
Fonott szemeteskosár	T.10.94.40.0.
Zsákbontó-kés	T.10.84.23.0.

A Debreceni Postaigazgatóság 1914–1945-ig

A Debreceni Főposta épülete már az 1890-es évek közepétől zsúfolttá, szűkké vált. A Postakincstár a város segítségével 1915 decemberében megvásárolta a Hatvan u. 5–9. szám alatti, 1527 négyszögöles telket az új épület számára. Az építkezés megkezdése a világháború elhúzódása és a trianoni békét követő közigazgatási és gazdasági válság miatt csak 1926-ban került újra napirendre.

Időközben, az első világháborút követően megváltozott területi feltételek megkövetelték a posta átszervezését is. 1920. április 17-én felállították a Debreceni Posta- és Távírdaigazgatósági Kirendeltséget az addigi Nagyváradi Postaigazgatóság jogutódjaként. Vezetésével Rákóczy Mihályt bízták meg. A november 1-ei rendelet a kirendeltsé-

get Posta- és Távírdaigazgatósággá szervezte át, melynek jogköre Bereg, Bihar, Hajdú és Szatmár vármegyékre terjedt ki. Irányítása alá 21 kincstári hivatal, 463 postamesterség és 153 postaügynökség tartozott. A Debreceni Posta- és Távírdaigazgatóság vezetői: dr. Szabó Domokos 1920–1924, Rákóczy Mihály 1924–1928, dr. Nagy Endre 1928–1937, Szathmáry Ferenc 1937–1938, dr. Kulcsár Bertalan 1938–1945 voltak.

A Münnich Aladár által 1928-ban elkészített tervek, a szervezeti átalakítás nyomán, már nemcsak egy új főpostáról, hanem igazgatósági postapalotáról szóltak. A városi vezetés és a közvélemény egyaránt megoszlott, mert sokan az éppen felépült Déry Múzeum épületének érvényesülését féltették a nagy postai épület-együttestől. Az építkezésre kiírt pályázatot – Debrecen polgármestere közbenjárására – Tóth Lajos és fiai, debreceni vállalkozók nyerték el, hogy ezzel is enyhüljön a város égető gondja, a nagyarányú munkanélküliség. Az építkezés 1930-ban indult meg és 1931. június 16-án adták át az épületet, báró Szalay Gábor posta-vezérigazgató megnyitóbeszédével.

Postai emlékek

Az első világháború a posta műszaki felszerelésében is hallatlan károkat okozott. 1919. április 23-án a bevonuló román csapatok elől 63 Morse- és 17 Hughes-rendszerű távírógépet szereltek le és vittek el Debrecenből. Az új postapalotában kapott helyet és kezdte meg működését 1931. december 6-án az új, Standard Electric gyártmányú távbeszélőközpont. 1600 helyi előfizetőt szolgált ki, de kapacitása 3000 állomás volt.

A Magyar kir. Posta 1920 és 1940 között lebonyolított forgalmát érzékletesen szemlélteti az alábbi statisztika:

	1920	1940
Levélposta	161,2 millió db	707,4 millió db
Kézi-, betét- és sommás csomag	5,0 millió db	14,9 millió db
Postautalvány	3,5 millió db	1127,2 millió db
Csekkbefizetés	2,4 millió db	3462,4 millió db
Távirat	6,5 millió db	4,1 millió db
Helyi telefonbeszélgetés	228,4 millió db	222,1 millió db
Távolsági telefonbeszélgetés	3,1 millió db	9,3 millió db

Kiállított tárgyak	*Leltári számok*
Debreceni pályaudvari postaház tervrajza	D.21.464.0.
Pénzes boríték	D.29.51.
Utánvételi lap	D.29.82.
Szállítólevelek	D.29.82.
Kocsilámpa	T.10.92.2.1–2.
Levélszekrény	T.10.84.283.0.

A Debreceni Postaigazgatóság 1945–1989-ig

A második világháború okozta pusztulás Debrecent és a Debreceni Postaigazgatóság területét sem kímélte. 1944-ben a távbeszélőközpontot „háborús jóvátételként" leszerelték és elvitték. A postapalotában 1945-ben megkezdődött az újjáépítés és felállították a Debreceni Postaműszaki Igazgatóságot, első vezetője Nagy Ernő volt.

1947. június 1-én a Magyar Posta teljes újjászervezésében meghatározták a Postaigazgatóságok székhelyeit és körzeteit. A Debreceni Postaigazgatóság jogköre Hajdú–Bihar, Szabolcs–Szatmár, Szolnok megyékre terjedt ki. Vezetői, a Magyar Posta szétválásáig (1990), a következők voltak: Polgár Géza 1945, Malakka Ferenc 1945–1948, dr. Deák Ignác 1948–1949, Puskás Gyula 1949–1950, Király Zsuzsanna 1950–1966, dr. Deák Ignác 1966–1970, Nagy Tiborné 1970–1974, dr. Szilágyi Gábor 1975–1989, Hegedüs Tibor 1989.

Az 1960-as évektől kezdve a Debreceni Postaigazgatóság mind műszaki területen, mind a szolgáltatások bővítésével az igazgatóságok élvonalában működött, ahogyan azt az elmúlt 25 év statisztikai adatai igazolják.

Postahivatalok osztályok szerinti megoszlása a Debreceni Postaigazgatóság területén

	Az igazgatósághoz tartozó községek, városok száma	I. o.	II. o.	III. o.	IV. o.	V. o.	VI. o.	Megyei hivatal	Összesen
1965	392	88	169	47	26	5	1	3	339
1970	391	77	180	53	25	7	1	3	346
1975	400	84	169	51	28	7	2	3	344
1980	394	93	163	51	28	11	2	3	351
1985	401	101	166	51	31	13	2	3	367
1990	368	98	168	54	30	14	5	–	370

Postaszállítás

	Gépjárművek száma a debreceni igazgatóság területén (db)	Postajáratok által megtett utak hossza (km)
1965	64	–
1970	143	30 669
1975	269	30 262
1980	460	30 687
1985	482	31 558
1990	590	36 511

Távbeszélő-állomások illetve beszélőhelyek száma a debreceni igazgatóság területén

	Debrecen	Hajdú–Bihar	Szabolcs–Szatmár	Szolnok	Összesen
1970	15 390	4 809	10 977	13 918	45 094
1975	17 702	6 563	16 544	17 303	58 112
1980	29 410	37 631	22 942	22 846	112 829
1985	35 987	48 607	28 416	28 413	141 423
1990	nincs adat	68 524	38 748	41 105	148 377

Rádió- és televízió-előfizetők száma

	Debrecen		Hajdú–Bihar		Szabolcs–Szatmár		Szolnok	
	Rádió	TV	Rádió	TV	Rádió	TV	Rádió	TV
1965	–	–	109 409	18 518	95 380	16 731	107 082	25 057
1970	36 079	28 561	76 691	41 451	100 397	66 719	110 418	68 703
1975	40 490	40 675	76 183	69 477	103 575	107 287	115 464	100 793
1980	44 566	51 420	77 383	87 363	109 407	134 651	118 812	121 370
1985	–	56 697	–	92 544	–	147 590	–	129 733
1990	–	65 271	–	102 436	–	157 597	–	131 112
A televízió-előfizetés a Debreceni Postaigazgatóság területén 1990-ben:								456 416

1964-ben bocsátotta útjára a Bethlen Gábor Közgazdasági Szakközépiskola Postaforgalmi Tagozata az első 40 végzett hallgatót. 1965-ben 59 gépkocsival és 87 dolgozóval létrejött Debrecenben a Posta Gépjármű Szállítási Üzem.

1973. január 1-vel bevezették a postai irányítószám-rendszert, Debrecent és környékét a négyes kezdőszámmal jegyezték. 1973. június 3-án Budapest és Debrecen között is megindult az első, éjszaka közlekedő postavonat.

A műszaki fejlődés újabb lendületes szakasza az 1980-as évekre tehető. Debrecenben a Postaigazgatóság Számítóközpontjának létrehozásával 1983-ban vette kezdetét. Ugyanebben az évben július elseje és október elseje között Debrecen 1. számú Postahivatalában tartották az első hazai gyártmányú „Metripond" elektronikus levélmérleg próbaüzemét. A sikeres „vizsga" után ezek a legmodernebb mérlegek kerültek használatba a teljes postai hálózatban. 1985. augusztus 1-én, ugyancsak kísérleti jelleggel, Debrecenben is bevezetik a távmásoló-szolgáltatást.

A Debreceni Postaigazgatóság Oktatási Központját 1984. augusztus 14-én adták át, ahol telefon- és hálózatszerelő szakmunkástanulók, távközléstechnikai tanulók gyakorlati képzése, tiszti és segédtiszti szakmai továbbképzés folyt. A legnagyobb kulturális és szociális célt szolgáló beruházás 1988-ban valósult meg, december 14-én fogadta első vendégeit a Nagyerdőben felépült Postás Üdülő.

A Magyar Posta 1990-ben három vállalattá történő szétválásával nemcsak a posta egészének, hanem a Debreceni Postaigazgatóság történetének is egy nagy fejezete lezárul, de egyúttal új élete kezdődött.

Kiállított tárgyak	*Leltári szám*
Doros Béla dokumentumai	D.29–692.
Postakiadói igazolvány	D.29–83.
Személyazonossági könyvecske	D.29–700.
Dísztávirat	D.29–61.
Debreceni vonalcsoport térképe, 1952	D.23.325/3.

A távíró története

A minket körülvevő vizuális és auditív térből, érzékszerveink korlátai miatt, füleinkkel 6–7, szemeinkkel 100 m hatósugarú körből tudunk pontos információkat összegyűjteni. A távközlés története ennek a távolságnak a szinte végtelenné növeléséről szól.

A távolságot már az ókorban lármafák, dobok, kürtök erős hangjaival, a domborzati viszonyokhoz alkalmazkodó fény- és füstjelzésekkel próbálták legyőzni. Különösen katasztrófák, háborúk esetén nőtt meg a távközlés jelentősége. A távíró ősét, a francia Claude Chappe optikai távjelzőjét, az 1792-ben telegraphnak bemutatott találmányt a francia forradalom gyermekének is nevezték. A kizárólag látóképességre és állandó távcsöves megfigyelésre korlátozódó, s ezért ködös időben használhatatlan berendezés 1794 végére Páris–Lille között, 22 állomással működve, a rövidebb üzeneteket félóra alatt juttatta el.

A távközlés történetében azonban az elektromosság alkalmazása hozott jelentős változásokat. Az első villamos távjelzőszerkezetek elektromágneses elven (mágnestű kitérité-

se villamos térrel) működtek. Sömmerling (1809), dr. Ritschi (1830), dr. Alexander (1837), Schilling (1837), Bain (1843) távjelző berendezéseit Samuel Morse amerikai feltaláló jelrögzítő távírókészüléke követte. 1837-ben mutatta be berendezését, amelynek felhasználásával 1844. május 27-én a Washington és Baltimore között kiépült távíróhálózaton megindult a táviratváltás. A készülék az elektromos áram mágnesező hatásán alapult (elektromágnes és delejzár). Hosszú és rövid jelek kombinációiból álló jeleket továbbított (morze ábécé), amit a delejzárra szerelt tompa hegyű tű egy egyenletes sebességgel mozgó papírszalagra nyomtatott (domboríró).

Magyarország 1847-ben Bécs–Pozsony között nyitotta meg első közhasználatú távíróállomását, Eckling bécsi műszerész által módosított Bain-féle mágnestűvel jelző készülékkel. 1850-ben a Pesten megnyitott távíróállomást már Morse rendszerű domborírógépekkel szerelték fel. Mivel a domboríró távírógépek jelei nehezen olvashatóak, kísérleteket folytattak a színes kékírógépek rendszeresítésére. A domborírógépeket Kiss József posta és távírda főigazgató (1889), és Hollós József műszaki tanácsos (1896) által tervezett távírógépek váltották fel, amelyeken az 1885-ben Popovits posta- és távírdafelügyelő, valamint Brausewetter szegedi órás konstruálta kékíró szerkezetet alkalmazták.

A távíró fejlődése a betűnyomó távírógépek kifejlesztésével folytatódott. David Edward Hughes new-yorki tanár 1855-ben nyert szabadalmat készülékével, amelyet az 1868-ban Bécsben megtartott nemzetközi távíróértekezlet fogadott el használatra a távíróhálózatban. A gép olvasható nyomtatott betűket írt. A magyar távírószolgálatban a Hughes-gépek 1947-ig működtek. Ebbe a készülékcsoportba tartozik a Siemens–Halske-féle 1891-ben, a frankfurti elektrotechnikai kiállításon bemutatott tőzsdei betűnyomógép is.

1898-ban Pollák Antal elektrotechnikus és Virág József gépészmérnök egy zseniális gyorstávírógépet állított össze. Az adás lyukasztott papírszalagról történt, a vétel pedig a készülék fényérzékeny papírjára, jól olvasható kézíráshoz hasonló szöveget rögzített. Az írást a készülék automatikusan előhívta és rögzítette. A percenként 1500 szavas sebesség azonban az igényeket messze felülmúlta, így nem alkalmazták.

1874-ben a francia Baudot feltalálta az időmultiplex elvet, amely lehetővé tette a vezetékek többszörös kihasználását. Az ezt követő ugrásszerű fejlődés és az ehhez kapcsolódó találmányok a távírótechnikát is új irányba terelték, ami a mai napig legelterjedtebb készülékhez, az aszinkron rendszerű távgépíróhoz vezetett. A szinkron-rendszerű távírógépek kezeléséhez jól képzett távírászokra volt szükség, valamint igen bonyolult berendezésekre, ami biztosította a gépek működéséhez az együttfutást.

Legelőször az 1914–1918-as években fejlesztettek ki aritmikus aszinkron start-stop rendszerű távgépírót (Morkrum–Kleinschimdt készülék). 1926-ban a Lorenz cég a Morkrum–Kleinschimdt szabadalom alapján kezdett távgépírókat gyártani. Néhány évvel később az angol Creed és a német Siemens–Halske önálló rendszerű mechanikus gépet szerkesztettek, amelyek Európában a leghasználatosabb típusok lettek.

A legutolsó fejlődési szakaszban születtek meg a legkülönbözőbb típusú képtávírókészülékek is, amelyek ma már a sajtó, az űrtávközlés és a meteorológia nélkülözhetetlen eszközei. Az ezen az elven működő elektronikus távgépírók az 1980-as évektől kezdve kerültek forgalomba (Siemens 1000, RTF F1100, F2000, a magyar Triton Rt. által kifejlesztett Gepárd 8 és 16-os távgépíró).

A fejlődéssel együtt járt a vállalatok és magánszemélyek bekapcsolódása a távközlésbe. Az 1940-es években létrehozzák a Telex néven ismert előfizetői távgépíró hálózatot (Teleprinter exchange). Előfizető lehetett bárki, aki a Távíró Üzletszabályzatban megszabott feltételeket vállalta. Ebben a hálózatban az előfizetői állomásokat automata központokon keresztül kapcsolták össze. A közhasználatú távgépíró-hálózatra a távgépíróval felszerelt postahivatalok csatlakoznak. Ezen a hálózaton továbbítják a postahivatalokban feladott táviratokat. A belföldi részét TGX, a nemzetközi részét Gentex névvel jelöljük. A hálózatokat kiszolgáló automata központokat Telex, TGX, Gentex központoknak nevezik. A magyar távíróhálózat a Siemens cég által gyártott TW 39, TWK, valamint az RTF által gyártott TW 55 típusú központokkal van felszerelve. A központok közvetlenvezérlésű (számtárcsa impulzusokkal) emelő-választó gépekkel működnek.

Debrecenben az első távírdahivatalt 1855-ben nyitották meg, a Hőke-féle házban, a Piac (ma: Kossuth) utcában. A távírda főnöke egy Kőszeghy nevezetű távírdatiszt volt. 1871-ben a debreceni távírda 11 állami vezetéken 13 Morse rendszerű és egy Hughes betűnyomó géppel látta el a város és környéke távíróforgalmát. A hivatalban 22 hivatalnok, 14 gyakornok és díjnok, két vonalőr és öt küldönc teljesített szolgálatot. A kiegyezés évében a hálózat magyar igazgatás alá került, Pest, Zágráb, Temesvár távírdaigazgatóságok irányításába. A debreceni távírda kezdetben tiszti- majd 1867-től főállomásként folytatta működését. 1887-ben a Posta és Távírda egyesítését követően a távírda átkerül a Piac utca 36. számú egyemeletes, a Magyar kir. Posta részére 1876-ban megvásárolt épületbe. 1931-ben az új postapalotába költözött, ahol egy új koncentrációs távíróváltót kapott. A távíróvonalakat keresztlemezes váltókon kapcsolták a különböző munkahelyekre. Az új koncentrációs váltó a kézi kezelésű távbeszélőközpontokhoz hasonlóan működött.

Az 1960-as évek elején, mikor a távgépíróhálózatot automatizálták, Debrecen is bekapcsolódott a Telex, TGX, valamint kihelyezett géppel – a budapesti központon keresztül – a Gentex hálózatba. 1990-ben 600 előfizetője egy új elektronikus távíróközpontot (Siemens EDX-S típusú tároltprogram-vezérlésű) kapott.

A telex-szolgálat sok hátránya (alacsony átviteli sebesség, szerény karakterkészlet) mellett egyedülálló előnnyel rendelkezik, dokumentumhű, okmányhiteles jogi bizonyítékként alkalmazható, szemben a többi kommunikációs szolgálattal.

Kiállított tárgyak	*Leltári számok*
Címertábla	T.10.D.65.
Tájoló	T.15.D.192.
Szalagorsó	T.15.D.600.
Jelfogó	T.15.D.595.
Fedetlen domboríró-távíró	T.15.82.3.0.
Billentő	T.15.D.27.
Távgépíró, RFT T 51 típus	T.15.D.659.
Távgépíró, CS T 100 típus	T.15.D.432.
Távcsatlakozó, TW 2/2 típus	T.15.D.666.
Távcsatlakozó, TW 2/2 típus	T.15.D.680.

A távbeszélő története

Az emberi hang elektromos jelekké való átalakítását és továbbítását Graham Bell találmánya, a telefon tette lehetővé. Berendezését az 1876-os philadelphiai kiállításon mutatta be. A Bell-féle telefon tökéletesítésén Thomas A. Edison és David E. Hughes egyaránt dolgozott. Ők fejlesztették ki az áramforrás alkalmazásával nagyobb távolságok átbeszélésére is alkalmas készülékeket. Annak felismerése, hogy a telefonvonalakat egy központba gyűjtsék össze és itt hozzák létre a kapcsolásokat, Puskás Tivadar nevéhez fűződik. Elképzelése alapján 1877 májusában nyílt meg Bostonban az első telefonközpont. 1878-ban Párizsban Puskás Tivadar építette ki az első távbeszélő-hálózatot. A munkálatokba öccsét, Ferencet is bevonta, akit 1879-ben az „Európai Edison Társaság" képviselőjeként megbízott a budapesti telefonhálózat megszervezésével. A központ és hálózat Budapesten a Fürdő utca 10. számú (ma: József Attila utca) házban 1881. május 1-én ötven előfizetővel lépett működésbe. Az előfizetők száma 1887-ben már meghaladta az ezret. A vidéki városokban gyorsan terjedt a telefon, a helyi távbeszélő-hálózatokat Pozsonyban 1884. június 1-én, Aradon október 1-én, Szegeden december 1-én adják át a forgalomnak.

Debrecenben 1883-ban Klapka György, majd 1885 júniusában Vay Dezső kér engedélyt a távbeszélő-hálózat építésére. 1886-ban dr. Balkányi Miklós és csoportja is beadvánnyal fordul a városhoz. A debreceni távbeszélő-hálózat kiépítésére 1887. április 13-án a 12 848 sz. rendelettel dr. Balkányi kapta meg az engedélyt. Miként az augusztus 24-i miniszteri leirat jelzi, a többi pályázó visszalépett, és Balkányi részére új, 20 évre szóló engedélyokiratot állítottak ki, ami egy központ és minimum tíz távbeszélő-állomás kiépítése esetén volt érvényes. 1887. október 6-án már húsznál is több előfizető igényelt telefont. Balkányi kérte a várost, hogy legalább 15 előfizetővel lépjen be a hálózatba és segítse elő a vállalat megalakulását. Kérelmét 1887. november 12-én tárgyalták meg, amelynek eredményeként a város 13 előfizetőt és 300 Ft segélyt szavazott meg. A belügyminiszter hozzájárulásával (1887. december 12-én) 49 távbeszélő-állomás felszerelése vált lehetővé. A nyomvonaltervezetet a nagyváradi posta- és távírdaigazgatóságnak, 1888. június 5-én délelőtt 11 órakor nyitották meg a Nagyceglédi (ma: Kossuth Lajos) utca 31. szám alatti házban. A „Debreceni Ellenőr" másnap beszámolt róla, hogy a hálózat 52 előfizetővel nyílt meg, a távbeszélőközpont Western Electric Co. gyártmányú és az előfizetők Edison-féle készülékeket kaptak. A vezetékek a központból 100-as tetőtartón haladtak a Komáromi házig, onnan 50-es tetőtartón a városházáig, majd 20-as és 10-es tető-, fali tartókon és oszlopokon az előfizetőkig. A Városházától a Piac utca átfeszítésével a pályaudvarig, valamint a Csapó utca felé húzódtak.

1891. november 16-án, a bővítési munkálatok kezdésekor a központból már 250 vezeték indult ki. 1890-ben 81, 1891. április 22-én 92, november 30-án 94, 1892 májusában 103 előfizetőt tartottak nyilván.

1900. március 24-én a hálózat állami kezelésbe kerül, a központot áthelyezték a Burgundia utca 11-be, Papp Lajos postafőtiszt házába, egyben az egyvezetékes hálózatról a kétvezetékes hálózatra tértek át. Néhány hónap múlva a központ átkerül a régi Főposta épület (Piac utca 36) udvari részébe. Debrecenben 1900-ban egy központ, három nyilvános és 240 előfizetői távbeszélő állomás működött. A távbeszélő-forgalmat nyolc fős sze-

mélyzet bonyolította. A városi beszélgetések száma 746 383 volt, egy lakosra 8,3 beszélgetés jutott.

1901. november 6-án a városi hálózatot bevonják a belföldi helyközi, majd november 20-tól a magyar–osztrák helyközi forgalomba. A kapcsolásokat a szolnoki postahivatal létesítette. 1903-ban szerelik fel Debrecenben a Fiumében leszerelt helyi-teleprendszerű LB központot. 1931. december 5-én a Hatvani utcában épült postapalotában egy új Western gyártmányú 7 B típusú rotary (forgógépes) 3000 ívpontkapacitású automata távbeszélőközpontot adtak át a forgalomnak. A helyközi központot 1939-ben gépesítették (a nagyobb forgalmú városok úgynevezett honos, a kisebb forgalmú falvak központjai koncentrált munkahelyekre kapcsolódnak fel). 1944-ben leszerelik és háborús jóvátételként elviszik a központot. Mivel a város nem maradhatott távközlés nélkül, a Debreceni Postaigazgatóság műszaki személyzete áldozatos munkájával 1944 őszén felépített, három darab LB rendszerű kézi kezelésű 600-as központot telepítettek, amit 1947-ben 1000 állomás befogadására bővítettek. A helyközi központot másik helyiségben állították fel.

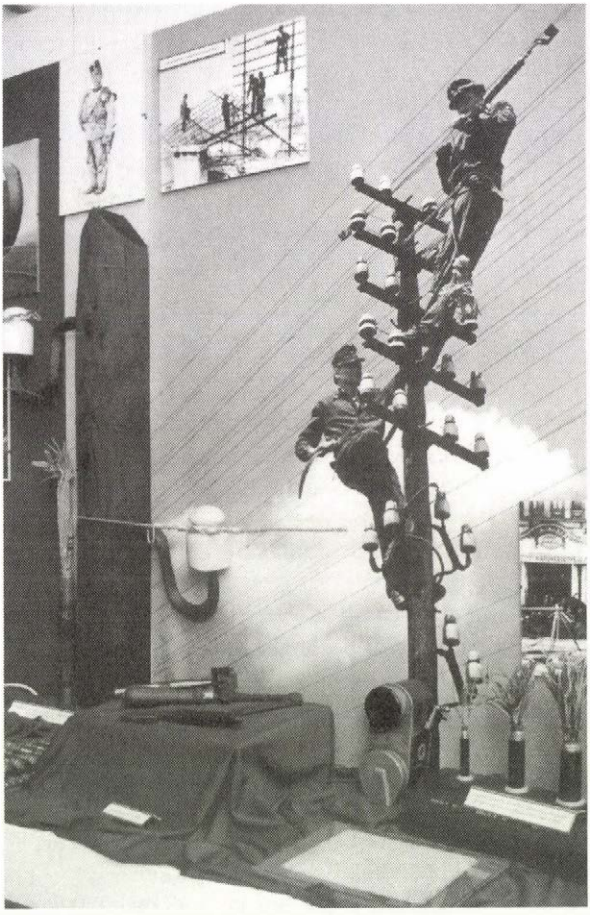

Légvezetékes hálózatszerelés

1949. május 27-én egy 2000 ívpontkapacitású (1200 fő- és 800 ikerállomás) 7 DU típusú Standard Rotary Western rendszerű automata távbeszélőközpontot, egy időben a hozzátartozó zsinór nélküli helyközi központtal adtak át a forgalomnak. 1969. április 20-án bevezették az ötjegyű hívószámokat. A központ több bővítésen esett át, így a 70-es években megduplázódott az előfizetők száma. Ebben az időben a 7 DU automata egy 400 állomásos PDM mellékközponttal együtt 7400 előfizetőt szolgált ki.

1979. február 2-án Debrecenben, Hajdúszoboszlón, Balmazújvárosban crossbar (crosspoint) rendszerű telefonközpontokat helyeztek üzembe. Az ARF 102 (8000 fő- és 4000 ikerpáros) és ARM 201 típusú helyközi (5×2000 ívpontkapacitás) központ lehetőséget adott az előfizetői távhívásra, valamint a környező nagyobb lakott helyiségekben lévő

postahivatalok kezelői távhívására (Hajdúböszörmény, Hajdúnánás, Vámospércs, Létavértes, Püspökladány, Derecske, Berettyóújfalu, Biharkeresztes, Polgár.) Ezekkel a központokkal a megye 17 500 új, korszerű távbeszélővonallal gyarapodott.

1993-ban egy elektronikus tároltprogram-vezérlésű, 13 000-es ívpontkapacitású EWSD típusú távbeszélőközpont kezdte meg működését, amely az ARF központtal együtt a helyi forgalmat biztosítja. Az ARM az analóg, az EWSD tranzit központ a digitális helyközi irányokat kapcsolja.

Mint látjuk az elmúlt 107 év alatt a debreceni távbeszélő – bár a kezdeti néhány év késést megőrizte – a mindenkori hazai távközléstechnika élvonalába tartozik.

Kiállított tárgyak	*Leltári számok*
Címertábla	T.10.D.70.
Debrecen felügyeleti térképe	T.10.D.23.99.1.
1/2 soros távbeszélő-készülék	T.16.D.515.
Bolgár LB típusú távbeszélő-készülék	T.16.D.465.
LB 37 típusú távbeszélő-készülék	T.16.358.
Mágnestalpas LB típusú távbeszélő-készülék	T.16.D.208.
LB 55 típusú távbeszélő-készülék	T.16.84.47.0.
CB 47 típusú távbeszélő-készülék	T.16.D.520.
CB III típusú asztali távbeszélő-készülék	T.16.84.49.0.
CB 35 típusú távbeszélő-készülék	T.16.D.272.
CB 555 típusú távbeszélő-készülék	T.16.D.528.
LB 37 típusú távbeszélő-készülék	T.16.D.357.
LB 37 típusú távbeszélő-készülék	T.16.D.463.
LB 1/1 típusú kapcsoló	T.16.D.416.
CB I típusú fali távbeszélő-készülék	T.16.D.83.
Priteg 2/10 soros távbeszélő-készülék	T.16.93.54.0.
„S" típusú jelzőcsengő	T.16.D.536.
CB 24 típusú pénzbedobós távbeszélő-készülék	T.16.D.608.
LB 24 típusú távbeszélő-készülék	T.16.D.49.
Középállomású interkapcsoló	T.16.84.154.0.
CB 2/5 alközpont	T.16.D.757.
LB 3/40 vertikális távbeszélőközpont	T.16.D.756.
Jelzőcsengő	T.16.D.696/2.
CB 35 típusú távbeszélő-készülék	T.16.D.272.
Murata M1 típusú telefax-készülék	T.15.91.3.0.
II. sz. hordozható távbeszélő-készülék	T.16.84.103.0.
Mászóvas	T.16.D.592.
Kábelminta	T.16.90.24.0.
Kábelminta fatalpon	T.16.94.2.0.
AMP MR 2 kábelérkötő fogó	T.16.D.731.
Huzalkötő szerszámok	T.16.96.4.0.,
Tizes biztosító sáv	T.16.96.10.0.
Távbeszélő-oszlopok kötésmintával	T.16.96.9.0., D.758.

Rádiótörténeti mozaikok

A rádiózást sok-sok találmány teremtette meg. Henrich Hertz német kutató kísérletei Maxwell angol fizikus állítását, az elektromágneses hullámok létezését akarták igazolni, melyeket 1888-ban sikerült előállítania. Ezekre a kísérletekre építve az olasz Marconi és az orosz Popov, majdnem egy időben készítettek drótnélküli távírót 1896-ban, de elsőként Marconi szabadalmait jegyezték be. A vezeték nélküli „szikratávíró", ahogyan akkor a rádiót nevezték, távíró jeleket tudott továbbítani. Ennek fejlesztésével jött létre a rádiótelefon, amely már az emberi hangot is továbbította.

A műsoradási kísérletek hazánkban 1923-ban kezdődtek egy 250 W teljesítményű távíró- és távbeszélőüzemre alkalmas adóberendezésen. Az első műsorszórásra alkalmas 2 kW teljesítményű Telefunken adót Csepelen állították fel, amellyel 1925. december 1-én kezdődött el a rendszeres adás. Az adás minőségének javítása érdekében a posta 1927 januárjában egy 3 kW teljesítményű adót állított fel. A detektoros vevőkkel az ország területének nagy részén ez az adó sem oldotta meg az élvezhető vételt. A nagyobb, 20 kW teljesítményű Telefunken adó 1928. április 29-én a déli harangszóval kezdte el – az 546 m-es középhullámon – a műsorszórást. A rádió népszerűsége egyre nőtt, az előfizetők száma 1925-ben 17 000, 1928-ban 168 000, 1932-ben 320 000 volt.

1931-ben Debrecenben 1684 vevőkészüléket tartottak nyilván. A detektoros vételi határ növelése érdekében építették meg 1933-ban, a már hazai gyártású 120 kW teljesítményű nagyadót. Ezt megelőzően 1928-ban Nyíregyháza városi képviselő testülete azzal a kéréssel fordult a kormányhoz, hogy a térség fejlődése és jobb tájékoztatása érdekében a városban építsenek rádióállomást. Mivel a korábban kiszemelt Debrecen nem rajongott az adóállomás telepítésének gondolatáért, Nyíregyháza kérését 1930-ban elfogadták. Egy 6,25 kW-os középhullámú adóval 1932. október 4-én, a Rákóczi induló hangjaival, megkezdődik az első adás a 267,2 m-es középhullámon. Az adó üzembe lépésének hatására az előfizetők száma a megyében megkétszereződött.

A sugárzás 1940. november 4-én megszűnik, a berendezéseket leszerelik és a Kassa melletti Enyickére szállítják, ahol 1941. március 2-től 1944. november 11-ig működik. A háborúban a nyíregyházi antennatornyot felrobbantották. Újjáépítése után az adó 1948. július 28-án kísérleti, majd november 3-án állandó üzemét kezdi meg és az 1122 kHz-es frekvencián sugároz.

Debrecenben 1967-ben helyezték üzembe a Budapest–Gödöllő–Emőd–Újszentmargita–Debrecen–Nagyvárad irányú AM mikrohullámú lánc egyik állomását. 1989. szeptember 25-én lépett működésbe a 2×1 kW-os URH FM adóállomás, amely 103,5 mHz-es frekvencián, a körzeti és nemzetiségi adások szerkesztőségéhez tartozó stúdió műsorait sugározza, felváltva a Danubius rádió műsoraival.

Kiállított tárgyak	*Leltári számok*
Címertábla	T.10.D.172.
Detektroros rádió	T.17.12.4.0.
Orion típusú néprádió, 1939	T.17.D.579.

Soó Rezső emlékkiállítása

Dr. dr. h. c. Soó Rezső (1903–1980) a magyar és a nemzetközi botanikai tudomány kimagasló egyénisége a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett diplomát 1925-ben summa cum laude, majd 1926-ban sub auspiciis doktori címet. 1925 és 1927 között a berlini Collegium Hungaricum tagja, 1929-ig a Magyar Tudományos Akadémia Tihanyi Biológiai Kutató Intézetének adjunktusa. Azt követően a növénytan elismert tanáraként dolgozott négy évtizeden át a debreceni, a kolozsvári és a budapesti tudományegyetemeken és egyben az egyetemi Botanikus Kertek igazgatója. A sokoldalú tudós botanikus műgyűjtő, mecénás és kiváló filatelista is volt.

A Debrecen városára hagyományozott 225 000 darabos filatéliai gyűjteménye a Bélyegmúzeum gondozásába került azzal a kikötéssel, hogy a budapesti múzeum köteles a gyűjteményből állandó és időszakos kiállításokat rendezni Debrecenben. A régi Delizsánsz Kiállítóterem erre a célra létesült. Kényszerű szüneteltetése alatt Soó Rezső születésének 90. évfordulójára 1993-ban a Kölcsey Ferenc Művelődési Központban rendezett a Bélyegmúzeum Soó-kiállítást.

A Soó Rezső emlékszobát az új kiállító teremben paravánszerű falak szeparálják. Alapterülete a régihez mérve látszólag kicsi, de az új installációval a bemutatási felület megnövekedett. A bejárat mellett beépített oldalra kihúzható keretek mellett, figyelmet érdemel az a kiállítószekrény, amelyet a nünbergi múzeumi berendezés alapján 1930-ban Szabó Antal budapesti asztalosmester készített a megnyíló budapesti Bélyegmúzeum számára. Az immár 65 éves installáció különleges miliőt varázsol az emlékszobába.

A Soó gyűjtemény tizenkettedik tárlatán állandó kiállításrészlet mutatja be Soó Rezső

Kiállítás a 65 éves installációval

akadémikus emlékét, személyes tárgyai és a tudományos tevékenységét bemutató dokumentumok segítségével, az alább felsoroltak szerint:

- Demjén Attila a tudóst ábrázoló festménye,
- Az 1926-ban sub. Auspiciis doktorrá avatásakor kapott vasgyűrű (ez kuriózum mivel az 1926 előtti években és a következőkben is aranygyűrű elismerésben részesültek),
- A Magyar Tudományos Akadémia oklevelei Kodály Zoltán aláírásával, amelyben Soó Rezsőt 1947-ben levelező és 1952-ben rendes taggá választották,
- Az 1951 és 1954-ben kapott Kossuth-díj jelvényei és a Kossuth Lajos Tudományegyetem jegyzőkönyve az eseményre összehívott rendkívüli ülésről,
- A 60. és 70. születésnapjára 1963 és 1973-ban kapott Munkaérdemrend arany fokozat kitüntetés jelvényei és az átadáson készült fotók,
- A Magyar Természettudományi Társulat köszönő levele (1937), Bátorliget természetvédelmi területként való megőrzésében kifejtett tevékenységéért,
- A Magyar Tudományos Akadémia levele, amelyben megbízzák az Acta-Botanika főszerkesztői munkájával,
- Emlékplakett, mellyel professzortársai és tanítványai emlékeztek a 25 éves debreceni tanárságára,
- Díszoklevél, melyben a Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat tiszteletbeli tagjává fogadja,
- Az Eötvös Lóránt Tudományegyetem arany oklevele (1976), amelyben 50 éven át kifejtett kiemelkedő szakmai munkáját ismerték el,
- Díszpolgári oklevél, 1976-ban Debrecen Megyei Jogú Város díszpolgárává fogadta,
- Díszdoktori oklevél, a Kossuth Lajos Tudományegyetem 1979-ben díszdoktorává fogadta,
- J. Landwehr: Európa orchideái című nyitott könyve, melyből kitűnik, hogy az európai orchideák kiváló ismerője volt, és nevét számtalan növény viseli,
- Emlékplakett Ady idézetével: „Mennyi sok mindent oda adtam, / Amíg ily szépen elfáradtam.",
- Az Erdélyi Múzeum Egyesület igazgató választmányának határozata, Soó Rezső 50 000 lapos herbárium-gyűjteményének ajándékozásáról,
- Ex libris gyűjteményének ajándékozási szerződése és az Iparművészeti Múzeum köszönőlevele (1969-ben 85 000 db-ból álló kisgrafikai és ex libris gyűjteményét ajándékozta a múzeumnak),
- A Budapesti Műgyűjtők és Műbarátok Egyesületének körlevele 1979-ből, amelyben Soó Rezsőt és Kun Zsigmond ny. postafőtisztet taggá fogadják,
- A Temple of Arts Museum oklevele, amellyel 1970-ben elismerik művészetpártoló tevékenységét,
- A Debreceni Bélyeggyűjtők Egyesületétől 1954-ben kapott Filatelista Kossuth-díj, az American Philatelic Society tiszteletbeli taggá fogadó oklevele, hazai és nemzetközi bélyegkiállítások emlékérmei.

A hófehér falakon frízként fut körbe az ex librisekből és herbárium lapokból készült válogatás. Soó Rezső nemcsak az ex librisek gyűjtője, hanem az ex libris művészet mecénása is volt. Több mint hatvan ex librist jegyeztek nevével.

Kiállításunkban látható az 1933-ban Vadász Endre készítette rézkarc, amely „Ex-libris hun-

garicis Prof. R-de Soó" felirattal a hortobágyi kilenc lyukú hidat ábrázolja, előtte nyáját legeltető juhásszal. Ez Soó Rezső 1933-ban megjelent „A Hortobágy növényföldrajza" könyvéhez készült. Várkonyi Károly 1940-ben készült alkotása az „Ajtósi Dürer Céh Tagsági jegye, 1940, DR Berei Soó Rezső" felirattal, virágot tartó kéz és az AD monogram örökíti meg, hogy Soó Rezső az első vidéki ex libris-gyűjtő egyesület, a Debreceni Ajtósi Dürer Céh alapító tagja és elnöke volt. Radecky Zoltán 1960-ban készült kisgrafikája botanikus kert részletét ábrázolva, alul „Dr. Soó Rezső könyveiből" felirattal, a botanikus kertek tudós igazgató professzorának készült. Radványi Rezső „DR-Berei Soó Rezső" felirattal, magas kopár hegycsúcsra egyetlen szál virágért felkapaszkodó alpinistaként ábrázolja a gyűjtögető, mindig valami új növényt felfedező botanikust.

A budapesti és a debreceni Botanikus Kertekben őrzött több tíz-ezer lapot kitevő herbáriumokból származó válogatásban néhány, Soó professzor által felfedezett és róla elnevezett növénnyel ismerkedhetünk meg.

A hatalmas bélyeggyűjteményből évente újabb és újabb válogatásokat mutatunk be. A jelenlegi bélyegbemutatónk két részre tagolódik, elsősorban a filatelistáknak szóló ún. klasszikus gyűjteményekből készült válogatásra és a motívumgyűjteményekből összeállított sokszínű, nagyközönséget is érdeklő kiállításra.

A Soó hagyaték 24 féle természettudományi, művészeti és kultúrtörténeti motívumgyűjteményt foglal magába.

A Soó akadémikus személyét és tevékenységeit bemutató dokumentumok felett, a kiállítószekrény falra nyitott tárlóiban úgy, mint az első 1980-as tárlaton, a Soó professzor legkedvesebb kutatási területét, a orchideák világát bemutató bélyegekből készült válogatással egyszerre rójuk le tiszteletünket a kiváló tudós, botanikus és gyűjtő előtt.

A bejárat melletti, jobb oldali, kihúzható tárlókban a művészeti vonatkozású motívumgyűjteményekből elsőként az emberábrázoló tevékenységének legősibb emlékeit, a barlangfestményeket megörökítő bélyegekből válogattunk. A reprodukált barlangképek a régi kőkorszak (paleolit) idejéből származnak, az ősember életét meghatározó fontos eseményeket, a mágiát és a vadászatot elevenítik meg.

A bemutató ún. klasszikus részében, a kiállítószekrény alsó és a bejárat melletti baloldali kihúzható tárlókban elsősorban a Debrecenhez kapcsolódó vagy valamely debreceni

eseményt megörökítő futott levelek, emléklapok, emlékbélyegzések, első napi borítékok és a lebélyegzések gyűjteményeiből válogattunk.

Nevezetes darabjai: A Debreceni Református Kollégium fennállásának 400 éves évfordulójára készül emléklapok, az 1938-ban kiadott Debrecen elnevezésű bélyegsor bélyegei és emlékbélyegzései. A szervezett debreceni bélyeggyűjtés 50 éves jubileumára, a Csokonai szoborról és a debreceni postaállomás előtt álló Delizsánszról készült bélyegek és emlékbélyegzések. Az 1925-ös első és az 1928-as második Debreceni Bélyegkiállításra alkalmi képeslapot is készítettek, a Hortobágy tájképével illetve az új debreceni postapalota tervrajzával, emlékbélyegzéssel. Az 1948-as Debreceni Vásár és Kiállítás emléklapja emlékbélyegzéssel, valamint az 1948–1949-es szabadságharcunk centenáriumára kiadott emlékbélyeges levelezőlap is itt látható.

Az első napi borítékok illusztrációi és bélyegei megismertetik a látogatókat a Hortobágyi Nemzeti Park madárvilágával, a hortobágyi és debreceni népviseletekkel csakúgy mint Izsó Miklós debreceni Csokonai szobrával.

A Zeppelin léghajó 1931-es útján szállított futott klasszikus levelek között a Magyarország–Németország útvonalon és Budapest–Debrecen közötti járattal szállított levelek láthatók. Légi levelezőlapok „Giustrinia per Unghéria útján" felirattal, Budapest–Debrecen–Nyíregyháza és Budapest–Debrecen között közlekedő járattal szállítva.

A lebélyegzés-gyűjteményből készült válogatás szerint Debrecen szabad királyi városban 1749-ben nyílt postahivatal, *Debreczin* felirattal 1752. június 23-tól alkalmazott helynév bélyegzőt. 1848–1856-ig *Debrecen* feliratú díszes kétkörös magyar nyelvű bélyegzőt használtak, majd a Bach korszakban ismét visszatértek a német nyelvű *Debreczin* felirat alkalmazására. A kiegyezést követően, 1867-től magyar nyelvű évszámos hely- és keletbélyegzőket készítettek.

Az alkalmi bélyegzőlenyomatok válogatása azokat a debreceni eseményeket idézik fel, amelyeken a Magyar Posta alkalmi és emlékbélyegzőket használt.

Az érdeklődők Soó Rezső életét és munkásságát részletesen megismerhetik az „Inni az élet százszínű borát" című önéletrajzából. (Megjelent az Új Írás XVIII. 1978. májusi számában.) Itt a múzeumban – ő maga – egy videofilmről szól hozzánk, amely rövidített változata az 1978-ban készült portréfilmjének.

***

A Delizsánsz Kiállítóterem terveit: *Halász György* (építészet) és *Mohácsi Péter* (belső berendezés) készítették. Az installációk és a salterfelújítás *Sebestyén Imre* asztalos munkája. A távbeszélőközpontokat *Orgován László*, a csőpostát *Horváth Attila* és *Péntek Mihály* restaurálták. A kivitelezés munkálatait *Erdei Árpád* vezetésével *Czeglédi István* és *Menyhárt Tibor* irányították. A Soó Rezső emlékszobát a *Bélyegmúzeum*, a posta- és távközléstörténeti kiállítást a *Postamúzeum* rendezte. A forgatókönyvet *Beszédes Ernő, Kisfaludi Júlia, Solymosi Jánosné* és *dr. Tóthné Farkas Anna* muzeológusok írták. A kiállítást *Majsai Mária* grafikus és *Grünwald Éva* kiállításrendező irányításával és vezetésével *Bacsi László, Kálmán Vilmos, Kiss János, Kiss Lászlóné, Orbán Jenő, Szadovszky Lajosné* rendezték be. A szövegeket *Bartók Ibolya* és *Szabóné Kiss Ildikó* gondozta. A fotókat *Koppándi Ágnes* és *Hajdú József* készítették. Az előtérben látható, a 75 éves Debreceni Postaigazgatóságot köszöntő, pannó *Tamus István* festőművész munkája.

Dr. Sebestyén Kálmán

Kuruc korabeli posták Erdélyben

Buda várának a töröktől való visszavétele után Erdélyben is megváltoztak a hatalmi viszonyok, 1687 őszén a fejedelemség osztrák katonai uralom alá került.

Az 1690-es „Diploma Leopoldinum", mely Erdély közjogi helyzetét szabályozta, látszólag elismerte a fejedelemség autonómiáját, de szuverinitásától teljesen megfosztotta. Erdély tényleges ura a megszálló csapatok főparancsnoka, Rabutin osztrák generális lett.[1]

A Habsburg uralom első évtizedében a császári hadsereg hatalmaskodásai, valamint a lakosság teherbíró képességét meghaladó magas adók miatt Erdélyben is kiéleződtek a politikai-gazdasági-társadalmi ellentétek, az országban eluralkodott az antifeudális indulat és az anarchia.

1703 őszén Erdélyben több kisebb helyi felkelés tört ki, amelyek a benyomuló kuruc csapatok támogatásával jelentős katonai sikereket értek le. Ettől az időtől kezdve Erdély közel nyolc éven keresztül a szemben álló kuruc és császári seregek összecsapásainak hadszínterévé vált. A fejedelemséget hosszabb-rövidebb ideig hol az egyik, hol a másik hadsereg birtokolta.

1704-ben Erdély a kurucok kezében volt és július 7-én a gyulafehérvári országgyűlés egyhangúlag II. Rákóczi Ferencet ismerte el urának. 1705 novemberében a vesztes zsibói csata után Erdély osztrák uralom alá került és a decemberi segesvári országgyűlésen a rendek hűséget esküdtek József császárnak.

1706 őszén az újabb kuruc katonai sikerek lehetővé tették Rákóczi Ferenc beiktatását az erdélyi fejedelmi székbe (1707. április 5.). 1707 őszén a hadiszerencse fordultával a győztes Rabutin visszafoglalta Erdélyt a császárnak. (Megjegyzendő, hogy Erdély két legfontosabb városát Szebent és Brassót mindvégig a császáriak birtokolták.)

A kuruc korabeli posták történetével dr. Kamody Miklós postatörténész foglalkozott. „A Rákóczi-szabadságharc postája" című dokumentum-gyűjteménye Erdélyre vonatkozóan azonban csak néhány általános jellegű iratot tartalmaz.[2]

Kamody Miklós közli Rákóczi Ferenc fejedelemnek a posták működéséről – 1705. január elsején – kibocsátott részletes utasítását, de megjegyzi, hogy Szepesi János Magyarország és Erdély főpostamestere ennek az utasításnak Erdélyben a háborús helyzet miatt (zsibói csatavesztés) nem tudott érvényt szerezni.[3]

A posták létezéséről csak áttételes utalásokból szerzünk tudomást. 1706. december 26-án Rákóczi fejedelemhez írott levelében Szepesi főpostamester – többek között – az erdélyi posták fizetésének elmaradása miatt panaszkodott: „az Erdélyben erigáltatott (felállított) postáknak, mind tavalyi esztendőre...mind pedig ebben az esztendőben fizetések mind egy pénzig restanciában (hátralékban) vagyon, a posták fizetéseket szüntelen

---

[1] *Rabutin de Bussy gr. (1642–1717). Császári tábornagy, 1696 és 1708 között Erdély osztrák főparancsnoka.*
[2] *Kamody Miklós: A Rákóczi-szabadságharc postája (Válogatott iratok) Vaja, 1981.*
[3] *Im. 15.*

sollicitálják (kérik) és szolgálatjukat mindnyájan félbenhagyni akarják, mivel jelenleg az erdélyi cassában pénz nincs".[4]

Rákóczi fejedelem az erdélyi posták kifizetését azért halogatta, mert úgy tájékoztatták, hogy a postálkodást a hadsereg katonái és nem a posták végezték. 1707. január 5-én Szepesi János főpostamester panaszkodva írta Károlyi Sándor generálisnak[5]: „Az erdélyi posták fizetését... kegyelmes Urunktól suplikáltam (kértem), de Ő Nagysága az iránt Nagyságodtól akar informátiót venni, mert Ő Nagysága úgy informáltatott, hogy Nagyságod és Pekri uram Ő Nagysága[6] csak dispositus (megbízott) katonák által folytatta a leveleket".[7]

1707. augusztus 5-én Rákóczi fejedelem újabb részletes utasítást küldött az erdélyi és partiumi főpostamesternek, amelyben elrendelte, hogy a főpostamester a fejedelem leveleinek továbbítására mindenkor tartson négy címeres curirt, akik „címerüket nyakokban viseljék", a postamesterek pedig tartsanak „egy simpla postára nyolc lovat...azokhoz való kocsikkal és szerszámokkal".[8] Azonban a 30 pontból álló fejedelmi utasítás is csak terv maradt, mert 1707 őszén Erdély teljesen a császáriak ellenőrzése alá került.

Az erdélyi posták végül is megkapták járandóságukat, erről szerzünk tudomást Barcsai Ábrahám kincstárnok 1708. február 1-én – Erdélyből való menekülése után – készített elszámolásából, melyben a következőket írta: „Az erdélyországi postáknak – majd esztendei fizetések lévén hátralékban – hogy az ország szolgálatát elláthassák...fizettem 1206 Rhénes forintot, Károlyi generális úrhoz küldött curiroknak 70 Rhénes forintot. Orbán Simon úr főpostamesterségében postalovak vételére s posták fizetésére vett fel kezéhez 858 Rhénes forintot, szászvárosi és vinczi postáknak kiadtam 163 Rhénes forintot, Budai Zsigmond postamesterségbeli fizetésében vett fel a szászságon fejérpénzül 200 Rhénes forintot".[9]

Magáról az erdélyi posták tevékenységéről, a postautakról, a lóváltó állomások működéséről stb. a fenti dokumentumok sajnos nem tudósítanak. Kamody Miklós meg is jegyezte: „a Nagyvárad és Kolozsvár közti posták jellegét és személyi vonatkozásait nem ismerjük".[10] Ebből következik az is, hogy könyvében a Kolozsvár–Torda–Gyulafehérvár–Szeben–Brassó postaútról érdemben nem történik említés.

Az alábbiakban Tordának – Erdély egyik nevezetes városának – levéltári forrásai, számadáskönyvei alapján megpróbáljuk bemutatni a kuruc korabeli posták működését, a kuruc illetve a császári hírközlés tevékenységét.

A XVIII. század elején Erdélyben a postajáratok három fajtája működött: 1. *a rendes posta, az ún. „ordinária"*, mely hetente kétszer közlekedett és leveleket, csomagokat és személyeket szállított; 2. *a gyorsposta vagy staféta* (postilio) sürgős parancsok, levelek

---

[4] *Im. 65.*

[5] *Károlyi Sándor br. (1669–1743). Szatmár vármegye főispánja. 1703 októberében Rákóczi oldalára állt, 1704-ben altábornagyi, 1705-ben tábornagyi rangot kapott. 1707 őszétől Erdély kuruc főparancsnoka.*

[6] *Pekri Lőrinc (1650–1709). Fehér vármegye főispánja, 1699-től Udvarhelyszék főkapitánya. 1703 decemberében Rákóczi mellé állt, 1705-ben altábornagyi rangot kapott. 1706 és 1707 között erdélyi kuruc főparancsnok.*

[7] *Kamody, im. 67–68.*

[8] *Im. 100.*

[9] *Im. 23.*

[10] *Im. 174.*

vitelére; 3. a „*címeres posták*" (curirok) a fejedelem közvetlen rendelkezésére álló postalegények. Ekkor már kiépült a postaállomások hálózata, az állomások élén a postamesterek álltak, felettesük a főpostamester volt.

A Habsburg uralom alatt lévő Erdélyben az osztrák katonai parancsnokok rendeleteit, leveleit soron kívül, gyorspostával továbbították.

1698. augusztus 17-én a tordai sáfárpolgár a helyzet komolyságát is érzékeltetve feljegyezte: „Generál Rabutin levele érkezett Keczéről, melyet fejem vesztése alatt parancsolta Korda uram...két óra alatt, hogy küldjek az uraknak Kolozsvárra, melyért a postának fizettem 2 forint 10 dénárt".[11] (A gyorsposta utazósebessége ekkor tehát óránként 15–16 kilométer volt.)

1700-ban a Habsburg Erdély főpostamestere egy Szepesi nevezetű személy, akiről a forrásaink gyakran tesznek említést.

1700. március 28-án a sáfárpolgár feljegyezte: „Szepesi az Ország Posta Mestere...érkezett Tordára", 1700. július 8-án pedig: „A postamester Szepesi uram érkezvén... hatod magával adtam Ő Kegyelmének kenyeret, húst, gyertyát, 54 dénárt fizettem".[12]

1700 júliusának első napjaiban a Gubernium Tordán ülésezett, a Habsburg-párti főnemesek mellett a városban időzött Szepesi főpostamester is. 1700. július 5-én a számadáskönyvekben szerepelt a Gubernium postáinak költsége: „A Gubernium ide gyűlésekor költöttünk... hét postának 42 dénárt, Szepesi uram szolgáinak 42 dénárt", július 8-án pedig „tíz ország postáinak és Szepesi uram két szolgáinak ebédre és vacsorára húst (adtam), fizettem 72 dénárt."[13]

Rákóczi postafutárának romantikus ábrázolása

Művelődéstörténeti érdekesség, hogy a Gubernium főurai – Bánffy György gubernátor[14], Apor István[15], Haller István[16], a havasalföldi vajda követe, Numsi főcomissarius –

[11] *Torda város számadáskönyvei (Szk) 1698 nr. 1. Torda város levéltára (TvLvt).*

[12] *Szk. 1700 nr. 7–20. TvLvt.*

[13] *Uo.*

[14] *Bánffy György gr. (1661–1708). A Leopold-féle diploma értelmében megalakuló új erdélyi kormányzószerv a Gubernium vezetője, vagyis Erdély első gubernátora (1692–1708).*

[15] *Apor István gr. (1638–1704). Csík-Gyergyó-Kászonszék főkirálybírója, tanácsúr, erdélyi kincstartó (1693–1703). A Habsburgok egyik erdélyi fő támogatója.*

[16] *Haller István gr. (mh. 1710). Belső-Szolnok majd Torda vármegye főispánja, Habsburg-párti főnemes. 1692-től a Gubernium tagja, 1708-tól elnöke.*

néhány nap alatt 65 akó (325 liter) bort fogyasztottak, ami Torda városának 7 forint 80 dénárba került.

1700. szeptember 22-én Szepesit újra Tordán találjuk: „Az postamester Szepesi érkezvén kilenced magával – szól a feljegyzés – adtam kenyeret (fizettem 28 dénárt), egy tyúkot (12 dénár), bort négy ejtelt (48 dénár), zabot a városét négy vékát".[17]

Forrásainkból sajnos nem lehetett megállapítani, hogy Szepesi főpostamester milyen kapcsolatban állt a későbbiek során szereplő Szepesi Jánossal, akit Rákóczi fejedelem 1703-ban Magyarország és Erdély főpostamesterévé nevezett ki.

A megszállt Erdélyben a rendes postát gyakran az „ország katonái" szállították: 1701. március 3-án kelt bejegyzés szerint a sáfárpolgár fizetett „3 ország katonáinak, kik az ordináriát Fejérvárrul hozták a Postára ételekre 18 dénárt", május 9-én pedig „egy ország katonájának, ki az ordináriát Fejérvárrul ide Postára hozta ételre 6 dénárt".[18]

Gyakran szerepelt a forrásokban a „címeres posta" és az „ország postája" elnevezés is, 1701. április 23-án említették, hogy „két kolozsvári katonák egy Címeres Postával érkeztenek", április 25-én pedig „egy Ország postájával 7 Ország katonái mentek Fejérvárra".[19]

A postán utazni – a törvénynek megfelelően – csak érvényes útlevéllel lehetett, váltólovakat, szekereket, ellátást is csak a „passussal" rendelkezők kaptak.

1701. augusztus 26-án „Solari Regimentjének Auditora harmad magával érkezett a Generál Passusával, szekeret is adtam neki a Postárul, mentenek Kolozsvárra inqisitióra (tanú kihallgatásra)"[20] írta a sáfárpolgár.

Főnemeseknek, magas tisztségviselőknek is kötelező volt az útlevél. 1701. október 21-én kelt bejegyzés szerint: „Érkezett Gubernátor úrnak Passusával Wesselényi István uram[21], akinek 3 postalovat is adtam", október 25-én érkezett „Generál Rabutin fiainak Hoppmestere tized magával négy szekerekkel menvén ki Bécsbe, itt háltanak, lévén mind az Ő Nagyságának Passusával, főztenek a Posta Mesternél a konyhán".[22] Katonai futárok a váltólovakat azonnal megkapták, 1701. október 9-én feljegyezték: „két kapitányok négy musketályosokkal és két szolgáival érkezett Szebenbül, mentenek Szatmárra, lévén a Generális Parancsolattja nállak, kellett a Postárul mingyárt alájok fogadnom 6 lovat, kocsit".

Országos tisztséget betöltő személyek útközben is állandó kapcsolatban álltak a Guberniummal. 1701. december 27-én kelt feljegyzés szerint: „Gróf Bethlen Miklós urammal[23] Ő Nagyméltóságával érkeztenek két Ország Postái...ezen Postáknak itt hagyta Ő Nagysága egyikét, megparancsolván...hogy, ha valami levelek érkeznek utánna vigye Désig...lakott itt hatod napig...a lovának üttettem két patkót a kováccsal".[24]

---

[17] *Szk. 1700 nr. 7–20. TvLvt.*

[18] *Szk. 1701 nr. 3. TvLvt.*

[19] *Uo.*

[20] *Solari, tiszt az osztrák hadseregben.*

[21] *Wesselényi István br. (1674–1734). Erdélyi főnemes, Közép-Szolnok vármegye főispánja, a Gubernium tanácsosa. A kuruc szabadságharc idején Szebenben tartózkodott, naplója, mely a városba szorult Habsburg-párti nemesség életét örökítette meg, korának hiteles forrása.*

[22] *Szk. 1701 nr. 3. TvLvt.*

[23] *Bethlen Miklós gr. (1642–1716). Udvarhelyszék főkapitánya, máramarosi főispán. 1689-től fejedelmi tanácsos, 1691-től Erdély kancellárja. Önéletírása korának egyik legfontosabb történeti forrása, irodalmi alkotása.*

[24] *Szk. 1701 nr. 3. TvLvt.*

A Rákóczi szabadságharc kitörése után a tordai sáfárpolgár számadáskönyveiben a postákra vonatkozó feljegyzések tovább folytatódnak. A kuruc–osztrák hatalmi változások – úgy tűnik – városi szinten nem befolyásolták a posták működését.

II. Rákóczi Ferenc fejedelemtől érkező postákra vonatkozóan több adattal rendelkezünk: 1705. április 18-án – a feljegyzések szerint – „Jöttek Urunktól Szabó János, Rácz Miklós uramék 4 személlyel...postaszekeret fogadtam számukra Posta Mester uramtól". 1705. augusztus 29-én forrásunk a címeres postákról tudósít: „Jött Generális uram inasa Urunk címerével postán".[25]

1705. október 7-én: „Jött Barcsai Mihály[26] uram Urunktól postán. Négy postalovat fogadtam a postáról Enyedig". 1705. november 9-én gyorsposta érkezett Tordára: „Éczaka jött egy Török postán levelekkel Urunkhoz menvén...adtam váltólovat az postáról kettőt az postalionnak".

1705. november 11-én Zsibónál a kurucok csatát vesztettek, Erdély a győztes osztrák csapatok kezébe került, akik feldúlták, megsarcolták az elfoglalt településeket.

Szomorúan írta a tordai sáfárpolgár 1705. november 16-án: „Futottunk el Isten ítéletéből városunkból az Havasokra", majd november 20-án „jöttünk vissza egynéhányan elpusztult városunkba".[27]

1705 decemberében a Habsburg-párti segesvári országgyűlés a posták dolgában is intézkedett. A vármegyék vállalták, hogy a szebeni főpostamesterséget lovakkal ellátják, de a zavaros időkben kötelezettségüket nem teljesítették. 1709 őszén a Gubernium figyelmeztette Marosszéket, hogy „az egy postaló még ma is hátra vagyon" és utasította: „mivel a posták alá való lóra igen nagy szükség és szorulás vagyon...a lovat mingyárt külgyék bé ide Szebenbe postamester Rétsei István atyánkfia kezébe".[28]

1707 nyarán Erdély területének jelentős része a kurucok kezébe került, ekkor több posta megszökött a Habsburg-párti szebeni főpostamestertől. A hadiszerencse újabb fordultával a Gubernium megparancsolta Marosszéknek a szökevények felkutatását és visszatoloncolását: „Marosszékből lévén az országnak fogadott postái magyarosi Só Mihály, Farkas Márton és Tőkés András, kik lovakkal és címerekkel együtt mentenek el. Azért Kegyelmetek, ha magok meg vannak, lovakkal és címerekkel együtt külgye bé és semmi pretexus alatt el nem mulassa. Ha pedig magok eltaláltak menni, az címerek elő keresvén külgye bé, parancsoljuk autoritate".[29]

1705-ben a Rákóczival szövetséges franciák diplomatái is gyakran megfordultak a tordai postaállomáson.

1705. január 30-án „Jött Horváth Ferenc[30] uram postán az Urakhoz a Francia Oratorral, expediáltatván Kolozsvárra...a Postáról fogadván két lovat, szánat alájok" írta a sáfárpolgár.

1705. július 28-án a francia követség Konstantinápolyból jövet igyekezett II. Rákóczi Ferenchez: „Jöttek Constantinápolyból Francia Orator, követi 8 persona – szól a feljegy-

---

[25] *Szk. 1705. TvLvt.*

[26] *Barcsai Mihály (mh. 1713). Az erdélyi mezei hadak kapitánya. Fehér vármegye főispánja, a kuruc szabadságharc alatt erdélyi szenátor, a Fejedelmi Tanács tagja.*

[27] *Szk. 1705. TvLvt.*

[28] *Marosszék levéltára, N. D. 111/1709. Marosvásárhelyi Állami Levéltár (MvÁLvt).*

[29] *Marosszék levéltára, N. D. 88/1717. MvÁLvt.*

[30] *Horváth Ferenc kuruckapitány.*

zés – expediáltatván Urunkhoz Generális Uram (gr. Forgács Simon[31]) szoros passzussa mellett. Adtam ebédet (fizettem érte 60 dénárt), bort 4 akót (72 dénárért), vacsorára tehénhúst (15 dénárért), eczetet (6 dénárért), fejér kenyeret (12 dénárért), sajtot (3 dénárért), gyümölcsöt (6 dénárért), bort 6 akót vacsorára. Árpát öt lovakra háromszori abrakolásra 20 mérőt (48 dénárért). Lévén két comissarius velek postaszekeret kellett alájok fogadnom az postáról 2 forint 4 dénárért".[32]

1705. szeptember 13-án újra „Jött egy francia követ Ludovicus Dupoics (?) Donáth uram lévén comissariusa[33], kísérők mellette 10 persona... adtam postaszekeret és ökröket, fizettem 4 forint 74 dénárt" írta a sáfárpolgár.

A háborús esztendőkben a posta leggyakoribb utasai a katonák voltak. A sáfárpolgár feljegyzése szerint 1705. február 5-én „Jött Magyarországból egy Fő Hadnagy három katonával", április 1-én „Jött Pongrácz uramnak egy Hadnagya, expediáltatván postán Besztercére Generális uramtól", szeptember 8-án pedig „Jöttek Viski János, Urunk emberei Abrudbányáról 4 hajdúval".[34]

A Rákóczi-szabadságharc bukása után az osztrákok az erdélyi posták szervezetét felülvizsgálták, az elpusztult hidakat, utakat, épületeket kijavították. A Gubernium a postavonalakra udvari biztosokat nevezett ki, akik feleltek a halaszthatatlan munkálatok elvégzéséért.

A rendelet felsorolta a korabeli Erdély postaútjait és postaállomásait, mely szerint – a XVIII. század elején – a következő 5 postavonal és 27 állomás működött[35]:

1. Kolozsvár–Zilah (állomások: Kóród–Berend–Zsombor–Magyaregregy–Bud–Zilah),
2. Kolozsvár–Nagybánya (Zsuk–Iklód–Dés–Sósmező),
3. Kolozsvár–Károlyfehérvár (Torda–Felvinc–Nagyenyed),
4. Károlyfehérvár–Déva (Szászváros–Déva–Dobra),
5. Károlyfehérvár–Brassó (Szászsebes–Szerdahely–Nagyszeben–Porumbák–Vladen, Brassó).

A kuruc korabeli postautak tehát követték a fejedelemségkori Erdély kelet-nyugat (Maros-völgye) és észek-dél (Szamos-völgye) irányú kettős országos forgalmi tengelyt.

A postamesteri házak, istállók építése, javítása forrásainkban visszatérő kérdés. Az építkezésekkel járó anyagi nehézségeket ugyanis a vármegyék nem szívesen vállalták, az illetékes tisztségviselőket többször is figyelmeztetni kellett: „Erdélyországban minden Nemes Vármegyében, minden Székes helyen, olyan rendtartás vagyon – szól az egyik utasítás – hogy a Posták házait, istállóit építik a Nemes vármegyék és Székek, nem pedig egyedül az a helyiség, melyben a Posták stációja vagyon".[36]

A levert szabadságharc után a győztes hatalom – a Gubernium – postái a lakossággal gyakran erőszakoskodtak. 1735. július 23-án Torda város panaszával például egyenesen a főispánhoz fordult: „Az Címeres Posták sok insolentiákat (szertelenségeket) cselekedtek, zaklatódnak, káromkodnak, lövöldöznek közelebbről is egy Nagy György nevű posta

---

[31] *Forgács Simon gr. (1669–1730). Császári tábornok. 1704 tavaszától kuruc tábornagy, 1704 őszén erdélyi főparancsnok.*

[32] *Szk. 1705. TvLvt.*

[33] *Donáth, Pekri Lőrinc kuruc erdélyi főparancsnok inasa.*

[34] *Szk. 1705. TvLvt.*

[35] *Kéziratok gyűjteménye, 5. sz. 121–123. MvÁLvt.*

[36] *Szk. 1727 nr. 7. TvLvt.*

Postautak Erdélyben a XVIII. század elején

egyik utcasorról az másik sorra lövöldözvén, kevésbé múlt, hogy egy Asszonyembert ölében lévő gyermekével meg nem lőtt". A főispán a panaszkodó várost a főpostamesterhez utasította: „Írni kell Posta Mester Balási Uramnak az ilyen excessivus posták dolga iránt, sőt satisfactiót (elégtételt) kell kérni a megbántódott félnek".[37]

Az önálló Erdélyi Fejedelemség korszakát lezáró 1690-es Lipót-féle diploma Erdélyben felszámolta a közterhen alapuló postaszolgálatot és – amint azt a Tordára vonatkozó forrásaink is bizonyítják – helyette az osztrák örökös tartományok mintájára a postamesterekre bízta a posták működtetését.

A postamesterek biztosították a posták és utasaik számára a váltólovakat, az ételleli-tallal való ellátást, a postaházak, istállók hálózatának kiépítése, a postalegelők átengedése a vármegyék, székek illetve a városok kötelessége lett.

A főpostamester, a postamesterek mellett azonban a posták működésének biztosításában továbbra is kulcsszerepet töltöttek be a városi tanácsok, bírák. Feltehetően ez a magyarázata annak a ténynek, hogy Erdélyben a háborús évek alatt – a főhatalom gyakori változása közepette – a posták viszonylag zökkenőmentesen működtek.

[37] *Szk. 1735 nr. 5. TvLvt.*

Szegedi Istvánné

Bélyegkiadás a nyomdaipari termékverseny tükrében

Szemléletmód és lehetőség

A filatelisták a bélyeget sokféle szempontból vizsgálják. Vannak akiket a papír, a fogazás, a ragasztóanyag, a nyomtatási mód, a téves nyomtatás – tehát a bélyeg mint termék érdekel, mások a bélyeg használati oldalát, a bérmentesítési módokat, a postakezelés különlegességeit kutatják, sokan egy-egy időszak bélyegeivel foglalkoznak. Leggyakoribb azonban a bélyegkép ábrájának, mint a bélyeg fogalmi részének feldolgozása, a bélyegkép információinak megragadása olyan mélységben és részletességgel, amelyet kinek-kinek tájékozottsága és kutatási szenvedélye lehetővé tesz.

Legtartalmasabbak azok a gyűjtemények, amelyek a bélyegképből kiindulva a bélyeget mint terméket és a felhasználás tárgyát együtt mutatják be. A bélyeggyűjtő gyűjteménye tekintetében a teljességre törekszik és ez természetszerűleg sohasem érhető el. Mindig akad újabb és újabb dokumentum vagy adat, amely a gyűjteménybe kívánkozik. A filatélia nagyon sok oldalról megközelíthető, a források szinte kimeríthetetlenek.

A Bélyegmúzeum bélyegekkel foglalkozó munkatársai nem tekinthetők hagyományos értelemben vett bélyeggyűjtőknek, mert meghatározott módon gyűjtő- és feladatkörrel dolgoznak. Kutatási tevékenységüknek a rendelkezésre álló anyag és az információk hozzáférhetősége szab határt. Ez – a filatélia ágait-bogait ismerve – szűk de más tekintetben sokszor tágabb lehetőséget kínál. Kellő kitartással és szorgalommal, de nem mindig kellő sikerrel, bepillantást nyerhetnek sok helyre és tájékozódhatnak arról is, amely nem biztos, hogy hozzáférhető mások számára. Ilyen megismerésre érdemes terület a nyomdaipari termékverseny története, mivel a benevezett termékek egyike bélyeg. A bélyeggyártó nyomdák által nyújtott adatok felhasználása oly módon történt, hogy csak az az időszak (év) került bemutatásra, amely egyformán dokumentálható mindkét nyomda feljegyzései, oklevelei alapján.

Pillantás a hazai bélyeggyártásra

1984, 57. Bélyegnap sor

1984, 100 éves az Operaház blokk

Magyarországon jelenleg két nyomda foglalkozik bélyeggyártással: az Állami Nyomda és a Pénzjegynyomda.

Az Állami Nyomda régi hagyományokra tekint vissza. 1871-ben itt készült az első hazai gyártású bélyeg. 1949-ig a bélyeggyártásban egyeduralkodó volt, sokféle nyomtatási technikát alkalmazott, gyártott kő-, könyv-, réz-, raszteres mély- és ofszetnyomású bélyegeket.

A Pénzjegynyomda 1949-ben réznyomású technológiával kezdett el bélyegeket gyártani, azokon a – beállításuk óta műszakilag folyamatosan továbbfejlesztett – bankjegynyomó gépeken, amelyek 1930 óta ma is működnek. 1957-től ofszet-technikával is dolgozik.

Az alábbiak táblázatos formában adnak információt az alkalmazott technikáról:

Nyomtatási mód	Állami Nyomda		Pénzjegynyomda	
	Az alkalmazott technikával nyomtatott bélyeg elnevezése és ideje		Az alkalmazott technikával nyomtatott bélyeg elnevezése és ideje	
	első	utolsó	első	utolsó
Kőnyomás	1871, Kőnyomat	1920, Hadifogoly	–	–
Könyvnyomás	1871, Hírlap bélyeg	1928, Pengő-fillér II.	–	–
Réznyomás (acélmetszet)	1871, Réznyomat	1931, Zeppelin	1949, Petőfi II.	Jelenleg is.
Ofszetnyomás	1923, Petőfi I.	Jelenleg is.	1957, 1950 Légiposta záró értéke	Jelenleg is.
Raszteres mélynyomás	1932, Szt. Erzsébet	1985, 90 éves a MOB	–	–

A Magyar Bélyegek Katalógusában lapozgatva a nyomtatási technika jelentőségére utal annak jelölése. Egy adott időszakban használt nyomtatási módból következtetni lehet a gyártó nyomdára. Ma már azonban különleges ismeretek nélkül is megállapítható a gyártó, rövidített neve rajta van a bélyegen. Ilyen jelzést a Pénzjegynyomda az 1989-es kiadású „200 éves a bábolnai ménes" című bélyegsorozaton, az Állami Nyomda 1990-ben az „Ifjúsági Bélyegkiállítás Sárospatak" elnevezésű bélyegen alkalmazott először.

Hogyan értékeli a nyomdaipar a bélyeget, mint terméket

Bélyeggyűjtés szempontjából általában közömbös a termék előállítója. A filatelisták figyelme akkor fordul a nyomdák felé, ha azok a bélyeggyártásnál különleges technikát alkalmaznak, vagy ha egy bélyeg nemzetközi elismerésben részesül, esetleg hazai bélyegverseny győztese lesz. Ilyenkor kap nyilvánosságot a gyártó nyomda, amely a bélyeg esztétikai megjelenítésében döntő szerepet játszhat.

A bélyeggyűjtők előtt nem közismert, hogy a bélyeget mint terméket a nyomdaipar a hazai termékek között szervezett verseny keretében évenként értékeli.

A nyomdaipar 1960-ban kapta meg az első lehetőséget, amikor a Könnyűipari Minisztérium és az Iparművészeti Tanács pályázatán „Az 1959. év legszebb terméke" cím elnyeréséért indulhatott. „Korábbi évek hasonló pályázatán a nyomdaipar nem vett részt, mert részére nem állapítottak meg feltételeket."[1] Ekkor a két – bélyeget előállító – nyomda nem pályázott. A következő felhívásra „amelynek célja a termelés legújabb irányelveinek segítése, a termelékenység és a minőségi színvonal emelése"[2] volt, csak az Állami Nyomda jelentkezett, s ha pályadíjat nem is, de *Miniszteri dicséretet* kapott a vietnámi exportra készült Yvert katalógusban „Népi Táncosok" elnevezésű sorozatáért (Y 258–269).

1961, Népi táncosok (Vietnám)

1971-ben a verseny a Nyomda-, a Papíripar és Sajtó Dolgozóinak Szakszervezete és a Nyomdaipari Egyesülés közös felhívása alapján indult. Ettől az időtől kezdve a nyomdák meghatározott termékkategória szerint nevezhettek be. Ezek a következők voltak: könyvek, folyóiratok, tájékoztatók, naptárak, csomagolóanyagok, bélyegek és egyéb nyomtatványok. Az évek folyamán a két bélyeggyártó nyomda közötti versengés hagyománnyá vált. A nyomdáknál alakított szakmai zsűri választotta ki azokat a bélyegeket, amelyekkel a „Kiváló Nyomdaipari Termékversenyre" benevezett. Az indított bélyegek száma nem volt korlátozva. Éveken keresztül magyar bélyegek mellett külföldi kiadások is szerepeltek, mivel a nyomdáknak exportkötelezettségei is voltak. A pályázatot kiíró intézmények szakzsűrije döntött a minőségről: kiváló-e, avagy jó, esetleg nem értékelhető a termék. Az értékelés módszeréről ezt olvashatjuk: „Az értékelés során a zsűri nem vállalkozhatott az egyes termékek előállításának összes körülményeit figyelembe venni, de az elkészült termékekben vizsgálta a technológiai műveletek maradéktalan betartását."[3], majd 1990-ben kissé bővebb tájékoztatást kapunk: „Elsősorban a nyomdai munka színvonalát, a választott technológia helyes alkalmazását, az egyes részműveletek milyenségét vizsgáltuk a termékek összehasonlítása tükrében."[4]

Az első magyar bélyegsor, amely a kiváló minőséget elérte, az Állami Nyomda 1970-

[1] *Magyar Grafika, 1960. 3. szám.*
[2] *Magyar Grafika, 1962. 4. szám.*
[3] *Magyar Grafika, 1972. 3. szám.*
[4] *Magyar Grafika, 1990. 4. szám.*

ben készült terméke, az „Expo '70" bélyegsor, ugyanakkor a Pénzjegynyomda két külföldi megrendelésre készített kiadását érdemesítette a zsűri ugyanerre a címre. A központi zsűri a beküldött termékek minőségének és a gyártó nyomdák munkájának értékelése-

1970, Expo '70

kor a bélyeggyártó nyomdákról minden évben megemlékezett. 1978-ban a zsűri így értékelt: „Az Állami Nyomda és a Pénzjegynyomda nagy gonddal és hozzáértéssel készült, ékszerfinomságú hazai és exportbélyegei mutatják azt a magas színvonalú felkészültséget, amivel üzemeink és dolgozóik rendelkeznek."[5]

Az első, mindkét nyomda által dokumentált lista az 1984-es év termékeire vonatkozik.

Bélyegkategóriában a következő bélyegek kaptak kiváló minősítést:

Nyomda neve	A bélyeg megjelenési éve és elnevezése	Nyomtatás módja	Magyar vagy Yvert katalógus száma
Állami Nyomda	1983, Gyógy- és üdülőhelyek sor	ofszet	3612–3614
	1984, POTÁB Állandó Biz. 25. ülése	ofszet	3635
	1984, Kisfaludi Strobl Zsigmond	ofszet	3643
	1984, 100 éves az Operaház sor 1 és 2 Ft-os értéke	ofszet	3652–3653
	1984, 100 éves az Operaház blokk	ofszet	3655
	Jordán: Sport 60 fils		Y 1140
	Peru: Cuzco		Y 793
	Peru: Kőnyomtatás		Y 812
Pénzjegynyomda	1984, 57. Bélyegnap sor, blokk	ofszet	3649–3651
	Vietnámi festészet sor és blokk		Y postai 538–44, blokk 17
	Bissau Guinea: Sarajevo '84 sor		Y 224–230
	Bissau Guinea: Autók sor		Y 259–265

1987-ben a pályázatra benyújtott termékek értékelési rendszerét megváltoztatták, a termékek kiváló és jó minősítése mellett a kiválókból termékkategóriánként kiemelték a legjobbat, mint kategóriagyőztes terméket. Ebben az évben a bélyeg az értékcikk kategó-

1987, Bélyegkiállítások kisív

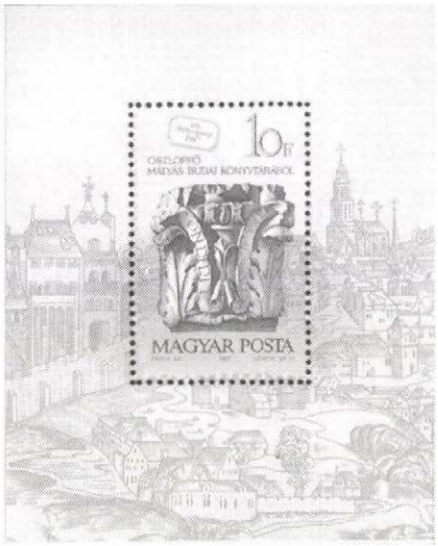

1987, 60. Bélyegnap blokk

rián belül szerepelt, s a kategóriagyőztes nem bélyeg volt. 1987-ben csak a magyar kiadásokat figyelembe véve az alábbi bélyegek bizonyultak kiválónak:

Nyomda neve	A bélyeg megjelenési éve és elnevezése	Nyomtatás módja	Magyar katalógus száma
Állami Nyomda	1987, Kassák Lajos	ofszet	3837
	1987, 100 éves a mentésügy	ofszet	3849
	1987, Bélyegkiállítások	ofszet	3850
	1987, Kastélyok	ofszet	3852–3858
	1987, Teleki Sámuel	ofszet	3859
	1987, Orchideák sor és blokk	ofszet	3874–3880
Pénzjegynyomda	1987, Az orvostudomány nagy úttörői sor	ofszet	3839–3843
	1987, Esztergomi Kincstár blokk	ofszet	3848
	1987, 125 éves a Nyomda- és Papíripar, a Sajtó és Könyvkiadó Dolgozóinak Szakszervezete	réznyomás ofszet alnyomattal	3860
	1987, 60. Bélyegnap blokk	acélmetszet és ofszetnyomat	3869–3871
	1987, Gyöngyöspatai Jessze-oltár	ofszet	3872–3873

Az azóta eltelt években mindkét nyomda gyártmányai között számtalan kiváló minősítésű bélyeg volt.

Az 1988 és 1994 közötti időszakra vonatkozóan a sok-sok kiváló minősítésű bélyeg közül kiemelt legjobbakat, az *év bélyegeit* a következő felsorolás tartalmazza:

A bélyegkategória győztese Az év bélyege	Nyomtatási mód	Katalógus száma	Nyomda neve
1988, Híres hajók sor	ofszet	3938–3922	Állami Nyomda
1989, Virág blokk (exportra)			Állami Nyomda
1989, Az orvostudomány nagy úttörői sor	acélmetszet ofszet alnyomat	4012–4016	Pénzjegynyomda
1990, Védett madaraink sor	ofszet	4021–4026	Állami Nyomda
1991, Magyarországi Mária kegyhelyek sor	ofszet	4096–4100	Állami Nyomda
1992, Karácsony	acélmetszet ofszet alnyomat	4179	Pénzjegynyomda
1993, Motocross VB	ofszet	4194	Állami Nyomda
1994, 200 éve született Bem József	ofszet	4234	Pénzjegynyomda

1989, Az orvostudomány nagy úttörői

1994 óta a termékverseny pályázati feltételei változtak, termékenként nevezési díjat kell fizetni. Ez szerencsére nem befolyásolta a bélyeggyártók jelentkezési kedvét. A nevezési díj bevezetésével egy időben a kategóriagyőztes termék kategóriadíjként nemcsak oklevelet, hanem egy meghatározott pénzösszeget is kap.

A verseny meghirdetése óta a jó és kiváló nyomdaipari termékeket a szakmai közönségnek évenként bemutatják, a termékverseny ezekből a termékekből összeállított kiállítással zárul.

A közelmúltban egy magyar bélyegsor nemzetközi mezőnyben is megmérettetett. Az Állami Postabélyeg-nyomtatók Nemzetközi Szervezete 1992. IV. 27. és 29. között Madridban tartotta konferenciáját. A kétévenként összehívott megbeszéléseket valamelyik tagország postabélyeg-gyártó nyomdája szervezi. A madridi konferencián bélyegversenyre is sor került, amelyre a résztvevő 16 tagország meghatározott kategóriában egy kiadást indíthatott az 1989 és 1991 közötti időszak bélyegeiből. Ebben a versenyben az Állami

Nyomda az 1990-ben gyártott „Védett madaraink" című bélyegsorral az ofszet-kategóriában az I. helyezést, a „Legjobb postabélyeg" címet nyerte, amelynek tanúsítványa oklevél és ezüst plakett volt.

1990, Védett madaraink sor

A bélyeget előállító nyomdák tevékenységi körének a bélyeggyártás nem a fő profilja. Jelentőségét mégis az adja meg, hogy ezeknek az alkalmazott grafikához tartozó kis „remekműveknek" a gyártáshoz – a legkorszerűbb technika alkalmazása mellett is – nagy szakértelem, gyakorlat, innovációs készség és nem utolsósorban egy zárt, jól szabályozott, ellenőrizhető technológiai folyamat szükséges. Mindezekkel a bélyegeket készítő nyomdák rendelkeznek. A termékverseny – a bélyegkiadást és a versenyfeltételeket ismerve – nem alkalmas arra, hogy rangsoroljon, ám a bélyeggyártó nyomdák múltjához tartozik. A jövőt tekintve még a nyomdáknak is hasznos lehet, sőt „haszonnal járhat" a múlt eredményeinek teljes körű számontartása. A filatélia szemszögéből nézve, a bélyeggyűjtőket ismerve feltételezhető, hogy „kedvenceiken" keresztül ezzel a múlttal is szívesen megismerkednének. S a kiváló nyomdaipari termékek között bizonyára sok a „kedvenc".

1991, Magyarországi Mária kegyhelyek

Angyal Erzsébet

Egy új különgyűjtemény
A magyarországi 1945–46-os infláció a filatéliában

Az I. világháborút követő 1920–25-ös koronainfláció, majd az 1945–46-os pengőinfláció után postatörténetünk bélyeges korszakának harmadik inflációját éljük át napjainkban. Az infláció léte bevallott tény, mértékéről, üteméről, visszaszorítását megkísérlő intézkedésekről naponta értesülünk. Egy teljes gazdaságot sújtó jelenség nem kerülheti ki a postát sem, szolgáltatásait egyre magasabb áron nyújtja. A filatelisták minden, a gyűjtési szempontjaikat érintő változásra gyorsan reagálnak, így ma már viszonylag elterjedt gyűjtési terület a jelen infláció postai küldeményekben való megmutatkozása.

E bizarrnak tűnő s aggodalmainkat fokozó asszociációkat ébresztő bevezető után mégis örömmel számolok be arról, hogy múzeumunk egy igen rangos és ritkaságokban gazdag különgyűjteménnyel gyarapodott 1995-ben: az 1945–46-os magyarországi inflációt dokumentáló anyaggal. Az idén 50 éves forint születéséig tartó infláció mértékére hadd emlékeztessünk a közismert és megdöbbentő számmal:

1 új Ft = 400 000 000 000 000 000 000 000 000 000 P.

Az adományozó Mrs. Elaine Arundel angol állampolgár, a Royal Philatelic Society szekciójaként működő Hungarian Philatelic Society alapító tagja, a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság tagja több nemzetközi filatéliai kiállításon való bemutatás és rangos díjak elnyerése után – a Clive Alapítvány közvetítésével – ajándékozta gyűjteményét múzeumunknak. Ajándékozási szándékát az az általa is hangoztatott meggyőződése szülte, miszerint a gyűjtemény a magyarországi Bélyegmúzeumba legméltóbb helyére került, hazatér, itt van leginkább biztosítva biztonságos őrzése, együtt-tartása és hozzáférhetősége az érdeklődők, kutatók számára. Nemes gesztusát annál is inkább értékeljük, mivel a gyűjtemény aukcióra bocsátásával nyerhető nem csekély összegről főként azért mondott le, mivel az így szétszóródó, több tulajdonoshoz kerülő összeállítás elvesztené azt a másodlagos – számunkra és számára elsődleges – értékét, hogy egy postatörténeti korszak egy aspektusának eredeti darabokkal illusztrált, tudományos igénnyel feldolgozott dokumentálása.

Az anyag 120 kiállítólapon 192 db küldeményt tartalmaz bevezető szöveggel, lényegesebb változások, intézkedések érvénybelépésekor magyarázó szöveggel, tarifa-táblázatokkal s minden tétel pontos leírásával, melyekben mindig kiemeli a küldemény specialitását, különlegességének mibenlétét. A postai rendeletek, a postai gyakorlat, az adott történelmi, gazdasági szituáció, valamint a postatörténeti és filatéliai szakirodalom biztos ismeretében Arundel asszony csak garantáltan hiteles darabokat szerzett be. Ez a tény sokat emel a gyűjtemény értékén, hisz köztudott dolog, hogy a lezárulása után a történelem addig ismert legmagasabb inflációjának bizonyult magyarországi 1945–46-os hiperinfláció futott anyagai iránt világszerte megnőtt az érdeklődés, ami magával vonta azt a

sajnálatos tényt, hogy hamisítványok bukkantak fel a bélyegkereskedelemben. (Erről már 1948-tól több külföldi szaklap is beszámol és óvatosságra inti a gyűjtőket.)

A feldolgozott anyag díjszabás-változások szerint tagolódik. Az 1945. május 1. és 1946. július 31. közötti tizenöt hónap 27 díjszabási időszakának mindegyikére több példát tartalmaz. Gyakoriak a díjszabási időszak első vagy utolsó napjáról származó küldemények. Igyekszik minden (elvileg) bélyeggel bérmentesíthető küldeménytípust szerepeltetni s külön figyelemmel van arra, hogy a különszolgáltatások (ajánlás, expressz, légi, tértivevény stb.) és azok mindenkor érvényes díjai tükröződjenek.

Több különleges sajátossága van a korszaknak, melyeket a gyűjtemény jól demonstrál és az összeállító kommentárjai világosan kiemelnek: címlet nélküli, a küldeménytípus megnevezését felülnyomás formájában tartalmazó ún. *Betűs bélyegek* használata; a portózás speciális módja (különös tekintettel a türelmi időkre és a külföldre szóló küldeményekre); készpénz-bérmentesítés; szükségmegoldások a postakezelésben; cenzúra-bélyegzések; postaforgalom szünetelése miatt visszaküldött küldemények stb.

A postai díjak emelkedésének tempójával az új címletű bélyegek legyártása, kibocsátása és a postahivatalokba való eljuttatása többnyire nehezen tudott lépést tartani. Ez a még érvényben lévő korábbi bélyegekből egyre több darab felhasználásához vezetett. Mi sem gyakoribb ebből az időből, mint a cím- és hátoldalán bélyegekkel teleragasztott boríték. Esetenként igen ritka az egyetlen vagy lehető legkevesebb bélyeggel kellően bérmentesített küldemény, melyre számos példát tartalmaz a gyűjtemény.

Az inflációs korszak fő jellegzetességei a türelmi idő és a készpénz-bérmentesítés. A megfelelő díjszabáshoz képest alulbérmentesített küldeményeket a fogadó hivatal megportózza. A vizsgált időszakban kivételt képeztek ez alól a külföldre címzett küldemények, melyeket a címországokban egyáltalán nem portóztak, a belföldi forgalomban pedig bizonyos időszakokban a díjszabásváltozást követő megadott számú napon elengedték a portót a levélszekrényekből begyűjtött küldeményeknél, ha azok az előző időszak szerint kellően voltak bérmentesítve, illetőleg egyes időszakokban ugyanilyen esetekben csak egyszeri portót (tehát tulajdonképpen díjkiegészítést) róttak ki. A türelmi idők rendszerével Arundel asszony oly mértékben tisztában van, hogy e témából tartotta nagysikerű MAFITT székfoglaló előadását. Gyűjteményében a türelmi idő szabályos akceptálására és anomáliáira egyaránt vannak példák. A külföldi portómentesség inkább csak tudott, semmint direkt módon látható volt. Az utóbbira egy szép példa az a Genfbe címzett boríték, melyen egy rövid ideig és csak Svájcban használt német nyelvű bélyegző lenyomata olvasható: Gemäss Weisung der Ungarischen Postverwaltung nicht taxieren Postamt Buchs St. G. 1. (A magyar postaigazgatás rendelkezése értelmében nem portózandó.) A türelmi idők érvényesítése terén sokféleképp tértek el a rendelkezésektől: portóköteles nem portózott; türelmi idős, ergo portómentes de mégis megportózott; postahivatalban feladott, az előző díjszabás szerint bérmentesített, de meg nem portózott küldemények stb. A postahivatalok alkalmazottainak hiányos vagy megkésett információi voltak a változásokról (a Rendeletek Tára több ízben a rendelkezés érvénybelépése napján, sőt azt követően jelent meg), így a szabálytalan kezelés jó része elkerülhetetlen volt.

A készpénz-bérmentesítést gyakran alkalmazták megfelelő címletű bélyeg hiánya esetén, számtalan változatban (kézírással a felvevő aláírásával vagy anélkül, az összeg feltüntetésével vagy anélkül és/vagy készpénzzel bérmentesítve bélyegző használatával, vagy

saját készítésű ilyen szövegű bélyegzővel, ellenőrzőszám-bélyegzővel hitelesítve vagy anélkül, kizárólag vagy kiegészítésképpen a díjszabás szerinti összeget el nem érő bélyeges bérmentesítéshez). A postahivatalok állandó készlethiánya miatt e gyakorlat teljesen érthető.

A háború dúlta, mindenben hiányt szenvedő országban a papírhiány a kisebb bajok közé számított. A postaforgalom dokumentumai e hiányt sokféle módon mutatják: lejárt tábori levelezőlapok használata polgári levelezésre, használt boríték ismételt felhasználása, nyomtatvány alkalmazása hírlapszalagként, házilag készített boríték stb.

A postahivatalok nemcsak bélyeggel, de egyéb cikkekkel és eszközökkel is hiányosan voltak ellátva. A legkülönbözőbb szükségmegoldásokra kényszerültek a postakezelésben. Néhány példa a gyűjteményben szereplő küldeményekről: hely-keletbélyegző helyett a feladás helye és ideje kézírással, hely-keletbélyegző helyett Magyar Posta feliratú bélyegző dátummal, a szabály szerint pirossal nyomandó „Készpénzzel bérmentesítve" bélyegző feketével, az ajánlott ragjegy többféle szükségmegoldása (teljesen kézzel „rajzolva" és kézírással kitöltve, üres alapragjegyre a feladási hely kézzel írva vagy belebélyegezve stb.). Szükségmegoldásként még saját előállítású bélyegre is van példa: a budakeszi postamester „Szabályellenes" ragjegyre házilag készített bélyegzővel ütötte rá a címletet s az ellenőrzőszám-bélyegzővel hitelesítette. (Összesen négy ilyen „bélyeg" létezéséről tud a szakirodalom, ebből egy belföldi felhasználású a gyűjteményben található.)

A kronologikus elrendezésű anyag jól mutatja az egyes külföldi postaigazgatásokkal – a megszakítás után – a kapcsolatok fokozatos helyreállását. Erre nézve van egy kuriózum a gyűjteményben: Hollandia és Magyarország között csak 1946. július 11-én állt helyre a postaforgalom. Ennek ellenére egy január 19-én feladott levél a május 4-ei holland érkezési bélyegző tanúsága szerint már eljutott a címzetthez, ugyanakkor a május 28-án feladott levél „Vissza! Forgalom szünetel" bélyegzőt kapott és nem lett továbbítva. Leolvasható a gyűjtemény darabjairól a légi közlekedés és légiposta beindulása.

S ha egy kicsit nem filatelista szemmel tekintünk végig az anyagon, szinte lepereg előttünk egy film az akkori ország mindennapjairól. A címzettek közül néhány: Anyakönyvi Hivatal, Menhely, Hadifoglyok és Hozzátartozók Országos Szövetsége, OTI, Országos Zsidó Segítő Bizottság, Magyar Vöröskereszt, Hadkiegészítő Parancsnokság stb. További betekintést engednek a borítékba nem zárt küldemények: a levelezőlapok és a nyomtatványok. Az inflációt az inflációs bérmentesítésen túl látványosan mutatja egy árjegyzék, melyen a kínált termékek ára az új, lényegesen emelt árakkal van felülnyomva. A pénz romlását (és hiányát) mutatja az a levelezőlap, melyet egy íráshoz nem szokott kezű aranykalászos gazda küld a tekintetes *Gépállomásnak* barter üzlet ajánlatával: vadonatúj abroncsos kerekeket cserélne ekére. Hazatért katonatárstól férje sorsa iránt érdeklődik egy aggódó feleség. Ügyvéd fogadásáról biztosítja vizsgálati fogságban levő férjét felesége stb. A csomagszállítók tartalom és súlyrovatai arról tanúskodnak, hogy az éhező országban a vidéki rokonok, ismerősök a keveset is megosztották a minden nélkül tengődő fővárosiakkal s a posta is hozta a kenyeret, tarhonyát, babot...

A Bélyegmúzeum alapgyűjteménye a bélyegeket tartalmazza és az állandó kiállításban azokat mutatja be. A múzeum teljes gyűjteménye ennél sokkal gazdagabb és sokrétűbb, több különgyűjteménnyel rendelkezik. E különgyűjtemények száma szaporodott

ezzel az adománnyal, amely így ahogy van kerek egész. Minthogy azonban a legkülönbözőbb bélyegekkel, bélyegzőkkel, kezelési jelekkel ellátott postai teljesek számtalan szempont szerint rendezhetők, e gyűjtemény darabjai is gyakran szerepelhetnek majd a jövőben legkülönbözőbb témájú időszakos kiállításaink exponátumai között.

Ezúton is szeretném ismételten tolmácsolni Arundel asszonynak, adományáért a múzeumlátogatók és filatelisták nevében is a Bélyegmúzeum köszönetét.

A gyűjtemény néhány darabja

1945. május 17. Távolsági levél, díja 1 P bélyegben leróva. A bekeretezett „Cenzúra Miskolcz" bélyegző az 1920-ban használt „Katonai Cenzúra Miskolcz" bélyegző átalakított példánya. A bekeretezett hirdetőbélyegző szövege „1945 május 7-én 2 óra 41 perckor az európai háború véget ért" a május 9-én ünnepelt esemény előzményére utal, melynek során Dönitz admirális a nyugati hatalmak képviselői előtt, a véglegesnek elfogadottat megelőzően, aláírta a Németország feltétel nélküli kapitulációjáról szóló okmányt.

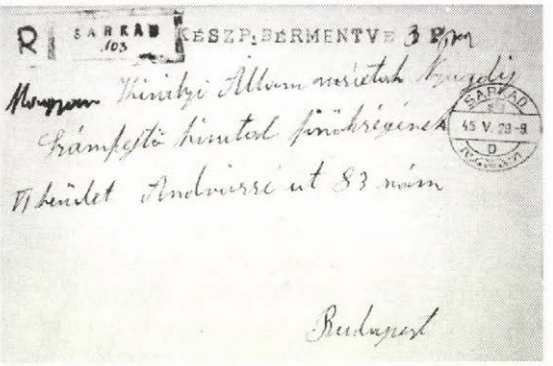

1945. május 29. Ajánlott távolsági levél, a díjszabásnak megfelelő összeg (3 P) készpénzben leróva. A készpénz-bérmentesítés feltüntetésére szolgáló helyileg készített bélyegző csak a különszolgáltatások nélküli összegekkel készült, ezért kézírással kellett javítani. A postatiszt szignója mellett nem szerepel az ellenőrző-szám-bélyegző. Az ajánlási ragjegyet e célra készült gumibélyegző helyettesíti.

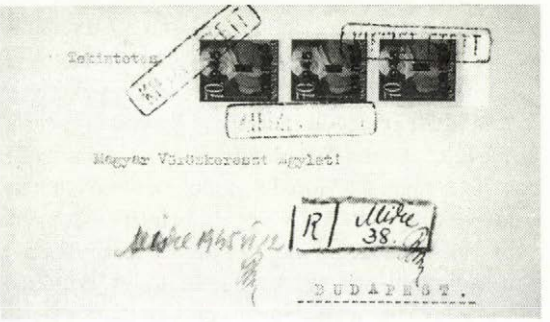

1945. június 12. A bérmentesítési díj (levél + ajánlás = 3 P) bélyegekkel (az 1944-es Nagyasszonyok sor 70 f címletű, 1 P-vel felülnyomott ún. Kisegítőbélyegekkel) leróva. A bélyegek érvénytelenítése hely-keletbélyegző helyett „Kifizettetett" bélyegzővel, a felvétel helye, ideje kézírással, szükség ajánlási „ragjegy".

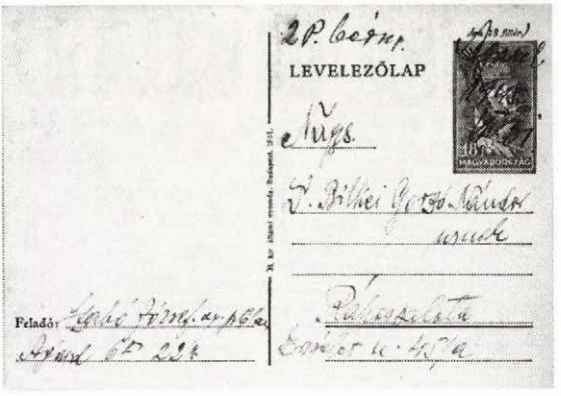

1945. július 31. Távolsági díjjegyes levelezőlap, készpénz-bérmentesítés feltüntetése kézírással. A levelezőlap díja 2 P, de a még (október 31-ig) érvényben levő díjjegy névértékét nem vették figyelembe, tehát 18 f-rel túlbérmentesítve. A helykeletbélyegzőt a díjjegybe kézzel írt felvételi hely és időpont helyettesíti.

1945. december 24. Ajánlott távolsági levelezőlap, készpénz-bérmentesítés a díjszabásnak megfelelő összeggel, kézírással feltüntetve, ellenőrzőszám-bélyegzővel hitelesítve. Nyomtatott ajánlási alapraggjegyen a felvétel helye kézírással. Lejárt tábori postai levelezőlap felhasználása polgári levelezésre.

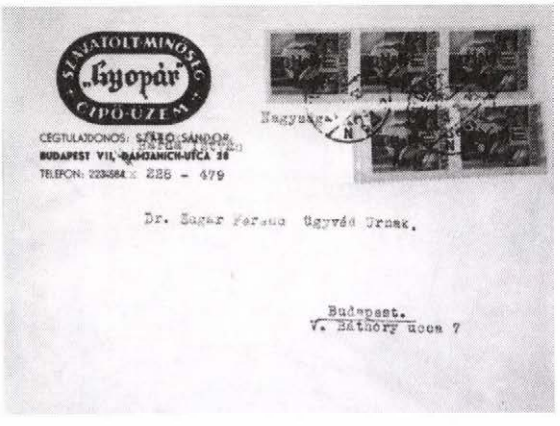

1946. május 10. Látványos példája a megelőző időszakhoz képest történt ötszörös díjemelésnek. A címlet feltüntetése nélküli, a küldeménytípus megnevezését felülnyomás formájában tartalmazó Betűs bélyegek forgalomban maradtak a kibocsátásuk idején érvényes értékben. Ez a helyi levél 5 db „helyi levél" felülnyomású bélyeggel van kellően bérmentesítve.

Az ún. Betűs bélyegek *alkalmazását (ahol a címlet helyett a küldeménytípus megnevezése szerepelt felülnyomat formájában) a díjlerovás megkönnyítése céljából vezették be. Ez az 1946. május 26-ai távolsági levelezőlap jól példázza, hogy az elképzelés teljesen csődöt mondott, sőt önmaga ellenkezőjébe ment át s megnehezítette a kellő értékű bélyeg kiválasztását. Erre a sima (nem ajánlott) levelezőlapra 6 db „Ajánlás" felülnyomású bélyeget kellett ragasztani ahhoz, hogy a díjszabásban előírt 24 millió P bérmentesítési díj le legyen róva. Ehhez a felhasznált bélyegek kibocsátáskori értékét ismerni kellett.*

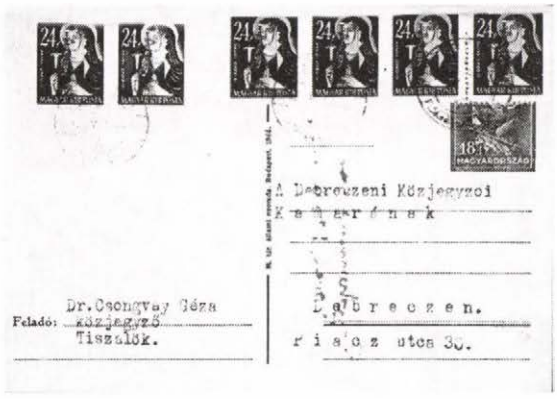

UPU-megállapodás írta elő, hogy a légipostai díjat (svájci) aranyfrankban kell fizetni. Magyarország pénzügyi válsága miatt az ilyen küldemények napi összértékét 200 aranyfrankban maximálták. Az ellenőrizhetőség érdekében légi küldeményeket kizárólag a 72. hivatal vett fel. 1946. május 27. Külföldi légipostai levél, 1 aranyfrank = 6 000 milpengő légipostai díj az 5 gr-os küldeményért + 480 milpengő a külföldi levél viteldíja. A szögletes „Taxe percue" és a kerek „Készpénzzel bérmentesítve" bélyegzők halványan láthatók.

1946. július 1. Helyi levél, az új díjszabás első napja, az érvényes bérmentesítési díj 24 billió P. Az előző díjszabásnak megfelelő 240 milliárd P összértékű bélyegekkel bérmentesítve. A feladás napján a türelmi idő portómentessége vonatkozott a küldeményre, mégis megportózták az új díjszabás szerinti összeg kétszeresével, majd törölték s a portó összegét egyszeri portóra csökkentették (az előző díjszabásváltozásnál ez volt az előírt eljárás), majd ezt is érvénytelenítették tekintettel a jelen díjszabásváltozásnál biztosított 1 nap teljes portómentességre. Végül is e levél portómentesen jutott el a címzetthez.

Kovács Gergelyné

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1996. évi munkaterve

Alapítványi igazgatás és ügyvitel

Az 1994-ben és 1995-ben rendre meghiúsult *Alapító Okirat módosítása* és *a történeti anyagok archiválását szabályozó alapítói rendelkezések kiadása* alapját képezi az igazgatás távlatosabb és korszerűbb rendszere megteremtésének, s egyben a belső szabályzatok célszerű megújításának.

Az alapítványi igazgatás szükségesnek látja a fentiek érdekében is, hogy a múzeumigazgatók készítsenek tanulmányokat a gyűjteményeikben folyó munkák fejlesztéséről és az alkalmazott muzeológia perspektíváiról.

A *Bélyegmúzeumban* életbe kell léptetni a múzeum új működési szabályzatát, amely az 1996. július 1-től bevezetendő számadási és kezelési rendet is magába foglalja.

A *Postamúzeumban* 1996-ban meg kell kezdeni a tízévenként esedékes *revíziós leltározást* (utoljára 1986-ban volt), és erre nézve a gyűjteménykezelő muzeológusoknak 1996. február végéig kétéves ütemtervet kell készíteni.

Gyűjteményi feladatok

A *raktározási gondok* feloldására egyetlen célszerű megoldásnak az Erzsébet Távbeszélő Központ kiköltöztetésével felszabaduló üzemi területek múzeumi hasznosítása tűnik. A hasznosítási terv alapján a felújítási, átalakítási terveket 1996-ban el kell készíteni, hogy a terület elnyerésekor a munkálatok azonnal megkezdhetők legyenek. Mindez az alapítók együttes akaratának kinyilvánítását igényli.

A gondos tervezéshez felül kell vizsgálni a rossz körülmények között tárolt gyűjteményi tárgyakat, s arról a tárgyak méretével, súlyával ellátott tárgylistát kell készíteni. A raktár-tervben kell megoldást találni az alapítványi múzeumok közös installációtárolóhely és a tisztító-restaurátor műhely kialakítására. Gondoskodni kell a havária esetére tárolandó és az anyagok biztonságba helyezéséhez szükséges göngyölegek, ládák elhelyezéséről is.

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány *Dokumentációs Gyűjteményében* (Róna u.) meg kell kezdeni a számítógépes feldolgozást, a technikai feltétel megteremtésével. A feldolgozás során a duplumok és a muzeálisan érdektelennek minősített iratok leltári nyilvántartásba nem kerülhetnek. Meg kell vizsgálni, hogy a Róna utcai gyűjteményben miként lehet elhelyezni a múzeumok hasonló, de különféle helyeken tárolt gyűjteményeit.

A Bélyegmúzeumban a megalakult nyilvántartó csoport megkezdi a gyűjtemények átvételét.

Felül kell vizsgálni a postahivatalokban, távközlési üzemekben és műsorszóró állomásokon őrzött *törzskönyvezett védett emlékeket* és állapotuk szerint – szükség esetén – gondoskodni kell múzeumi beszállításukról.

Meg kell indítani a múzeumok könyvtárából hiányzó, de az OSZK gyűjteményében meglévő szaklapok és folyóiratok, unikális szakkönyvek *másolatainak elkészítését*, amelyek az alapkutatások nélkülözhetetlen forrásai.

Folytatni kell a *szabadtéri gyűjtemények bővítését* (járművek, antennák, távközlési berendezések, szerelvények stb.).

Az előző évek szintjén biztosítani kell a tárgy- és dokumentum-vásárlásokat, beleértve a történeti gobelin sorozat új darabjait.

Restaurálás, rekonstrukció, szemléltető eszközök

A *restaurálásokat* a történeti könyvanyagra, a kiállításokba kerülő tárgyakra és dokumentumokra kell korlátoznunk. A tisztítási és konzerválási munkákat a raktárak zsúfoltsága már nem teszi lehetővé, ezért a gyűjteménykezelő muzeológusok 1996 első negyedében elkészítik a sürgős beavatkozást igénylő tárgyak jegyzékét, amelyek alapján ez a munka megszervezhető.

A *rekonstrukciók* 1996-ban elsősorban az új ópusztaszeri kiállításra, jelesen a Telefonhírmondó hálózatának, stúdiójának és vevőberendezéseinek valamint a többnyelvű tárlatvezetéseket biztosító készülékekre vonatkoznak.

A szemléltető eszközök múzeumaink elsődleges vonzerejét adják. Közöttük is a modern telematikai berendezések. A Brit Távközlési Múzeum (London) elindította Go Global programhoz, amely a távközlési múzeumok diáklátogatóinak foglalkozásokkal összekötött fax-cseréjére épül, a távközlési múzeumok jelentős csoportja (Lisszabon, Oslo, Stockholm, Helsinki, Berlin, Pleumeur Bodou) csatlakozott, a budapesti Telefónia Múzeumunk novemberben. A program keretében 1996-ban fokozatosan mindenhol kiépítik az ISDN-hálózatot. A fax-cserét saját hálózatunkon is kívánatos bevezetni (a Telefónia, Posta-, Rádió- és Televízió-, Delizsánsz múzeumaink között) a szükséges berendezések beszerzésével.

A Bélyegmúzeumban a nyomdatechnikai eszközök gyűjteményében nyomdai szakemberek bevonásával mérik fel a pontos restaurálási feladatokat, amely kiterjed a Filatéliai Világtérképre, a 60 éves kiállítószekrények folyamatos fejújítása mellett.

Kiállítások

Kiemelkedő a millecentenáriumi rendezvények pályázatán 0,5 mFt támogatásban részesült új, *állandó ópusztaszeri kiállításunk* elkészítése 1996. április közepére. A házbelső teljes felújítása (padozatjavítás, festés, mázolás, nyílászárók és vasalások javítása, cseréje) mellett a kiállításba új installációk és szemléltető eszközök kerülnek.

A Postamúzeum – az olasz Marconi kiállításához hasonló – hordozható rácsszerkezetből álló installáció beszerzésével 10 tablóképből álló vándorkiállítást kíván készíteni

„Hírközlésünk a millenniumtól a millecentenáriumig" címmel, amely könnyen szállítható és összeszerelése egyszerű.

Évfordulós időszaki kiállítással szeretnénk megemlékezni az 1996-ban 100 éve született *Tihanyi Kálmánról*, az elektronikus televízió magyar felfedezőjéről azzal az anyaggal, amelyet lánya az USA-ból ad rendelkezésünkre.

A Bélyegmúzeumban *Cziglényi Ádám alkalmazott grafikáinak gyűjteményes kiállítása* és *A honfoglalástól napjainkig – történelmünk a bélyegek tükrében* című időszakos kiállításokat rendezik meg. Ezen kívül elkészítik a Magyar Postaigazgatóság nemzetközi bélyegkiállításainak anyagát, valamint bélyegbemutatókkal gazdagítják a Szent Gábriel Bélyeggyűjtő Egyesület kecskeméti világtalálkozóját, a Magyar Bélyeg- és Postatörténeti Világtalálkozót, a Pannonhalmi apátság ünnepségsorozatát, a MABÉOSZ kiállításait, új anyag bemutatásáról gondoskodnak a Delizsánsz Kiállítóteremben a Soó Rezső gyűjteményből.

Tudományos tevékenység

A *nemzeti történeti kronológia* elkészítése az 1919–1945 közötti esztendőkről. Gyűjteményi katalógus összeállítása a Postamúzeum *térképgyűjteményéről*. 1995. évi alapítványi évkönyv anyagának összeállítása és kiadása. Kiállítási *forgatókönyvek*, kiállításvezetők és filmforgatókönyvek megírása.

A *Bélyegmúzeumban* a *Hózer-különgyűjtemény*, a *külföldi FDC-k és emléklapok gyűjteménye* kerül számítógépes feldolgozásra.

Szakmai kulturális tevékenység és közönségkapcsolatok

Hagyományosan csatlakozunk az alapítók szakmai rendezvényeihez a bélyegkibocsátástól a világnapi rendezvényekig.

A Gervay Mihály nevét felvenni szándékozó Irányi utcai Posta- és Bankforgalmi Szakközépiskola névadási eseményét egy Gervay-emléktábla elhelyezésével szeretnénk ünnepélyesebbé tenni, egykori lakóházán az ugyancsak V. kerületi Havas utcában.

Rendszeressé kívánjuk tenni a diákfoglalkoztatásokat, elsősorban a három budapesti szakiskolánk tanulói körében. A Telefónia Múzeumban a Go Global program, a Rádió- és Televíziómúzeumban a „Diákok a rádiónál", a Bélyegmúzeumban a „Világkörüli utazások a bélyegekkel", a Postamúzeumban a „Menjünk be a millenniumi postára" programok megszervezésével.

A közönségkapcsolatok javítása érdekében fokozottan törekedni kell a múzeumlátogatók igényeinek kielégítésére. Új belépőjegyek, leporellók, kiállításvezetők (színes és többnyelvű) készítendők. Az időszaki kiállítások esetében mindezt házi gyártású füzetekkel kell biztosítani.

A látogatók legnagyobb igénye évtizedek óta a kiállításra jellemző vagy éppen ott kiállított tárgyakhoz, dokumentumokhoz kapcsolódó emlékek, másolatok iránt nyilvánul meg. Mindez erőteljesen jelentkezik az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban lévő múzeumpostánk látogatóinál. Postai ajándéktárgyak és archiváliák vonzanák őket, a

lúdtolltól, az üveg postairóntól a merített levélpapíron és borítékon át a XVII. századi postaút-térképekig. Ahhoz, hogy a Feszty-körkép várható több száz ezer látogatójának várható igényeit mi is ki tudjuk elégíteni, szükségünk lenne színes másolatok gyártására alkalmas másológép beszerzésére, vagy arra, hogy az alapítóknál lévő hasonló berendezéseket használhassuk, múzeumi papír és festék biztosításával.

Mivel a Rádió- és Televíziómúzeum, a debreceni Delizsánsz Kiállítóterem megnyitásával az alapítványi múzeumok és kiállítóhelyek hálózata teljesen kiépült, eljött az ideje az ismeretterjesztést és a reklámot egyaránt szolgáló 20 perces videofilmünk elkészítésének. A magyar, angol, francia és német változatban készítendő film forgatókönyvét a múzeum munkatársai írják, s nemcsak a múzeumok, de az alapítók is használhatják hazai és külföldi kiállításaik színesítésére.

Nemzetközi kapcsolatok

A MUT és az IATM nemzetközi múzeumi szervezetekben viselt tagságunk kötelezvényei (tagdíjak, éves közgyűléseken részvétel) mellett 1996-ban az IATM elnökségi ülése (30 fő) április végén hazánkban lesz. Programjukba a diósdi Rádió- és Televíziómúzeumot, valamint az ópusztaszeri Múzeumposta megtekintését iktatták be. A hagyományoknak megfelelően a látogatás alkalmával szállításukról és ellátásukról, mint vendégfogadóknak gondoskodni kell.

A Francia Távközlési Múzeum (Pleumeur Bodou) szorgalmazza 2–2 fő háromnapos tapasztalatcseréjét a két távközlési múzeumból, amely esetében az utazási költségek a küldő, a háromnapos ellátási költségek a fogadó múzeumot terhelik.

Az IATM 1996. évi közgyűlése a németországi Speyerben lesz szeptember végén. Alapítványunktól kívánatos lenne – olcsóbb gépkocsival történő utazással – 3 fő részvételét biztosítani a közgyűlésen.

Budapest, 1995. november 12.

Postatörténeti kronológia 1901–1918-ig

Összeállította

Kisfaludi Júlia

Budapest, 1996

1901

Január 1. Új rendelet értelmében a nem kincstári posta- és távírdahivataloknak a postautalványok kifizetéséhez szükséges készpénz ellátmányt a kincstári posta- és távírdahivataltól kell beszerezniük.

Január 15. Újra megindul a postautalvány-forgalom Montenegróval.

Január 28. Részletes utasítás jelenik meg az udvari távírdák berendezésére és az udvari táviratok kezelésére.

Január 29. A bel- és külföldre szóló közönséges és ajánlott levelek bérmentesítésére leginkább használatos 10, 25 és 35 filléres levéljegyekből védőlappal ellátott füzetecskéket, úgynevezett *értékjegytömböket* bocsátanak ki.

Február 1. Az állami távírdával működő összes (kincstári és nem kincstári) posta- és távírdahivatalt megbízzák nemzetközi távirati utalványok kezelésével és a náluk feladott, külföldre szóló közönséges és távirati utalványok átszámításával.

Február 8. A posta-, távírda- és távbeszélő-hivatali kiadványok kezelését és számadásvezetését a központi nyomtatványraktár kezelésébe utalják.

Február 12. A polgári peres ügyekben hozott bírói határozatokat tartalmazó ajánlott levelek kézbesítésére új nyomtatványt rendszeresítenek.

Március 1. Új rendelet szabályozza Budapest posta- és távírdahivatalainak szolgálati idejét. A vasárnapi munkakorlátozást kiterjesztik a nemzeti és egyházi ünnepekre.

Március 1. Távirati postautalvány-forgalom indul meg Ausztriával.

Március 13. A magánipar által előállított levelezőlapok bérmentesítésére alkalmas 4 filléres értékjegyeket tartalmazó értékjegytömböt bocsátanak ki.

Március 27. Német-Kelet-Afrikával, 10 000 frank értékmaximumig, értéklevél- és értékdoboz-forgalom indul meg.

Március 28. Kínában levő katonák és tengerészek részére szóló, valamint a tőlük eredő táviratokat összegyűjtve, úgynevezett *collectiv* táviratok alakjában, fél árra mérsékelt díj mellett lehet küldeni.

Április 6. Új kifejezéseket kezdenek használni az időjósló táviratok szövegében, s ezeknek megfelelő új táblák készülnek, az időjárás-jelentés postahivatalban történő kifüggesztésére.

Április 9. Valamennyi kincstári posta- és távírdahivatalt megbízzák utánvételes ajánlott levelek közvetítésével.

Április 16. Új rendelet szabályozza a postai megbízások kezelését, a hivatali főnök (postamester) személyes teendői közé sorolva azt.

Április 22. Utasítás jelenik meg a távbeszélő-üzemnél használatos Leclanché-elemek összeállításáról és jó karban tartásáról.

Május 1. A kézbesíthetetlen küldeményeknek (pénzes- vagy értékleveleknek, értékdobozoknak, közönséges vagy nemzetközi csomagoknak) a feladás helyére való visszaküldésénél, vagy más helyre való utánküldésnél kézbesítési díj nem számolható fel.

Május 1. Közzéteszik a magyar mozgó- és kalauzposták jegyzékét.

Május 26. Norvégia valamennyi postahivatalával távirati postautalvány váltható.

Június 1. Ezentúl a megszállott tartományokban (Bosznia és Hercegovina) feladott pénzeslevelek és csomagok bérmentesítése frankojegyekkel történik.

Június 1. A Törökországban levő cs. és kir. postahivatalokkal ezentúl postai megbízások válthatók.

Június 29. Elrendelik a szám szerinti hívás bevezetését a budapesti távbeszélő hálózatban.

Július 1. Új rendelet szabályozza a vidéki posta-, távírda- és távbeszélő-hivatalok hivatalos óráit; a vasárnapi munkakorlátozást kiterjesztve a nemzeti és egyházi ünnepekre is.

Július 15. Életbe lép a IX. törvénycikk, melynek értelmében Fiumében középfokú közigazgatási hatóságot szerveznek. A kormányzó és kormányzói tanács hatásköre korlátozott mértékben a posta-, távírda- és távbeszélő szervezetére is kiterjed.

Július 30. Közzéteszik a Békés, Hajdú és Máramaros vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Július 30. Rendelet jelenik meg a *postai ügynökség* rendszerének felállításáról a részükre kiadott utasítással.

Augusztus 25. A Bulgáriával váltott nemzetközi postai csomagok súlymaximumát 3-ról 5 kg-ra emelik föl.

Szeptember 1. Az amerikai záros zsákok használatát kiterjesztik a magyar–osztrák pénzrovatolási összeköttetésekre is.

Szeptember 1. Kivonják a forgalomból az 1881. január 1-re keltezett 5 forintos és az 1884. január 1-re keltezett 50 forintos államjegyeket.

Szeptember 2. Az osztrák–magyar bank kivonja a forgalomból az 1880. május 1-re keltezett, osztrák értékű 10 forintos bankjegyeket s új, 1900. március 31-re keltezett 10 koronás bankjegyek kibocsátását kezdi meg.

Szeptember 1. Utalványforgalom indul meg az idegen tengereken lévő cs. és kir. hadihajókkal.

Szeptember 12. Megindul az értéklevél-forgalom Máltával. Az értéknyilvánítás maximuma 3000 frank (2880 korona), expressz kézbesítés nem kérhető.

Szeptember 13. Közzéteszik a Heves vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Október 1. Új rendelet szabályozza a bel- és külföldre szóló postautalványoknak külön bevételi naplóban történő elszámolását. Ezentúl csak a szorosan vett belföldi (Magyar- és Horvát-Szlavónország) forgalomban váltott postautalványokat szabad rózsaszín űrlapon kiállítani.

Október 10. Értéklevél- és értékdoboz-forgalom indul meg a Marokkóban lévő német postahivatalokkal.

Október 15. Rendelet szabályozza az expressz-díjak, a postai megbízások és utánvételes ajánlott levelek beszedési díjainak a postaszemélyzet közötti felosztását.

November 1. A távbeszélő-állomás fölmondásának határidejét háromról egy hónapra szállítják le.

December 1. Orsován közhasználatú városi távbeszélő-hálózat létesül.

December 1. A helyközi távbeszélő-forgalomban résztvevő távbeszélő-hivatalokat fölmentik azon kötelezettség alól, hogy a belföldi helyközi beszélgetések napi zárlatát szolgálati távirat alakjában naponta jelentse Budapestnek.

December 4. Új rendelet szabályozza a rendkívüli szolgálat elrendelését és díjazását.

December 7. A helyközi távbeszélő-áramkörök jobb kihasználása érdekében elrendelik a helyközi beszélgetéseknek sorozatonként való lebonyolítását.

December 9. Egységesítik a postamesteri szerződést posta-, távírda- és távbeszélő-hivatalok számára.

December 10. Krassó-Szörény vármegye új-moldovai járásában közhasználatú törvényhatósági távbeszélő-hálózat létesül, melybe mint központokat bekapcsolják a berzászkai és szerbpozsezsenai postahivatalokat, az ó-moldovai és új-moldovai posta-, távírdahivatalokat, valamint a drenkovai és szikeviczai távirat-közvetítő posta- és távbeszélő-hivatalokat.

December 21. A körmendi törvényhatósági távbeszélőközpontot bevonják az alsó-ausztriai helyközi távbeszélő forgalomba.

December 22. A postai levelezőlapok díjának fölemelésére való tekintettel új, 5 filléres értékjegyeket tartalmazó értékjegytömbök kiadását rendelik el.

December 30. A brassói 1. sz. posta- és távírdahivatlban berendezett nyilvános távbeszélő-állomást bevonják a belföldi helyközi távbeszélő-forgalomba.

December 31. Közzéteszik a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok új helyesírási rendjét.

Megnyílt postahivatalok: Abis, Alsó-Venicze, Atkár, Ászár, Badin, Bagamér, Bakony-Magyar-Szent-Király, Balogfalu pu., Bánfalva, Budapest 7., Budapest 17., Budapest 77., Buza, Csegőd pu. Debreczen 5., Dombiratos, Fehérvár, Fekete-Bátor pu., Fibis, Gógán, Gyergyó-Újfalu, Gyulaj, Helpa, Igazfalva-Rakitta pu., Izbiste, Karika, Katona, Kárásztelek, Keglevichháza, Kétfél, Kis-Léta, Kovácsi, Kővár-Hosszúfalu pu., Kraljevec na Sutli, Kukló, Kübekháza, Lele, Lok pu., Magyarád, Margitfalva, Monos-Petri, Murány, Nagy-Nyires pu., Nagy-Szekeres, Nógrád-Kövesd pu., Noškovci pu., Novi-Banovci, Oroszvég, Palotás, Plosicz, Remete, Röszke pu., Sárd, Sellenberk pu., Sövényfalva pu., Szamos-Udvarhely pu., Tancs, Tiszaújfalu pu., Torontál Erzsébetlak, Újbars, Újpest 4., Újvidék 2., Venter, Versecz 2., Vilova-Gardinovcze pu., Zágor, Zsély.

Megnyílt távírdahivatalok: Adony-Szabolcs, Ajnácskő, Alsó-Galla, Alsó-Polyánka, Békéscsaba 2., Bihar-Diószeg, Budapest 81., Demecser, Dolha, Dorog, Dunakeszi,

Fadd, Hanusfalu, Ilosva, Ivánka, Kisucza-Újhely, Komjáth, Kralován, Lakócsa, Lele, Lepoglava, Lepsény, Nagy-Szeben 2., Nagy-Vázsony, Nemsova, Nyerges-Újfalu, Nyitra-Szerdahely, Pánczélcseh, Pilis-Csaba, Polena, Pozsony 4., Priglevicza-Szent Iván, Sáromberke, Sóvár, Szákul, Szlanicza, Tahitótfalu, Tokod, Tovarnik, Újpest 4., Újvidék 2., Vámos-György, Zboró.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Aga, Bakovár, Bárcza, Beél, Belényes, Berettyó-Újfalu, Bihar-Diószeg, Cséffa, Cséhtelek, Derecske, Dévény, Dobrest, Edelény, Élesd, Ér-Mihályfalva, Érsekújvár, Fibis, Gavosdia, Gerebencz, Gizellafalva, Hegyeshalom, Hódmezővásárhely 2., Homoród-fürdő, Jassenova, Jászó, Kiszető, Magyar-Cséke, Margitta, Maros-Szlatina, Matheócz, Mező-Keresztes, Mező-Telegd 1., Miskolcz 1., Monos-Petri, Murány, Nagy-Köveres, Nagy-Szalonta, Nagy-Topolovecz, Nagy-Várad 1., Niczkyfalva, Ökrös, Pomáz, Ráczkeve, Rum, Sajó-Szent-Péter, Szalárd, Szapáry-Liget, Szatmárhegy, Szákul, Székelyhíd, Székely-Keresztúr, Szinérszeg, Szintye, Taucz, Tenke, Tököl, Ulma, Vaskoh, Végvár, Versecz 2., Virágvölgy, Vörösvár, Zaguzsén, Zaránd, Zsidóvár.

Megszűnt postahivatalok: Bezenye, Csesznek, Dubravica, Farkasfalva pu., Gerse, Hollód, Kis-Koszmály, Kőpatak, Mikló-Lázur, Szklabonya, Újvidék-Csene.

Kitüntetések: *Bajusz János* nyugalmazott posta- és távírdafőtisznek az arany érdemkereszt adományozása (május 30.).

Szakirodalom:

Postai Tarifák és Postaüzleti Szabályzat.

A magyar korona országai távírdahálózatának részletes térképe.

A magyar korona országainak területén fennálló távírda- és távbeszélő-hivatalok névsora.

Magyarországi postajáratok.

1902

Január 1. Érvénybe lép az elrontott értékcikkek, frankojegyek és beváltott postatakaréklapok felterjesztését, felülvizsgálását és megsemmisítését szabályozó rendelet.

Január 4. A távírdakezelési okmányok megőrzésére szabott határidőt 12 hónapban állapítják meg.

Január 11. Minisztertanácsi határozat alapján a levelezőlapok árát a belföldi forgalomban 5 (válaszos levelezőlapok 10) fillérben, a postautalvány-űrlapok árát a bel- és nemzetközi forgalomban egyaránt 2 fillérben állapítják meg, s ennek megfelelően új levelezőlapokat és utalványűrlapokat bocsátanak ki.

Január 17. A postai megbízás foganatosításáról kiállított „Elintézés"-t, és a beszedett összegről szóló postautalványt nemcsak felmutatni kell a megbízás feladójának, hanem kézbesíteni is.

Február 1. Az állami táviratok feladására jogosított hatóságok és hivatalok előfizető állomásairól a nem előfizetőkkel váltott állami beszélgetések díjai készpénzbiztosíték

nélkül, általában hitelezhetők, tekintet nélkül arra, hogy e beszélgetéseket a helyközi, a környékbeli, vagy a törvényhatósági forgalomban váltották-e.

Február 1. Az utólagos elszámolás mellett hitelre feladott magántáviratok díjainak fedezetéül leteendő készpénzbiztosíték minimumát 100 koronáról 50 koronára csökkentik.

Február 6. *Nemzetközi csomagforgalom* indulhat meg az Amerikai Egyesült Államokkal és Filippi szigetekkel Olaszországon át, 5 kg súlyhatárig.

Február 17. *Nemzetközi csomagforgalom* indulhat meg Mozambique portugál gyarmattal 5 kg súlyhatárig.

Március 1. *Az utánvételes ajánlott* levélpostai küldeményeket a belföldi és Ausztriával való forgalomban nem egyenként, hanem *sommásan kezelve* kell továbbítani. Felvételkor nem kell többé „B"-vel jelölni.

Március 1. Új utasítás lép érvénybe a kincstári posta- és távírdahiratalok pénztári kezelésére és számadás tételére.

Április 1. Megindul az *utalványfogalom* a Marokkóban lévő francia postahivatalokkal.

Április 27. Átadják a forgalomnak a varasdi városi közhasználatú távbeszélő-hálózatot, melyet egyúttal a belföldi helyközi forgalomba is bekapcsolnak.

Április 30. Megszüntetik az Országos Posta- és Távírdapénztárt.

Május 1-től teendőinek ellátását a Budapesti Posta- és Távírdaigazgatósági Pénztár veszi át.

Május 1. Az ajánlott levelek sommás kezelését kiterjesztik a Németországgal való forgalomra.

Május 1. Kivonják a forgalomból a 4 filléres levelezőlapokat.

Május 1. Olaszországgal kötött egyezmény értelmében bevezetik a nemzetközi csomagokat terhelő utánvételekről szóló közvetlen leszámolást.

Május 12. Közönséges csomagok forgalma indul meg Triesten át az osztrák Lloyd közvetítésével Rangoonba (Brit-India) és Ciprus szigetére, 50 kg súlyhatárig.

Május 15. Rendelet egyszerűsíti a szállítólevelek kezelését és elrendeli a Budapestre szóló szállítólevelek külön kötegelését.

Május 22. A Franciaországgal és Algériával való forgalomban levélpostai küldemények expressz kézbesítése kérhető.

Június 4. Elrendelik az egyesített zárlatok (külön pénz- és csomagzárlat valamint levélzárlat helyett) alkalmazását az osztrák postahivatalok felé.

Június 8. A községek állami és községi hivatalos ügyekben, továbbá az ipartestületek hivatalos ügyekben pénzügyi bélyegmentes hivatalos postai szállítóleveleket használhatnak. Az egyházi hivatalok ugyanezt nem tehetik meg.

Június 10. Új rendelet szabályozza a posta- és távírdaigazgatósági pénztárakhoz benyújtandó pénzbeszolgáltatások határidejét és módját.

Július 1. A Montenegróban feladott postai küldeményeket olyan frankojegyekkel bérmentesítik, melyeken a frankojegy értéke koronaértékben van megadva.

Július 1. Életbe lép a rendelet, mely szerint a közhasznú távbeszélő-hálózatba belépő új

előfizetők nem az állomás üzembe helyezésének napjától, hanem a bekapcsolást követő naptól kötelesek az előfizetői díjat fizetni.

Július 4. Pénzügyminiszteri rendelet nyomán elrendelik, hogy a selejtnyomtatványok közül a kötvényeket, szelvényeket, pénztári jegyeket, pénzügyi bélyegeket, a posta- és távírdafrankójegyeket tűz által kell megsemmisíteni, a többit átlukasztással kell érvényteleníteni.

Július 15. Kínában létesített német postahivatalokkal nemzetközi postautalványok válthatók 1000 korona értékhatárig.

Július 18. A Központi Posta- és Távírdaszámvevőség 5., 7., 8., 9., 10., és 11. osztályából felállítják a *Postautalványok Központi Leszámoló Hivatala Budapesten* elnevezésű hivatalt, mely a Posta- és Távírdavezérigazgatóság közvetlen vezetése alatt áll és feladata a postautalvány számadások központi összesítése.

Július 29. Rendelet szabályozza a táviratszalagok használatba vételét, kezelését, a betelt szalagok őrzését, valamint a felhasználásukról vezetett kimutatások elkészítését.

Augusztus 1. A vasár- és ünnepnapokon eddig is nyitvatartó vidéki posta-, távírda- és távbeszélő-hivatalok hivatalos óráit vasár- és ünnepnapokon délelőtt egységesen 8 és 11 óra között állapítják meg.

Augusztus 7. A posta- és távírdaaltiszteknek és szolgáknak a szolgálati ruházaton felül évi húsz korona lábbeli átalányt engedélyeznek.

Augusztus 15. A Krassó-Szörény vármegyei Karánsebesen városi távbeszélő-hálózat létesül.

Augusztus 21. A Szerém vármegyei Vinkovcen városi távbeszélő-hálózat létesül.

Szeptember 1. Olaszország és Szerbia között 500 frankig terjedhető utánvétellel terhelt nemzetközi csomagok válthatók. A két ország közötti forgalomban a magyar kicserélő postahivatalok is részt vesznek.

Szeptember 23. A gyakorló orvosoknak megengedik, hogy emberi testből származó váladékot és anyagot (kivéve, ha heveny fertőző betegtől származik) vizsgálat céljából postára adjanak.

Szeptember 25. A posta- és távírdaigazgatóságok és a kincstári posta- és távírdahivatalok a távírdagépasztalokat, távbeszélő-fülkéket és telepállványokat ezentúl a leltár B, *Távírda és távbeszélő-készülékek* csoportjában tartoznak nyilvántartani.

Október 1. A *Kaiser Karl VI* nevű cs. és kir. hadihajót Kelet-Ázsiába rendelve utalványok fölvételére és kifizetésére fölhatalmazzák.

Október 1. Értéklevél- és értékdoboz-forgalom indul meg Törökországgal.

Október 1. Besztercebányán városi távbeszélő-hálózat kezdi meg működését.

Október 10. A távbeszélő-előfizetők és távbeszélő-állomások nyilvántartásának egyszerűsítésére és egységesítésére elrendelik az *Alapkönyv* című nyomtatvány használatát.

November 1. A cs. és kir. *Zenta, Frundsberg és Nautilus* nevű hadihajókat utalványok fölvételére és kifizetésére fölhatalmazzák.

November 3. Magántáviratok, utólagos leszámolás mellett, a nem kincstári posta- és távírdahivataloknál is feladhatók.

November 15. Breznóbányán és Nagy-Szalatnán berendezik a törvényhatósági távbeszélő-hálózat központjait.

November 21. Losoncon városi távbeszélő-hálózat létesül, melyet egyúttal a belföldi helyközi távbeszélő-forgalomba is bevonnak.

November 25. Nagyszombaton városi távbeszélő-hálózat kezdi meg működését, melyet a belföldi helyközi forgalomba is bevontak.

November 30. Zólyom-Breznón berendezik a Zólyom vármegyében létesített törvényhatósági távbeszélő-hálózat központját.

December 15. A mozgó- és kalauzposták az általuk osztrák hivatalokhoz sommásan rovatolt csomagokat indító jegyzék (consignatio) nélkül küldhetik.

December 30. A koronaértékű papírpénzek 100-100 darabonkénti szükséges kötegeléséhez nyomtatott pénzjegyszalagokat rendszeresítenek.

Megnyílt postahivatalok: Abda, Alsó-Galla, Báj, Budjanovci pu., Budapest 41., Budapest 78., Csobánka, Dimburg, Gagy-Bátor, Gálosfa pu., Gicz-Hathalom, Gradište, Gyalár, Gyimes-Közép-Lok pu., Hatvan 2., Homoród 1., Jobbágyi, Katalinhuta pu., Kálnó pu., Kevi-Szőllős, Kiliti, Kis-Székely, Kokava, Majszin, Ménes, Német-Poruba, Nikinci pu., Pálmonostora, Radatoviči, Rákos, Sárvár-cukorgyár, Szeklencze, Sztakcsin, Szvinna, Tartolcz, Temes-Strázsa, Új-Antalvölgy, Verestorony 2., Zsigmondfalva.

Megnyílt postaügynökségek: Aba-Lehota, Almakerék, Alsó-Kékedfürdő, Apar, Aszaló, Bagos, Bártfa-fürdő, Borsfatelep, Bölön, Brulya, Csillaghegy, Desze, Dráskovecz, Dráva-Tamási, Ecser, Egerbakta, Egres, Elecske, Erzsébet-Szanatórium Budapest, Esztény, Farmos, Felső-Muzsla, Felső-Nána, Felső-Stubnya, Garam-Szent-György, Gulács, Hilyó, Hirip, Homoród-Szent-Pál, Ispánmező, Józsefháza, Kalász, Kartal, Kér (Abaúj-Torna), Kézdi-Mártonfalva, Kis-Berezna pu., Kis-Selyk, Kokasd, Krajna, Kuptoria, Kükemező, Legenye, Lipova, Magyar-Egregy, Magyar-Hertelend, Mekényes, Mező-Madaras, Mérk, Nagy-Abony, Nagyfalu, Nagy-Turicza, Nagy-Veszverés, Oláhbrettye, Oroszhegy, Ozsdola, Parasznya, Pereg, Poroskó, Reketó, Riomfalva, Sepse, Somodor-Aszaló pu., Surd, Szakmár, Szent-Erzsébet, Szent-István, Szerb-Keresztúr, Szete, Szokolovácz, Teplicska, Tófej, Új-Bög pu., Vaján, Vásáros-Dombó, Vizi-Szent-György, Zaláta, Zsadány.

Megnyílt távírdahivatalok: Balaton-Berény, Bács-Bresztovácz, Berzevicze, Bodrog-Keresztur, Bonczhida, Budapest 41., Budapest 78., Erdő-Bénye, Felső-Segesd, Fiume 2., Gajdobra, Görcsöny, Hercegovac, Hidas-Németi, Iharos-Berény, Kassa 4., Kis-Korpád, Lábod, Marija-Bistrica, Márkusfalva, Nagy-Lomnicz, Nagyida, Nógrád-Vadkert, Novigrád, Palics, Pisarovina, Rudolfsgnad, Savanyúkút, Selce, Sepsi-Kőröspatak, Somogy-Szobb, Sopron 2., Sziszek 2., Takta-Harkány, Tasnád-Szántó, Teregova, Upor, Új-Kécske, Versecz 2.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Alsó-Tátrafüred, Antalfalva, Árpád, Berek-Böszörmény, Berzászka, Bihar-Félegyháza, Bihar-Püspöki, Birkis, Bizovac, Budapest 3., Budapest 53., Budapest 75., Budapest, 95., Crikvenica, Csáktornya, Cseklész, Darvas, Deés,

Drág-Cséke, Érsemjén, Fugyi-Vásárhely, Gáva, Hatvan 2., Herkulesfürdő, Idvor, Jarkovácz, Jám, Komló, Koska, Körös-Tarján, Kötegyán, Lajosfalva, Less, Mándok, Mező-Méhes, Mező-Szengyel, Mező-Záh, Nagymaros, Našic, Nógrád-Verőcze, Oppova, Oravicza, Ozora, Ó-Lubló, Pocsaj, Podolin, Pozsony 3., Pöstyén, Rákos-Keresztúr 2., Sarkad, Segesvár, Szászrégen, Szempcz, Szent-Lőrincz, Szepes-Ófalu, Szerb-Pozsezsena, Szered, Tahi-Tótfalu, Tátra-Lomnicz, Teregova, Tiszalök, Tomássevácz, Toplicza, Torontál-Sziget, Torontál-Vásárhely, Ugra, Vácz, Várhely, Vihnye-Peszerény, Visegrád, Zrepaja, Zsáka.

Megszűnt postahivatalok: Aba-Lehota, Desze, Egres, Esztény, Hirip, Kükemező, Ispánmező, Kézdi-Mártonfalva, Magyar-Hertelend pu., Petrijanec, Petromány, Sima, Trencsén-Vöröskő.

Kinevezések: *Sipos Kálmánt* kinevezik a Soproni Posta- és Távírdaigazgatóság igazgatójává (október 3.).

Kitüntetések: *Beszedits Vilmos* sárközújlaki postamesternek sok évi hű szolgálata elismeréséül az arany érdemkereszt adományozása (június 19.).

Szakirodalom:

Postai Tarifák és Postaüzleti Szabályzat IV. része.

Tudnivalók az állami közhasználatú távbeszélő használatára c. segédkönyv IV. kiadása.

Klebersberg Géza posta- és távírdasegédtitkár: *Postai tarifák.*

Havlin Vilmos posta- és távírdasegédellenőr: *Posta és Távírda Kézi Tarifa.* Belföldi *Távolságmutató* új kiadása.

Távírda Tarifák új kiadása.

Postai Tarifák és Postaüzleti Szabályzat III. része.

A Magyar Korona országainak posta- és távírdatérképe új kiadás (8 lapból).

Pál Imre szerk.: *Magyar Posta- és Távíróévkönyv.*

A Magyar Korona országai távbeszélő-hálózatának részletes térképe.

Távírda Tarifák új, táblázat alakú kiadása.

1903

Január 1. A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. hitelezi az általa szállított távírdai küldemények viteldíját, a fekbérmentességet 14 napban határozza meg.

Január 1. A postamesterek az esetleges betöréses lopásból eredő károk ellen biztosíthatják magukat az *Első Magyar Általános Biztosító-társaságnál,* a *Cs. kir. Szabad Triesti Általános Biztosító Társulatnál,* vagy a *Fonciére Pesti Biztosító Intézetnél.*

Január 1. Életbe lép a közigazgatási hatóságoktól magánszemélyekhez intézett hivatalos levelek kezeléséről és kézbesítéséről szóló új rendelet, melynek nyomán bevezetik a *Feladókönyv* használatát.

Január 1. Megszűntetik a Postautalvány-felszólamlási Hivatalt, teendőit a Posta-utalványok Központi Leszámoló Hivatala végzi.

Január 1. Utasítás jelenik meg az Országos Posta- és Távírdagazdászati Hivataltól megrendelendő és megrendelhető tárgyak és fogyasztási anyagok listájáról, megrendelésük módjáról.

Január 1. Segesváron városi távbeszélő-hálózat létesül, melyet egyúttal a belföldi helyközi és az erdélyi törvényhatósági távbeszélő-forgalomba is bevonnak.

Január 2. Az osztrák–magyar bank új 1000 koronás bankjegyet bocsát ki.

Január 15. Japánnal való forgalomban Olaszországon és Egyiptomon át értéklevelek és értékdobozok válthatók, 10 000 frank értékmaximumig. Expressz-kézbesítés is kérhető, s a visszavétel vagy címváltoztatás is meg van engedve.

Január 16. A távirati postautalványokhoz kiállított fedezeti lapokat a posta- és távírdahivataloknak többé nem ajánlva, hanem borítékban, közönséges levélként kell továbbítani.

Január 20. Változások történnek a Távírdaüzleti Szabályzatban, a távírdával és távbeszélővel nem bíró helyekre szóló táviratok elfogadásával és kezelésével kapcsolatban.

Január 20. Rendelet követeli meg a nemzetközi távírószolgálati szabályzat szigorú alkalmazását a belföldi távíróforgalomban.

Február 1. Életbe lépnek azok a változások, melyeket a Magyarország és Montenegro postaigazgatásai közötti pótegyezményben a kölcsönös postaforgalomra megfogalmaztak.

Február 5. Désen városi távbeszélő-hálózat kezdi meg működését, melyet egyúttal a belföldi helyközi távbeszélő-forgalomba is bevonnak.

Február 11. Nemzetközi közönséges postautalványok válthatók 500 korona illetve 500 frank értékhatárig a nyugat-afrikai partokon lévő francia gyarmatokkal (Kongó, Dahomey, Elefántcsontpart, Felső-Senegal, Francia-Guinea, Senegal) a francia postaigazgatás közvetítésével.

Február 21. Rendelet jelenik meg a posta- és távírdaszámvevőségi tisztviselők szakvizsgájáról.

Március 1. A megszállott tartományok postája részt vesz a nemzetközi postai csomagforgalomban.

Március 1. Nagyobb forgalmú hivatalok utalvány-kifizetési számadásaikat tíznaponként kötelesek beküldeni a Postautalványok Központi Leszámoló Hivatalához.

Március 1. Érsekújváron városi távbeszélő-hálózatot adnak át, melyet egyúttal a belföldi és alsó-ausztriai helyközi távbeszélő-forgalomba is bevonnak.

Március 21. Utánvétel bevezetése a Dániával való levélpostai forgalomban.

Április 1. A február 15-én Czernowitzban kötött új postaegyezmény értelmében számos változás lép életbe a Romániával való postaforgalomban.

Április 1. A Luxemburggal és Norvégiával való forgalomban bevezetik a közönséges és nemzetközi csomagokat terhelő utánvételekről folyó közvetlen leszámolást.

Április 1. A *Habsburg, Wien, Budapest* nevű cs. és kir. hadihajókkal utalványok válthatók.

Április 6. A belföldön feladott s belföldre szóló utánvételes ajánlott leveleket a címzett-

nek való első bemutatás után, ha ki nem váltotta, a feladási helyre azonnal vissza kell küldeni.

Április 15. A postamesterek elleni fegyelmi vizsgálat elrendelésére és lefolytatására ugyanazon rendelkezések érvényesek, melyek az állami posta- és távírdatisztviselők fegyelmi ügyeit szabályozzák.

Április 22. Szőlővesszők, szőlőoltványok és használt szőlőkarók Magyarország területére sem a megszállott tartományokból, sem Ausztriából, sem egyéb külföldi országból be nem hozhatók.

Május 1. Az újságírók által este 9 óra és reggel 6 óra között, a belföldi távolsági (helyközi, környékbeli és törvényhatósági) forgalomban egymás közt váltott éjjeli beszélgetések 50%-os díjkedvezményt élveznek.

Június 19. Minden városban, hol kincstári posta- és távírdahivatal látja el a távirat-kézbesítő szolgálatot, *helybe szóló* táviratokat is fel lehet adni.

Július 1. A közönséges és nemzetközi csomagokat terhelő utánvételekről Svédországgal is közvetlenül számol le a magyar posta.

Július 1. Budapest és Schwadorf között közvetlen távbeszélő-forgalom lép életbe.

Július 6. Nagy-Britanniával és Írországgal való forgalomban az értéknyilvánítással ellátott nemzetközi csomagok tértivevénnyel adhatók fel.

Július 28. Katonai vizsgálati fogságba helyezett egyének által feladott postaküldeményeket és táviratokat a katonai bíróságok lefoglalhatnak. Az ilyen küldeményekről a hivatalok csak posta- és távírdaigazgatásukon keresztül szolgáltathatnak adatokat.

Augusztus 1. Portugál gyarmatokkal (Zöldfoki-szigetek, Guinea, St-Thoma, Principe, Angola, Mozambiqe, Portugál India) közönséges postautalványok válthatók.

Augusztus 1. A belföldi és az Ausztriával való forgalomban a távirati postautalványok címváltoztatása is megengedett.

Augusztus 12. A Bosznia–Hercegovinával való forgalomban a távirati postautalványok címváltoztatása megengedett.

Augusztus 22. Új táviratlapok jelennek meg víznyomású jelvénnyel: a postakürt, a villám és a magyar korona kombinációja. A még készletben lévő táviratlapokat lebetűzéssel érvényteleníteni kell.

Augusztus 27. A távbeszélőt kezelő hivatali közegek esetenként bíróság előtt tanúként kihallgathatók a távbeszélőn esetleg hallott beszélgetésekről.

Szeptember 10. Értéklevelek válthatók Mauritius-, Seychelles-szigetek, Sierra-Leone, Grenada, St-Lucia és St-Vincent brit gyarmatokkal.

Szeptember 16. Ausztráliai brit birtokokkal (Salamon-, Tonga-, Banks-, Ellice-, Gilbert- és St-Cruz-szigetek, Új-Hebridák) való forgalomban ajánlott levelek válthatók és tértivevény is kérhető.

Október 1. Életbe lép a posta- és távírda-növendékrendszer. 14–16 éves, legalább a középiskola IV. osztályát elvégzett fiatalokat vizsga után kincstári vagy postamesteri hivatalhoz gyakorlati képzésre osztanak be. Legalább két év gyakorlati szolgálat után az igazgatóság székhelyén vizsgát tesznek.

Október 5. A kincstári posta- és távírdahivatalokat felmentik a szállítólevelek egyenlegben való nyilvántartása alól.

Október 19. A magyar és magyar–horvát nyelvű portómentes válaszos levelezőlapok további kiadása megszűnik. A megmaradt készlet darabjait kettéválasztva, annak mindkét felét mint egyszerű levelezőlapot fel lehet használni.

Október 30. A levélpostai küldemények burkolatára (boríték, címszalag), levelezőlapok címoldalára megjelölések, ábrák és hirdetések rányomhatók. Magánipar által előállított zárt levelezőlapok elfogadhatók.

November 1. Posta- és távírdahivatalok kötelesek az összes levélpostai küldemény után esedékes portóösszeget portójegyekkel leróni és ily alapon beszedni.

November 1. A megszállott tartományokkal való forgalomban leszállítják az 5 kg súlyig terjedő csomagok súlydíját, valamint a postautalványok díját.

December 1. Postaszolgálatot rendeznek be a Pekingben levő cs. kir. követséghez kirendelt cs. és kir. katonai őrkülönítménynél.

December 10. Brit-Honduras amerikai és Ciprus ázsiai brit gyarmattal értéklevél-forgalom indul meg 3000 frank értékhatárig.

Megnyílt postahivatalok: Almamellék pu., Bácsalmási szőlők pu., Budapest 18., Budapest 80., Csantavér 2., Czégény, Demsus, Érsekújvár 2., Francziavágás, Harasztos, Ipoly-Berzencze pu., Kernyesd, Méhkerék pu., Nagy-Sármás, Rozália, Szeged 2., Tátraszéplak, Temes-Újlak, Tetétlen pu., Újfalu, Visóvölgy.

Megnyílt postaügynökségek: Albár, Alsó-Kalocsa, Alsó-Szent-Mihályfalva, Áporka, Balaton-Henye, Balatonmagyaród, Benedek, Bucsa, Csalár, Doboka, Domahida, Dóczyfürésze, Duka, Dunaszentbenedek, Ebes pu., Érkeserű, Felnémet, Gálospetri, Hencse, Herincse, Józseffalva, Kalota-Szent-Király, Kéttornyúlak, Kiczléd, Kis-Kürtös, Kovácshida, Kovácspatak (V.1.–IX.30.), Kökös, Mesterszállás, Mocsolád, Moson-Szent-Péter, Nagy-Ecsed, Nagy-Gécz, Nyerő, Nyulas, Ostfiasszonyfa pu., Palota-Újfalu, Pecze-Szent-Márton, Pénzeskút, Primišlje, Putka-Helmecz, Püspöklak, Rad, Rád, Réten, Réty, Révfülöp (V.15.–X.15.), Richvald, Román-Stamora, Sárfő, Sári, Sinfalva, Szakasz, Szebény, Szőkefalva, Tajó, Tohaj, Vámos, Wekerlefalva.

Megnyílt távírdahivatalok: Ács, Budapest 80., Deszpot-Szent-Iván, Dugaresa, Érsekújvár 2., Fehérvárcsurgó, Gombos, Hetes, Keczel, Kolozsvár 3., Kolozsvár 4., Koros, Lajosmizse, Lenti, Matheócz, Miskolcz 4., Nagybélicz, Nagy-Magyar, Nova-Kapela-Batrina, Pacsa, Plavnicza, Pusztamező, Radnagora, Rasinja, Sarmaság, Sándorháza, Sebes-Kellemes, Solt-Vadkert, Szászvár, Szeged 2., Sztavna, Tápió-Szent-Márton, Téglás, Új-Soóvé, Várgede, Veliki-Zdenci, Zala-Szent-Iván, Zsámbok.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Abádszalók, Álmosd, Bazin, Báziás, Béga-Szent-György, Belényes-Újlak, Besztercze, Bihar, Bors, Borszék, Bótos, Brod (Száva mellett), Budapest 2., Budapest 5., Budapest, 6., Budapest 7., Budapest 8., Budapest 9., Budapest 23., Budapest 55., Budapest 56., Budapest 80., Budapest 100., Budapest 102., Budurásza, Csökmő, Dárda, Déda, Dombiratos, Drivenik, Dunaadony, Dunaharaszti, Dunapentele, Eperjes, Erneszthéza, Écska, Fegyvernek 1., Felek, Felsőszeli, Fülek,

Galántha, Gyapjú, Győrtelek, Hortobágyfalva, Illye, Jászapáti, Jászberény, Jászkisér, Jászladány, Kabold, Kamenica, Kápolnásnyék, Kenderes, Kereszténysziget, Kernyesd, Kisújszállás, Klek, Kocsord, Komad, Koronahegyfürdő, Kunhegyes, Kunszentmárton, Lázárföld, Lakompak, Lele, Libetbánya, Malaczka, Máramarossziget 1., Máramarossziget 2., Maros-Vécs, Mező-Bánd, Mező-Csáth, Mető-Peterd, Mezőtúr, Morva-Szent-János, Nagy-Apold, Nagydisznód, Nagy-Lévárd, Nagy-Torák, Német-Elemér, Novi, Nyárád-Szereda, Orlát, Ozd, Perlasz, Pécs 6., Péczel, Pojána, Pusztakalán, Puszta-Poó, Putnok, Rakasdia, Ratosnya, Rácz-Almás, Rákóczyfalva, Resinár, Rózsahegy, Rudolfsgnad, Salgó-Tarján, Sarkad-Keresztúr, Siklós, Spárcza, Susak, Szajol, Szakál, Szászcsár, Szászkabánya, Szászorbó, Szeged 2., Szelindek, Szelistye, Szentjobb, Szerdahely, Szerencs, Székesfehérvár 2., Szombatság, Talmács, Tata-Tóváros, Tiszabő, Tiszabura, Tiszaföldvár, Tiszaroff, Titel, Toplecz, Torontál-Erzsébetlak, Torony, Tót-Aradácz, Törökszentmiklós, Turkeve, Újegyháza, Újfalu, Újpest 1., Újszász, Venter, Vízakna.

Megszűnt postahivatalok: Balatonmagyaród, Doboka, Gelej, Kiczléd, Középfalva, Nagy-Bakónak, Nagy-Nyulas, Pozsony-Csákány, Réty, Selmecz-Steffultó, Tajó, Zsarolyán.

Szakirodalom:

Klebersberg Géza: *Postai Tarifák.*

Pál Imre: *Posta- és Távíró Évkönyv.*

1904

Január 1. Ibolya színben 12 filléres frankojegy forgalomba hozatalát rendelik el.

Január 1. Életbe lép az élő hasznos vadak, valamint a hasznos szárnyas vadak tojásainak külföldre való szállítását szabályozó rendelet.

Január 1. A postakezelésből kikerült okmányok és egyéb nyomtatványok megőrzési idejét a nem kincstári posta- és távírdahivataloknál 10 évről 5 évre csökkentik.

Január 1. Új rendelet jelenik meg, mely a távirat-statisztikai adatgyűjtést szabályozza.

Január 16. Újfajta *Tértivevény* jelenik meg a közigazgatási hatóságoktól eredő levelek számára, s megengedik a tértivevényes levélborítékok használatát.

Január 31. Az 1904. évi I. törvénycikk rendelkezik az állami alkalmazottaknak (közöttük a postánál, távírdánál és távbeszélőnél alkalmazott kezelőnőknek, altiszteknek és szolgáknak) engedélyezendő pótlékokról.

Március 2. Közzéteszik az állami alkalmazottaknak engedélyezendő pótlékokról szóló, 1904. évi I. törvénycikket.

Március 5. A magánfelek által utólagos leszámolás mellett feladott táviratok, valamint a távbeszélő-előfizetők részére távbeszélőn közvetített táviratok után, továbbá a helyközi, környékbeli és törvényhatósági távbeszélőn hitelre lebonyolított magánbeszélgetések után hitelezett díjakat ezentúl havonta kell a posta-, távírda- és távbeszélőhivataloknak beszedni és elszámolni.

Március 12. Közzéteszik Bács-Bodrog vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok neveinek megváltozott helyesírási rendjét.

Március 12. Utánvétel bevezetése a Japánnal való ajánlott levélpostai küldemények forgalmában.

Április 1. A mozgó- és kalauzpostákat táviratfeladással és közvetítéssel bízzák meg – a magyar korona országainak területén belül – az utazó közönség részére.

Április 1. Jelentős változások állnak be a külfölddel való postautalvány- és utánvételszolgálatban. Postautalványokat koronaérték helyett a rendeltetési ország pénznemében kell kiállítani, befizetésük azonban koronában-fillérben, könyvelésük koronaértékben történik.

Április 15. Megindul a postautalvány-forgalom Oroszországgal.

Április 29. Megindul a postautalvány-forgalom Bolíviával.

Május 1. A Budapesti Gabonatőzsde árzárlatait hivatalból az összes posta- és távírdahivatallal táviratilag közölni kell és ott közszemlére ki kell függeszteni.

Július 1. Érvénybe lépnek az 1903. évi londoni nemzetközi távírdaértekezlet határozatai a nemzetközi távírdaszabályzatban: új hivatali szolgálati jelek, új magántávirat-fajták, új távirat-kezelési rövidítések, új szószámítási módszer, új jel a munka végének jelzésére, különleges táviratok, hírlaptáviratok bevezetése a nemzetközi forgalomba.

Július 1. A környékbeli távbeszélő-forgalomban lebonyolítandó beszélgetések elsőbbséget élveznek a helyi beszélgetésekkel szemben.

Július 1. Megszüntetik a *Budapesti Távbeszélő-hálózat Műszaki Vezetőségét*. A helybeli távbeszélő-hálózat kezelési szolgálatát a Budapesti Posta- és Távírdaigazgatóság látja el. A budapesti távbeszélő-hálózat műszaki szolgálatát *Posta- és Távírda Műszaki Hivatal* néven egyesítik a központi távíróhivatal műszaki szolgálatával, és ehhez a hivatalhoz osztják be a Kísérleti Állomást és az év során létesítendő Javítóműhelyt.

Július 12. Rendelet jelenik meg a postamesterek szolgálatába lépő postai alkalmazottak (faluzó levélhordó, postakocsis, postaküldönc, kézbesítő, hivatali kisegítő) fogadalomtételéről, amiről jegyzőkönyvet kell kiállítani és a hivatal irattárában őrizni.

Július 31. Kivonják a forgalomból az osztrák–magyar bank által 1880. május 1-én kibocsátott ausztriai értékű 100 forintos bankjegyeket.

Augusztus 1. Azokban a viszonylatokban, melyekben az ajánlott levelek sommás kezelése be van rendezve, az után- vagy visszaküldött ajánlott leveleket ezentúl sommásan kell kezelni.

Augusztus 1. Megkezdődik az utánvételes csomagforgalom Bulgáriával, 500 korona értékig.

Augusztus 5. Szabályzat jelenik meg a *Budapesti Távíró- és Távbeszélő-szolgálat Felügyelő Bizottsága* számára.

Augusztus 27. Új rendelet szabályozza a cs. és kir. közös hadsereg parancsnokságai, hatóságai, csapatai és intézetei által a magyarországi polgári hatóságokkal és magánfelekkel folytatott hivatalos levelezését.

Augusztus 31. Érték nélküli, vagy 500 frankig terjedő értéknyilvánítással ellátott nem-

zetközi csomagforgalom indul meg Perzsiával 5 kg súlyhatárig, az orosz posta közvetítésével, szárazföldi úton is.

Szeptember 1. A portóval vagy vámdíjakkal megterhelt frankocédulák kezelését és az ezeket terhelő összegek elszámolását új rendelet a Budapest 70. sz. postahivatalra bízza és szabályozza.

Szeptember 30. Kivonják a forgalomból az 1880. május 1-én kibocsátott ausztriai értékű 1000 forintos bankjegyeket.

Szeptember 30. Közzéteszik Ung vármegye községeinek, posta- és távírdahivatalainak új helyesírási módját.

Október 1. A kereskedelemügyi m. kir. minisztérium alá tartozó hivatalok és intézetek távbeszélő előfizetési díjait ezentúl nem havonta, hanem csak minden év végén egy összegben utólag kell befizetni.

Október 1. A külföldi sorsjegyek, ígérvények, sorsjáték-nyomtatványok, játéktervek, felhívások, hirdetmények, húzási jegyzékek a postai szállításból ki vannak tiltva. Kezelésüket új rendelet szabályozza.

Október 1. A járási pénzkezelési szabályzat megváltozásának következtében a főszolgabírókhoz postautalványon érkező összegeket átvétel helyett a m. kir. postatakarékpénztárhoz utalják át, s erre előre elkészített bélyegzőt használnak. A posta- és távírdahivataloknak ezeket Budapestre kell irányítaniuk, mintha eredetileg is oda lettek volna címezve.

Október 1. Az ajánlott levelek és csomagok sommás kezelését kiterjesztik a magyar posta- és távírdahivatalok (mozgóposták) által Bosznia–Hercegovinával fenntartott rovatolási összeköttetésekre is.

Október 6. Utánvételes, 500 koronáig terjedő összeggel terhelt nemzetközi csomagforgalom indul meg Chilével.

Október 18. Változások állnak be a nemzetközi postai csomagok (colis postaux) forgalmában. A rendelethez mellékelt táblázat közli a részletes, megváltozott adatokat.

November 1. A hírlapjegyek és posta-távírdai díjjegyek vízjele megváltozik úgy, hogy az ismétlődő, kisalakú magyar koronákból álló vízjel minden egyes levéljegyen az egész korona rajza, vagy ennek legalábbis jelentékenyebb rész látható lesz.

November 23. A szállítólevelek szelvényén elrendelik a hely- és keletbélyegző-lenyomat használatát.

December 1. A megszállott tartományok postahivatalai az elégtelenül bérmentesített, vagy bérmentesítetlen levélpostai küldemények után esedékes portóösszegeket portójegyek alapján szedik be és számolják el.

December 1. Megindul a közvetlen utalványforgalom Kanadával 500 korona illetve 100 dollár értékhatárig.

December 2. A posta-, távírda- és távbeszélő berendezési statisztikai adatokat ezentúl a forgalmi adatoktól elkülönítve, külön-külön nyomtatványon kell gyűjteni és vezetni.

Megnyílt postahivatalok: Abod, Aranyág, Bácsa, Becske pu., Békésföldvár, Blinja, Borsa-Válaszút pu., Budapest 19., Budapest 65., Budapest 84., Csikeria pu., Dunavarsány

pu., Görcsön, Hardicsa, Karjad, Katonatelep, Kis-Berezna pu., Kövecses puszta, Krusedol, Lajosfalva, Magyarbodza-Krásznatelep, Medgyes, Mošćenica pu., Nagyilva, Nagy-Nyulas, Palotaújfalu, Predeal-telep, Révfülöp, Ribény pu., Szerb-Keresztúr, Vaskapu pu., Visóoroszi-botgyár, Vonyarcz-Vashegy pu.

Megnyílt postaügynökségek: Alsó-Détrehem, Alsó-Korompa, Alsó-Siménfalva, Balatonvilágos, Beresztelke, Botpalád, Csákány, Csürülye, Egeg, Feketekút, Felsőrusbach, Félixfürdő, Gátér pu., Gencs, Géberjén, Gégény, Görgénysóakna, Görgő, Grk, Herczeghalom pu., Illésháza, Keresd, Kis-Bajcs, Kis-Ida, Kislévárd, Kismaros, Körtekapu, Küküllőszéplak, Mezőgyán, Moha, Mörul, Nagyszarva, Nagy-Bakónak, Nádas, Német, Németcsenes, Nyír-Vasvári, Orgovány, Őrszentmiklós, Petneháza, Pilisszentlászló, Selmeczsteffultó, Sima, Szigetcsép, Szolnok 1., Szolnok 2., Szovátafürdő, Tamási, Tömörkény, Tördemicz, Új-Péteri pu., Vas-Megyer, Vámfalu, Vidernik, Vitka, Vojka, Zelene.

Megnyílt távírdahivatalok: Brassó 2., Bátyú, Bossácz, Budapest 14., Budapest 18., Budapest 19., Budapest 40., Budapest 65., Budapest 84., Csík-Szent-Domokos, Csonopla, Desinic, Feketehegyfürdő, Kispest, Kunmadaras, Magyar-Bánhegyes, Mosócz, Moson-Szent-János, Nagy-Sármás, Nádasladány, Olaszi-Liszka, Orahovica, Pacsér, Taraczköz, Tata-Tóváros, Tápiógyörgye, Temesvár 5., Turzovka, Üllő, Vulkán.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Ada, Alsószentgyörgy, Apátfalva-Borsod, Aranyág, Aurelháza, Bagamér, Baksa, Baróth, Bánffy-Hunyad, Bethlen, Billéd, Bobda, Bogáros, Borosznó-fürdő, Brátka, Budapest 15., Cernik, Csatád, Csépa, Czizér, Csorba pu., Czibakháza, Cziffer, Dalbosecz, Dalj, Delinyest, Demsus, Dédes, Dévaványa, Dobricza, Dognácska, Dombovár, Duna-Szerdahely, Egres, Emőd, Ér-Szent-Király, Felső-Dernő, Felsőszentgyörgy, Fényes-Litke, Fiume 3., Fiume 4., Furlog, Galgócz, Geszt, Görcsön, Gyanta, Gyertyámos, Hajdúbagos, Henczida, Heves, Hidalmás, Hidaskürt, Iláncsa, Ilosva-Szilágy, Jablanicza, Jákóhalma, Jánoshida, Jászárokszállás, Jászdózsa, Jásztelek, Kakova, Katalinfalva, Kál, Kárásztelek, Kevi-Szőllős, Kémer, Kécsa, Királykegye, Királytelek, Kis-Jécsa, Kis-Marja, Kis-Ősz, Kolári, Kölnik, Krassova, Kraszna, Kunmadaras, Lovrin, Magyar-Csaholy, Mártonfalva, Mezőkövesd, Mező-Örményes, Micske, Mocs, Modor 1., Modor-Harmoniatelep, Mohács, Nagykáta, Nagy-Bárót, Nagy-Jécsa, Nagy-Léta, Nagy-Lors, Nagy-Paczal, Nagy-Sármás, Nándorhegy, Nemsova, Nova-Gradiska, Nyék (Borsod), Nyitra 2., Okány, Olasztelek, Ördögkút, Papfalva, Parajd, Peér, Pétervárad, Pészak, Pétervására, Piliscsaba, Prigor, Pusztamonostor, Raffna, Rakamaz, Remete, Rév, Rézbánya, Román-Bogsán, Román-Petre, Ruszkabánya, Sasvár, Sándorháza, Sárafalva, Senj, Somorja, Sopron-Szent-Márton, Stajerlak, Stubica, Számos, Szekszárd, Szelevény, Szentimre, Szent-Iványi-Csorbató, Szent-Péter, Széplak, Szilágy-Cseh, Szilágy-Fő-Keresztúr, Szilágysomlyó, Szilvás, Szliácsfürdő, Szováta, Tamásfalva, Tasnád, Tasnád-Szántó, Tátraszéplak, Teke, Tiszaderzs, Tiszafüred, Tiszainoka, Tiszakürt, Tiszapüspöki, Tiszasas, Tiszasüly, Tiszaug, Tiszavárkony, Tótvárad 1., Trencsén, Új-Fehértó, Újvár, Váncsod, Vermes, Vezseny, Vég-Szent-Mihály, Zám, Závod, Zilah, Zsibó, Zsidovin, Zsolna.

Megszűnt postahivatalok: Alsó-Korompa, Kis-Bajcs, Kovászi, Predeal pu.

Megszűnt postaügynökségek: Kis-Berezne pu., Palotaújfalu, Peczeszentmárton, Révfülöp, Szerb-Keresztúr.

Kitüntetés: *Hager Vilmos* posta- és távírdatanácsosi címmel felruházott posta- és távírdafőfelügyelőnek sok évi szolgálata elismeréséül a Ferencz József-rend lovagkeresztjének adományozása (szeptember 1.).

Szakirodalom:

Bel- és külföldi hírlapok és folyóiratok árjegyzéke.

Székely István segesvári posta- és távírdafelügyelő: *Tárgymutató a P. és T. R. T. 1898–1903. évfolyamaihoz.*

1905

Január 1. Új rendelet szabályozza a posta, távírda és távbeszélő cím költségvetésének és számadásainak rovatbeosztását, új nyomtatványokon történő kezelési kimutatásait.

Január 1. Életbe lép az a rendelet, mely szerint a külföldi forgalomban váltandó hírlaptáviratok kedvezményes díjszabást élveznek.

Január 1. A *Magyar Távirati Iroda* és a *Budapesti Tudósító* hírlapvállalatok tudósítói hitelre adhatnak föl belföldi és külföldi (európai) hírlapok számára hírlaptáviratokat.

Január 1. Új rendelet szabályozza a postamesterek évi összegekben megállapított fenntartási költségeinek, illetményeinek utalványozását. Bizonyos díjak megszűnnek, de felszámíthatók a fiókbérek, az értesítési díjak és a postai megbízások beszedési díja.

Január 1. A távbeszélő-forgalomban részt vevő összes posta- és távírdahivatal a statisztikai adatok gyűjtésére a *Statisztika a távbeszélő-berendezésekről és távbeszélő-forgalomról* című 745. szám alatti új nyomtatványt kell használja.

Január 15. Közzéteszik a Bereg vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Január 29. Új rendelet módosítja a levélpostai küldemények statisztikai adatgyűjtését és a kicserélő levélpostai statisztika összeállítását, melyekre ezentúl új nyomtatványokat kell használni.

Január 30. Megindul az értéklevél-forgalom Barbados és Bermuda szigetek brit gyarmatokkal, 3000 frank értékhatárig.

Február 1. Új rendelet szabályozza az utánvételes ajánlott levelek és postai megbízások beszedési díjainak elszámolását a kincstári hivataloknál.

Február 25. Az osztrák–magyar bank megkezdi 10 koronás új, 1904. január 2-re keltezett bankjegyek kibocsátását, s egyúttal az 1900. március 31-re keltezett bankjegyeket kivonja a forgalomból.

Március 7. Közzéteszik a Zemplén vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének megváltozott helyesírási rendjét.

Március 14. Rendelet jelenik meg arról, hogy a magánfelek által a közhasználatú távbeszélő igénybevételére vonatkozó ügyekben a posta- és távírdaigazgatósághoz vagy hivatalokhoz intézett írásbeli beadványok bélyegmentesek.

Április 1. Márciusban megjelent rendelet szerint új felhívási módot kell az állami és vasúti távírdaállomásoknak az egymás közötti és nemzetközi forgalomban alkalmazni: Először adni kell a felhívandó s utána, jól elkülönítve a felhívó távírda hívójelét.

Április 1. Életbe lép a *távirati utalványfogalom* a németalföldi Kelet-Indiával, 500 korona értékhatárig.

Április 7. Rendelet jelenik meg, mely a postamesterek és hivatalvezetők számára irányadó elveket fektet le a postaküldemények biztonsága érdekében a hivatali helyiségre, a küldöncökre, a pályaudvari postaládákra vonatkozóan.

Május 1. Új rendelet szabályozza a cs. és kir. közös hadsereg és a m. kir. honvédség parancsnokságai, hatóságai, intézetei, s az ezekhez tartozó egyének címére érkező postautalványok kézbesítését, valamint kifizetését az állandó állomáshelyen és menetelés közben.

Május 1. Megindul az értéklevél- és értékdoboz-forgalom a németalföldi Kelet-Indiával 9600 korona értékhatárig.

Május 17. Elrendelik a magyarországi összes csendőrségi távbeszélő-állomás után járó évi előfizetési és kapcsolási díjaknak és vonalfenntartási átalányoknak a belügyi tárca terhére évenként, utólagosan egy összegben, könyvi átvezetés útján való elszámolását.

Június 1. Nem kell szállítólevelet kiállítani a posta-, távírda- és távbeszélő-szolgálat ügykörébe tartozó hatóságok és hivatalok egymás közti forgalmában váltott közönséges (értéknyilvánítás nélküli) hivatalos csomagokról.

Június 8. A városi távbeszélő-hálózatokban magánosoknál berendezett nyilvános állomások bérleti határidejét 3 évről 1 évre szállítják le. A díjkötelezettség lejártával a nyilvános állomás bérlőjének jogában áll állomása nyilvános jellegének megszüntetését illetve azt kérni, hogy az állomás ezentúl rendes állomásként maradhasson üzemben.

Június 24. A nem kincstári kezelés alatt levő hivatalok személyzete a távbeszélő-kezelésre vonatkozó vizsgát ezentúl nemcsak a posta- és távírdaigazgatóságon, hanem abban a hivatalban is leteheti, ahol alkalmazásban áll.

Július 2. Közzéteszik az Abaúj-Torna vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Július 14. Postamesternők férjhezmenetelük előtt legalább 6 héttel kötelesek a felettes posta- és távírdaigazgatósághoz szándékukat bejelenteni, s a leendő férj erkölcsi bizonyítványát, valamint vagyoni állapotára és kereseti forrásaira vonatkozó hatósági igazolványt felterjeszteni.

Július 15. Új rendelet szabályozza az időszaki távbeszélő-állomások használati feltételeit. Az előfizetői díjkötelezettség városi hálózatokban 2 év, környékbeli és törvényhatósági hálózatokban 3 év. A havi részleteket legalább hat hónapon át kell fizetni.

Július 17. Megindul a közönséges postautalvány-forgalom Mexikóval, a német posta közvetítésével, 200 korona összeghatárig.

Augusztus 7. A törvényhatósági távbeszélő-forgalomban lebonyolítandó beszélgetések elsőbbséget élveznek a helyi beszélgetésekkel szemben.

Augusztus 26. Közzéteszik a Zólyom vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási módját.

Szeptember 13. Életbe lép az a rendelet, mely megengedi, hogy a polgári és katonai hatóságok csomagokat 400 korona értéknyilvánításig, pénzesleveleket, pénzescsomagokat és postautalványokat 1000 korona értékig feladóvevény helyett feladójegyzékre adhassanak fel.

Szeptember 22. Rendelet jelenik meg, mely szerint a katonai egészségügyi intézetekben ápoltak hozzátartozóinak értesítésére külön, kizárólag a jelzett célra szolgáló, zárt levelezőlapokat fognak készíteni, melyek portómentességet élveznek.

Október 1. Megindul a közvetlen postautalvány-forgalom a Jóreménység-fok brit gyarmattal, 960 korona értékhatárig.

Október 2. Az Amerikai Egyesült Államokba, Nagy-Britanniába, Írországba, a brit gyarmatokra és Oroszországba szóló postautalványokat ezentúl sárgaszínű (nemzetközi) űrlapon, a címzett nevére kell kiállítani, s borítékban, közönséges hivatalos levélként a postautalványok központi leszámoló-hivatalához Budapestre küldeni.

Október 3. Közzéteszik a Sáros vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási módját.

November 1. Új rendelet szabályozza a községek részére postán érkező pénz- és értékküldemények (utánvételes ajánlott levél, postai megbízás, pénzeslevél, pénzescsomag, postautalvány, postatakarékpénztári utalvány, utánvétellel terhelt csomagok) kézbesítésének rendjét.

November 1. A Németországgal való forgalomban ettől kezdve a feladó utólag is kérheti, hogy az általa feladott csomagot a címzettnek vámdíj beszedése nélkül kézbesítsék, s a vámdíjat tőle, a feladótól szedjék be.

November 1. Kedvezményes díjú hírlaptáviratok válthatók Romániával.

November 10. Közzéteszik az Udvarhely vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

November 20. Megindul a forgalom a Budapest–Belgrád és Zimony–Belgrád közötti nemzetközi távbeszélő-vezetéken.

November 22. Közzéteszik a Csík- és Háromszék vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

December 14. Megindul a forgalom a Budapest–Bukarest közötti nemzetközi távbeszélő-vezetéken.

Megnyílt postahivatalok: Balatonvilágos, Bánya, Boldur pu., Budapest 50., Félixfürdő, Gernyeszeg, Gradina, Gyékényes 2., Jósza, Kér, Magyarkapronca, Nagykágya, Nagyvárad 5., Palona, Sofronya, Szováta-fürdő (VI. 16.–IX. 15.), Szudrics, Tömörd, Trencsén, Trips, Válaszút.

Megnyílt postaügynökségek: Beregdéda, Bezdéd, Czéczke, Dány, Diósd, Domaháza, Domásnia, Füzes, Gerse, Hajdú-Bagos, Hlebine, Hódos, Hosszúfalu, Izaszacsal, Jankovci pu., Józova, Kakucs, Kalácsa, Kašt, Kiscsákó, Kisház-Földház pu., Klabertelep, Levelek, Máriavölgy, Mehala-Rónácz, Mezőméhes, Nagymóriczhida, Nagy-Tótfalu,

Nándorvölgy, Németfalva, Németi pu., Nyircsászári, Oláhapáti, Őr, Páhi, Piricse, Serke, Soljani, Söpte, Stubica gornya, Szinobánya-vasgyár, Sződemeter, Tarján puszta, Táp, Telgárt, Tompa, Tőke-Terebes, Újszentiván, Witzenried.

Megnyílt távírdahivatalok: Bajna, Baksa (Zala), Bácskeresztúr, Bácsújlak, Bosut, Cséffa, Csorvás, Dombrád, Fiume 4., Fiume 5., Gyékényes, Gyimes-Közép-Lok, Gyorok, Jablonka, Kolozs, Komorska-Moravice, Kondoros, Kunágota, Nagyszénás, Oszada, Rimabánya, Sunja, Sükösd, Tarpa, Tereska, Újdombovár.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Aknaszlatina, Alattyán, Apahida, Aszód, Balatonvilágos, Balla, Balassa-Gyarmat, Barcs 1., Barcs 2., Besenyszög, Belovár, Bollesó, Bonczhida, Csacza, Cseszte, Csikszereda, Czegléd 1., Diósad, Ecséd, Egeres, Fenyőháza, Füzesabony, Gács, Gnézda, Göd, Guta-Komárom, Gyergyó-Szent-Miklós, Hadad, Hosszú-Pályi, Ivanec, Jászfényszarú, Jászszentandrás, Károlyváros (Karlovac), Kolozs, Kolozs-Borsa, Korytnicza, Kostajnica, Kőtelek, Kővágó-Örs, Kőrös (Krizevci), Krompach, Kunszentmiklós, Lajta-Újfalu, Lekencze, Lepoglava, Ligetfalu, Liptó-Szent-Miklós, Liptó-Tepla, Liptó-Újvár, Lucki-fürdő, Ludbreg, Magyar-Egregy, Magyar-Fráta, Magyar-Gorbó, Magyar-Nádas, Magyaróvár, Magyarszovát, Magyar-Újfalu, Moson, Nagybocskó, Nagykőrös, Nagykörű, Nagy-Sajó, Nagy-Szécsény, Nagy-Tapolcsány, Nagy-Zorlencz, Nyárló, Oszada, Pettend, Perbenyik, Pisarovina, Požega, Révfülöp, Sarmaság, Sarvaš (Szarvas), Sáránd, Sátoraljaújhely, Sellye, Sepsiszentgyörgy, Szamos-Udvarhely, Szeretfalva, Szilágy-Szent-Király, Szob, Sveti-Juraj (kod Senja), Tornalja, Trencsén-Tepla, Ungvár, Varaždinske-Teplice, Vág-Újhely, Vinica, Zajzon, Zólyom-Radvány, Zsámbok.

Megszűnt postahivatalok: Borsa-Válaszút pu., Diósd, Felső-Lapos, Filkeháza, Hajdú-Bagos pu., Hladovka, Kardó, Maros-Szlatina, Német-Poruba, Ölyvös, Tótvárad 2., Zákány 2.

Megszűnt postaügynökségek: Balatonvilágos, Szováta-fürdő.

Megszűnt távírdahivatal: Zákány 2.

Kinevezések: *Meixner Kálmánt* posta- és távírda-számtanácsossá nevezik ki és megbízzák a zágrábi posta- és távírdaigazgatósági Számvevőség vezetésével (július 7.).

Kitüntetések: *Vezerle Gyula és Demény Károly* posta- és távírdaigazgatóknak sokévi szolgálatuk elismeréséül a III. osztályú vaskorona-rend; *Józsa Lajos* posta- és távírdafőfelügyelőnek szolgálata elismeréséül a Ferencz József-rend lovagkeresztjének adományozása (október 22.).

Szakirodalom:

Salamon István posta- és távírófőtiszt: *Telefonkönyv* az állami közhasználatú távbeszélő-berendezésekről.

Mikola Árpád tokaji posta- és távírdatiszt: *A postakezelés könyve.*

Vucskits László soproni posta- és távírdasegédtitkár: *Vezérfonál a Postai Tudnivalók Elsajátítására.*

1906

Január 1. A magyar–osztrák helyközi távbeszélő-forgalomban a budapesti központ közvetítésével részt vevő távbeszélő-hivatalokat fölmentik azon kötelezettség alól, hogy az alsó-ausztriai távbeszélő-hivatalokkal lebonyolított beszélgetéseikről napi zárlatot, szolgálati távirat alakjában naponként bejelentsék.

Január 5. A távbeszélőn közvetített táviratok után járó kezelési pótdíjat Budapesten 20 fillérről 10 fillérre csökkentik.

Január 8. Rendelet jelenik meg arról, hogy a postamesterek járandóságait ezentúl megadóztatják.

Február 23. A Meidinger-elemeknél eddig használt horganyelektródok helyett olyan elektródok használatát rendelik el, melyeknél a sarkszorító felerősítésére a vörösréz-sarkhuzal helyett a horgany-hengerrel egy darabból készült nyúlvány szolgál.

Március 1. A belföldi forgalomban tudományos és egyéb társaságok, egyesületek a tagok számára feladott szaklapokhoz egyesületi tagdíj befizetésére szolgáló postautalvány-űrlapot vagy postatakarékpénztári befizetési lapot díjmentesen mellékelhetnek.

Március 20. A sajtótermékek ellenőrizhetősége céljából belügyminiszteri rendelet jelenik meg arról, hogy hírlapot legkésőbb a vonat indulása előtt egy órával postára kell adni, és közvetlenül a mozgópostára nem lehet feladni.

Március 20. Az igazságügy- és belügyminiszterrel egyetértésben új rendelet intézkedik a postaküldemények és táviratok lefoglalásáról valamint az azokról történő adatszolgáltatásról.

Március 20. Közzéteszik a Gömör és Kishont vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Március 22. Megjelenik az igazságügy- és pénzügyminiszter közös rendelete, mely szerint a szabadság- vagy hivatalvesztésre elítélt állami alkalmazottak nyugdíjban nem részesülhetnek.

Április 1. Új posta- és távírda-értéknyomtatványok (postautalvány-űrlap, távirat-feladási lap, postai megbízás, frankocédula, árubevallás) vízjegyes papíron kerülnek kiadásra. A régiek június végéig, később kiterjesztve október 1-ig felhasználhatók.

Április 13. Közzéteszik a Nógrád vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Április 22. Rendelet jelenik meg a postai szavatosság szabályozására a levélgyűjtő-szekrényben talált, vagy olyan ajánlott küldeményért, melynek feladóvényét a feladó elvesztette.

Május 1. A Budapest 4. sz., és a Budapest 6. sz. posta- és távírdahivataloknál a belföldre, Ausztriába, Bosznia–Hercegovinába és Németországba szóló ajánlott küldemények felvételére kísérletképpen egy-egy önműködő (automata) gépszekrényt állítanak fel.

Május 1. A Németalfölddel való forgalomban bevezetik, hogy a feladó utólag is kérheti az általa feladott csomag vám-bérmentesítését.

Május 3. Közzéteszik a Szepes vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 9. Közzéteszik a Sopron vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 11. Közzéteszik a Borsod vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 15. A Svédországgal való forgalomban a feladó utólag is kérheti az általa feladott csomag vám-bérmentesítését.

Május 25. Új rendelet jelenik meg a postaküldemények és táviratok lefoglalásáról és azokról való adatszolgáltatásról. Az ez évi március 20-ai rendelet ezzel hatályát veszíti.

Május 25. Rendelet módosítja a fővárosi kézbesítési szolgálatot vasár- és ünnepnapokon.

Június 1. Romániába, Bulgáriába és Törökországba szóló csomagküldemények felvételét és kezelését új rendelet szabályozza, bevezetik a *leadó ragjegyek* használatát.

Június 6. Az *Országos Gyermekvédő Liga* engedélyt kap arra, hogy három évi időtartamban jótékonysági bélyegjegyeket bocsásson ki és árusítson, s hogy azokat belföldi forgalomban postaküldeményekre fölragasszák. Értéke az illető küldemény díjába nem számítható be.

Július 1. Az ajánlott küldemények, pénzeslevelek és csomagok feladóvényeit és felvevőkönyveit – új rendszer szerint – kék átnyomással (indigó) együttesen, egyszeri beírással kell kiállítani.

Július 16. A Budapest 4. sz., 5. sz., és 6. sz. posta- és távírdahivatalok a náluk feladott belföldre szóló postautalványok (utánvételi utalványok és fedezeti lapok) kiállítására bélyegzőgépeket kezdenek használni.

Augusztus 1. A Budapest 4., 5., 6. sz. posta- és távírdahivatalok az új bélyegzőgépeket a náluk feladott, külföldre szóló postautalványok kezelésére is használni kezdik.

Augusztus 1. Megengedik, hogy a távbeszélő-előfizetők állomásaira vonatkozó adatok (név, foglalkozás, cím, kapcsolási szám) egynél többször szerepelhessenek a távbeszélő-névsorban – az előfizető kérésére és külön díj ellenében.

Augusztus 1. Újabb távbeszélő-központok és nyilvános állomások bevonásával kiterjesztik a magyar és osztrák helyközi távbeszélő-forgalmat.

Augusztus 23. Rendelet lép életbe arról, hogy a postahivatalok kötelesek az ajánlott és utánvételes levelek, megbízások, csomagok, pénzeslevelek, utalványok, egyéb könyvelt küldemények kézbesítése előtt a címzettől a személyazonosság igazolását követelni.

Szeptember 22. Minisztériumi rendelet szabályozza az állami alkalmazottak részére szóló pótlékok engedélyezését.

Október 1. Mind a kincstári, mind a nem kincstári hivatalokban a felvett postautalványokat külön e célra szolgáló feltűnő számozással – utalványszám-betűzővel – kell megjelölni.

Október 1. A magyar–osztrák csereforgalomban Budapest közreműködése nélkül váltott

távbeszélő-beszélgetéseket az érintett központok egymás közt közvetlenül számolják el.

Október 15. A belföldi forgalomban a ki nem váltott postai megbízásokról a feladó *visszajelentést* kérhet. Díja 25 fillér, mit a feladó a visszajelentés kézbesítésekor portóként köteles megfizetni.

Október 16. Közzéteszik a Trencsén és Bars vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Október 26. Katonai hatóságok és hivatalok által postára adott portómentes iratcsomagok súlyhatárát 50 kg-ra emelik.

November 22. A budapesti hivatalokra május 25-én megállapított vasárnapi és ünnepnapi korlátozott postakézbesítési rendet kiterjesztik a vidéki kincstári posta- és távírdahivatalokra is.

December 6. A posta-, távírda- és távbeszélőnél alkalmazott tiszti személyzet, a kezelőnők, postamesterek és kiadók részére engedélyezik nyári időszakban, posztózubbony helyett, a (festetlen vitorlavászonból vagy csalánszövetből, előírt szabás szerint készült, megfelelő jelvényekkel ellátott) vászonzubbonyok viselését.

December 8. Az I. osztályú nem kincstári posta- és távírdahivatalok számára engedélyezik az utalványnaplók eredeti és másolati példányának üvegtollal és kék átnyomó papírral való vezetését.

December 27. Utasítás jelenik meg a gépírással kitöltött postautalványok elfogadásáról.

December 31. Végleg megszűnik az értékjegy-benyomás nélküli utalványűrlapok, közönséges, sürgős és utólagos elszámolásra szóló távirati űrlapok érvényessége.

Megnyílt postahivatalok: Alsószelistye, Bácsborsod, Biharfüred, Czenter pu., Fábián pu., Felsőkismártonhegy, Fiume 5., Fonyód-Bélatelep, Gombos 2., Hrastovica, Iza, Jádvölgy, Királykút, Kolozsvár 5., Kosna, Lajtaszentgyörgy, Lemhény, Miksavár, Nagyecsed, Nagyoklos, Poprád-Felka, Remetevasgyár, Romuli, Sopje, Szécsmező, Szilágysámson, Tátralomnitz 1., Újdombovár pu. Újszékely, Vajdaszentivány, Zabola-fűrésztelep pu.

Megnyílt postaügynökségek: Alsóapsa, Apold, Asszonyvására, Ágris, Baranda, Bősháza, Crnkovci pu., Csala, Csanálos, Csemernye, Csernova, Csonkahegyhát, Csősz, Domokos, Drenje, Ér-Hatvan pu., Felsővály, Ferdinándfalva, Finág, Gőzfűrész, Hamvasd, Hidas, Horpács, Hővej, Illésfalva, Iráz pu., Józsefszállás pu., Kelen, Keresztúr-nyaraló, Kettősmező, Kétútköz pu., Kováryszentlőrincz pu., Komoró pu., Kopócs-Apáti, Kozmás, Kökényes, Köszvényesremete, Kucsuláta, Lakács, Leányág, Lič, Ljetava-Lucska pu., Magyarborzás, Magyaró, Mencshely, Mezősas, Méhesfalva, Mihálczfalva, Mosonfeketeerdő, Nadap, Nagy-Bár, Nagyécsfalu, Nagykamarás, Nagykinizs, Nagyrápolt, Nemesbikk, Nemesvölgy, Netus, Oláhszentmiklós, Orlovat, Ölyvös, Panyova, Papmező, Patak, Penyige pu., Perecsen, Poklostelek, Prebul, Rača, Starigrad, Szentetornya, Szentlányfalva, Szilágyi, Szind, Szoldobágy, Tarras, Tarújfalu, Tompa, Tura, Tusnád, Utczás, Ürmös, Vajnafalva, Vágszállás, Velika-Pisanica, Viskvárhegy, Vizesda, Vucskomező, Zabar.

Megnyílt távírdahivatalok: Alsóábrány, Arad 3., Balatonfüred 2., Bácsborsod, Bácsordas, Budapest 50., Budapest 102. Csabrendek, Dubrava, Felsőbalog, Fonyód-Bélatelep, Földes, Göd, Gyöngyösmellék, Kadarkút, Kisszállás, Kis-Unyom, Krašić, Magyarbóly, Marczaltő, Miskolcz 2., Mozsor, Mrkopaly, Nagykövesd, Német-Lad, Njemci, Pécs 3., Poprád-Felka, Pusztaszentlőrincz, Remetevasgyár, Szany, Szombathely 2., Szovátafürdő, Tápióbicske, Tátralomnicz 2., Tátraszéplak, Tengelicz, Tetétlen-Hajdú, Ungvár 2.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Abony, Adony-Pusztaszabolcs, Alsóvásárd, Batta (Krassó-Szörény), Bácsa, Bánhorvát, Bátos, Bonyhád, Borgó-Prund, Bögöz, Bunić, Csikvárad, Csiliz-Radvány, Csucsa, Czabaj, Czegléd 2., Demecser, Dunabogdány, Dunaföldvár, Enese, Gyéres, Gyömöre, György-Szent-Márton, Győr 3., Hédervár, Jablanac, Koprivnica (Kapronca), Karlobag, Kápolnás, Klenovica, Koronczó, Kuny, Lajta-Szent-Miklós, Magyarbodza-Kraszna-telep, Magyar-Gyerő-Monostor, Magyar-Nagy-Zombor, Magyar-Nemegye, Margitfalva, Matlárháza, Mecsekszabolcs, Mehádia, Mező-Örs, Mező-Szent-Mihálytelke, Miskolcz 2., Mosdód, Nagy-Almás, Nagy-Bresztovány, Nagy-Kalota, Nagy-Nyulas, Naszód, Nyitra-Ivánka, Nyulfalu, Oroszvár, Öttevény, Paks, Parád, Parád-Fürdő, Petres, Pécs 2., Pécsvárad, Pér, Püspökladány, Rétság, Ruma, Ruttka, Savanyúkút, Szabadka 3., Szatymaz, Szeged 3., Szeged 4., Szeged 7., Szemere, Szenicz, Szigetkamara, Szigetvár, Szirák, Szováta-fürdő, Szudrics, Taucs, Tátraháza, Téth, Torna, Trencsén-Teplicz, Újverbász, Uzdi-Szent-Péter, Vaskoh, Válaszút, Virovitica, Zámoly, Zebegény, Zimony 2.

Megszűnt postahivatalok: Abod, Asszonyvására, Bartos pu., Csernova, Felsőváły, Gombaszög, Hamvasd, Mosonfeketeerdő, Nagy-Écs, Nagy-Rápolt, Zabar.

Megszűnt postaügynökség: Nagyecsed.

Kitüntetések: *Lucic Lázár* opatovaci postamesternek sok évi szolgálata elismeréséül az arany érdemkereszt adományozása (január 12.).

Vági Emil posta- és távírdafelügyelőnek, a banjalukai katonai távírdaállomás vezetőjének sokévi szolgálatáért a koronás arany érdemkereszt adományozása (február 23.).

Szalay Péternek a magyar posta elnökigazgatójának a II. osztályú vaskorona-rend, *Follért Károly* posta- és távírda-főigazgatónak a Lipót-rend lovagkeresztjének, dr. hennyei *Hennyey Vilmos* posta- és távírdaigazgatónak a III. osztályú vaskorona-rend adományozása (október 23.).

Szakirodalom:

A magyar korona országai területén fennálló távírda- és távbeszélő-hivatalok névsora.

Klebersberg Géza posta- és távírdasegédtitkár: *Postai tarifák.*

A magyar távírda- és távbeszélő-hálózat vezetékeinek lajstroma.

Szabályzat a közhasználatú állami távbeszélő használatára, kiegészítve a bel- és külföldi távbeszélő-tarifával.

1907

Január 1. A határrendőrségi távbeszélő-állomások után járó évi előfizetési (kapcsolási) díjat és vonalfenntartási átalányt évenként utólagosan egy összegben, könyvi átvezetéssel lehet elszámolni.

Január 1. Újra osztályozzák a nem kincstári posta-, távírda- és távbeszélő-hivatalokat és újra megállapítják fenntartási költségeiket.

Január 1. Életbe lép az új, a külkereskedelmi statisztikai adatszolgáltatásnak a postai forgalomban való szabályozásáról és végrehajtásáról szóló rendelet.

Január 5. Közzéteszik a Maros-Torda vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási módját.

Január 18. Jótékonysági bélyegjegyekkel ellátott postaküldemények ezentúl az Ausztriával, Bosznia–Hercegovinával és Svájccal való forgalomban is elfogadhatók.

Február 1. Változások állnak be a Romániába szóló csomagok vámkezelése terén.

Február 5. Megszűntetik a *Beszélgetésre való meghívást* a magyar–osztrák távbeszélőforgalomban.

Február 9. A vámutánvételek elszámolásához új, *Postautalvány vámutánvételekhez* című nyomtatvány jelenik meg.

Február 24. Módosítás jelenik meg az udvari távírdák berendezésére és az udvari táviratok kezelésére vonatkozó Utasításban: az udvari táviratokat vevénnyel és kézbesítővel kell kézbesíteni, a Hughes gépen vett táviratok közül csak az uralkodónak és legmagasabb családtagjainak címzetteket kell kézzel lemásolni.

Február 27. Közzéteszik azon posta- és távírdahivatalok jegyzékét, melyek a statisztikai árunyilatkozatokat havonta két részletben kötelesek beküldeni.

Április 1. A feladó a Nagy-Britanniával, Írországgal és a brit gyarmatokkal való forgalomban kérheti postautalványának kifizetéséről való értesítését.

Április 1. A Törökországba szóló nemzetközi csomagok irányítása nemcsak Szerbián és Ristovacon át tengeri úton, hanem Szerbián és Bulgárián át végig szárazföldön is irányíthatók.

Április 11. A feladójegyzékek használatát kiterjesztik a (400 illetve 1000 koronánál) nagyobb értékű postaküldeményekre.

Április 16. Rendelet szabályozza a sérült ajánlott vagy közönséges levelek kezelését.

Április 27. Kísérletképpen kétnyelvű *Címbejelentőlap* elnevezésű értéknyomtatványt rendszeresítenek arra, hogy a fürdő- és nyaralóhelyek vendégei, turisták ezen a módon rendelkezhessenek postai küldeményeik és táviratik utánküldéséről.

Május 1. Magyarország és az Amerikai Egyesült Államok között, Fiumén át, közvetlen nemzetközi csomagforgalom lép életbe.

Május 1. Megváltoznak az állami és magántáviratok kezelésére felhatalmazott vasúti távírdák neve illetve nevük írásmódja, amit felsorolásban tesznek közzé.

Május 16. A Budapest 51. sz. posta- és távírdahivatal utalvány-bélyegzőgépet vesz használatba.

Május 29. A Budapesten feladott kézbesíthetetlen csomagokra vonatkozó visszajelentéseket ezentúl a Budapest 4. sz. hivatalhoz; a Budapesten feladott utánvételes küldeményekre vonatkozó tudakozványokat elintézés után a Budapest 70. sz. hivatalhoz kell küldeni.

Június 1. Változások a Bosznia–Hercegovinával való sommás csomagrovatolásban: sommásan kell rovatolni az expressz-csomagokat, bizonyos rovatolási összeköttetésekben a csomag-indítójegyzék elhagyható.

Június 1. Változások állnak be a csomagok és értékdobozok vámkezelésénél.

Június 3. Közzéteszik az Esztergom vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Június 18. Az igazgatósági pénztárak és a kincstári posta- és távírdahivatalok használatára a *Jegyzék a főpénztárban elhelyezett pénzekről* nyomtatványt rendszeresítik.

Június 20. Közzéteszik a Vas megyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Július 1. Változások állnak be a Németországgal való pénz- és csomagrovatolásban.

Július 1. Felemelik 10 000 frankra az értéknyilvánítás határát a Nagy-Britanniával és Írországgal való nemzetközi csomagforgalomban.

Július 18. Felemelik 10 000 frankra az értéknyilvánítás határát a brit gyarmatokkal való nemzetközi csomagforgalomban.

Július 20. A helyközi távbeszélő-forgalomban megszűntetik a beszedett díjaknak az ún. *visszavonási-díj* levonásával való visszafizetését, ezentúl csak a teljes díj visszafizetésének van helye.

Augusztus 1. Az osztrák–magyar bank budapesti főintézete és a magyar korona országainak területén lévő összes fiókintézete a belföldre és Ausztriába szóló ércpénzküldemények postai szállítására szolgáló zacskók lezárásához pecsét helyett ólomzárat használhat.

Augusztus 16. Átadják a forgalomnak a Budapest–Konstantinápoly közötti közvetlen távírdavezetéket.

Augusztus 19. A községek által bérelt távbeszélő-állomások után esedékes előfizetési és vonalfenntartási díjakat ezentúl évi egy összegben, az utolsó negyedév folyamán kell beszedni.

Szeptember 1. A posta-, távírda- és távbeszélő-statisztika adatgyűjtését központilag a posta- és távírdavezérigazgatóság III. ügyosztálya végzi, az adatokat a hivataloknak ide kell beküldeni.

Október 1. Életbe lép az 1907. március 4-én kötött Magyar–Szerb Postaegyezmény.

Október 1. A római postakongresszuson 1906. május 26-án kötött nemzetközi postautalvány-egyezményben foglalt határozatok alapján változások állnak be a postautalvány-forgalomban, a postai megbízási szolgálatban, az értéklevél- és értékdoboz-forgalomban, a nemzetközi és közönséges csomagforgalomban, a nemzetközi levélpostai rovatolásban, a tudakozványok kezelésében.

Október 8. Ausztriával kötött kereskedelmi és forgalmi szerződés XVIII. cikke alapjá Magyarország és Ausztria között fennállott közös postaterület megszűnik.

Október 15. Új rendelet foglalja össze és szabályozza a kereskedelmi cégeknek szóló postaküldemények kézbesítését és a meghatalmazásokra vonatkozó tudnivalókat.

Október 22. Az 1906. május 26-án Rómában kötött egyetemes postaszerződés nyomán új rendelet intézkedik a statisztikai adatgyűjtésről a nemzetközi levéltranzitdíj leszámolására.

Október 25. A miniszteri számvevőség III. csoportjából III/A és III/B csoportot alakítanak ki, Fingerlos József kir. tanácsos és Kupferschmidt János posta- és távírda főszámtanácsos vezetésével.

Október 25. Az ügyvédi kamarák bélyegmentes postai szállítólevelet használhatnak.

Október 29. Engedélyezik magánvállalkozóknak hirdetési célokra 5 filléres levelezőlapok hirdetménnyel való megjelentetését.

November 1. Az Oroszországgal való forgalomban a postautalvány maximum összegét 300 rubelre emelik.

December 5. Postautalványokon számokkal is fel kell tüntetni a váltópénz összegét.

Megnyílt postahivatalok: Aliga, Ágya, Budapest 79., Čačinci pu., Debreczen 6., Drenovac pu., Egeg, Eger 2., Felsőstubnya, Gyergyólibántelep, Hídvég, Homoród-Szentpál, Istvándi, Kajtor-Szent-Iván pu., Kassa 5., Kisláng, Kozmás, Laszó pu., Levelek, Mosonszentpéter, Orom pu., Rača, Szentbenedek, Szentetornya, Szkulya, Szolnok 3., Újpest 5., Ungvár 2., Vitka, Vladislavci pu., Zágráb 5.

Megnyílt postaügynökségek: Abod, Alsóbölkény, Alsóvidra, Alsózsuk, Apátújfalu, Bakonszeg, Ballony, Baromlaka, Bársonyos, Belvárd, Bezenye, Bikszád, Bojár-Hollós pu., Borosd, Bozsok, Börvely pu., Bregi, Bukova, Bustyaháza, Csákány, Csernegyháza, Csicsmány, Csíkmadaras, Csíkszentmihály, Csobaj, Csókfalva, Derzstomaj, Detk, Detrekőcsütörtök, Dolácz, Dolmány, Drávaszabolcs, Dubrave gornje, Dúd, Egeraracsa, Encsencs, Erdőgyarak pu., Farkasd, Farkaševac, Farkaslaka, Fehéregyháza, Feketegyörös, Felsőilosva, Felsőzsadány, Fertőszéplak, Folyás, Frivaldnádas, Gaborján, Garany, Gálya, Giródtótfalu, Göd nyaralótelep, Grugerevci, Gyulaháza, Gyűgy, Halmosd, Hejőszalonta pu., Hódos pu., Hosszúrév, Hreljin, Iloba, Jánosda, Jedd, Józsefszanatórium Gyula, Kajántó, Kardoskút pu., Kašina, Kányaháza, Kerülős, Kék, Kézdiszentkereszt, Kisgyarmat, Kiskamond, Kiskirályhegyes, Kisköcsk, Kisnyir pu., Kispalugya, Kispelesko, Kisporuba, Kissoda, Kisteremia, Kisvezekény, Kornyavölgy, Kostrena sveta Lucija, Kozmadombja, Kóvár, Kőhegy, Krasica, Krasznahorvát, Krčedin, Krusetnicza, Kurtya, Kurtabony, Liget, Ljubešćica, Lócs, Ludaspuszta, Magyarvalkó, Maja, Majlátfalva, Mali Gradac, Martos, Mártély, Mártonfalva, Mártonhegy, Mátraverebély, Mátyásdomb pu., Meregyó, Mezőnagymihály, Mihályháza, Mikes, Mitrovica požežka, Mogyoród, Nadab, Nagybáka, Nagyernye, Nagyjeszen, Nagykér, Nagykonda pu Nagymajlát, Náprád, Nemesszalok, Német-Pereg, Offszenicza, Olad, Orehovicza, Ósi ka, Őrállás, Paka pu., Pankasz pu., Pilisszentkereszt, Podlapac, Pórszombat, Pus szentimre, Reformátuskovácsháza, Rém, Répás pu., Répczekároly, Rétköz-ke

gyár, Rijenci pu., Sajóháza, Sal pu., Sályi, Siklósd, Škrjevo, Sonkád, Sopronkertes, Sóskút, Stajnica, Sukore, Susek, Szakadát, Szentábrahám, Székelykál, Szigliget, Szögliget, Szuchahora, Tamásda, Teklafalu, Teleki, Telektanya pu., Tornyos-puszta, Tök, Trebete pu., Tyukod, Újlőrinczfalva, Ungdarócz, Ürmöshát pu., Varságtisztás, Vasasszentiván, Vága, Vágsziklás, Végegyháza, Weidenthal, Zics, Zoltántérmajor pu.

Megnyílt távírdahivatalok: Arad 5., Árva-Polhora, Bilke, Bölcske, Budakeszi, Budapest 11., Budapest 24., Eperjes 2., Faluszemes, Félixfürdő, Hegyeshalom, Jászkarajenő, Kassa 5., Končanica, Klopodia, Kolozsvár 5., Medak, Modrus, Nagyigmánd, Nagyjóka, Nagy-Teremia, Nemesócsa, Nyíradony, Paulis, Pálháza, Podvilk, Pus, Pusztaszentmihály, Sajkásgyörgye, Sub, Szaniszló, Szárszó, Szombathely 3., Szolnok, 3., Ternova, Tiszaszentimre, Végvár.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Abaújszántó, Alberti-Irsa, Almáskamarás, Alsó-Körösköny, Aradszentmárton, Aranyosmarót, Bártfa, Bártfafürdő, Bodola, Budapest 76., Budapest 78., Budapest 84., Büd-Szent-Mihály, Čalma, Csákigorbó, Csepel, Czege, Deáki, Debreczen 5., Debreczen 6., Disznajó, Draucz, Dunavecse, Előpatak, Eperjes 2., Galgó, Garamszentbenedek, Garamszentkereszt, Gánóczfürdő, Gáta, Gödemesterháza, Gyertyánliget, Hernádzsadány, Iglófüred, Ipolyság, Ipolyszakállos, Kassa 5., Keresztényfalva, Keszthely, Kékes, Kistapolcsány, Kolozsvár 5., Kosut, Körmöczbánya, Léva, Lipótvár, Ludapuszta, Mali-Bukovec, Márkusfalva, Merény, Mesterszállás, Mezőkeresztes-Borsod, Nagyappony, Nagyilonda, Nagy-Várad 5., Német-Lipcse, Novi-Marof, Oszlány, Pilis, Pleternica, Polgár, Predealtelep, Pudmericz, Rákoscsaba, Rimaszombat, Rohó, Sárosfa, Silingyia, Solt, Szabadszállás, Szalkszentmárton, Szamosújvár, Szendrőlád, Szepsi, Szikszó, Szolnok 3., Szombathely 2., Tallos, Tass, Tatabánya, Tápiógyörgye, Tisza-Dob, Tiszakeszi, Tolna, Tőketerebes, Tusnádfürdő, Tyhucza, Újbánya, Ungvár 2., Vágsellye, Vámospércs, Velika, Velika-Gorica, Verebély, Zlatar.

Megszűnt postahivatalok: Drávaszabolcs, Földvár 2., Gyügy, Hontújfalu, Jedd, Kisböcsk, Kisgyarmat, Kozmadombja, Nagy-Kér, Pojana-Mörni.

Megszűnt postaügynökségek: Aliga, Egeg, Felsőstubnya, Homoródszentpál, Kozmás, Mosonszentpéter, Rača, Szentetornya.

Kitüntetések: *Kükemezey Béla* posta- és távírdafőtisztnek a koronás arany érdemkereszt, *Laubner Károly* posta- és távírdatisztnek az arany érdemkereszt adományozása (április 19.).

Filep István pánczélcsehi és *Feledy Sándor* szobi postamestereknek sokévi szolgálatuk elismeréséül az arany érdemkereszt adományozása (augusztus 10.).

Szakirodalom:

Klebersberg Géza posta- és távírdasegédtitkár: *Postai Tarifák.*

Szalay Péter államtitkár, posta- és távírdaelnökigazgató *Benczur Gyula* által festett *arcképének* geliogravure *reprodukciója* Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari könyvnyomda cég kiadásában.

A magyar szent korona országainak helységnévtára a posta- és távírdahivatalok használatára 1907 c. segédkönyv a posta- és távírdavezérigazgatóság kiadásában.

1908

Január 1. Szerbiával utánvételes ajánlott levelek és postai megbízások válthatók.

Január 1. Érvénybe lép az utasítás a posta, távírda és távbeszélő intézmények ingó és ingatlan vagyonának leltári nyilvántartásáról.

Január 1–28. A kicserélő posta- és távírdahivataloknak az értéklevelek és értékdobozok díjairól statisztikai kimutatást kell készíteni.

Január 26. A vasúti szabadjegyek és kedvezményes árú menetjegyek váltására jogosító igazolványok után ezentúl jegykiállítási illetéket posta útján, kizárólag postai frankójegyekkel leróva szednek be.

Február 28. Megszűnik az a kedvezmény, hogy egyes magánvállalatok, kereskedők a fehér színű táviratlapokat saját használatukra maguk is előállíthatják.

Március 20. Közzéteszik a Hont vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Március 30. Közzéteszik a Szatmár vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Április 13. Rendelet jelenik meg, hogy ezentúl címváltoztatás kérhető a külfölddel váltott pénzes- és értékleveleknél, értékdobozoknál, csomagoknál, tekintet nélkül a küldemény nyilvánított értékére.

Április 24. Az *Irgalomháza* egyesület három évre engedélyt kapott jótékonysági bélyegjegyek kiadására és forgalomba hozatalára.

Április 30. Értéklevelek értékhatárát 1500 frankra emelik több brit gyarmattal való forgalomban.

Június 1. Érvénybe lép az a rendelet, mely szerint a kincstári hivataloktól a nem sürgős nyomtatvány-küldeményeket alkalmi zárlatokban kell indítani.

Június 4. Levélpostai küldemények expressz kézbesítése kezdődik Costa-Ricával, Dán-Antillákkal, Brit-Guyanával, Koreával, az olasz és portugál gyarmatokkal. Megszűnik azonban a Romániával való forgalomban.

Június 11. Aláírják a szentpétervári nemzetközi távírda-egyezményhez tartozó *Nemzetközi Szolgálati Szabályzatnak* lisszaboni értekezleten történt átvizsgálását és módosítását. A határozatok 1909. július 1-ével lépnek életbe.

Július 1. A hírlapjegyek, valamint a 10 filléres postai és távírdai díjjegyek vízjele megváltozik: a szent korona képe keresztmetszetben látható.

Július 14. Zárva feladandó pénzeslevelekhez kísérletképp két pecséttel lezárható borítékot bocsátanak forgalomba.

Július 16. Az 1906. november 3-án Berlinben megkötött nemzetközi egyezmény értelmében a tengeren lévő hajók ún. fedélzeti állomásai és a szárazföldi állomások között rádiótelegrammok válthatók.

Július 17. Rendelet jelenik meg az állami hivataloknál alkalmazott napibéres szolgák (kisegítő szolgák) illetményeinek szabályozásáról, anyagi helyzetük javításáról.

Július 30. A belügy- és pénzügyminiszter közös rendeletet bocsát ki az ipari és kereskedelmi alkalmazottakat betegség és baleset esetén megillető járandóságoknak és pénzbeli segélyeknek a M. kir. Postatakarékpénztár és a községek közvetítésével való kifizetéséről.

Augusztus 1. Életbe lép a műszaki szolgálat ellátására felállított *M. kir. Posta- és Távírdaműszaki Főfelügyelőség.*

Augusztus 1. Rendelet módosítja a Morse- és kopogó-rendszerű készülékekkel felszerelt távírdák felhívási módját: A hívó állomás a hívott állomás hívójelét adja, a hívott állomás saját hívójelével és az „értettem" jellel jelentkezik. A hívó erre a „értettem" jelet, saját hívójelét és vesszőt ad, s ez után kezdi a távirat adását.

Augusztus 1. A 3, 5 és 6 filléres frankójegyek új vízjegyű (a szent korona keresztmetszete) papíron jelennek meg.

Augusztus 20. Rendelet jelenik meg a külföldről posta útján rendelt hírlapok kézbesítéséről: *Hírlapkézbesítő Naplót* kell vezetni, minden hírlap számára külön oldallal.

Szeptember 1. Az 1, 2, 20, 30, 35 és 60 filléres, valamint az 1 és 2 koronás frankójegyek új vízjegyű papíron jelennek meg.

Szeptember 1–7. Az Ausztriába és a megszállott tartományokba szóló, portómentesen feladott hivatalos postaküldeményekről a felvevő hivataloknak egy héten át statisztikai adatokat kell gyűjteni.

Szeptember 7. Engedélyezik, hogy a csendőrség és határrendőrség közönséges hivatalos leveleket a postai feladókönyvben való átvételi elismerés ellenében közvetlen a mozgó-, illetve kalauzpostáknál is postára adhasson.

Szeptember 14. Közzéteszik a Csanád vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási módját.

Szeptember 16. Szabályozzák a posta- és távírda-alkalmazottak évi szabadságidejét.

Október 1. A 25 és 50 filléres frankójegyek új vízjegyű papíron jelennek meg.

Október 1. A korábban megállapított vasárnapi korlátozott fölvételi szolgálati időt kiterjesztik a naptárban piros betűvel jelzett minden ünnepnapra.

Október 8–14. A levélpostai küldeményekről, csomagokról és pénzes küldeményekről szóló darabszám szerinti statisztikai adatgyűjtést szabályozó rendelet jelenik meg.

Október 14. Új, a vám-kísérőjeggyel postára adott csomagok vámkezelését szabályozó rendelet jelenik meg.

Október 15. A távírdai felhívás új, augusztus 1-ével bevezetett módját kiterjesztik a vasúti távírdák szolgálatára is.

Október 23. Közzéteszik a Moson vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Október 24. Minisztertanácsi határozat alapján minden fegyvert vagy más hadi szükségleteket tartalmazó csomag ki- és átviteli tilalmát rendelik el Szerbiába és Montenegróba.

Október 30. Rendelet jelenik meg az állami tisztviselőket, altiszteket és szolgákat megillető magasabb lakpénzekről.

November 1. A külföldről eredő olyan cikkeket tartalmazó postai küldemények elvámolását is közvetíti a posta, melyeknek elvámolása a feladó kívánságára a tényleges érték szerint történik.

November 1. Új rendelet szabályozza az állami hivataloknál alkalmazott díjnokok napidíját, és azok utalványozását.

November 5. A nemzetközi csomagforgalomban, valamint az értéklevelek és értékdobozok forgalmában jelentős változások állnak be.

November 13. Megindul az utánvételes ajánlott levelek forgalma a német gyarmatokkal: Kamerun, Kiaucsu, Német-Délnyugat-Afrika, Német-Kelet-Arfika, Német-Új-Guinea, Samoa és Togo, 1000 korona összeghatárig.

December 1. Az Ausztriába szóló levélpostai utánvételes küldeményeket ezentúl utalványlap nélkül kell továbbküldeni.

December 21. Megjelenik a miniszterelnök 1908. évi 5830. M. E. számú rendelete az állami tisztviselők, altisztek és szolgák állomáshelyeit képező városok és községek lakpénzek szerinti új osztályokba sorolásáról.

Megnyílt postahivatalok: Alsózsember, Arad 6., Állampuszta, Brassó 4., Brod, Budapest 85., Csemernye, Csikszentimre, Debreczen 7., Elecske pu., Endrefalva, Eternitművek Nyergesújfalusi czementgyár pu., Éradony, Felsőozor pu., Fiume 6., Hagymáslápos, Hajasd pu., Hámor, Hodoscsépány, Illésfalva, Kalotaszentkirály, Kisilva, Kistálya, Lić, Nagykamarás, Örkény-tábor, Örményes pu., Pallag-puszta, Rábacsanak, Sacza, Sárvár 2., Simonyifalva, Stari Jankovci, Szárhegy, Tapolyizsép, Temesvár 6., Tušilović, Vámfalu.

Megnyílt postaügynökségek: Ajak, Albertfalva, Alsódörgicse, Avasújfalu, Árkos, Bagonya, Barskaproncza, Bashalom pu., Boczföld, Bogdány, Bogdánszóvárhegy, Borjád, Borsodszemere, Csikménaság, Csicser, Csúcs, Diósfalu, Dobozmegyer, Dömsöd pu., Egerlövő, Egerszalók, Faluszlatina, Fehértelep, Feketebátor, Felkenyér, Felsőábrány, Gömörhosszúszó, Görbed, Gušće, Gyulatelke, Harina, Harsány, Hámor, Hásházy-Rimánymajor, Hrastovica, Kálmánd pu., Kecskemét-Máriaváros pu., Kenézlő, Keresztes, Kesnyő, Kély, Kétz, Kistétény, Kolopfürdő, Koltó, Kozárvár, Köbölkút, Krivány, Kunosvágása, Kuzely, Lipótfa pu., Lovas, Lőcsfüred, Magyarberkesz, Magyarpalatka, Martijanec, Medzibrogy, Mikalaka, Mollyfalva, Mošćenica, Mosnicza, Nadlány, Nagydarócz, Nagypirit, Nagyrákos, Nagyszántó, Nagyvenyim pu., Nántű, Nyárló, Nyitradivék, Olaszfalu, Oštarije, Őrhegyalja, Panyola, Pata, Pazony, Pátyod, Podvinj, Porosztó, Rábatótfalu, Sárosszék, Szabadkai műtrágyagyár pu., Szank, Szárazd, Szepezd, Széchenyi-telep, Szécsenfalva, Székelyzsombor, Szélszeg, Szőllőscsigerél, Tasádfő, Tiszaújhely, Tóba, Turina, Unip, Úrdomb, Vasad, Vetés, Vértes, Vojakovac, Zsegnye, Zsupanek.

Megnyílt távírdahivatalok: Aba, Abos, Babinagrada, Bánréve, Beba, Brassó 1. sz. gyűjtő, Budapest-Delegatio, Budapest 79., Budapest 85., Érd, Érendréd, Fiume 6., Franzfeld, Glogon, Hámor, Királykút, Klinzakamene, Magyarbőd, Magyarraszlavicza, Nyíracsád, Oppova, Seregélyes, Szakcs, Temesvár 6., Torontálsziget.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Aliga, Alsódetrehem, Alsópél, Alsószelezsény, Alsóvadász, Alsóvárad, Apatin, Balatonberény, Balmazújváros, Balsa, Barsfüss, Barstaszár, Bácsalmás, Bályok, Bán, Berczel, Berczel (Nógrád vm.), Bokszeg, Borsodnádasd, Brassó 1. sz. gyűjtőhely, Budapest-Delegatió, Budapest 13., Budapest 21., Budapest 51., Budapest 91., Budapest 92., Budapest 93., Budapest 101., Budapest 104., Csákvár, Csenta, Csiffár, Csurgó, Deszk, Dubica, Eger 2., Erdőtelek, Feled, Felsőábrány, Felsőalap, Felsővadász, Felsővisó, Fiume 6., Fonyód-fürdőtelep, Forróencs, Fót, Gálszécs, Gálya, Hagymádfalva, Hajdúböszörmény, Hajdudorog, Hajduhadház, Hajdúnánás, Hajdúsámson, Hajdúszoboszló, Hajdúszovát, Harta, Hámor-Borsod, Hódság, Homrogd, Huszt, Ibrány, Isaszeg, Izbiste, Jolsva, Kalocsa, Katona, Kerülős, Királyfa, Kisilva, Kiskőrös, Kispereg, Kolopfürdő, Komárom 2., Korond, Korond-fürdő, Kula, Kübekháza, Lökösháza, Magyarád, Magyarlápos, Márianosztra, Medve, Mezőnagysán, Mezőtárkány, Ménfő, Mikepércs, Moha-Fejér, Nagybiccse, Nagykágya, Nagykálna, Nagymánya, Nagymegyer, Nagyperkáta, Nagyrőcze, Nagysalló, Nagysáró, Nagyselmecz, Nagysurány, Nagyugrócz, Nádudvar, Nyárló, Nyustya, Ogulin, Óhaj, Oláh-Szent-György, Onga, Ó-Radna, Ószőny, Ökörmező, Örkény, Palánka, Pap-Tamási, Peczeszőllős, Pelsőcz, Petrinja, Poklostelek, Polgárdi, Rákoskeresztúr, Rétfala, Rieny, Rozsnyó (Gömör vm.), Samac, Sárbogárd, Sárosd, Sikló, Slatina (Verőcze vm.), Starigrad, Sunja, Szántód, Szendrő, Szilfamajor, Szkulya, Taraczköz, Tasádfő, Telcs, Temesvár 6., Técső, Téglás, Topolya, Tordatur, Tornócz, Tóti, Tura, Unip, Újkécske, Újpanát, Várpalota, Vedresábrány, Vencsellő, Verpelét, Zimándújfalu, Zircz, Zsablya, Zsitvagyarmat, Zsitvaújfalu.

Megszűnt postahivatalok: Alsószelistye, Bogdány-Selpöcz pu., Buzinka, Gilvács, Hrastovica pu., Krivány, Kunosvágás, Moscenica pu., Piliny, Pusztahidegkút, Szentivánbocza, Vajdácska.

Megszűnt postaügynökségek: Csemernye, Elecske, Farkasd, Illésfalva, Kistálya, Lić, Szolnok 1., Tušilović, Vámfalu.

Megszűnt távírdahivatalok: Cruilug, Újvár.

Megszűnt távbeszélő-hivatal: Felsőalap.

Kitüntetések: *Domby Károly* nyugalmazott posta- és távírdaaltisztnek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (június 21.).

Szakirodalom:

A magyar szent korona országainak posta- és távírdatérképe 8 lapban.

Belföldi Távolságmutató.

Dr. Balogh István segédtitkár – Gerő Alfréd tiszt: *Postakezelési compendium kérdések és feleletekben.*

1909

Január 1. Az 5 koronás frankójegyek új vízjegyes (a szent korona keresztmetszete) papíron jelennek meg.

Január 1. A visszaérkezett tudakozványok kezelését új rendelet szabályozza.

Január 1. Az 1909. számadási évtől kezdve új rovatbeosztást kell alkalmazni a posta, távírda és távbeszélő költségvetésében és számadástételében. Megjelenik az *Üzemi kiadások* rovat.

Január 1. A hivatalnál hitelre feladott állami táviratokat ezentúl külön fedőlappal ellátva, közvetlenül a kereskedelemügyi m. kir. miniszteri számvevőség III/B csoportjához kell beküldeni.

Január 1. Nemzetközi forgalomban értéklevelek és értékdobozok utánvétellel terhelhetők meg.

Január 1. A Bosznia–Hercegovinába szóló postautalványok expressz kézbesítése kérhető.

Január 3. Közzéteszik a Győr vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Február 1. A 12 filléres frankójegyek új vízjegyes papíron jelennek meg.

Február 1. A belföldről, Ausztriából, Bosznia–Hercegovinából, az Amerikai Egyesült Államokból, Nagy-Britanniából, Írországból vagy Oroszországból eredő közönséges vagy távirati postautalványokat a címzett vagy a feladó kérésére nemcsak belföldön, hanem a magyar postával utalványforgalomban álló bármely más országba is után lehet küldeni.

Február 6. A Magyar kir. Folyam- és Tengerhajózási Rt-nek megengedik, hogy színes menetrendjeit egyes posta- és távírdahivatalokban kifüggessze.

Február 18. Rendelet jelenik meg arról, hogy a posta- és távírdaigazgatóságok 200 koronáig terjedő pénztári többletet saját hatáskörükben kiutalványozhatnak. A tárcaszerű elszámolás határidejét egyúttal meghosszabbítják a forgalmi bevételezés évét követő naptári év végéig.

Március 1. Utánvétellel terhelt értéklevelek és értékdobozok küldhetők Romániába, Törökországba, Németalföldi Kelet-Indiába, Chilébe, Japánba.

Március 17. Nem kincstári posta- és távírdahivatalok részére is engedélyezik a táviratkézbesítők részére kiadott *Értesítő* nyomtatvány használatát.

Április 1. Életbe lép a Magyar Királyi Posta új szervezete, melyet Ferenc József március 4-én hagyott jóvá. Az új szervezettel kapcsolatban a kereskedelemügyi m. kir. minisztérium V. szakosztálya (Posta- és Távírda Vezérigazgatóság, szakosztályfőnök Follért Károly) részére is új ügybeosztást állapítanak meg: 1. Üo. Személyzeti ügyek (Vezerle Gyula); 2. Üo. Hitel, pénztári, jogi és nemzetközi ügyek (Dr. Hennyey Vilmos); 3. Üo. A kezelés, számadástétel és az ellenőrző szolgálat körébe tartozó ügyek (Schrimpf Zsigmond); 4. Üo. Forgalmi és járati ügyek (Bene Róbert); 5. Üo. Műszaki ügyek (Kolossváry Endre); 6. Üo. Gazdászati ügyek (Kiss József).

Április 1. A M. kir. Posta újjászervezése következtében az *Országos Posta- és Távírdagazdászati Hivatal* március 31-ével megszűnik, a központban levő raktárak kezelését a *M. kir. Posta Központi Anyagraktárára* bízzák. Az igazgatósági anyagraktárak *A M. kir. Posta Kerületi Anyagraktára* elnevezéssel, az építési osztályvezetők kézi raktárai *Építési fiókraktár* címen működnek tovább.

Április 6. Közzéteszik a Komárom vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Április 14. Megjelenik a postai (két- és négykerekű) küldönc kocsik szabványosításáról szóló rendelet, szerkezeti leírással és műszaki rajzokkal.

Április 16. Közzéteszik a Szabolcs vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Április 22. Közzéteszik a Zala vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 1. Postautalvány és utánvételes csomagforgalom megindulása a törökországi ottomán postahivatalokkal, 500 korona értékhatárig.

Július 1. Megjelenik a postai nyomtatványok megrendelését szabályozó új *Utasítás*, és közzéteszik az új számozással ellátott nyomtatvány-kimutatást.

Július 1. A Németországba szóló, s a feladó terhére elvámolandó csomag feladója az árubevallásban megjelölheti a vámtarifa számát, amely szerint a csomagot elvámoltatni kívánja.

Július 1. Igazolvánnyal ellátott tudósítók hírlaptáviratokat kedvezményes díjazás mellett néhány külföldi országba is feladhatnak.

Július 1. Új címtáblák használatát rendelik el a posta, posta-távírda-, posta-távbeszélő és posta-, távírda-, távbeszélő-hivatalok részére, 74×50 cm nagyságban.

Július 1. Életbe lépnek a szentpétervári nemzetközi távírdaegyezmény által megfogalmazott Nemzetközi Szolgálati Szabályzatot módosító, az 1908. évi lisszaboni nemzetközi távíró-értekezleten aláírt intézkedések és az újonnan megállapított nemzetközi távíró- és távbeszélő-díjszabás.

Július 5. Postahivatallal vagy postai ügynökséggel nem rendelkező községeknél engedélyezik, hogy a községházánál berendezett távbeszélő-állomásról a községbeli lakosok magánbeszélgetéseit is közvetíthessék.

Július 7. A kézbesítő hivataloknak ezentúl nem kell érkezési bélyegzővel ellátni a képes levelezőlapokat, a nyomtatványokat, árumintákat és az összes helyi (a felvevőhivatal kézbesítő körébe szóló) levélpostai küldeményeket.

Szeptember 30. Közzéteszik a Veszprém vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

November 6. Értékdoboz-forgalom megindulása Norvégiával. Az értékdoboz 1000 korona értékig utánvétellel terhelhető meg.

December 17. A felesleges szolgálati beszélgetések visszaszorítása érdekében a díjmentes szolgálati beszélgetésekről távbeszélőjegyet és tömblapot kell kiállítani és azokat a naplóba is be kell vezetni.

Megnyílt postahivatalok: Aninosza, Badacsonyhableány, Bácsér pu., Budapest 111., Bukova pu., Csikszentmihály pu., Csillaghegy, Csirésa pu., Domasnia, Farkasaszó, Gyón, Herincse, Hreljin, Kašina, Király pu., Kisszentmiklós, Kolozsvár 6., Kóly, Komárom 3., Kurtya, Litvamező pu., Mezőméhes 1., Nagybecskerek 2., Lónyaytelep, Mezősas, Rokovci-Andrijásevci pu., Szeged 6., Temesvár 7., Torda 2., Turzófüred, Újszentiván, Zsigmondtelep.

Megnyílt postaügynökségek: Abara, Almaš, Almás, Alsóhidegpatak, Alsófalva, Alsóhernád, Alsószecse, Aranyospolyán, Angyalbandi pu., Ágasegyháza pu., Ákosfalva, Barczánfalva, Baczkamadaras, Bakarac, Bardocz, Bács, Bánluzsány, Begtež, Berkesd, Berza, Bégamonostor pu., Biharkristyár, Bodófalva, Boljevci, Borovo pu., Brembergbánya, Bussa, Caglič, Cortanovci, Crnac, Csebza, Csilizpatas, Csokaly, Darázsfalu, Daruvár, Davor, Désfalva, Dézsányfalva, Dolnje Jelenje, Dunagárdony, Eperjes, Érmindszent, Farkasvölgy-üveggyár, Feketető, Felsőcsernáton, Felsősebestelep, Felsővezekény, Felsőkubin, Felsőzáros, Fenyőkosztolány, Firtosmartonos, Garamszőllős, Gelej, Gerendkeresztúr, Gernyés, Gesztőd, Gyergyóbékás-Domukvölgy, Gyergyócsomafalva, Gyopárosfürdő, Györgyén pu., Györgyfalva, Gyümölcsénes, Hársfalva-fürdő (IX. 1.–VI. 30.), Herszény, Hetvehely, Hidvég, Hodony pu., Igar, Ihászipuszta, Ipolykeszi, Ipolytölgyes, Izbég, Jankahid, Jarak, Jármi, Jókő, Jut pu., Kányád, Kecsed pu., Keresztes, Keresztvár, Kibéd, Kisbaczon, Kisháza, Kissink, Kissolymos, Kistengelicz, Kobaš, Konyár, Kőrispatak, Kővárremete, Középlak, Krestelovac, Laskó, Lecsmér, Letkés, Lobor, Lupsa, Magyardécse, Magyarhermány, Markaz, Martinskaves, Mátranovák, Mecsekszabolcs, Mezőpagocsa, Mezősámsond, Mezőpetri, Miklólázur, Mikóújfalu, Miske, Melve, Morgonda, Nagydobsza, Nagynyárad, Nagyszokond, Nádpatak, Nemeskolta, Novoselo, Nyársapáti pu., Nyüved, Odra, Ojtoztelep, Oláhdellő, Ólehota, Omlás, Oštarija, Osztornya, Páva, Pereszteg, Perješica, Pernek, Pervova, Petrovina, Platicevo pu., Pogony, Póka, Prilišćedolnje, Račinovci, Rakasz, Ravazd, Ráczkeresztúr, Rezsőföld, Réthát, Rimócz, Röjtök, Rudnok, Rugonfalva, Ruševo, Sajókazincz, Sand, Sályi, Semesnye, Siklód, Simatovo, Somlyóújlak, Stari Slankamen, Stupnik slovenski, Sveta Nedjelja, Szabadka, Szamosnagygoroszló, Szap, Szava, Szászújfalu, Szentistvánfalu, Szentivánbocza, Szentlőrinczkáta, Szentmindszent, Szentsebestyén, Szécsány, Székelyderzs, Székelyszentkirály, Székelyvéczke, Szilágykövesd, Szkoré, Szőllősardó, Szunyogszék pu., Tapolymogyorós, Tekeháza, Temespaulis, Terpes, Tiba, Tiszadorogma, Topolya, Tordas, Tüskeszentgyörgy, Újhely (Torontál m.), Újléta, Úny, Utvin pu., Vajdácska, Vargyas, Vasalja, Vattina pu., Vecseháza, Veresmart, Vécse, Visonta, Vöröskő, Zajgó, Zágra, Zdenci pu.

Megnyílt távírdahivatalok: Alsószopor, Arad 6., Bavaniste, Budapest 111., Bükkösd, Debrecen 3., Debrecen 4., Debrecen 5., Debrecen 6., Doroszló, Fegyvernek 2., Gyepüfüzes, Kászonaltíz, Kiskomárom, Komárom 3., Köbölkút, Kürt, Légrád, Mezőlak, Palocsa, Pátroha, Piskolt, Rakamaz, Rákosliget, Sajkásszentiván, Surány, Temesszlatina, Temesvár 7., Tolnanémedi, Turzófüred, Újpest 2., Zágráb 5.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Adács, Aknasugatag, Alsóábrány, Alsódabas, Alsózsolca,

Alsózsuk, Apostag, Arad 2., Arad 6., Arló, Ágris, Ároktő, Balatonlelle, Bátorkeszi, Benedek, Berzéte, Bélaház, Biharkristyór, Bodrogszerdahely, Bogdány, Bojár-Hollós, Borsodivánka, Bozsúr, Bőny, Bösháza, Brassó 3., Bucsa, Bucsum, Budapest 1., Budapest 79., Csúcs, Diósgyőr, Ditró, Dobsina, Dobsina-jégbarlang, Dolha, Dragomérfalva, Dunapataj, Egerhát, Faluszemes, Fegyvernek 2., Fehérvárcsurgó, Felpécz, Felsőhámor, Felsőjózsa, Felsőzsolcza, Fogaras, Gagyvendégi, Garampéteri, Garamszentandrás, Gospić, Göncz, Geletnek, Gyöngyöshalász, Hajnik, Harkány, Hejőcsaba, Hodoscsépány, Illava, Illésfalva, India, Irig, Izsák, Kaczkó, Karlocza, Kastélyosdombó, Keresztes, Kétfél, Kézdivásárhely, Kisbér, Kiskunhalas, Koly, Kossova, Köbölkút, Krapina, Krapinske-Toplice, Krasznahorvát, Kukujevci, Legenyealsómihályi, Lesenczetomaj, Magyarlapád, Mád, Mezőnyárád, Mihálcsfalva, Miklólázur, Nagyhalász, Nagyilva, Nagymihály, Nagyréde, Nagyszalók, Nagyszeben 2., Nemcsény, Nyergesújfalu, Nyírbogdány, Nyírpazony, Nyírtura, Oros, Ónod, Örkénytábor, Ötösbánya, Pálosnagymező, Páty, Pélmonostor, Pilismarót, Poroszló, Pregrada, Puhó, Rahó, Ramocsaháza, Reketó, Sajószöged, Samobor, Sárvár 2., Simony, Simontornya, Sülelmed, Süttő, Szeged 6., Szentistván (Borsod m.), Székelykocsárd, Szihalom, Szklenófürdő, Szudrics, Tapolcza, Tarcsa, Tavarna, Tápiószele, Tátralomnicz 2., Temesvár 7., Terebesfejérpatak, Tibolddarócz, Tokod, Turóczszentmárton, Újdombovár, Üllő, Varanno, Varsolcz, Vasmegyer, Vármező, Villány, Vilke, Zabok, Zágráb 5., Zamárdi, Zaprešić, Zólyomlipcse, Zsarnócza, Zsámbék, Zselitz.

Megszűnt postahivatalok: Bácsfa, Bánluzsány, Bátor, Berkesd, Jarak, Nagynyárád, Velsécz.

Megszűnt postaügynökségek: Bártfafürdő, Bukova, Csikszentmihály pu., Csillaghegy, Domasnia, Farkasaszó, Herincse, Hreljin, Jankovci pu., Kašina, Kóly, Kurtya, Litvamező, Mezőméhes, Mezősas, Széchényi-telep, Szind, Újszentiván.

Kitüntetések: *Berényi István és Szajkó József* posta- és távírdaaltiszteknek a székesfehérvári postarablás alkalmából életük kockáztatásával tanusított bátor magatartásuk elismeréséül a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (március 16.).

Szakirodalom:

Váradi Aladár posta- és távírdafelügyelő: *Posta- és Távírókalauz.*

Dr. Balogh István–Gerő Alfréd: *Postakezelési compendium kérdések és feleletekben. Postai Tarifák és Postaüzleti Szabályzat III.* (Levélpostai küldemények, értéklevelek, értékdobozok, pénzeslevelek, postautalványok és postai megbízások a nemzetközi forgalomban).

Dr. Odor Imre posta- és távírdatitkár: *A Távírda és a Távbeszélő.*

1910

Január 1. A Bosznia–Hercegovinába szóló terjedelmes csomagokat 50%-os pótdíj terheli.

Január 1. Bulgáriába és Kelet-Ruméliába szóló táviratok díját mérsékelik, egyúttal ezekbe az országokba hírlaptáviratok is küldhetők.

Február 10. Terjedelmesebb ajánlási levélzárlatok csomagolására nagyobb (63×91 cm) méretű vörös csomagolópapírt rendszeresítenek.

Február 14. A Marokkóban lévő német postahivatalokhoz Olaszországon át is szállíthatók nemzetközi csomagok 5 kg súlyig és 1000 frankig terjedő értéknyilvánítással vagy anélkül. 1000 koronáig utánvétellel is megterhelhetők.

Március 14. Szerbiában új postai vámszabályok lépnek életbe az árucsomagokra vonatkozóan.

Március 16. A pontosabb értelmezhetőség kedvéért elrendelik, hogy a táviratok bevezető részében az órát és percet jelentő számokat továbbra is egy csoportban, de törtszám alakjában kell továbbítani.

Április 22. Az állami távírdahivatallal nem rendelkező helyekre szóló utalványtáviratok címében a rendeltetési postahivatal neve után az utolsó állami távírdahivatalt is meg kell nevezni.

Május 1–28. Az értéklevelek és értékdobozok díjainak leszámolására adatgyűjtést rendelnek el a kicserélő posta- és távírdahivatalok számára.

Május 10. A postai szállítólevelek megőrzésének idejét 5 évről 3 évre szállítják le.

Május 24. Rendelet jelenik meg a postahivatalokban talált tárgyak kezeléséről.

Május 27. Megszüntetik a 25 és 35 filléres postai értékjegyfüzetek (tömbök) további gyártását.

Június 1. Az országgyűlési képviselő-választások idejére (június 1. és 12. között) felfüggesztik a hírlaptáviratok feladásának időbeli korlátozását.

Június 23. Elrendelik, hogy az utánvételi jelzőt nemcsak a csomagra, hanem a hozzátartozó szállítólevélre is alkalmazni kell.

Június 28. Utánvételes ajánlott küldemények utánvételi összegét a feladó akár a m. kir. postatakarékpénztárnak, akár belföldön székelő bármely nyilvános pénzintézetnek, akár saját, akár más számlájára átutaltathatja.

Június 30. A posta- és távírdaigazgatóságok, a kincstári posta- és távírdahivatalok és a kalauzposták irodai és fűtési átalányait megszüntetik.

Július 1. Új rendelet szabályozza a posta- és távírdaigazgatóságok, a kincstári posta- és távírdahivatalok és a kalauzposták számára szükséges írószerek és egyéb anyagok beszerzésének és elszámolásának rendjét, a kézipénztári rend bevezetését.

Július 1. Az Oroszországgal való forgalomban a nemzetközi és a közönséges csomagok 1000 koronáig (illetve 400 rubelig) utánvétellel terhelhetők.

Július 1. Magyarország és az Amerikai Egyesült Államok postaigazgatásai között kötött csomag-egyezmény lép életbe, melynek alapján közvetlen csomagforgalom indul meg,

5 kg súlyhatárig, értéknyilvánítás nélkül és utánvétellel való terhelés vagy expressz kézbesítés nem kérhető.

Július 27. Módosító rendelet értelmében a mozgópostákon zárt táviratlapok és frankójegyek árusítása, táviratok feladása csak a nappali órákban lehetséges, este 8 és reggel 6 óra között csak a mozgópostakocsi levélgyűjtőszekrényén keresztül.

Július 31. Az államkincstártól nyugdíjat élvező és állami alkalmazásban álló díjnokok az 1908. évi XXVII. tc. 9. §-ában megállapított nyugellátásokra jogosulttá válnak, ha az államkincstári nyugdíjukról írásban lemondanak.

Augusztus 1. Távirati utalványforgalom megindulása Görögországgal 1000 frank és 1000 korona összeghatárig.

Augusztus 14. Közzéteszik az állami hivataloknál alkalmazott díjnokokat és napidíjas szolgákat betegség illetve baleset esetén megillető illetményekről és ellátásokról szóló miniszteri rendeletet.

Szeptember 5. Rendelet jelenik meg azokról az intézkedésekről, melyeket hatóságilag megállapított kolerabetegség fellépése esetén a postaszemélyzetnek alkalmaznia kell.

Szeptember 19. Csomagszállításra be nem rendezett mozgópostákkal expressz csomagok nem szállíthatók. A feladó 120 fillér különdíj fizetése mellett *sürgős csomagként* kérheti csomagja továbbítását.

Szeptember 28. Kolera-megbetegedés miatt megtiltják az Oroszországból és Olaszországból érkező, használt ruhaneműt tartalmazó csomagok behozatalát.

Október 1. A közönséges (nem távirati) postautalvány-forgalmat kiterjesztik a Görögországgal való forgalomban.

Október 1. Életbe lép magyar postaterületen az első személyszállító *automobiljárat*: Károlyváros–Slunj–Petrovoselo licko útvonalon, 9 ülőhellyel.

Október 12. Magyarországi kolera megbetegedés miatt szállítási korlátozásokat léptetnek életbe.

Október 16. Megindul a második személyszállító automobiljárat Károlyváros–Otočac–Gospic között, 9 ülőhellyel.

Október 20. Megszüntetik a közúti és mozgópostai zsákzárak megkülönböztetését.

Október 22. Közzéteszik a Szilágy vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Október 29. Közzéteszik a Szolnok-Doboka vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

November 5. Közzéteszik az Arad vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

November 22. Bevezetik az utánvételes ajánlott levelek forgalmát a törökországi török postahivatalokkal.

November 26. Szállodában lakók részére címzett táviratokat a szálloda tulajdonosának vagy meghatalmazottjának kell kézbesíteni akkor is, ha a címzett oda még nem érkezett meg.

December 17. Megjelenik a M. kir. Posta személyszállító automobiljáratainak *Üzletszabályzata.*

December 19. Megjelenik a posta személyszállító automobiljáratairól kiadott Üzletszabályzat *Végrehajtási Utasítása.*

December 28. Közzéteszik a Bihar vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

December 31. Megszűnik az a korlátozás, hogy az egyfelől Körmend, Sopron és Szombathely, másfelől Cilli közti, továbbá az egyfelől Kőszeg, Szombathely, Veszprém, Budapest és Nagykanizsa, másfelől Marburg közti távbeszélő-forgalomban a közönség rendes díj mellett csak du. 4-től reggel 10-ig veheti igénybe a távbeszélőt.

Megnyílt postahivatalok: Alsóalmás, Alsódörgicse, Alsóörs pu., Alsózsuk, Baranyaszentistván, Benedek, Börgönd pu., Budapest 59., Budapest 66., Csúcs, Detk, Erzsébetfalva 2., Kiscsepcsény, Kispalugya, Kispest 2., Lovas, Magyarittebe, Majlátfalva, Mária telep pu., Mihálczfalva, Nyerő, Öttömös, Pleskucza, Poroskő, Ruszandafürdő, Széchenyi telep, Tahi, Tusnád, Vágszállás, Vásárosdombó, Vasláb pu., Zágráb 6., Zágráb 7.

Megnyílt postaügynökségek: Abafája, Albák, Alsópián, Alsószabadi, Apáti, Atyha, Ártánd, Árvátfalva, Bajj, Bakócza-Felsőmindszent pu., Balatongyörök, Bácsfa, Béke, Bélfenyér, Bénye, Biharszentandrás, Birtin, Bodony, Bojt, Boldur, Bőződ, Budajenő, Budapest 1., Csatár, Csehberek, Csengerújfalu, Csikmindszent, Csillagtanya pu., Csörötnek, Czinkota-Ehmanntelep, Döge, Drávanagyfalu, Egrespatak, Erdőkürt, Esztár, Felsőpián, Felsősimapuszta, Felsőszelistye, Felsőszék, Fenes, Féregyháza, Fiátfalva, Fornád-Kecsege pu., Forotik pu., Galovac, Garamkovácsi, Gergelylaka, Gócs, Gyergyóremete, Gyerk, Gyöngyöstarján, Hegyközpályi, Helesfa, Hévizgyörk, Hévizszentandrás, Hradist pu., Imely, Ipolybél, Ivánkafalu, Jalžabet, Jazak, Kaskantyútelep, Kavarán, Kereki, Kénos, Kishőflány, Kisjenő, Kiskajdacs, Kiskozár, Kissztapár, Kisvendég, Kőrösfő, Kostyán, Kötcse-Csicsal pu., Kővárgara, Középfalva, Krokna, Kupsafalva, Kural, Kusaly, Kútvölgy pu., Magyarderzse, Magyarpolány, Mátyócz, Mázа, Menyő, Mezőtúr, Mondorlak, Molnári, Murányhosszúrét, Nagyölyves, Nagypetri, Nagyvisnyó pu., Nádasd, Németremete, Néposz, Nyárádkarácson, Nyirsid, Ölbő, Örvénd, Óvári, Perestó, Pócspetri, Polány, Posorta, Prónayfalva, Pusztamérges, Rábakeczöl, Radnaborberek, Rigócz pu., Rossia, Sámod, Serges, Siroka-Kula, Šiter, Skakavac pu., Sopronújlak, Sugág, Süttőr, Szakállasdombó, Szefkerin, Székelykocsárd, Székelymuzsna, Székelyszenttamás, Szentpéter, Szilágyszeg, Taliándörögd, Tátraháza, Timár, Tiszakerecseny, Tiszakóród, Tiszaladány, Tiszaszederkény, Tormás, Tounj, Trencsénpéteri, Tribalj, Trojeglava, Újpuszta, Újsinka pu., Úrvölgy, Utinja pu., Vágás, Vámosoroszi, Veke, Vukovje veliko, Zgribest.

Megnyílt távírdahivatalok: Beremend, Bogáros, Boldogasszonyfalva, Budapest 66., Budapest 75., Crniluge, Doboz, Erdőcsokonya, Kajdacs, Kispest 2., Kolozsvár 6., Nagybaczon, Nagybáród, Németpróna, Nyírmada, Okány, Plešce, Ratkó, Stridóvár, Temesvár 8., Vámospércs, Várna, Zágráb 6.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Abaújszina, Ajton, Alsóárpás, Alsókubin, Alsószombat-

falva, Árvaváralja, Beremend, Békéscsaba 2., Beregszász, Bogács, Boldogasszony, Brassó 4., Budapest 1. sz. ügynökség, Budapest 22., Budapest 59., Cabuna, Dunagálos, Dunagárdony, Erdőgyarak, Felsőkaból, Felsőstubnya, Füles, Gernyeszeg, Halászi, Hrtkovce, Jaska, Karika, Kácsfalu, Kápolnokmonostor, Káty, Kerepes, Királyfiakarcsa, Kissebes, Kiszács, Kolozsvár 3., Kolozsvár 6., Kölpény, Krašić, Lajtakörtvélyes, Laskafalu, Lébény, Maglód, Marosbogát, Maruševec, Metesd, Mezőgyán, Mezősámsond, Ménes, Mocsonok, Monostorpályi, Mosócz, Mosonújfalu, Mozsor, Munkács, Nagybánya, Nagyjeszen, Nagykereki, Nagyszőllős, Námesztó, Náprád, Neczpál, Nezsider, Nyirsid, Nyögér, Nyüved, Okučani, Ófutak, Ókér, Ótohán, Pándorfalu, Petrőcz, Pécs 3., Pécs 4., Pécs 5., Pilisszentkereszt, Piros, Pribócz, Pusztakengyel, Rajka, Romuli, Ruszandafürdő, Sajkásszentiván, Sajóvámos, Sárkány, Sárospatak, Stara-Pazova (Ó-Pazua), Stubnyafürdő, Suhopolye, Szakadát, Szerbkeresztúr, Szilasbalhás, Szirmabesenyő, Szlanicza, Szőllőscsigerél, Szucsán, Tahi, Táp, Temerin, Temesvár 8., Tinnye, Tiszadada, Tiszadorogma, Tiszaistvánfalva, Tiszakálmánfalva, Tokaj, Torda 2., Tótpróna, Törcsvár, Trsztena, Turán, Turdossin, Turóczszklenó, Ujsóvé, Urszentiván, Vazsecz, Verbó, Vledény, Zabola, Zágráb 6., Zernest, Znióváralja.

Megszűnt postahivatalok: Acsucza pu., Boldur pu., Budapest 24., Duleo, Gergelylaka, Ivánkafalu, Nagyfrankvágása, Nyirsid pu.

Megszűnt postaügynökségek: Alsódörgicse, Baranyaszentistván, Barskaproncza, Benedek, Csalár, Fiuág, Lovas, Netus, Oláhdellő.

Megszűnt távírdahivatalok: Budapest 24., Vrata.

Kitüntetések: *Holczberger Péter* taraczközi postamesternek az arany érdemkereszt adományozása.

Schäfer József műszerésznek az arany érdemkereszt adományozása (október 9.).

Szakirodalom:

Váradi Aladár posta- és távírdafelügyelő: *Posta és Távíró Kalauz.*

Magyar korona országai távírdahálózatának részletes térképe.

Váradi Aladár: *Posta- és Távírókalauz* évnegyedes szakfolyóirata.

Irányítási ábrák – egyes lapokon, vasúti fővonalak szerint csoportosítva.

1911

Január 1. A Budapest–Berlin közötti távbeszélő-forgalomban az éjjeli órákban (este 9 és reggel 6 óra között), meghatározott időben folytatandó beszélgetésekre bérletet lehet kötni.

Január 1. Értéklevél- és értékdoboz-forgalom berendezése Brazíliával.

Január 1. Az uralkodó engedélyezi, hogy a postaszemélyzet országos betegsegélyző egyesülete felvegye „*A magyar postaszemélyzet I. Ferenc József betegsegélyző egyesülete*" címet.

Január 1. Életbe lép a magánhasználatú távbeszélő-berendezések után esedékes jövedéki kárpótlás újraszabályozásáról szóló rendelet, az engedélyezési feltételek könnyítésére.

Január 16. Budapest és Szófia között közvetlen távbeszélő összeköttetés nyílik.

Január 18. Közzéteszik a Kis-Küküllő vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Január 19. A kir. törvényszékek, járásbíróságok és ügyészségek közönséges (nem ajánlott) levélpostai küldeményeit a feladókönyvbe sommásan lehet bevezetni.

Február 1. Utalványforgalom berendezése Finnországgal, 720 skandináv korona és 954 korona összeghatárig.

Február 9. Táviratkézbesítők számára kerékpár használatát engedélyezik a nem kincstári posta- és távírdahivataloknál is.

Március 1. Megszűnik a bemondójeggyel történő vámeljárás a vámköteles postaforgalomban.

Március 1. A honvédséghez tartozó és a magyar szent korona országainak területén tartózkodó havidíjasok nyugilletményeit (1000 koronánál nagyobb összegben is) a posta igénybevételével fogják kifizetni az erre rendszeresített „Nyugdíjutalványon".

Március 10. Közzéteszik a Temes vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Március 29. Közzéteszik a Pozsony vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Április 25. Közzéteszik a Krassó-Szörény vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 1. A m. kir. postai ügynökségekre vonatkozó új utasítás lép életbe.

Május 11. Közzéteszik az Alsó-Fehér vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 12. Közzéteszik a Turócz vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 15. Közzéteszik a Kolozs vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 16. Közzéteszik a Nyitra vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 19. Közzéteszik a Torontál és Torda-Aranyos vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 20. Új személyszállító postai automobiljáratok indulnak: Károlyváros–Slunj–Plitvica, Károlyváros–Slunj–Petrovoselo ličko és Drežnik–Plitvica között, mindegyik az V. 20.–IX. 30-ig terjedő szezonban.

Június 1. Az osztrák Lloyd-ügynökségekhez címzett közönséges postacsomagokat 1000 koronáig terjedő utánvétellel lehet megterhelni.

Június 11. Új személyszállító postai automobiljárat indul Bártfa–Bártfafürdő között, a szeptember 15-ig tartó szezon ideje alatt.

Június 14. Új személyszállító postai automobiljárat indul Kassa–Ránkfüred között, a szeptember 15-ig tartó szezon ideje alatt.

Június 17. Új személyszállító postai automobiljárat indul Igló–Merény között, a szeptember 15-ig tartó szezon ideje alatt.

Július 1. Új díjszabás lép életbe a Bosznia–Hercegovinával váltott postautalványokra és csomagokra vonatkozóan.

Július 1–28. A kicserélő hivataloknak az általuk kezelt külföldi forgalmú értéklevelek és értékdobozok díjainak leszámolására statisztikai adatgyűjtést kell végezniük.

Július 5. A távbeszélő-forgalomban résztvevő összes postahivatal köteles a távbeszélőberendezésekről és távbeszélő-forgalomról statisztikai adatokat gyűjteni és összeállítani.

Augusztus 1. A M. kir. Pénzügyminisztérium Zsolnán a rendező pályaudvaron I. osztályú fővámhivatalt állít föl, melynek egyik kirendeltsége a postahivatal mellett fog működni.

Augusztus 8. Madagaszkár francia gyarmattal 500 frankig, illetve 500 koronáig terjedő utalványforgalom indul meg.

Augusztus 9. Fiumén át, az amerikai posta közvetítésével nemcsak az Egyesült Államokba, hanem annak birtokaira (Guam-sziget, Hawai-szigetek, Porto-Rico-sziget, Futuila-sziget, Panama-csatornaövezet) is közvetlen csomagforgalom indul meg.

Augusztus 25. A Magyar Távirati Iroda, a Budapesti Tudósító és a Miniszterelnökségi Sajtóiroda hírlaptudósítói minden előzetes bejelentés nélkül, bármely távírdahivatalnál hitelre adhatnak fel hírlaptáviratot.

Szeptember 1. Személyszállító postai automobiljárat indul Bártfa–Sztropkó–Homonna között.

Szeptember 25–október 8. A postahivataloknak a portómentesen feladott küldeményekről különleges célokra statisztikai adatgyűjtést kell végezniük.

Szeptember 28. Új alakú, kerékrendszerű hely- és keletbélyegzők kerülnek használatba, a kincstári és nagyobb nem kincstári hivatalokban 8 kerekes, a mozgó- és kalauzposták részére 6 kerekes kivitelben.

Október 9. Megszüntetik a külön zsáknyilvántartás vezetését. Ezentúl évente kétszer kell a zár- és zsákállományról jelentést készíteni.

November 1. Károlyváros–Ozalj–Brod–Netretić–Károlyváros közötti körforgalomban személyszállító postai automobiljárat indul.

November 1. A külföldi hírlapok előfizetését közvetítő Budapest 4. sz. posta- és távírda hírlaposztályát *M. kir. Posta Külföldi Hírlap Hivatala* elnevezéssel önálló hivatallá alakítják és a posta- és távírdavezérigazgatóság alá rendelik.

December 1. Utánvételes nemzetközi csomagforgalom indul meg Görögországgal.

December 1. A közönséges csomagforgalom könnyebb lebonyolítása érdekében több egyszerűsítést vezetnek be. Mozgópostáknál és nagy forgalmú hivataloknál elmarad a közönséges csomagok darabszámának megállapítása és jegyzékelése, megszűnik a csomagindító-jegyzék és az átvevőkönyvek vezetése.

December 1. Új rendelet határozza meg a kézi darab fogalmát és komolyabb változtatásokat ír elő kezelésükben és rovatolásukban.

December 1. Postai gyűjtőhelyeken csak 100 koronánál kisebb értéknyilvánítással ellátott nemzetközi csomagot lehet feladni.

December 1. A posta közvetítésével megvámolt áruk után esedékes vámdíjakat a vámközvetítő postahivatalok ezentúl nem készpénzben fizetik meg a vámhivataloknak, hanem a pénzügyi tárcának könyvi átszámítás útján térítik meg.

December 1. A bártfa–sztropkó–homonnai postai automobiljárat sztropkó–homonnai útszakaszán megszűnik a közlekedés. Az új járat csak Bártfa és Sztropkó között közlekedik.

December 7. A m. kir. postautalványok központi leszámoló-hivatalának azt az osztályát, mely a lista-rendszerű postautalványok közvetítésével foglalkozik *Külföldi postautalványok kicserélő-hivatal* elnevezéssel külön hivatallá szervezik és közvetlenül a posta- és távírdaigazgatóság alá rendelik.

Megnyílt postahivatalok: Alag, Albertfalva, Alsócsóra, Alsódetrehem, Bakonszeg, Boldur pu., Brassó 5., Budafok 2., Budapest 67., Budapest 97., Csatárimajor, Dócz, Ernestinovo, Farkaslaka, Felsőlászló pu., Gáborján, Galsa, Gálya, Gyergyócsomafalva, Hajmáskér tábor, Kerülős, Kökényes, Köved, Kuzelj, Maja, Máza, Meregyó, Mohács 2., Molve, Nagylak-kendergyár, Nagylupsa, Nántü, Odra, Orlovát, Oštarije, Peszéradacs, Poklostelek, Porhó, Püspöklak, Reformátuskovácsháza, Sarkad-cukorgyár, Siménfalva, Szálva, Szilágyi, Tatrang, Tyukod, Újjózsseffalva, Vágterbete pu., Vargyas, Vecsés 2, Velika Pisanica, Vérteskethely, Veszprém 2., Vojakovac, Vojka, Zágráb 8., Zdenci pu.

Megnyílt postaügynökségek: Ácsfalva pu., Akali, Alsólupka, Alsószölnök, Andód, Angyalkút, Angyalos, Attala, Balánbánya, Bánk pu., Barabásszeg, Bártfafürdő, Bátorfalu, Becske, Békova, Bene, Berek, Berlistye, Bocskaykert pu., Bršljanica, Čemernica, Csemő pu., Csendlak, Csukás, Czéke, Dánszentmiklós, Dányán, Deákbánya, Dombrovány, Ebed, Ermény, Felőr, Felsőgöd, Felsőrákos, Felsőróna, Futásfalva, Garamolaszka, Gecse, Gesztete, Hágótőalja, Hattyas, Hegyközújlak, Hrastovac, Ipolydamásd, Ipolyvecze pu., Kádár, Kamaráserdő, Keszü, Kistemplomtanya, Kisvörösegyháza pu., Kiszsám, Komáromcsehi, Korlát, Kozla, Kőröstarcsa-kitérő, Kukunjevac pu., Ladánybene, Léczfalva, Lele, Lengyelfalva, Lentikápolna, Létka, Libánfalva, Lorettom, Madar, Magyaregres, Magyarfenes, Magyarmajdány, Magyarsas, Márpod, Mátraszőllős, Merisor, Mihályfalva, Miklósi, Mirkvásár, Mocsolya, Nagybicsérd, Nagycsere pu., Nagycsóta, Nagyfény, Nagykeszi, Nagylapos pu., Nagyludas, Nagyszurduk, Nagytőke, Nemespécsely, Néraszlatina, Nevetlenfalu, Nyírtét, Oláhkocsárd, Öszény, Patafalva, Perebő, Rábakethely, Remenye, Rekovci, Rónapatak, Saborsko, Šestine, Sesvete Podravske, Simonfa, Staza, Szamosfalva, Szárazány, Szárazberek, Székásveresegyháza, Székelypálfalva, Szendehely, Szentmargita, Szentmargitapuszta pu., Sziklás, Tápiószele-Halesz, Tárnok, Tavankút pu., Tekerőpatak, Temessziget, Temesváralja, Tógyér, Tolmács pu., Tompa, Vajdalak, Vasad, Vasaskőfalva, Végleshuta, Veszkény, Volkány, Völgyfalva, Vurpód, Zagrad, Zagyvaszántó, Zalacska, Zánka, Ždala, Zenta-Felsőhegy.

Megnyílt távírdahivatalok: Alag, Alvincz, Aranyosmeggyes, Avasújváros, Bályok, Barczika pu., Berzászka, Biharnagybajom, Bikszádfürdő, Böhönye, Brod na Kupi, Buda-

pest 15., Budapest 74., Budapest 97., Csökmő, Dévényújfalu, Egeres, Erdőd, Felvincz, Gádor, Gádoros, Gara, Garamberzencze, Gelse, Gyergyóalfalu, Hajmáskér-tábor, Hort, Hreljin, Ivankovo, Iváncz, Jám, Kál, Lajtaszentmiklós, Lekencze, Lónyatelep, Magyarczernya, Murakirály, Nagyselyk, Nagytopolovecz, Nova-Pazova, Nyírbakta, Oroszlámos, Pestújhely, Rákosszentmihály, Regőcze, Sajtény, Sirač, Söjtör, Szalárd, Szatmárhegy, Szatmár-Németi 3., Szerep, Sztapár, Takcsány, Temesremete, Tušilović, Türje, Udvari, Újozora, Vaja, Vajszka, Vámfalu, Vaskút, Zágráb 7., Zágráb 8., Zalaapáti.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Ajak, Alag, Alcsil, Aldebrő, Anarcs, Apcz, Alsólendva, Alsóvenicze, Ágostonfalva, Bácsföldvár, Bácstóváros, Bácsújlak, Badacsonytomaj, Bánréve, Baranda, Bátaszék, Bélfenyér, Bény, Besenyőtelek, Bikszádfürdő, Boldogasszonyfalva, Borócz, Borsodszemere, Budafok 2., Budapest 66., Budapest 90., Budapest 94., Buj, Buják, Bulkeszi, Csány, Csurog, Daruvár (Krassó-Szörény), Dézsánfalva, Diósgyőr-vasgyár, Diósjenő, Dobronya, Dombrád, Döge, Dömsöd, Dugoselo, Dunabökény, Dunacséb, Dunakiliti, Egercsehi, Egerfarmos, Egerlövő, Enying, Erdőcsokonya, Éradony, Érd, Érkeserű, Érselénd, Értarcsa, Érvasad, Eszeny, Etyek, Feketebátor, Feketegyörös, Feldebrő, Felsősimapuszta, Felsőszálláspatak, Felsősztamora, Fülöpszállás, Galgagyörk, Gálospetri, Gelej, Gomba, Gornja-Rieka, Gömörpanyit, Győr 7., Gyulaháza, Hajmáskér-tábor, Handalbustyaháza, Harkács, Harsány, Hedri, Héjjasfalva, Hernádrécse, Herszény, Hévízfürdő, Hidasnémeti, Homonna, Homoród 2., Homoród-Hévíz, Hort, Iván, Ivanić grad, Jabláncz, Ják, Kápolna, Kelemér, Királyhegyes, Királyrév, Kistálya, Koroknya, Kovácspatak, Kőhalom, Krasznokvajda, Kutina, Lajosmizse, Lajtafalu, Letenye, Lőrinczi, Ludina, Maklár, Marija-Bistrica, Marospetres, Mezőnagymihály, Monyorókerék, Moson-Szentjános, Nagyigmánd, Nagymajláth, Nagyrév, Nemesbikk, Nézsa, Nova, Nyírkarász, Nyírmada, Nyírtass, Ócsa, Ócsad, Onga, Oriovac, Ottomány, Őrmező, Pacsa, Pap, Parrag, Pásztó, Pátroha, Peleskefalva, Pellérd, Pencz, Perlak, Péterréve, Peredmér, Pinkafő, Piskolt, Plaški, Popovača, Pozsonypüspöki, Ragály, Rajecz, Rajeczfürdő, Recsk, Református kovácsháza, Retteg, Révfülöp, Rózsahegy-fonógyár, Sály, Sajkásgyörgye, Sajógömör, Sajtoskál, Sarkad-cukorgyár, Sásd, Selyp, Severin, Sirok, Soltvadkert, Sümeg, Sveti Ivan Žabno, Szalacs, Szapáryfalva, Szárszó, Szarvkő, Szászkeresztúr, Szatmár-Németi 2., Szatmár-Németi 3., Szemere, Szentegyházasfalu, Szentgál, Szenttamás, Szépliget, Szigetszentmiklós, Szilbács, Szkáros, Szomotor, Szurdokpüspöki, Szurduk, Tarczal, Tard, Tiszapalkonya, Tiszatarján, Tornyospálcza, Tószeg, Tótmegyer, Tótpelsőcz, Tőzmiske, Turja, Ugod, Vágbesztercze, Vaja, Vajdarécse, Vajszló, Valkó, Valla, Városfenes, Városszalónak, Vecseháza, Vedrőd, Végegyháza, Vulkán, Zágráb 7., Zágráb 8.

Megszűnt postahivatalok: Budapest 41., Czéke, Dombrovány, Simonfa.

Megszűnt postaügynökségek: Albertfalva, Alsódetrehem, Boldur, Dócz, Farkaslaka, Farkasvölgy-üveggyár, Gáborján, Gálya, Gyergyóbékás-Domukvölgy, Gyergyó-Csomafalva, Józseffalva, Kerülős, Kökényes, Kuzelj, Maja, Máza, Meregyó, Molve, Nagylupsa, Nántü, Odra, Orlát, Oštarije, Poklostelek, Porhó, Püspöklak, Református-ko-

vácsháza, Siménfalva, Szálva, Szilágyi, Trebete pu., Tyukod, Újhely, Vargyas, Velika Pisanica, Vojakovac, Vojka, Zdenci pu.

Kitüntetések: *Kozmutza Kornél* tanácsosnak a Ferenc József-rend lovagkeresztjének adományozása (november 14.).

Szakirodalom:

Postakalauz, tarifakivonat és tájékoztató a M. kir. Posta üzletszabályzataiból. Irányítási ábrák.

1912

Január 1. Szammer Imre székesfehérvári nyomdatulajdonos a belügyminisztertől három év időtartamra engedélyt kap, hogy a M. kir. Csendőrség jótékonysági intézményeinek célját szolgáló bélyegjegyeket bocsásson forgalomba.

Január 14. A házhoz való általános kézbesítéssel meg nem bízott kincstári hivatalokat fölmentik az 1,5 kg súlyt meg nem haladó közönséges csomagok házhoz kézbesítése alól.

Január 23. A M. kir. Posta Járműjavító Műhelyét és az automobil üzemet *M. kir. Posta Központi Járműtelepe* elnevezéssel összevonják, és a posta- és távírdaigazgatóság gazdászati ügyosztályának ügykörébe osztják.

Január 27. Arcképes igazolványok, úgynevezett *Azonossági könyvecskék* rendszeresítése személyazonosság igazolására a könyvelt postai küldemények, táviratok átvételénél vagy feladásánál.

Január 27. A rádiótelegrammok díjának megállapítását a budapesti Központi Távírdahivatalra bízzák, s egyben változások állnak be kezelésükben.

Február 1. Belföldi forgalomban – egyelőre kísérleti jelleggel – táviratlevelek küldhetők. Éjszaka folyamán táviratilag indítják a rendeltetési helyre, s ott másnap reggel, közönséges levélként kézbesítik.

Február 1. Magánvállalkozók részére új formátumú és minőségű hirdetéses levelezőlapokat bocsátanak ki.

Március 5. A távírdai és távbeszélő kezelési okmányok (táviratok, távbeszélőjegyek, szalagok, jegyzőkönyvek, vevények stb.) megőrzésének határidejét – tekintet nélkül a belföldi vagy külföldi forgalomra – egyöntetűen 12 hónapban állapítják meg.

Március 14. Utánvételes csomagok és postai megbízások feladói részére engedélyezik, hogy a beszedett összegeket akár a M. kir. Postatakarékpénztárhoz, akár belföldön székelő bármely nyilvános pénzintézethez, akár saját számlája, akár más számlájának javára átutaltathassa.

Április 2. A magyar postaigazgatás által kiadott *Azonossági könyvecskék* érvényességét kiterjesztik Bosznia–Hercegovinára is.

Április 9. Létrehozzák a közvetlenül a posta- és távírdavezérigazgatóság alá rendelt *M. kir. Postaházak Építési Felügyelőségét.*

Május 1. Hatályba lép a M. kir. Posta kerületi anyagraktárai részére kiadott új szolgálati

utasítás, s ezzel egyidejűleg új rendelet szabályozza a posta- és távírdahivatalok teendőit az anyagbeszerzéséről és kezeléséről.

Május 1. A távbeszélő-előfizetők számára – kísérletképpen – engedélyezik, hogy jellegzetes szóval vagy névvel kiegészített telefonszámukat rövidített táviratcímként jegyeztethessék elő, évi 40 korona különdíj ellenében.

Május 3. Az *Azonossági könyvecskék* érvényességét kiterjesztik a Bulgáriával való forgalomban.

Május 20. Megkezdődik a koronaértékre szóló két koronás ezüstérmék kiadása.

Június 1. Megindul az értéknyilvánítással (1000 frankig terjedően) ellátott nemzetközi csomagok forgalma Bulgáriával.

Június 1. Afrika, Amerika, Ázsia és Ausztrália egyes országaival kedvezményes díjú kábeltáviratok válthatók.

Június 29. A M. kir. Postánál használt közönséges nyomtatványok kezelését szabályozó utasítás és nyomtatvány-kimutatás közzététele.

Július 31. A postaszolgálati hivatalos táviratoknál rövidített címeket lehet használni.

Szeptember 1–28. Statisztikai adatgyűjtés az értéklevelek és értékdobozok díjainak leszámolásához.

Szeptember 11. Közzéteszik a Nagy-Küküllő, Beszterce-Naszód, Szeben és Brassó vármegyei községek, posta- és távírdahivatalok névváltozásait és új helyesírási rendjét.

Szeptember 14. Közzéteszik az állami, vármegyei és államvasúti alkalmazottak családi pótlékáról szóló 1912. évi XXXV. törvénycikket, a hozzá kapcsolódó végrehajtási utasításokkal és egyéb rendeletekkel.

Szeptember 23. Belföldi forgalomban engedélyezik a táviratok címében és bevezető részében Budapest nevének „*Bpest*" rövidített alakban való továbbítását.

Október 1. A Budapestre szóló közönséges és ajánlott expressz levélküldemények átadóvevényeit a felvevő postahivatalok kötelesek kiállítani.

Október 1. Az *Azonossági könyvecskék* érvényességének kiterjesztése a Franciaországgal és Argentínával való forgalomban.

Október 10–16. Statisztikai adatgyűjtést végeznek a csomagokról, pénzes küldeményekről és levélpostai küldeményekről.

Október 15. A külföldi pénzeslevél-forgalomra rendszeresített, két pecséttel lezárható, hivatalos kiadású pénzeslevél-borítékokat a (belföldre) nyitva (olvasva) feladott pénzeslevelekre is fel lehet használni.

Október 19. Módosítják illetve kiegészítik a postamesteri tiszti szerződés 13. §-át.

November 1. Megszűnik az Amerikai Egyesült Államokkal váltott csomagok értékkorlátozása.

November 1. Környékbeli és törvényhatósági távbeszélő-forgalomban engedélyezik előfizetői állomásról sürgős beszélgetés kezdeményezését.

November 1. Új személyszállító postai automobiljáratok indulnak Gospić és Gračac, valamint Zilah és Csucsa között.

November 16. Az *Azonossági könyvecskék* érvényét kiterjesztik a Németalfölddel való forgalomra.

December 1. Megszűnik az Ausztriába és Bosznia–Hercegovinába szóló csomagok „*Mp*" ragjeggyel való ellátása és Mp kezelése. Az egyéb külfölddel való csomagforgalomban bevezetik a leadó (irányítási) ragjegyek használatát vezetik be.

December 1. Kibővítik azoknak a hivataloknak a körét, melyek táviratleveleket fölvehetnek és továbbíthatnak.

December 13. Tömegesen feladott ajánlott levelek és közönséges csomagok részére külön postai feladókönyveket rendszeresítenek.

Megnyílt postahivatalok: Ácsfalva pu., Bebrina, Biharsályi, Bikás, Borjád, Budapest 41., Budapest 42., Budapest 68., Budapest 71., Budapest 86., Budapest 500., Budapest 501., Czinkota-Ehmanntelep, Dány, Debreczen 8., Dézsánfalva, Diósfalu, Drenje, Eszék 4., Feketebátor 1., Felsőkubin, Galóczási-gőzfűrész pu., Gyergyóremete, Hódmező-Vásárhely 3., Kispest 3., Kistarcsa, Laskó, Ljeszek, Lugos 2., Magyaró, Mesterszállás, Mezőgyán, Mikelaka, Nadab, Nagybecskerek 3., Nagybodófalva, Nagyjeszen, Nagytikvány, Nagyvárad 6., Náprád, Németpereg, Ósinka, Péterfalva, Podlapac, Pöstyén 2., Primišlje, Račinovci, Stajnica, Székelykocsárd 1., Sztancsafalva, Tamáshida.

Megnyílt postaügynökségek: Ágostonlak pu., Alsok, Alsókocsoba, Alsószarvas, Alsószelistye, Aranyosegerbegy, Bačuga, Bajonta pu., Becske pu., Bedőháza, Bélkirálymező, Bélnagymaros, Berkenye, Bernecze, Biharlonka, Biharszentjános, Bikafalva, Bisztranyíres pu., Bolibarlang pu., Borbátvíz, Borsodnádasd, Bović, Bözödújfalu, Breznica Njemačka, Csákfalva, Csálatelep-hízlalda pu., Csanádalberti, Cserépfalu, Csíkcsicsó, Csíkszenttamás, Csontos pu., Déda pu., Detrekőváralja pu., Dunadombó, Dunaorbágy, Eczel pu., Ekel, Érdengeleg, Felsőberekszó, Felsőtúr, Fonyód, Galgovo, Géres, Gergelyi, Gyergyóvárhegy pu., Harka, Hegyközkovácsi, Hegyközszentimre, Herencsény, Hermány pu., Hernádszentistván, Hladovka, Holczmány pu., Kárász, Kardó, Kaszaperpuszta, Kászonjakabfalva, Kelenvölgy pu., Kicző, Kiskaján, Kiskolcs, Kisszénás pu., Klicsó, Kománfalva, Kostelek, Kovács, Krasznaszentmiklós, Kunszőllős, Lánzsér, Laslovo Korogj pu., Lonka, Magaré, Magyarforró, Magyarcsesztve, Majtény, Mánfa, Marospart pu., Meddes, Mercsény, Merőcze pu., Moh, Murasiklós, Nagymóriczhida, Nagyőr pu., Nagysziklás, Nagytárkány, Nagyzomlin pu., Nemeskutas, Németporuba, Niczk pu., Nyujtód, Omor, Orehovicza, Ördöngősfüzes, Pészak-Pakácz pu., Pilisborosjenő, Pinnye, Poljana pu., Poklisa pu., Pusztagyimót pu., Püspökszilágy, Rábapatona, Rezi, Rohi, Sárszentágota pu., Sósfüred, Sóstóhegy, Spanovica, Szabadhely, Szaloncza, Szancsal, Szászfalva, Szászveresmart pu., Százd, Székely, Székesfehérvár pu., Szenta, Szentkút pu., Szentpéterszeg, Szerecseny, Szilágyfőkeresztúr, Szücsi, Tátraszéplak, Temesvukovár, Tenje, Tépe, Topolovac, Trencsénpüspöki, Újmalomsok, Újsándorfalva, Uszor, Váraszó, Vavrissó, Vértesszőllős, Viljevo, Visóoroszi, Viszolaj, Vrbica, Zálnok, Zrinjska.

Megnyílt távírdahivatalok: Ákos, Alag-lóversenytér, Alhó, Andrijevci, Árkod, Avasfelsőfalu, Barátos, Bellus, Bellye, Czinkota, Csömör, Debreczen 7., Feketehalom, Fé-

nyeslitke, Gyetva, Homoród 2., Hunyaddobra, Kanak, Kereszténytalva, Keszőhidegkút, Kisilva, Kiskőszeg, Kölcse, Kristyor, Križpolje, Krnjak, Liebling, Málnásfürdő, Mátyásföld, Nagybecskerek 3., Nagyszékely, Nagytalmács, Nagyvárad 6., Németlipcse, Nyitrabánya, Óbéb, Óbesztercze, Rákoscsaba, Rozsnyó (Brassó vm.), Sarkad-cukorgyár, Sesvete, Siófok-fürdő, Staro-Petrovoselo, Szabadbattyán, Szabadka 3., Szmricsány, Temesság, Túristvándi, Tuzsér, Verestorony 2., Virava, Vörösmart, Zabola-fűrésztelep pu.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Aba, Ákos, Alag-lóversenytér, Alsókocsoba, Alsóvalkó, Apáti, Apold, Aranyosgerend, Bács, Bácsordas, Bácsújfalu, Badacsonyhableány, Bajcs, Balatongyörök, Balatonederics, Balkány, Baranyabán, Bátyu, Bene, Beregsom, Berethalom, Berzencze, Biharsályi, Bodajk, Bogdánd, Boldor, Bolya, Budapest 71., Budapest 97., Budapest 500., Budapest 501., Buza, Bükkösd, Csallóközaranyos, Cservenka, Csetnek, Csicsó, Csikrákos, Csíz, Csörgő, Csúz, Debreczen 7., Dég, Dernő, Dernye, Dunadombó, Dunaradvány, Felsőbánya, Felsővízköz, Feričanci, Fertőszentmiklós, Für, Ghymes, Gócs, Gyékényes 2., Gyergyóalfalu, Gyetva, Gyimesközéplok, Halmosd, Hégen, Hévízszentandrás, Hibbe, Holics, Imely, Jóka, Kadarkút, Kakucs, Kamocsa, Karácsond, Karczfalva, Kavarán, Keszegfalva, Királyhelmecz, Kisháza, Kiskér, Kiskunlaczháza, Kispest 2., Kolozsnéma, Kolta, Komáromszentpéter, Komoró, Kőröskisjenő, Krasznahorkaváralja, Kurtya, Küküllőszéplak, Lecsmér, Leibicz, Liliomos, Lipik, Ludas, Márkaszék, Maroscsúcs, Mátészalka, Meczenzéf, Mende, Ménhárd, Mezőkaszony, Mezőlak, Militics, Mohács 2., Mór, Muzsna, Nadab, Nagyatád, Nagybajom, Nagybátony, Nagycsákány, Nagyida, Nagyiklód, Nagyiván, Nagykeszi, Nagyrápolt, Nagysink, Nagyszabos, Nagyvárad 6., Nagyveszveres, Naszádos, Nemesócsa, Nemestördemicz, Németboly, Nova-Kapela, Novi-Karlovci, Novi-Slankamen, Nyíracsád, Nyíradony, Oláhapáti, Orahovica, Oroszka, Óbesztercze, Ógyalla, Ókécske, Pakrac, Palotaújfalu, Pápateszér, Paripás, Perbete, Peszéradacs, Petneháza, Pinczéd, Podgorač, Ratkó, Rimaszécs, Sajómagyaros, Seregélyes, Sid, Siófokfürdő, Somkerék, Staro Petrovoselo, Stomfa, Stósz, Stószfürdő, Szakolcza, Szalánta, Szatmárudvari, Szék, Szentágota, Szentfülöp, Szentgyörgy, Szépvíz, Szerednye, Szilágynagyfalu, Szilágyzovány, Szilberek, Szilicze, Szinicze, Sződ, Sztropkó, Tállya, Tamásd, Tany, Tápióbicske, Tar, Tatárszentgyörgy, Terpes, Tiszaigar, Tiszaőrs, Tiszaszőllős, Tiszaújlak, Udvard, Újszentiván, Vajszka, Vámosgyörk, Vanyarcz, Vecsés 2., Veprőd, Veresegyháza, Veszprém 2., Visznek, Vrbanja, Zagyvarékas.

Megszűnt postahivatalok: Becske pu., Csimhova, Felsővadas, Hernádszentistván, Ponyászka.

Megszűnt postaügynökségek: Csernova, Dolmány, Gernyés.

Kitüntetések: *Abt János* altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (április 9.).

Szakirodalom:

Hivatalos kivonat a M. kir. Posta tarifáiból és üzletszabályzataiból.

1913

Január 1. Életbe lép az állami alkalmazottak, azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912. évi LXV. törvénycikk.

Január 1. 20%-kal fölemelik az 1912. január 1. előtt elhunyt tisztviselők, altisztek és szolgák özvegyeinek megállapított özvegyi nyugdíjakat.

Január 1. A géprendszerű levélgyűjtő-szekrények központi javításával, a szekrények és tartozékok kezelésével a Központi Járműtelepet bízzák meg.

Január 1. Az olyan meghatalmazásokért, melyek a küldemények kézbesítési helyére vonatkozó különleges kikötéseket tartalmaznak, külön díjat kell fizetni.

Január 1. Belföldi valamint az Ausztriával és Bosznia–Hercegovinával való forgalomban a feladóknak megengedik, hogy ajánlott levélpostai küldeményeik és a csomagjaik szállítólevelét tintairónnal töltsék ki.

Január 1. A távbeszélő-számadások egyszerűsítése érdekében megszüntetik az átmenőbeszélgetések naplózását.

Január 20. Engedélyezik a szállodák alközponttal, és a szobáknak távbeszélő-mellékállomásokkal való fölszerelését.

Január 20. Az áruminták vámkezelését módosító rendelet lép életbe.

Január 27. Új kiadású nyílt postai levelezőlapok jelennek meg fokozatosan, melyeknek címoldalát függőleges vonal osztja ketté, s hiányzik a *Magyar Királyi Posta* szövegsor, mert ugyanez megvan a benyomott értékjegyeken.

Február 1. A helyi ajánlott levelek bérmentesítésére külön 16 filléres levéljegyeket bocsátanak forgalomba.

Február 1. Postautalványoknál a koronaértéknek idegen pénzekre és viszont való új átszámítási táblázata lép életbe.

Március 1. A távbeszélő-számadások egyszerűsítése érdekében a belföldi távolsági forgalomban megszüntetik a bejövő (érkezett) beszélgetések naplózását.

Március 1. Személyszállító postai automobiljáratok Károlyváros–Zavalje, Károlyváros–Plitvička Jezera–Zavalje, Károlyváros–Plitvička Jezera között meghosszabbított útvonalon, új menetrenddel közlekednek.

Március 6. *Kérelem visszavétel, címváltoztatás vagy utánvétel-leszállítás iránt, Átirat címváltoztatás és visszavétel tárgyában* és *Átirat utánvétel elengedése és leszállítása tárgyában* elnevezésű új nyomtatványok rendszeresítenek.

Március 12. Rendelet szabályozza az adóívek és az adóintések postai kezelését, és utasítja a hivatalokat a minél gyorsabb kézbesítésre.

Április 5. Rendelet jelenik meg a nemzetközi levéltranzit indításáról, kezeléséről és a tranzitdíj leszámolásáról.

Április 8. Ezentúl a géprendszerű levélgyűjtő-szekrényeken fel kell tüntetni a gyűjtőhivatal nevét és címét.

Április 9. Számos postahivatal megbízást kap arra, hogy a kiviteli árunyilatkozatokat a

náluk feladott csomagok szállítólevelei mellől maguk elvegyék és a M. kir. Központi Statisztikai Hivatalhoz közvetlenül elküldjék.

Május 1. Ajánlott leveleket és egyéb ajánlott levélpostai küldeményeket levélszekrény útján is fel lehet adni. Az ajánlott levelek számára 16 és 35 filléres benyomott frankojeggyel ellátott, vörös szegélyű borítékok kerülnek forgalomba. Az ajánlott küldeményről a feladó utólag a levélszekrényt ürítő postahivatalban feladási igazolványt kérhet.

Május 1. Új rendelet szabályozza a csomaghiánynál vagy szállítólevél-hiánynál követendő csomagnyomozó eljárást.

Május 1–28. Elrendelik ezen időtartam alatt a nemzetközi levéltranzit-statisztikai adatgyűjtést. Ezzel párhuzamosan külön statisztika készítendő az Ausztriával és más szomszédos országokkal való levélforgalomról.

Május 21. Közzéteszik a horvát–szlavonországi helységek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Május 23. A M. kir. Posta és a Cs. kir. szab. Déli Vaspálya Társaság egyezményt ír alá a magyar korona országai területén fekvő vonalai mentén létesített, illetve létesítendő távírda- és távbeszélő-vezetékek felállításáról, fenntartásáról és használatba vételéről, visszamenőleg 1913. január elseji érvényességgel.

Június 28. Azon távírdahivatalokkal való közvetlen távírdai levelezésnél, melyeknek hivatalosan is van rövidített nevük, a távirat címében a rövidített alakot kell használni.

Július 1. Új személyszállító postai automobiljárat indul Delnice és Čabar között, szeptember végéig a nyári időszakban.

Július 1. A londoni rádiótávíró-értekezlet határozatai nyomán jelentős változások állnak be a rádiótáviratok feladásában és kezelésében.

Július 11. Új személyszállító postai automobiljárat indul Zengg és Plitvička Jezera között, szeptember végéig a nyári időszakban.

Augusztus 4. Postahivatalok beszolgáltatásai és ellátmányai kétpecsétes pénzeslevélben küldhetők.

Augusztus 5. A román kormány döntése nyomán semmilyen élelmiszer, zöldség, gyümölcs, tej és tejtermék nem szállítható Magyarországról.

Augusztus 13. Közönséges expressz leveleket és táviratokat – ha a címzett nincs otthon – a címzett levélszekrényébe kell helyezni, vagy a házmesternek (kapusnak) átadni. A küldemény érkezéséről értesítőt kell a címzett ajtajára erősíteni.

Szeptember 1. A magyar kicserélő hivataloknak a magyar–osztrák csereforgalomban a rovatlapra az egyenkint rovatolt csomagok súlyadatait fel kell jegyezniük.

Szeptember 20. Az ország területén több helyen előforduló kolera-megbetegedések miatt összefoglalóan közzéteszik a kolera elleni védekezésről az eddigi évek során megjelent postai rendeleteket.

Október 1. A belföldi forgalomban, valamint Ausztriával, Bosznia–Hercegovinával és Németországgal való forgalomban a pénzeslevelek 1000 koronáig (800 márkáig) terjedő utánvétellel terhelhetők. Az utánvételes pénzeslevelek frankokényszer alá esnek.

Október 9–15. Teljes részletességre törekvő statisztikai adatgyűjtés ideje a levélpostánál.
Október 16–22. Teljes részletességre törekvő statisztikai adatgyűjtés a csomagpostánál.
November 1–28. Teljes részletességre törekvő statisztikai adatgyűjtés ideje a kicserélő postahivataloknál a külföldre indított és onnan érkező értéklevelek és értékdobozok forgalmáról.
November 1. Ezentúl frankértékben kell kitölteni a törökországi török postahivatalokhoz intézett postautalványokat is.
November 20. Az árvízkárosultak megsegélyezésére az érvényben lévő frankojegyeken kívül *Az árvízkárosultaknak külön 2 fillér* jelzéssel ellátott *Árvízbélyegeket* bocsátanak ki.
December 5. A belügyminiszter jóváhagyja a *Magyar királyi postamesterek és kiadók segélyző- és nyugdíjegyesületének* alapszabályát.
Megnyílt postahivatalok: Alsókalocsa, Alsótótfalu, Árkos, Árokszállás, Badacsonytomaj, Boljevci, Börvely, Bregi, Budapest 24., Budapest 69., Budapest 87., Budapest 113., Budapest 502., Budapest 503., Budapest 700., Budapest 701., Bussa, Csokaly, Dédabisztratelep, Ezsébetkirályné-szanatórium, Esztár, Élesd 2., Érábrány, Felsőzúgófürdő, Ferdinándfalva pu., Galánta 2., Gornje Dubrave, Grgurevci, Gyergyóvárhegy, Igar, Izaszacsal, Jelenje, Kavarán, Kiskalota pu., Kismajtény, Kistengelicz, Kobaš, Kolozsvár 7., Konyár, Kopócsapáti, Kovászna 3., Kuptorja, Kurtakeszi, Lugos 2., Madéfalva, Martinska Ves, Miklóirtás, Nagykároly 2., Nagyszeben 3., Oláhszentmiklós, Őrszentmiklós, Pilisszentkereszt, Piricse, Podravske Sesvete, Pozsony 6., Pusztakamarás, Skavac pu., Soljani, Soroksárpéteri pu., Szabadka 4., Szigetcsép, Temesvár 9., Tövis 2., Újverbász 2., Utczás, Vasmegyer, Vukovje, Wekerlefalva, Zimony 3., Zsadány.
Megnyílt postaügynökségek: Abda, Alczina, Alsóborgó, Alsódubovány, Alsólugos, Alsóucsa, Aranymező pu., Ártánd, Baj, Balatonarács, Bánhida, Baráthely, Barczaújfalu, Báródbeznye, Bekecs, Benczencz, Bendorf, Berettő, Berettyószentmárton, Biharszentandrás, Biharszentjános, Biri pu., Bojárhalom, Bontesd, Boród, Bregi pu, Budapest 69., Budapest 73., Budapest 87., Budapest 3. postaügynökség, Budapest-Rómaifürdő, Csengele pu., Csíktaplócza, Csiklóbánya, Czobolyfalu, Csomád, Csorva, Dad, Deč, Délegyháza pu., Derczen, Duboka pu., Dunaalmás, Érbogyoszló, Falubattyán, Felsőmicsinye, Felsőnovaj, Felsőtyúkos, Felsőzsid, Földra pu., Fövenypuszta pu., Gaj, Garamszeg, Glogovnica, Gyopárhalma, Győrsövényház, Hejőpapi, Jánoshida-Bodogháza pu., Javoranj, Kazár, Károlyfalutelep, Kárpáthalas, Kecskéd, Kendetelep, Kézdialbis, Királyhalom, Kiskereki, Kiskunlaczháza, Kisorosz, Klárafalva, Klokočevci, Kós, Körösszegapáti, Kövegy, Kuncsorba, Kürpöd, Laborczfő, Ledinci, Lugos 2., Lužane, Mala Vašica, Malomvíz, Maniga, Markušica, Marosfelfalu, Málnás, Medare-Dragalić pu., Medina, Mezőbodon, Mocsa, Mučna-Rieka pu., Murahalmos, Musznya, Nagycsepely, Nagytoronya, Netus pu., Neudorf, Németlövő, Nyitraegerszeg, Olcsva, Ottóvölgy, Ósinka, Paradicsom-major, Pavlovac-Dražica pu., Pereszlény, Perkupa, Pesthűvösvölgy, Peteranec, Plemenitaš, Plitvička Jezera, Požeški Brestovac, Rábakovácsi, Repenye, Sarkaicza, Sikirevci, Sot, Surjány, Szamoskér, Szamosszeg, Szanda, Szár pu.,

Szárazajta, Szederjes, Szend, Szentkatolna, Szentmihályfa, Szépkenyerűszentmárton, Szucság, Tataros, Tápé, Tekeujfalu, Temetvény, Tiszalucz, Teutelep, Törés, Tötös, Uzdborjád, Vanyola, Vasas, Vasvörösvár, Vértpuszta, Vilić-selo, Vlahović pu., Zagyvaróna, Zombrád.

Megnyílt távírdahivatalok: Alsószombatfa, Apa, Barstaszár, Bélapátfalva, Budapest 24., Budapest 502., Cabuna, Csanádapácza, Cseklész, Cserépalja, Csóka, Deszk, Enese, Erdőszáda, Eszék 4., Felsőgalla, Felsőnyárád, Felsőszeli, Feričanci, Galánta 2., Gunja, Hadad, Havasmező, Ipolynyék, Jamena, Jászfényszaru, Kerekegyháza, Kevedobra, Kupinovo, Lukač, Mádéfalva, Magyarpádé, Marosberkes, Marosbogát, Martonos, Matlárháza, Mernye, Murányalja, Murányújvár, Muraszerdahely, Nagydobos, Nagykároly 2., Nagylajosfalva, Nagymuzsaly, Nagysáró, Nagytárnok, Olthéviz, Ostffyasszonyfa, Osztopán, Palotaújfalu, Parád, Porcsalma, Pozsony 6., Pöstyén 2., Pusztamonostor, Szajol, Szárcsa, Szurduk, Temesvár 9., Tevel, Tiszaszentmiklós, Tövis 2., Tüskevár, Zalabér, Zalalövő, Zohor.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Alsódomború, Alsófernezely, Alsórétfalva, Alsószentmihály, Alsóvidra, Aszaló, Bakonszeg, Balatonszentgyörgy, Baracska, Bábolnapuszta, Bácsfeketehegy 1., Bácsfeketehegy 2., Bácsgyulafalva, Bácskeresztúr, Báj, Benesháza, Bistra, Boczonád, Bogya, Bojt, Bosiljevo, Bribir, Brinje, Brulya, Budapest 11., Budapest 18., Budapest 113., Budapest 502., Budapest 503., Bugyi, Bürkös, Csabrendek, Csobaj, Csonoplya, Daruvár, Dános, Debreczen 8., Domony, Egyek, Erdevik, Erdőbádony, Eszék 4., Érsekvadkert, Fadd, Fehérvölgy, Fejérdomb, Feketebalog, Feketehegyfürdő, Felnémet, Felsőgalla, Felsőgöd, Felsőnyárád, Felsőtárkány, Ferend, Galánta 2., Girált, Gjulaves, Gjurgevac, Gyermely, Gyón, Gyopárosfürdő, Gyöngyöspata, Gyöngyöstarján, Gyönk, Hegyközpályi, Hegyközújlak, Héthárs, Hőgyész, Hrašcina Trgovisće, Ilok, Jálna, Jánosd, Jászkarajenő, Jobbágyi, Jósikafalva, Kajószentpéter, Kálmáncsa, Kamaráserdő, Karva, Kavarán, Kékkő, Kenézlő, Kerény, Kishegyes, Kiskőre, Kisszeben, Kisuczaújhely, Klanjec, Kloštár, Kocs, Kolozsvár 7., Komáromfüss, Konyár, Kopócsapáti, Kőhidgyarmat, Kőrösnagyharsány, Krašina, Kristyor, Kuczora, Láz, Legyesbénye, Lemes, Lemnek, Lengyel, Levél, Majtény, Marczali, Marczelháza, Martonfalva, Méhkerék, Mezősas, Mucsony, Nagyherestény, Nagyfüged, Nagykároly 2., Nagyvázsony, Novigrad Podravski, Nyitrabajna, Nyitraújlak, Óasszonyrét, Ó- és Újszivácz, Óhegy, Oláh-Szentmiklós, Oroslavje, Otočac, Parnó, Pitomača, Pozsony 6., Pöstyén 2., Prügy, Réten, Rudabánya, Ruszkin, Sajókaza, Sáros, Sarud, Semeljeci, Sióagárd, Somoskőújfalu, Sopron 3., Sveti Iván Zelina, Szabolcsbáka, Szásztyukos, Szeghegy, Szentpéterszeg, Szepesvéghely, Szepezd, Szolgaegyháza, Szolyva, Szuhakálló, Tamási, Tarján, Tarnaméra, Tarnaszentmiklós, Tarnazsadány, Temessziget, Temesvár 9., Temesvár 1. postaügynökség, Tenkegörbed, Tépe, Tihany, Tiszacsege, Tiszaeszlár, Tiszaladány, Tiszanána, Tiszaszalka, Torzsa, Tótsóvár, Újjózseffalva, Vágvecse, Vál, Várfalva, Várna (Trencsén vm.), Vásárosnamény, Viss, Zalaapáti, Zalaszentgrót, Zomba, Zsadány, Zsély.

Megszűnt postahivatalok: Czobolyfalu, Laudontanya pu., Marczelháza, Movo Zvečevo.

Megszűnt postaügynökségek: Abafája, Bustyaháza, Magyaregres, Szentsebestyén, Szóvárhegy.

Megszűnt távbeszélő-hivatal: Ponyászka.

Kitüntetések: *Réffi Lajos* kolozsvári postamesternek az arany érdemkereszt adományozása (április 10.).

Zavaczky József vonalfelvigyázónak a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (június 5.).

Bene Róbert posta- és távírdafőigazgatónak nyugdíjazása alkalmából a Lipót-rend lovagkeresztjének adományozása (december 15.).

Szakirodalom:

Várady Aladár nyug. posta- és távírdafőfelügyelő: *A M. kir. Posta üzleti szabályai, A M. kir. Távírda üzleti szabályai, A M. kir. Posta indítószolgálata, A M. kir. Postatakarékpénztár üzleti szabályai, Átszámítási táblázat.*

A magyar szent korona országainak helységnévtára a posta- és távírdahivatalok és vasúti távírdák használatára, új kiadásban.

1914

Január 1. A stabil hivataloknak kiadott fűzős zsákokat, zsákzárakat és kulcsokat nem a mozgóposta-főnökségeknél illetve kalauzposta-vezetőségeknél kell nyilvántartani, hanem annak a hivatalnak az anyagszámadásába fölvenni, amely azokat használja.

Január 1. A távírdahivatalokban a távíróvezetékeket éjszakára ezentúl nem szabad a keresztlemezes váltón kikapcsolni, csak vezetékvizsgálat alkalmával.

Január 1. Külön rendelet intézkedik a honvédhavidíjasok és a legénység özvegyeinek és árváinak ellátási illetményeinek postai kifizetéséről.

Január 1. Január elseje után kinevezett postamestereket kötelezik az államilag segélyezett *Magyar királyi postamesterek és kiadók segélyező és nyugdíjegyesületébe* nyugdíjjogos tagként való belépésre.

Január 5. Azoknál a személyszállító postai gépkocsi-járatoknál, melyeket felesketett postai alkalmazott (altiszt vagy szolga) kísér, a postahivatalt az ellenzárosi teendők alól felmentik, a pénztartály külső és belső zárát a járatkísérőnek kell nyitni és zárni, ezzel egyénileg felel a küldeményekért.

Január 23. A II. osztályú nem kincstári hivatalok számára is engedélyezik az utalványnaplók eredeti és másolati példányánál, valamint a postatakarékpénztári be- és visszafizetési lajstromoknál az üvegtoll és kék átnyomó papír használatát.

Február 1. A táviratlevelek rövidített jelzését „*TL*"-ről „*LT*"-re (Lettre-telegramme) módosítják, díját a belföldi forgalomban díjszavanként 2-ről 1,5 fillérre csökkentik.

Február 13. A belföldi, az Ausztriával, Bosznia–Hercegovinával és Németországgal való forgalomban a rovatolásnál minden értéknyilvánítással ellátott küldeménynél el kell hagyni a fillérértékeket.

Február 14. Közzéteszik a M. kir. Posta központi anyagraktárától beszerezhető posta-, távírda- és távbeszélő-hivatali könyvek és térképek jegyzékét.

Március 1. Az árvízbélyegeket ezentúl a közönséges frankojegyek módjára kell kezelni és elszámolni.

Március 1. A táviratleveleket kiterjesztik az Ausztriával és Bosznia–Hercegovinával való forgalomban is.

Március 1. A Budapest–Bécs távbeszélő-forgalomban előre megnevezett távbeszélő-állomások között éjjel (este 9 órától reggel 6 óráig), előre meghatározott időben, naponként folytatandó beszélgetésekre bérletet lehet kötni.

Március 20. Csomagindító jegyzékek vezetése alól felmentik a postai ügynökségeket.

Április 1. A külföldre szóló csomagok és szállítólevelek leadóragjegyeinek használatában jelentős változások állnak be.

Április 1. Táviratlevelek ezentúl a Németországgal való forgalomban is válthatók.

Május 20. Közzéteszik a lovak és járművek beszolgáltatásáról szóló 1912. évi LXIX. törvénycikket, melynek 1. §-ában körülírt hadi szolgáltatásoktól mentesek a M. kir. Posta szállításhoz használt lovai és lófogatú járművei.

Június 1. *Óceánlevelek* (tengerjárók fedélzetén felvett olyan rádiótáviratok, melyeket rádiótávíró útján valamely ellenkező irányban haladó hajónak adnak át és ez utóbbi azt levélként a legközelebbi kikötőbe viszi és ott, mint ajánlott levelet postára adja) magyar hajóknak egymás közti, és a német hajókkal való rádiótávíró-forgalmában válthatók.

Június 13. A költségvetési év megváltozik, július 1-től következő naptári év június 30-áig tart, ezért az utólag, egy összegben (hitelezett) beszedett távbeszélődíjakat június végén kell elszámolni és beszedni.

Június 14. A felvételi szolgálat megkönnyítésére a tömegesen feladott ajánlott levelek és közönséges csomagok számára kiadott postai feladókönyvek és feladójegyzékek használatát ezentúl nemcsak a kincstári, hanem bármely postahivatalnál megengedik.

Július 1. Új rendelet szabályozza a távirat-statisztikai adatgyűjtést. Két statisztika készül, *A* az össz forgalomról, *B* a nemzetközi forgalomról.

Július 1. A M. kir. Posta ingó és ingatlan vagyonának leltári kezelésére és elszámolására új utasítás lép életbe.

Július 9. Közzéteszik a horvát–szlavónországi helységek, posta- és távírdahivatalok nevének új helyesírási rendjét.

Július 26. Miniszterelnöki rendelet jelenik meg és lép életbe, mely a benne felsorolt áruknak Szerbiába való kivitelét, és azon keresztül való átvitelét tiltja.

Július 26. Miniszterelnöki rendelet jelenik meg és lép életbe a posta-, távírda- és távbeszélő-forgalomnak hatósági (rendőrségi, katonai) ellenőrzéséről.

Július 26. Hatályba lép a kereskedelemügyi miniszternek a posta-, távírda- és távbeszélő-forgalom ideiglenes korlátozásáról szóló rendelete.

Július 26. A mozgósítás következtében korlátozások lépnek életbe a csomagforgalomban. Közzéteszik a csomagforgalomból kizárt posta- és távírdahivatalok névsorát.

Július 26. Utasítás jelenik meg a posta- és távírdaforgalom lebonyolításáról a mozgósítás 3. napjától kezdve a tábori postaszolgálat megindításáig.

Július 26. Mindennemű postaforgalmat felfüggesztenek Szerbiával.

Július 28. Táviratlevelek forgalmának beszüntetése mind a belföldi, mind az Ausztriával, Bosznia–Hercegovinával és Németországgal való forgalomban.

Augusztus 1. Hatályba lép az új, részben módosított utasítás a faluzó levélhordók részére.

Augusztus 1. Az általános mozgósítás következtében ideiglenesen felfüggesztik a postacsomag-forgalmat, Oroszországgal való viszonylatban minden posta- és távírdaforgalmat megszüntetnek.

Augusztus 4. Táviratforgalom korlátozása a Nagy-Britanniával és Svájccal való forgalomban.

Augusztus 5. Beszüntetik Belgiummal az utalvány- és megbízási forgalmat, Törökország török hivatalaival az utalványforgalmat.

Augusztus 7. Teljesen beszüntetik a nemzetközi utalványforgalmat (kivéve az Ausztriával és Bosznia–Hercegovinával való viszonylatban).

Augusztus 8. Montenegróval mindennemű posta- és távíróforgalom megszűnik.

Augusztus 13. Teljesen megszűnik a nemzetközi utánvételi és postai megbízási forgalom (kivéve Ausztria és Bosznia–Hercegovina viszonylatában).

Augusztus 13. Külön rendelet jelenik meg a belföldi csomagforgalom kibővítéséről és a hadra kelt sereghez tartozó katonai személyek részére a tábori postával szállított magáncsomag-forgalomról.

Augusztus 13. Felállítják a Magyar Vörös Kereszt Tudósító Irodáját, s az irodához intézett levelezés elősegítésére a M. kir. Posta válaszos levelezőlapokat bocsát ki, 5 filléres postabélyeggel.

Augusztus 14. Görög és görög vízen tartózkodó hajókra rádiótelegrammok nem küldhetők.

Augusztus 15. A távírdaforgalom után mindennemű postaforgalom is megszűnik Nagy-Britanniával, Franciaországgal és Belgiummal.

Augusztus 15. A háborús állapot teljes időtartamára felfüggesztik a postahivataloknál a vasárnapi munkaszünetet.

Augusztus 18. Miniszterelnöki rendelet intézkedik a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult állami és vármegyei tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról.

Augusztus 24. Jelentős mértékben tovább korlátozzák a táviratforgalmat mind táviratfajták, díjkedvezmények, mind viszonylatok tekintetében.

Augusztus 27. A postán szállítható csomagok súlyhatárát 5 kg-ról 10 kg-ra emelik föl.

Augusztus 28. Japánnal mindennemű posta- és távírdaforgalom megszűnik.

Augusztus 29. Utasítás jelenik meg a postahivatalok számára az újonnan szervezett Hadsegélyező Hivatal küldeményeinek különös figyelemmel való kezelésére és adományokkal való támogatására.

Szeptember 4. Megszűntetik magáncsomagok felvételét a hadra kelt sereghez tartozó katonai személyek részére.

Szeptember 5. Tovább bővítik a csomagforgalmat a belföldi, az Ausztriával és Bosznia–Hercegovinával való viszonylatban.

Szeptember 8. Közzéteszik a szükséges óvintézkedéseket és eljárásokat a kolera-megbetegedések elterjedése esetére.

Szeptember 14. Megszűnik a magántávirat-forgalom Bukovinával.

Szeptember 19. Török vizeken tartózkodó hajókra rádiótelegrammok nem küldhetők.

Szeptember 20. Hadra kelt sereghez tartozó katonai személy részére magáncsomagok tábori postával újra küldhetők.

Október 1. Németországgal helyreáll a távirati utalvány-, a csomagutánvételi-, és a postai megbízási forgalom.

Október 1. Uralkodói rendelet értelmében a vitézségi érmek birtokosai pótdíjazásban részesülnek.

Október 3. Újra megszűnik a tábori postai magáncsomag-forgalom.

Október 6. Helyreáll a közönséges és utánvételes csomagok forgalma a belföldi, az Ausztriával és Bosznia–Hercegovinával való forgalomban, a békeidőre jellemző méretben és díjazásban .

Október 7. *Hadisegély, Özvegyeknek és árváknak két (2) fillér* jelzéssel ellátott frankójegyek kerülnek forgalomba a használatban lévő 5 és 10 filléres árvízbélyegek felhasználásával.

Október 10. A külföldre szóló valamennyi közönséges és ajánlott levelet nyitva kell feladni, illetve a levélgyűjtő-szekrénybe dobni.

Október 12. Rendelet jelenik meg, mely az állami alkalmazottak, azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912. évi LXV. törvénycikk értelmében fizetendő nyugdíjjárulék megállapítása, beszedése, kezelése és elszámolása tárgyában kiadott 2047/1913. számú rendeletet kiegészíti.

Október 24. Helyreáll a csomagforgalom Törökország török postahivatalaival.

Október 31. A pénzeslevelek, postautalványok és csomagok értékhatárát kézbesítésnél 40-ről 50 koronára emelik föl.

November 1. Az árvízbélyegek többi értékfajait is mint hadisegélybélyeget hozzák forgalomba, melyeket a *Hadisegély özvegyeknek és árváknak két (2) fillér* jelzéssel vörös színnel felülnyomnak.

November 7. A hadra kelt sereg tagjaihoz kitüntetésük, vagy előléptetésük alkalmából üdvözletet és szerencsekívánatot tartalmazó táviratok nem küldhetők.

November 7. A magyar hadisegélybélyegek a nemzetközi forgalomban is fölhasználhatók. A Bosznia–Hercegovinai és osztrák levéljegyek is felülbélyegzéssel hadisegélybélyegként kerülnek nemzetközi forgalomba.

November 12. Megjelenik a pénzügyminiszter rendelete arról, hogy a hadikölcsön kötvényeit az állami alkalmazottak kedvezményes módon jegyezhetik.

November 16. Rendelet jelenik meg *nemzeti hadikölcsönnek* a kormány által való kibo-

csátásáról, mely egyben utasítja a postahivatalokat, hogy mind személyes, mind hivatali ismeretségeiket vessék latba a minél nagyobb számú és összegű jegyzés elérésére.

November 19. A törökországi török postahivatalokkal megindul az értéklevél- és értékdoboz-forgalom.

November 26. Csendőrségi járőrök számára engedélyezik, hogy – kellő igazolás után – a postahivatalokban lévő nyilvános állomásokról távolsági hivatalos beszélgetést folytassanak

December 2. Rendelet jelenik meg az internáltak postai küldeményeinek kezeléséről.

December 5–15. A tábori postai csomagforgalmat a karácsony közeledtére való tekintettel erre az időtartamra újból megindítják.

December 7. Miniszterelnöki rendelet jelenik meg árucikkek ki- és átviteli tilalmáról.

December 14. Megindul a hadifoglyok részére rendszeresített, utánvétellel nem terhelt nemzetközi postacsomag-forgalom.

December 17. Follért Károly posta- és távírdavezérigazgató közzéteszi a kereskedelemügyi miniszternek a m. kir. postaszemélyzethez intézett elismerését a postatakarékpénztárnál eddig eszközölt 60 millió korona hadikölcsön jegyzéséért.

December 22. Megindul a hadifoglyokkal való levél- és utalványszolgálat.

Megnyílt postahivatalok: Aljmaš, Almásegres, Apáti, Bégamonostor, Budapest 31., Budapest 98., Budapest 704., Csanálos, Csukás, Daruvár, Döge, Dunaszentbenedek, Értarcsa, Grk, Gyula-József-szanatórium, Istvánháza, Karaj, Klenak Savska obala, Kőrösfő, Lobor, Magyarderzse, Mali Gradac, Martijanec, Mérk, Mosnicza, Nagyludas, Nagymajláth, Nagyzsuppány, Nemestördemicz, Ópályi, Osijek 5., Ponyászka, Pozsony 7., Pusztamérges, Pusztaszentimre, Ráczkeresztúr, Sámod, Sári, Szalárdtelep pu., Szatmárnémeti 4., Székesfehérvár 3., Tiba, Vágtapolcza, Városfenes, Vértes, Zarándnádas, Zágráb 9.

Megnyílt postaügynökségek: Ajkacsingervölgy, Alsószalatna, Alsóterény, Alsóvárcza, Aradványpuszta, Bajót, Bátyafalva pu., Belegiš, Bélárkos, Biharhosszúaszó, Bihar-Kaba, Biharvajda, Bisztra pu., Bjelopolje, Bonyhádvarasd, Borota, Budapest 1. postaügynökség, Busócz, Bún, Crkveni Bok, Csarnahó, Csegöld, Csém, Csomakőrös, Csörög pu., Dabci, Dabjon, Disznóshorvát, Dobra, Dobrafalva, Donje Pazarište, Drávaegyház, Erdőskerek, Felenyed, Felsőhági, Felsőkosály, Felsősáp, Felsősófalva, Felsőszinevér, Felsőszopor, Galadna, Gjelekovec, Gyulakuta, Hásság, Hegyköz-Szentmiklós, Kamanje, Kaposfüred pu., Kerencs, Kerpenyéd, Kerta, Keszeg, Kide, Kisbőszénfapuszta, Kisrépény pu., Kitid, Klenovnik, Kokad, Kostel, Körösbarlang, Középajta, Középes, Krassószékás, Kupa, Luboka, Magyarkeczel, Magyarpéterlaka, Major, Marossárpatak, Medve, Minyevágása, Möcsény, Nagykökényes, Nagypestény, Nagyszelmencz, Nagyszilas, Nagyürögd, Nánhegyes, Nárai, Németújfalu-Szentmihályfapuszta pu., Novi Banovci, Osječki-Antunovác pu., Osszatelep, Paszab pu., Persány, Pešćenica, Péteri, Pilisszentiván, Prespa, Pušća Bistra pu., Remetelórév, Rókus, Sljivoševci, Solymosmajor pu., Somogydöröcske, Somogyvisonta, Sopot, Szakoly, Tasnádszarvad, Tátra-Otthon, Tiszaföldvár-Ószőlő, Tiszakarácsonyfalva, Tiszakarád, Told, Tósokberend

pu., Tulka, Tyukó, Udvari, Valeapáj, Vámosláz, Veljun, Verespatak pu., Vis pu., Vodjinci, Voila, Vukosavljevica pu.

Megnyílt távírdahivatalok: Balatonalmádi, Balatonfőkajár, Balatonkenese, Barsfüss, Berhida, Bélajablancz, Búcsúszentlászló, Budapest 112., Cerna, Csata, Csatád, Dunaszentgyörgy, Ernőháza, Felsőnyék, Generalski Stol, Gyüre, Herczegszőllős, Homokszentgyörgy, Ipolyberzencze, Káty, Kelebia, Kiskapus, Kisősz, Komárváros, Kőröstarcsa, Lédecz, Liptótepla, Magyarigen, Márczfalva, Mocsonok, Nagybecskerek 2., Nagyősz, Nyírábrány, Nyitranovák, Örményes, Perbete, Pészak, Pilisvörösvár, Poltár, Pozsony 7., Rimakokova, Sárosfa, Sárszentlőrincz, Sárszentmiklós, Sárvár-cukorgyár, Somogyjád, Sövényháza, Szabadka 4., Szatmárnémeti 4., Várboksán, Velencze, Veszprémvarsány, Vitka, Zalaszentmihály.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Abasár, Aljmaš, Apa, Apagy, Alsólugos, Alsópetény, Alsószopor, Asszonyvására, Atkár, Átány, Bácsbokod, Bácsborsod, Bácskertes, Bácskossuthfalva, Bácsszentiván, Badljevina, Bajmok, Bajsa, Balatonfőkajár, Bánkeszi, Barabás, Bátmonostor, Beregkisalmás, Beregsurány, Bezdán, Békéscsaba 3., Béreg, Biharhosszúaszó, Bihalonka, Bilke, Boldogkőváralja, Botrágy, Böhönye, Budakalász, Budapest 98., Budapest 112., Budapest 702., Budapest 703., Budapest 704., Čazma, Czéczke, Csantavér, Csátalja, Csávoly, Csenger, Csernely, Csécse, Csokaly, Dabjon, Dávod, Delnice, Divény, Domásnya, Dombrovány, Domoszló, Doroszló, Duga Resa, Ecseg, Egerbakta, Egrespatak, Ehmanntelep, Erdőbénye, Erdőköz, Esztár, Érkávás, Érszakácsi, Fehérgyarmat, Felsődobra, Felsőszentiván, Felsővály, Fél, Fužine, Gáborján, Gádor, Gara, Gergelyi, Gombos 1., Gombos 2., Gödre, Gulács, Gyarmat, Gyümölcsénes, Halmi, Herczegszántó, Ilosva, Ipolyróna, Ipp, Jánoshalma, Kálló Katymár, Kelenvölgy, Kendilona, Kerecsend, Kerpenyéd, Kettősmező, Kisgaram, Kiskapus, Kiskereki, Kismihálđ, Kisszállás, Kisvelencze, Kloštar Ivanić, Kocsér, Kocsoládfalva, Komját, Koppányszántó, Kotor, Kovászna 1., Kömlő, Kőrösbarlang, Kőrösfeketető, Krasznahidvég, Kunbaja, Küllőd, Lapujtő, Lédecz, Lele, Lenti, Levelek, Lokve, Lontó, Lónyabánya, Lónyatelep, Ludány, Macsola, Madaras, Magyarkanizsa, Málnapatak, Markaz, Marosfelfalu, Marosugra, Martonos, Mélykastély, Mélykút, Mezőbaj, Mohol, Monostorszeg, Morović, Mosontétény, Mrkopalj, Murányalja, Nádalja, Nagybaracska, Nagybégány, Nagybereg, Nagyderzsida, Nagyfény, Nagykapos, Nagylucska, Nagysomkút, Nagyszeben 3., Nemesmilitics, Nőtincs, Nyerő, Nyírbakta, Nyíregyháza, Nyírmihálydi, Nyitrabánya, Nyitra-zsámbokrét, Olaszliszka, Oroszvég, Ófehértó, Örvénd, Őrhegyalja, Őrszállás, Pacsér, Pakod, Pánczélcseh, Panyó, Pély, Pestújhely, Pohorellavasgyár, Poltár, Ponyászka, Pozsony 7., Privigye, Pusztaszentmihály, Rém, Rákfalu, Rapp, Raven, Regőcze, Sajóvárkony, Sárköz, Sárvár-cukorgyár, Sáta, Somfa, Somlyóújlak, Somosréve, Stara Gradiška, Stridóvár, Szabadbáránd, Szabadka 4., Szászegerhegy, Szatmárnémeti 4., Szeged 5., Szentelek, Szentmártonkáta, Szentmiklós, Szepesremete, Székesfehérvár 3., Szélszeg, Szielnicz, Szilágybagos, Szilágyi, Szilágykövesd, Szilágyperecsen, Szilágy-Sámson, Szinérváralja, Szinna, Szinóbánya, Szomolnok, Szomolnokhuta, Szond, Sződemeter, Sztapár, Tamáshida, Tarpa, Tataháza, Temes-

szlatina, Tiszolcz, Tolcsva, Tulka, Tündéres, Türje, Udvarnok, Üröm, Váczhartyán, Vári, Várpalánka, Vasaskőfalva, Vaskút, Vereskő, Vilmány, Viziszentgyörgy, Zalabér, Zalaszentiván, Zalaszentmihály, Zágráb 9.

Megszűnt postahivatalok: Hontnádas, Persány, Rókus.

Megszűnt postaügynökségek: Biharrósa, Plitvička Jezera, Tógyér.

Megszűnt távírdahivatal: Rimabánya.

Kitüntetések: *Pálinkás Ilona* báziási kezelőnőnek, *Gregurinčić Zlata* klenaki kiadónak és *Baráth Éva* klenaki hivatali kisegítőnek az arany érdemkereszt adományozása (szeptember 29.).

Frey Adolf segédellenőrnek a koronás arany érdemkereszt, *Homola József* hivatali szolgának a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (október 25.).

Benda Sándor műszerésznek az arany érdemkereszt adományozása (december 19.).

Fodor Gyula műszaki tanácsosnak a hadi díszítményes III. osztályú vaskorona-rend, *dr. Faragó Sámuel* felügyelőnek a Ferenc József-rend lovagkeresztjének adományozása (december 13.).

Borcsits Olga kiadónak és *Megyery Anna* kezelőnőnek az arany érdemkereszt, *Lendvay Sándor* távírdaműszerésznek az ezüst érdemkereszt adományozása (december 20.).

Szakirodalom:

Hivatalos kivonat a M. kir. Posta tarifáiból és üzletszabályzataiból című segédkönyv új kiadása.

Mikola Árpád: *A postakezelés könyve.*

1915

Január 1. Megszüntetik a közigazgatási hatóságoknak szóló hivatalos küldemények kézbesítéséhez rendszeresített *Érték nélküli hivatalos postaküldemények átadókönyve* című nyomtatvány használatát, a küldeményeket minden nyilvántartás nélkül kézbesítik.

Január 1. Új rendelet szabályozza a magánfelekhez intézett bírósági levelek és levelezőlapok postai kézbesítését.

Január 4. Miniszterelnöki rendelet – az 1914. évi 6233/M. E. számú rendelet kiegészítéseként – szabályozza a katonai szolgálatra bevonultak illetményeit.

Január 10. Megszűnik a táborból eredő magán pénzeslevelek forgalma.

Január 26. Minisztertanácsi rendelet jelenik meg az ellenséges megszállás folytán hivatali székhelyükről eltávozott állami alkalmazottak és a nem kincstári postahivatali személyzet útiköltségeinek megtérítéséről.

Január 27. A M. kir. Államvasutak igazgatósága rendelete értelmében a mozgó- és kalauzposták személyzete is köteles alávetni magát a menetjegy-ellenőrzésnek.

Január 31. Beszüntetik a postai árvízbélyegek általános árusítását.

Február 1. A Leclanché-elemek élettartamának meghosszabbítására rendszeresítik a *Calcein* elemsót, melynek használata ezentúl kötelező.

Február 11. Új rendelet szabályozza a hadbavonult katonák levelezésének portómentességét a háború idejére.
Február 14. Újra megindul a levélpostai-forgalom Belgiummal.
Február 17. Megszűnik a táborból eredő hivatalos pénzeslevél-forgalom.
Február 17. Ferenc József császár a hadügyminiszterhez intézett parancsában elismerését és köszönetét fejezi ki a posta- és távírdaszemélyzet (külön kiemelve a női személyzet) önfeláldozó tevékenységéért.
Február 21. Jelzőkészülék (csengő) kapcsolható be a távbeszélő-előfizetők vezetékébe, 24 korona átalánydíj ellenében.
Február 24. Új miniszterelnöki rendelet szabályozza áruk ki- és átviteli tilalmát.
Február 24. Postai hadisegély levelezőlapok jelennek meg *Hadisegély, Özvegyeknek és árváknak két (2) fillér* felirattal.
Február 28. Ideiglenesen megszüntetik a csomagnyomozásnál használt nyomozólevél használatát
Március 4. A háború további időtartama alatt mind belföldre, mind külföldre egy szállítólevéllel csak egy csomag adható föl.
Március 9. Hadifoglyoknak és internáltaknak megengedik az angol gyarmatokkal való utalvány- forgalmat.
Március 12. Közzéteszik azokat a pénzügyminiszteri körrendeleteket (január 25, február 1), melyek a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult és ott meghalt (eltűnt) állami tisztviselők, díjnokok, altisztek és szolgák családjait megillető polgári és katonai ellátásokról és folyósításukról intézkednek.
Március 27. Közzéteszik a külfölddel (kivéve Ausztriával és Bosznia–Hercegovinával) fennálló posta- és távírdaforgalom helyzetét (március 26-ai állapot).
Március 29. Rendelet intézkedik a tábori postai csomagforgalom újbóli megindításáról, mely előre meghatározott napokon lesz igénybevehető.
Március 31. A 100 filléres portójegyeket kivonják a forgalomból. A visszaküldött készleteket az Állami Nyomda vörös színű *20-as* számmal felülnyomja, s azokat mint 20 filléres portójegyeket újból kiszolgáltatja.
Április 1. A tábori (hadtáp) postahivatalokkal rovatolási összeköttetésben álló postahivataloknak a tábori postaforgalomról havonként kiállított statisztikai adatgyűjtést kell végezniük.
Április 17. Megjelenik a rendelet a második nemzeti hadikölcsön kibocsátásáról.
Május 19. A német hadsereghez tartozó egyéneknek magáncsomagok és pénzeslevelek küldhetők.
Május 20. Felfüggesztik a tábori árumintaforgalmat.
Május 24. Felfüggesztik az Olaszországgal való posta- és távírdaforgalmat.
Május 31. Megszűnik a magyar szent korona országainak Vörös Kereszt Egylete által feladott táviratok díjhitelezése.
Június 16. Hadifoglyok és internáltak Nagy-Britanniával táviratokat nem válthatnak.

Június 20. Internáltak Franciaországgal és gyarmataival értékleveleket, utalványokat és nemzetközi csomagokat válthatnak.

Június 20. A *Hadifoglyokat Gyámolító és Tudósító Hivatal* a külföldön hadifogságban lévő katonákkal való levelezés megkönnyítésére portómentes levelezőlapokat bocsát ki.

Június 23. Újabb miniszterelnöki rendelet szabályozza a tényleges katonai szolgálatra bevonuló állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeit.

Július 1. A nemzetközi válaszdíjszelvények árát 28 fillérről 32 fillérre emelik.

Július 15. Hadifoglyok számára megindul a Szerbiával való csomagforgalom.

Július 16. Hadifoglyok számára megindul az Olaszországgal való postaforgalom (közönséges nyitott levelek, levelezőlapok és maximum 200 frankig terjedő postautalványok).

Július 22. Tábori postákkal újra megindul az áruminta-forgalom, de csak meghatározott tábori postahivatalokkal.

Július 24. Az Oroszországgal való kölcsönös forgalomban hadifoglyoknak szóló, vagy tőlük eredő táviratok sürgős táviratként és fizetett válasszal is feladhatók.

Július 26. Az 5 filléres egyszerű és válaszos, valamint a 10 filléres nemzetközi levelezőlapokat a készlet elfogyta után más színben és anyagból készíti a nyomda.

Július 26. Minisztertanácsi rendelet születik a háromnál több gyermekkel bíró állami, vármegyei és államvasúti alkalmazottak részére a családi pótlékot helyettesítő rendkívüli évi segély engedélyezéséről és megállapításáról.

Augusztus 3. Terjedelmes csomagok nemcsak a belföldi, hanem az Ausztriával, Bosznia–Hercegovinával, barátságos és semleges külfölddel való forgalomban is válthatók.

Augusztus 12. Internáltak kölcsönös posta- és távírdaforgalmát engedélyezik Olaszországgal.

Augusztus 13. A Hadifoglyokat Gyámolító és Tudósító Hivatalnak engedélyezik, hogy a Magyarországon őrzött ellenséges állambeli hadifoglyok levelezéseinek megkönnyítésére, 1 filléres árban portómentes levelezőlapokat bocsásson ki.

Augusztus 17. Hadifoglyok és internáltak postacsomagjaihoz árubevallást nem kell csatolni a Nagy-Britanniával való forgalomban.

Augusztus 25. Magyarországon élő, ellenséges állambeli alattvalók hazájukkal családi posta- és távírdaforgalmat bonyolíthatnak.

Szeptember 1. Rendelet közli a levéllellenőrzés megkönnyítése érdekében hozott korlátozásokat és megkötéseket.

Szeptember 1. A svájci postaigazgatás közvetítésével kölcsönös hadifogoly csomagforgalom indulhat meg Olaszországgal.

Október 1. A postaszolgálat hibáján kívül a kincstári postahivatalok raktárában maradt bel- és külföldi csomagok, valamint a fiók- és raktárbérlők csomagjai után is fekbért kell szedni.

Október 2. Rendelet jelenik meg a III. hadikölcsön kibocsátásáról, mely egyben felszólítja a postahivatalokat a kötvényjegyzés szorgalmazására.

Október 14–20. Levélpostai küldeményekről, csomagokról és pénzes küldeményekről való statisztikai adatgyűjtés ideje.

Október 23. Az 1915. évi XV. törvénycikk 7. §-a alapján rendelet szabályozza a háborúban rokkanttá vált, s a katonaságnál a legénység állományába tartozott állami díjnokok, napibéresek, napszámosok és munkások, vagy halál esetén ezek hátramaradottainak segélyezését.

Október 26. Megszűnik a csomagforgalom az Amerikai Egyesült Államokkal.

November 1. Az I. és II. kibocsátású hadi kölcsönkötvények szelvényeit a postahivatalok teljes értékben kötelesek készpénzre beváltani.

November 3. Szabályozzák a hadifoglyok és internáltak posta- és távírdaforgalmát.

November 3. A Osztrák–Magyar Monarchiában levő városokat, városrészeket, helységeket, tájakat, közlekedési és nemzetgazdasági telepeket, építményeket és emlékműveket ábrázoló képes levelezőlapok külföldre nem küldhetők.

December 1. A III. kibocsátású hadi kölcsönkötvények szelvényeit a postahivatalok teljes értékben kötelesek készpénzre beváltani.

December 15–1916. január 15. Budapesten megszüntetik az expressz levél- és pénzküldemények kézbesítését.

December 20. A magyar szent korona országainak területén kívül fekvő helyekre megtiltják a búza-, rozs-, árpa-, kukorica- és rizslisztet, valamint mindennemű szalonna-, háj-, zsír és sertéshústartalmú csomagok postai szállítását.

December 29. A kereskedelemügyi miniszter elismerését és köszönetét fejezi ki a m. kir. posta-, távírda- és távbeszélő-személyzet áldozatos munkájáért.

December 31. A tábori postai hivatalos csomagok súlyhatárát 5-ről 10 kg-ra emelik föl.

Megnyílt postahivatalok: Avasújfalu, Budapest 112., Budapest 505., Buzinka, Crnac, Csót-fogolytábor, Felsőróna, Felsősztamora, Hlebine, Kassa 6., Korláthelmecz, Lemhény, Majtény, Miskolcz 5., Molnos, Munkács 2., Muszka, Nagycsóta, Nagyszalonta 2., Nyíregyháza 3., Ostffyasszonyfa 2., Partos, Sátoraljaújhely 2., Škrljevo, Sopronnyékfogolytábor, Szatmárnémeti 2., Vrapče, Zalacska, Zsolna 2.

Megnyílt postaügynökségek: Bagolasáncz, Barkócz, Bázos, Békéscsaba pu., Bogoszló pu., Borisfalva, Budfalva, Čanak, Caprag pu., Ciglinek, Dunaszeg, Feketeér, Felsőszépfalu, Fürjes, Gornji Vaganac, Hánta, Hontnádas, Ilača, Kissomlyó, Körtvélyfája, Középbesztercze, Ludaspuszta-megállóhely pu., Mátételke, Megyercs pu., Ostrova pu., Öcs, Pašijan, Petek, Petőfalva, Répczesarud pu., Stenjevec, Temespéteri, Terehegy pu., Tusnád pu., Vásárosmiske pu., Vashosszúfalu pu., Zalagalsa, Žirovac, Zorkovac pu., Zrin.

Megnyílt távírdahivatalok: Batajnicza, Buzsák, Csánytelek, Csót-fogolytábor, Darány, Döbrököz, Drenovci, Erdőszentgyörgy, Kassa 6., Komárváros, Makfalva, Miskolcz 5., Molnos, Munkács 2., Murakeresztúr, Nákófalva, Nyíregyháza 3., Ostffyasszonyfa 2., Páka, Sátoraljaújhely 2., Sopronnyék fogolytábor, Surčin, Szatmárnémeti 5., Verseg, Zágráb 9., Zsolna 2.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Alsónémedi, Ant, Batajnicza, Bélbor, Budapest 111.,

Csíkszentgyörgy, Csíkszentsimon, Csót fogolytábor, Egbell, Erzsébetfalva 2., Érszeg, Felsőelefánt, Fenyvesvölgy, Gerendkeresztúr, Gyimesbükk, Gyula-József-szanatórium, Iváncsa, Karásznó pu., Kászonaltíz, Kászonújfalu, Keszegfalva, Kistarcsa, Lövéte, Magyarbükkös, Miskolcz 5., Molnos, Morgonda, Munkács 2., Nagygeresd, Nagynyárád, Nagylupsa, Nagyszalonta 2., Nyíregyháza 3., Osijek 5., Ostffyasszonyfa 2., Prakfalva, Sátoraljaújhely 2., Sopronnyék-fogolytábor, Vulkapordány, Zboró, Zsolna 2.

Megszűnt postahivatalok: Brassó 5., Karátsonyi-rizstelep, Muszka-Magyarád pu., Sacza.

Kinevezések: *Dr. Alfay Zoltán* posta- és távírdafőtanácsost, mint miniszteri megbízottat kirendelik a délvidéki hadszíntéren a posta-, távírda- és távbeszélőszolgálat érdekeinek képviseletére (február 21.).

Kitüntetések: *Schuster János* tisztnek, *Stoffán Oszkár* segédtisztnek az arany érdemkereszt adományozása (február 28.).

Kriskovic Margit kiadónak az arany érdemkereszt, *Hog Flóris* vonalfelvigyázónak a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (március 13.).

Feledi József főtanácsosnak a Ferenc József-rend tiszti keresztjének; *Szecsődy István* főmérnöknek a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Prager Ottó* főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Kovács Domokos* tisztnek, *Sidó György* és *Orosz Sámuel* segédellenőröknek, *Albrecht Gyula* és *Kresz Róbert* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Mátyási György* és *Stepan Ferenc* segédműszerészeknek az ezüst érdemkereszt adományozása (március 20.).

Kolbenheyer Bertalan tanácsosnak a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Pollák Frigyes, Fekete Béla, Stromp Rezső, Asztalos Lajos, Horváth Lóránt, Glaser Jenő, Fülöp István* főtiszteknek, *Lieutenant István* segédellenőrnek a koronás arany érdemkereszt; *dr. Tussel Ödön* altisztnek, *Eibenschütz Sándor* tisztnek az arany érdemkereszt adományozása (május 6.).

Pongrácz Béla főtanácsosnak, *Dobrzanski Miklós* titkárnak a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Stahl Miksa* főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Samel József* segédtisztnek és *Kuhn Antal* segédellenőrnek az arany érdemkereszt adományozása (május 16.).

Kasztovszky Kálmán segédellenőrnek, *Meinärtz Géza, Horváth Károly* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Szalay Károly* tisztnek, *Peschkó Ernő, Pápay László* segédtiszteknek az arany érdemkereszt adományozása (június 1.).

Terstyánszky Ákos főmérnöknek és *Babics Sándor* főtisztnek a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Könczey Elemér* tisztnek, *Szőllösy Ákos* segédellenőrnek a koronás arany érdemkereszt; *Krämer Nándor* tisztnek, *Worschitz Dániel, Kiss Lajos* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Kovács János* vonalfelvigyázónak a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (június 4.).

Székely Lajos, Szemes Imre, Kulik József tiszteknek az arany érdemkereszt adományozása (június 9.).

Vida József mérnöknek, *Brinda Pászk, Kastály Ernő, Bialas Jenő és Singer Károly* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Jancsó Jenő* tisztnek az arany érdemke-

reszt; *Berényi Gyula* műszerésznek, *Ágocs Árpád* segédműszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (július 7.).
Halász Géza, Vatter Pál, Salamon Jakab, Lang András, Sebes Richárd főtiszteknek, *Héjja Gyula* tisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Varnusz Ágost, Bus Mihály* tiszteknek, *Wiesner János* segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Bicskei József* vonalfelvigyázónak, *Svéd József* műszerésznek, *Döbrey Károly* segédműszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (július 14.).
Demkó Jenő és dr. Alfay Zoltán igazgatóknak a Ferenc József-rend tiszti keresztjének; *Ratkovszky Gyula* műszaki főtanácsosnak és *dr. Frnak Károly* titkárnak a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Heinz Frigyes* ellenőrnek a koronás arany érdemkereszt; *Dániel Károly* segédműszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (július 16.).
Gianone Ottó segédmérnöknek a koronás arany érdemkereszt; *Glosz Géza, Riedler József, Möbius Hermann* tiszteknek az arany érdemkereszt adományozása (augusztus 6.).
Nógrády Andor és *Kramer Márton* segédellenőröknek az arany érdemkereszt adományozása (augusztus 23.).
Nemes János ellenőrnek, *Benyács Alajos, dr. Kolossváry Lajos* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt, *Gáll Károly* tisztnek az arany érdemkereszt adományozása (augusztus 28.).
Manasteriotti Márián tisztnek, *Jakabos Tivadar* segédellenőrnek, *Szántó Rezső* főműszerésznek, *Kertész Jakab és Zalay Sándor* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Fezér József* vonalfelvigyázónak a koronás ezüst érdemkereszt; *Veis Antal és Bayer József* vonalfelvigyázóknak az ezüst érdemkereszt adományozása (szeptember 4.).
Fejér Ottó, dr. Heller Henrik tanácsosoknak a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Bónis Béla* főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Bartel József, Schulz Mátyás, Ajer János, dr. Szigeti Jenő, Hegedűs Ferenc, Árkus Kálmán tiszteknek, Forika Antal, Zalán Gusztáv* segédellenőröknek, *Kertész Jakab, Illovits Konstantin, Socher Emil, Pécsi Vince, Jerković István* segédtiszteknek az arany érdemkereszt, *Salamon Samu* szolgának az ezüst érdemkereszt adományozása (szeptember 7.).
Dercsényi Erzsébet postamesternőnek, *Vezér Jenő, Kemény Zsigmond és Jezsik György* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Vetter Gusztáv, Szárthory Kálmán és Sztrakos Pál* tiszteknek az arany érdemkereszt; *Somogyi Sándor, Megó Mihály* altiszteknek a koronás ezüst érdemkereszt; *Nagy József, Szemerszky Miklós, Palkó János, Baluch János, Blahut János* hivatalszolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (szeptember 17.).
Balokovic Bogumil főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Vindis Aurél* segédellenőrnek, *Pollacsek Ármin* tisztnek az arany érdemkereszt; *Borköles József* altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt; *Cezarec György, Reich István* vonalfelvigyázóknak az ezüst érdemkereszt adományozása (október 4.)
Holtz György, Stefanovic Miljenko főtiszteknek, *dr. Bottka Dezső, Ghilezán János*

tiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Damó Lajos, Nagy Antal* segédellenőröknek, *Cselenák Ferenc, Martinszky János* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Demeter Márton, Megyesi Sándor* szolgáknak, *Jakobovics Péter* vonalfelvigyázónak az ezüst érdemkereszt adományozása (október 10.).

Schnur Károly segédellenőrnek a koronás arany érdemkereszt; *Brlek István, Bezzeg István, Kanozsay Mihály, Vojtek Károly, Vigh József* és *Tóth Ferenc* vonalfelvigyázóknak a koronás ezüst érdemkereszt; *Lantos Ernő* szolgának az ezüst érdemkereszt adományozása (október 14.).

Dergács Nándor felügyelőnek a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Pintér László* számvizsgálónak a koronás arany érdemkereszt; *Meisels Samu* segédellenőrnek, *Herpay Árpád* tisztnek, *Kacskós János* segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Glattstein Ilona* kiadónak a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (október 17.).

Schneider József segédtisztnek az arany érdemkereszt adományozása (október 21.).

Lőrincz József főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Hencz Lajos* tisztnek az arany érdemkereszt adományozása (november 29.).

Perković János főtisztnek a koronás arany érdemkereszt adományozása (december 30.).

1916

Január 3. Ezentúl minden tábori postához lehet magáncsomagot küldeni.

Január 11. A távbeszélő-állomásra szerelt éjjeli kikapcsoló váltó szereléséért ezentúl 20 korona átalányösszeget kell fizetni.

Január 17. Felfüggesztik a Görögországgal való postacsomag-forgalmat.

Január 25. Spanyolországgal újra megindul a magántávirat-forgalom.

Február 1. Bulgáriával ismét megindul az utalvány- és utánvételi-forgalom.

Február 13. A postai hadisegélybélyegek összes értékfajait az összes kincstári és az I. osztályú nem kincstári posta- és távírdahivatalok kötelesek árusítani.

Február 23. Az érkezett csomagoknál megszüntetik a vámbérmentesítés kedvezményét, tehát a vámdíjat ezután mindig a címzettnek kell fizetnie.

Február 26. Megszűnik a csomagforgalom Izlanddal.

Március 4. A varsói német főkormányzóság területén felállított postahivatalokkal megindul a magánposta-forgalom (közönséges és ajánlott levelezőlap, nyílt levél, nyomtatvány, áruminta, közönséges postautalványok 800 márka illetve 1000 korona értékhatárral).

Március 10. Hadügyminiszteri rendelkezés nyomán megtiltják hadifoglyok egymás közti és magánfelekkel váltott levelezését.

Március 23. Bizonytalan időre felfüggesztik az utánvételi és postai megbízási forgalmat Bulgáriával.

Március 23. Szabályozzák az állami alkalmazottak hivatalos kiküldetéseik alkalmával az úti illetményeken felül való napidíjpótlék és fuvarpénzpótlék felszámítását.

Március 24. Bosznia–Hercegovina katonai posta- és távírdahivatalaival ismét megnyílik a magántávirat-forgalom

Március 26. Új miniszterelnöki rendelet szabályozza az áruk ki- és átviteli tilalmát.

Március 31. Portugáliával és gyarmataival felfüggesztik a teljes posta- és távírdaforgalmat.

Április 4. A magyar szent korona országain kívülre megtiltják a hüvelyesek és a kávé postai szállítása.

Április 4. A posta- és távírdahivatalok közönségterében engedélyezik magánhirdetések elhelyezését. Az ezek után beszedett díjakat a postai alkalmazottak üdülőtelepének létesítésére, illetve gyógyházak felállítására szolgáló alap növelésére fordítják.

Április 5. A M. kir. Honvédelmi Minisztérium Hadsegélyező Hivatala 5 fillér értékjelzéssel és *A hadsegélyző hivatal bélyege a hadiözvegyek és árvák javára* feliratú, több színű és rajzú hadi emlékbélyeget bocsát forgalomba, melyek bérmentesítésre nem használhatók, de a küldeményekre felragaszthatók.

Április 15. A postai küldemények expressz díját és a küldönccel kézbesítendő belföldi táviratok küldöncdíját 1 koronáról 1 korona 50 fillérre emelik.

Április 18. A magyar–osztrák csapatok által Szerbiában megszállt területen felállított hadtáp-postahivatalok lebonyolítják a tábori postacsomag-forgalmat is.

Május 1. Megkezdődik a III. nemzeti hadikölcsönkötvény szelvényeinek beváltása, melyre a posta- és távírdahivatalokat kötelezik.

Május 1. A magyar–osztrák csapatok által Oroszországban megszállott területen felállított és magáncsomag-forgalomba bevont hadtáp-postahivatalokkal utánvételes csomagok is válthatók.

Május 3. Rendelet szólítja föl a postahivatalokat és a személyzetet, hogy *a Közlekedési Múzeum postai csoportja* számára hadi vonatkozású postai tárgyakat, emlékeket gyűjtsenek és szolgáltassanak be.

Május 16–szeptember 30. Az egységes közép-európai időszámításhoz képest egy órával előrébb tartó nyári időszámítás van érvényben.

Május 16. A belföldi, valamint az Ausztriával, Bosznia–Hercegovinával és Németországgal való forgalomban a levélpostai küldemények, postautalványok és pénzeslevelek expressz kézbesítéséért járó díjat 30-ról 60 fillérre, a csomagok expressz kézbesítési díját 50 fillérről 1 koronára emelik föl.

Június 10. Szerbia és Montenegró megszállt területeinek hadtáp-postahivatalaival magántáviratok is válthatók.

Június 15. Oroszország megszállt területeinek postahivatalaival magáncsomagok válthatók.

Június 15. Újra megindul a magántávirat-forgalom Belgiummal.

Június 21. Hadifoglyoknak szóló postautalványok tábori- vagy hadtáp-postahivatalokhoz utánküldhetők.

Június 24. Újra megnyílik a táborból eredő hivatalos pénzeslevelek forgalma.

Július 1. Új, ibolya színű 10 filléres postatakarék-bélyegek kerülnek forgalomba. Az új postatakaréklapok is ennek lenyomatával jelennek meg.

Július 1. Módosulnak az időszakos távbeszélő-állomások bérleti feltételei, lehetőség van a bérleti kötelezettség határidejének lejárta előtt – elbocsátási díj fejében – a megváltásra. Megváltoznak a távbeszélő-mellékállomások bérleti feltételei is. Lehetőség nyílik például egy ház lakóinak közös főállomáshoz (alközponthoz) a lakásokban különkülön mellékállomással való csatlakozásához.

Július 1. Új rendelet intézkedik a M. kir. Posta nem kincstári alkalmazottjainak betegség és baleset esetére való biztosításáról, az alkalmazottak bejelentéséről és az egységes biztosítási eljárásról.

Július 3. A postai árvízbélyegek tovább nem használhatók fel távírási díjak lerovására.

Július 15. Átmenetileg megszűnik a magántávirat-forgalom Görögországgal.

Július 15. Oroszország és Szerbia megszállt területeinek hadtáp-postahivatalaival ajánlott küldemények is válthatók.

Augusztus 1. A nemzetközi válaszdíjszelvények árát 32-ről 38 fillére emelik.

Augusztus 1. A Németországból Magyarországra érkező postaküldemények után a címzettnek hadi pótdíjat kell fizetni.

Augusztus 3. Az osztrák–magyar bank megkezdi új, 1915. január 2-áról keltezett 10 koronás bankjegyek kibocsátását. Forgalomba kerülnek új, vas húszfilléres érmék is. A 20 filléres nikkelérmék 1917. január 1-ével kivonják a forgalomból.

Augusztus 16. Fölemelik a távírási díjakat: belföldi forgalomban szódíj 8 fillér, díjminimum 1 korona, Németországgal való forgalomban szódíj 10 fillér, díjminimum 1 korona.

Augusztus 28. Romániával felfüggesztik a teljes posta- és távírdaforgalmat. Ennek következtében megszűnik a hadifoglyok és internáltak posta- és távírdaforgalma Oroszországgal is.

Szeptember 3. Hadifoglyoknak és internáltaknak Oroszországgal való csomagforgalma – Svédország közvetítésével – helyreáll.

Szeptember 8. A hadsereg-főparancsnokság a tábori postai küldemények visszatartásának (zárlat) idején is továbbítható, zöld színű levelezőlapokat bocsát ki, melyre *Egészséges vagyok és jól érzem magamat* szöveg van rányomtatva, és más közlemény nem írható rá.

Szeptember 15. A hadra kelt sereghez és hajóhadhoz, valamint a kettő közötti forgalomban postautalvány-szolgálat lép életbe, ugyanakkor megszűnik a magánpénzeslevelek-forgalma.

Október 1. A postai megbízási szolgálatban változás lép életbe, a nem okmányon alapuló, legfeljebb 20 koronáig terjedő követelés egyszerű levélként kezelt postai megbízási lap útján is beszedhető.

Október 1. A Magyarország és Ausztria között augusztus 18-án kötött postaegyezmény módosította a kicserélő postahivatalok szolgálatát a magyar–osztrák és a magyar–bosznia-hercegovinai pénz- és csomagrovatolásban.

Október 1. Az Ausztriával és Németországgal kötött új postaegyezmények alapján új postai díjszabás és üzletszabályzati határozatok lépnek életbe.

Október 1. Megjelenik a különleges postai szolgálatok díjszabása.

Október 1. Változások állnak be az Ausztriából, Bosznia–Hercegovinából és Németországból Magyarországra irányuló forgalomban.

Október 1. Változások állnak be az egyéb külföldi országokba szóló nemzetközi postaforgalomban is.

Október 1. A Németországgal kötött postaegyezmény alapján változások állnak be a pénz- és csomagrovatolásban.

Október 1. Az Ausztriából és Bosznia–Hercegovinából érkező utánvételes ajánlott levelek, megbízások és megbízási lapok, valamint a Németországból érkező utánvételes ajánlott levelek, értéklevelek, csomagok és expressz csomagok darabszámáról folyamatos adatgyűjtést kell végezniük a postahivataloknak.

Október 1. Az új postai tarifák megjelennek a postaüzleti szabályzatban és a kezelési szolgálatban.

Október 4. Romániával megindul a hadifoglyok részére szóló levél- és csomagforgalom.

Október 10. Az új postaegyezmények az Ausztriával, Boszni–Hercegovinával és Németországgal való forgalomban változásokat hoznak a levélpostai továbbítási szolgálatban, a levélrovatolásban és a levélzárlat készítésében.

Október 11–18. Statisztikai adatgyűjtést végeznek a levélpostai küldeményekről, csomagokról és pénzküldeményekről.

November 1. Megkezdődik az adómentes állami járadékkölcsön-kötvények (IV. hadikölcsön) szelvényeinek beváltása, melyre a postahivatalokat utasítják.

November 1. A M. kir. Postatakarékpénztár által a csekkforgalomban kibocsátott 1000 koronát meg nem haladó fizetési utalványok összegét házhoz kell kézbesíteni és kifizetni.

November 10. Új vas kétfilléres váltópénzérmék kibocsátását kezdik meg.

November 16. Felfüggesztik a Montenegróval való magántávirat-forgalmat.

November 22. Megszüntetik a Németországba szóló, valamint a magyar–osztrák csapatok által megszállt oroszországi, szerb és montenegrói területekre szóló postai küldemények cenzúráját.

December 1. Megkezdődik az adómentes állami pénztárjegyek (IV. hadikölcsön) esedékes szelvényeinek beváltása a postahivataloknál.

December 1. Statisztikai adatfelvétel kezdődik a Magyarország és Németország között vezetéken továbbított táviratforgalomról.

December 1. Életbe lép az 1916. évi XXVII., a bélyegre és illetékekre vonatkozó törvénycikk.

December 3. A távbeszélő-jelzőkészülék (csengő) áthelyezési díját egyöntetűen 7 korona átalányösszegben állapítják meg.

December 16. Újból megindul a hadifoglyok táviratforgalma Oroszországgal – Svájcon, Franciaországon és Dánián át.

December 18. Az osztrák–magyar bank megkezdi az 50 koronás bankjegyek kibocsátását.

December 25. A M. kir. Posta IV. Károly megkoronázásának emlékére korlátozott mennyiségben 10 (a Zita királyné arcképével) és 15 filléres (Károly király arcképével) postabélyegeket bocsát ki.

December 30. IV. Károly megkoronázásának emlékére az ezen a napon Budapesten feladásra kerülő valamennyi nem könyvelt levélpostai küldemény bélyegeit kizárólag az erre a célra készült, *IV. Károly király koronázása napján 1916. deczember hó 30. Budapest* feliratú bélyegzővel kell ellátni.

December 28. A háború okozta forgalmi nehézségek miatt a környékbeli és törvényhatósági távolsági távbeszélő-beszélgetések időtartamát, a helyközi beszélgetések időtartamával egyezően, 5 percről 3 percre korlátozzák.

December 31. A postai szállítás tilalmát kiterjesztik az állati és növényi zsiradékokra, valamint a mosószappanra és mosóporra.

December 31. Az október elsejével életbe lépő új díjszabás következtében postabélyegek és értékcikkek kerülnek ki a forgalomból és új bélyegek (15, 70, 80 fillér), értékcikkek (levelezőlapok, rendőri be- és kijelentőlapok, táviratlapok) kerülnek forgalomba.

Megnyílt postahivatalok: Antalócz, Apar, Bardocz, Beszterczebánya-rokkantak-gyógyintézete, Boldogasszony-fogolytábor, Bršadin, Debreczen 9., Dunagárdony, Farkaševac, Garamnémetfalva, Győr 8., Kisvezekény, Laslovo-Korog pu., Nagy-tárkány, Pusztakarád, Rózsahegy-megfigyelő, Szászvolkány, Szolnok 4.

Megnyílt postaügynökségek: Adaševci pu., Alsókaraszló, Balatonudvari, Egyházas-Haraszti, Erdővágás, Gödöllő-Alvég, Ivád, Királynérét pu., Kisörs-Szőllőhegy pu., Margečani, Meszlen, Nagyegyházas, Nagyharkály, Pirtó pu., Sárpentele pu., Sigetec, Stankovac, Sveti Jakov Šiljevica, Szászsáros, Tornyosnémeti pu., Törökudvar, Vojnić pu., Vikmanić.

Megnyílt távírdahivatalok: Boldogasszony-fogolytábor, Debreczen 9., Győr 8., Kenyérmezőmajor, Kocsola, Rózsahegy-megfigyelő, Szolnok 4., Zákány.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Boldogasszony-fogolytábor, Botfalu-cukorgyár, Debrecen 9., Királymező, Locsmánd, Nagyberezna, Nagyharsány, Perecseny, Petrova, Rózsahegy-megfigyelő, Serke, Sesvete, Szolnok 4., Takcsány, Uzsok, Várgede, Verestorony 2.

Megszűnt postahivatal: Nyíregyháza 3.

Megszűnt postaügynökség: Székelypálfalva.

Kitüntetések: *Follért Károly* vezérigazgatónak a Szent István-rend kiskeresztjének, *Kolossváry Endre* műszaki főigazgatónak és *Demény Károly* főigazgatónak a Lipót-rend lovagkeresztjének; *Váter József* műszaki igazgatónak, *Semsey Mihály és Rutter Emil* igazgatóknak, *Schaden Frigyes és Hollós József* műszaki főtanácsosoknak, *Tarlós György* főtanácsosnak a III. osztályú vaskorona-rend adományozása (január 9.).
Lázár Lipót tanácsosnak a Ferenc József-rend tiszti keresztjének; *Kaiser Jenő* felügyelőnek a Ferencz József-rend lovagkeresztjének; *Bánszky László, Veres Adolf, Pap Kálmán, Lőrincz Ignác, Hrusztek Jenő, Kovács Elemér, Pasarić János, Schubert Károly, Fritz Lipót, Pozsonyi Jenő, Neu Lajos* főtiszteknek, *Schuster Ernő* tisztnek, *Sedlar*

Mihály titkárnak, *Kacerovszky Károly* számvizsgálónak, *Tarkó Ernő* ellenőrnek a koronás arany érdemkereszt; *Rimótzy Mihály* segédmérnöknek, *Képes Ferenc, Kopf Frigyes, Laczkó Péter, Fésűs Béla, dr. Orosz Miklós, Kostić János, Várterész Jenő, Erődi Béla, Kovács József, Radó Márkus, Balog Nándor* tiszteknek, *Szénás Antal, Kropf József, Gáspárdy Rezső, Izsó Lajos, Prazsák Ferenc, Hinczem Emil, Fiedler Mihály, Petrovich Jenő, Kardos Géza* segédellenőröknek, *Ciprijanović Adél, Kamazint Vilma* kezelőnőknek, *Licskai György* segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Lebar Hermina, Patera Ilona, Riedl Anna, Junginger Erzsébet* kiadónőknek, *Kardos Katalin, Michaloviczky Stefánia* kezelőnőknek, *Matula Károly* felvigyázónak, *Brutyó Ferenc, Erdélyi Antal, Kovács János* vonalfelvigyázóknak a koronás ezüst érdemkereszt; *Berwanger Péter, Abt Miklós* távírdamunkásoknak, *Csere György, Podolszky Lajos, Ördög István, Kard Ferenc, Madarász József* szolgáknak, *Finta József* vonalfelvigyázónak az ezüst érdemkereszt adományozása (január 23.).

Molnár Lajos, Madarász Gusztáv, Vukelić Alajos főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Veres János, Pasérb Ferenc, Tölgyi Sándor* tiszteknek az arany érdemkereszt; *Armbruszt Janka és Pesztalics Anna* kezelőnőknek, *Babai József* segédműszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt; *Bartl József, Krénusz Vendel, Vida János, Horváth János* szolgáknak, *Brunyáczki Sándor, Papp Zsigmond, Csomor Benő, Szabó György* vonalfelvigyázóknak az ezüst érdemkereszt adományozás (január 24.).

Deagáró Miklós, Szolgay Lajos, Blaga Károly főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Trunk Ferenc* segédellenőrnek, *Péter Frigyes* segédtisztnek, *Maar Rezső, Nikolet Lőrinc* tiszteknek, *Barcza Lázár, Burger Samu, Csecsinovics Ferenc* segédellenőröknek, *Kolleit Ferenc, Kürschner Jenő* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Kiss Gyula, Grommer József, Mészáros Mihály, Perharic Lőrinc* vonalfelvigyázóknak a koronás ezüst érdemkereszt; *Elek István* szolgának az ezüst érdemkereszt adományozása (január 25.).

Alpár János, Posmuk Vince, Hopfer Nándor, Löwenbein Dávid főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Köszl József, Nécsey István* segédellenőröknek az arany érdemkereszt; *Zemplényi Antal* vonalfelvigyázónak az ezüst érdemkereszt adományozása (január 30.).

Kisfaludy Károly főmérnöknek a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Marton Aladár, Kordos András, Somogyi Barna* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Kamarás Miklós, Kemény Ábrahám, Tóth Károly* tiszteknek, *Keresztesi Sándor, Sax Emil, Lenk Gyula, Schäfer Emil, Kelényi Vilmos, Fekete Ákos, Blazsek Alajos* segédellenőröknek, *Gróh Jenő, Kaiser Gyula* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Köller János, Ligeti József* segédműszerészeknek, *Pušeć János* vonalfelvigyázónak a koronás ezüst érdemkereszt; *Bain István, Farkas István, Miletić Vazul, Haramina János, Dán Tibor, Klein György, Holány Márton, Turda Simon, Vida Bálint, Vizi Gyula, Molnár Albert, Tóth Pál, Kolozsvári András, Kocsis Imre, Kuftinec Mátyás, Vermes Ferenc* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (január 31.).

Dr. Stefics Mihály segédtitkárnak és *Szalkai Sándor* főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Jakabffy Kálmán, Bródy Márton, Gersy Virgil, Hirka Béla, Nárai Géza, Wal-*

landt Károly, Szabó Kálmán tiszteknek, *Kiss Ernő, Fekete János, Baló Dénes, Ribsarits József* segédellenőröknek, *Holub Nándor, Francetić György, Berényi Lajos* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Simon András* posta-gépkocsivezetőnek, *Főző János, Székely Ede, Mess Mihály, Cséfalvay Győző, Szakál Károly, Hóra-Beke István, Mogor Sándor, Végh János* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (február 3.)
Serényi Ákos, Oberhäuser Rezső, Jobbágy Miklós, Simon Rezső főtiszteknek, *Hegedűs Zsigmond* ellenőrnek a koronás arany érdemkereszt; *Silits Pál* segédellenőrnek, *Terlanday Béla* segédmérnöknek, *Perász Rezső, Batta Béla* tiszteknek, *Réfi Ernő* segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Siposs Lajos* postamesternek a koronás ezüst érdemkereszt; *Fazekas András, Kutal András* vonalfelvigyázóknak, *Bittera Antal, Dević Emil* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (február 4.).
Dr. Odor Imre, dr. Fábry Mihály, Falvi Hugó tanácsosoknak, *Raabe Adolf Gusztáv, Pettenkoffer József* titkároknak, *Paskay Bernát* műszaki tanácsosnak, *Korosy Albert* főfelügyelőnek, *Véghelyi Dezső* főmérnöknek a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Oltay Aladár* felügyelőnek, *Horváth József, Szlåby Ferenc* főtiszteknek, *Schuster János* felügyelőnek, *Toffler Gyula, Csiba Ferenc, Füves Dezső* mérnököknek, *dr. Schöpflin Lajos* segédtitkárnak, *Szentiványi János, Géser Géza* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *dr. Szilárd Béla* fogalmazónak, *Entele Ferenc* tisztnek, *Jánossy Flóris* segédmérnöknek, *Rátkay József, Bíró Dezső* tiszteknek, *Brinkmann Henrik, Pécsi Imre, Hikisch Emil, Richter Gyula* főműszerészeknek az arany érdemkereszt; *Jess Ferenc, Gerlach Tivadar* műszerészeknek, *Schiszler Ferenc, Paulik János* segédműszerészeknek a koronás ezüst érdemkereszt; *Szilvás András* vonalfelvigyázónak, *Dedak István, Pantocsek István, Kriskovics Sándor, Kanyicska Márton, Szantner György, Mészáros Mihály, Berta Mihály, Póta István* távírdamunkásoknak az ezüst érdemkereszt adományozása (február 5.).
Kol Ferenc műszaki tanácsosnak, *Kuchejda József* főmérnöknek a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Herges Ottmár, Józsa István, Kapucsán Gyula* tiszteknek, *Belcsák Ernő* tisztnek, *Láng János* segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Farkas István, Ivančević Mátyás* vonalmesternek, *Bartos Sándor, Ozimec János, Lisac István* vonalfelvigyázóknak a koronás ezüst érdemkereszt; *Oláh Márton, Hutter Lajos* vonalfelvigyázóknak, *Balázs Samu* távírdaelőmunkásnak, *ifj. Zsebe Ferenc, Marosán Péter, Zasić Mihály* munkásoknak, *Kuglis Mihály, Ercsei József* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (február 6.).
Rázsó Kálmán főmérnöknek, *dr. Hamvas János* tanácsosnak, *Traversz István, Stoy György, Védfy Győző, Hetényi Géza, Guth Pál, Klimes Ottó, Kopasz József, Stollár István, Jákó Lajos, Pridafka Géza* főfelügyelőknek, *Gruber Árpád* főfelügyelőnek a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Schmiermund Ernő* főfelügyelőnek a Ferenc József-rend tiszti keresztjének; *Szutorisz Róbert, Tomae Aladár, Walkovski József, Bertók Béla* felügyelőknek, *Mészáros Lajos* segédtitkárnak, *Sors Sándor, Kron Gyula, Salamon Sándor, Gerő Alfréd* főtiszteknek, *Bercsényi János* ellenőrnek, *Szőcs János, Bossányi István, Halmos Ferenc, Szekulics Sándor, Horváth Pál, Pasiut József, Szendefi*

Béla, Piláth Vilmos, Jancsó János, Kőrösy István, Balogh János, Farkas Sándor, Kornya Vazul, Sztranyovszky István, Péchy Andor, Fekete Géza, Szobitsek Rezső, Tóth András, Deckner Gyula és *Lappay Lajos* felügyelőknek, *Marczell Gyula, Stern Miksa, Tóth Lajos, Gábor Miklós, Bárdos Ede, Szabó Sándor, Janovich Jenő, Kasznár György, Friedmann Jenő, Malán Mihály, Stiebel József, Harnyay János, Pármándy József, Sissovich Károly, Klár Sándor, Hamvas István, Szabó István József és Sándor Ede* főtiszteknek, *Varga István, Leich Béla, Szabados János, Mandula János, Paskovszky Antal* és *Nagy Alajos* ellenőröknek, *Sebestyén Zoltán* felügyelőnek, *Kontros Tivadar* segédtitkárnak, *Stiebel János, Binder Károly, Lengyel Rezső* és *Ujváry Imre* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Molnár István* segédmérnöknek, *Maurer Géza* tisztnek, *Ungvári Ede, Wittenberger Manó* postamestereknek, *Schneider Gyula* főműszerésznek, *Baltay Irma* postamesternőnek, *Újhelyi János József, Enyedi Rezső, Kovács Gyula, dr. György József, Gerő Géza, Dormány András, Frantsich Rezső, Csányi Tivadar, Schéda József, Kiss Imre, Orbán Károly, Buzna Gyula, László Mátyás, Grizák Antal, Lepár Antal, Kraft Péter, Hammesz Ferenc* és *Heuffel Rezső* tiszteknek, *Décsy Béla, Székely Ignác, Reisz Géza, Bíró Benedek, Bárány Ödön és Dobozy Géza* segédellenőröknek, *Öhl Eugenia* és *Leviczky Júlia* csoportvezetőnőknek, *Vértes Márton, Giszinger András, Kiefer Nándor* és *Váradi Ernő* segédtiszteknek, *Somogyi Ödön* gyakornoknak, *Mezey János* és *Kreutz Antal* postamestereknek, *Csomor Dezső, Vincze Géza* tiszteknek az arany érdemkereszt; *Szabados Erzsébet, Nagy Irén* postamesternőknek, *Boda György* vonalmesternek, *Tipula Sarolta, Jirousek Elza, Schädel Paula, Tóth Erzsébet, Krozmarz Teréz, Kosmin Anna, Lingsch Franziska, Szibrán Emma, Lévay Róza, Frank Róza, Reichenfeld Etel, Vörös Irma, Gárdonyi Ilona* és *Mihályfi Júlia* kezelőnőknek, *Prágai Margit* kiadónőnek, *Bogya Mária* postamesternőnek, *Holczer Antal* postamesternek, *Domayer Ferenc* főművezetőnek, *Szabó Ferenc* garázsmesternek, *Klosz Péter, Fazekas Illés, Tóth Péter* és *Márton János* művezetőknek, *Német József, Müller Ferenc, Jánosa István, Kurczenberger János, Petrlic Bolfo, Ujvári Ignác, Horacsek Lajos, Bognár Antal, Sós Lajos, Borsodi József, Felde István, Szatmáry Lajos, Füredi Mihály, Mészáros Ferenc* és *Gold Péter* altiszteknek, *Lelik János, Kasza András* vonalfelvigyázóknak a koronás ezüst érdemkereszt; *Gergely Sándor, Lédeczi Sándor, Gergely József* vonalfelvigyázóknak, *Lukács János* előmunkásnak, *Fedák Károly, id. Fejes János* és *Lévai Gyula* munkásoknak, *Tóth János, Sifter János, Fábián Pál, Fábián Lajos* és *Villám István* vonalfelvigyázóknak, *Bortolotti János, Gondi László, Borán Péter, Czére Gábor, Majoros Antal, Kántor János, Mozsek János, Barna Imre, Lóczi László, Gombás Károly, Virág József, Király István, Balázs András, Péter Antal, Sipos Bálint, Ács Pál, Boncz István, Kiss János* és *Baranyay János* szolgáknak, *Cseke József* táviratkézbesítőnek, *Somogyi Ferenc* táviratgyűjtőnek, *Mezl Ernő* hivatalszolgának és *Borocz János* lakatosnak, *Ruszó Péter, Bardócz Károly, ifj. Gyurkán Simon* és *Meilinger István* vonalfelvigyázóknak, *Zambnig Henrik* előmunkásnak, *Stefanovits Sándor, Geier Anral, Balázs János* és *Weier János* munkásoknak az ezüst érdemkereszt adományozása (február 8.).

Klein Ignác főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Acsay Lajos, Marshall Emil* tiszteknek, *Nagy Kálmán, Ruhmann József* segédellenőröknek, *Schütz Rezső* segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Mezei Miklós* altisztnek, *Butković János* szolgának a koronás ezüst érdemkereszt; *Márton Sándor, Balla György, Molnár Imre, Fujsz István, Kovács György, Bányai Péter* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (február 10.).

Wieland Győző főfelügyelőnek a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Kováts Dezső* tisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Novák Károly, Kocsis Pál* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (február 11.).

Meixner Ágost tanácsosnak a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Krnó Péter* főtisztnek, *Marakovic Pál, Schaly Sándor, Brajdić Márkus, Riemschneider Antal, Bihari József* főtiszteknek, *Weisz Károly* ellenőrnek a koronás arany érdemkereszt; *Reszer Antal, Clement Adolf, Schulde Frigyes* segédellenőröknek, *Schultz Frigyes, Leszek Lajos* segédtiszteknek, *Stasney Ferenc* tisztnek az arany érdemkereszt; *Mészáros Sarolta* kiadónőnek, *Makai Kamilla* kezelőnőnek, *Bratusa Károly* altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt; *Ivasko Lajos* szolgának az ezüst érdemkereszt adományozása (február 14.).

Narozsny István felügyelőnek, *Heidekker Béla* főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Schlipf Sándor, dr. Esső József* tiszteknek, *Boros Dezső* segédellenőrnek az arany érdemkereszt; *Appl Emil* segédműszerésznek, *Kovács Sándor* vonalfelvigyázónak a koronás ezüst érdemkereszt; *Balen Máté* szolgának az ezüst érdemkereszt adományozása (február 15.).

Dr. Karikó Imre, Fetsch Győző tiszteknek az arany érdemkereszt; *Bartolic Lukács, Gahó József, Futó János, Huszka János* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (február 23.).

Danzer Ferencné Szilágyi Katalin kezelőnőnek az arany érdemkereszt; *László Kálmán* altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (március 16.).

Major János segédműszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (március 17.).

Bacher József segédellenőrnek az arany érdemkereszt; *Habulin-Lukić Ignác* altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt; *Premuzić Ignác* szolgának az ezüst érdemkereszt adományozása (március 26.).

György Vilmos, Podhorszky Lajos tanácsosoknak a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Meckel András, Sasson Manó, Butor Ferenc* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Adamek Tamás* tisztnek, *Kohn Adolf, Hentschel István, Ivančić János* segédtiszteknek, *Kösztner Mátyás* segédellenőrnek az arany érdemkereszt; *Szoics József* segédműszerésznek, *Mihály József*, altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt; *Juhász József, Labancz Mihály, Fegyveres Sándor, Strukelecz Albert, Kretzinger Kálmán, Pasinszki József, Motal Ede, Linszki István* szolgáknak, *Grabant István, Pető József* vonalfelvigyázóknak, *Hegedűs István, Nisnić Rade, id. Sánta Boldizsár, Albucz Pál,*

Bićanić István, Fiket Antal, Perner Vida előmunkásoknak az ezüst érdemkereszt adományozása (április 3.).
Herker Nándor, Braunstein Gyula, Weisz Alfréd főtiszteknek, *Lovich Gyula, Zelliger Ágost* felügyelőknek a koronás arany érdemkereszt; *Koch Jakab, Laping Miklós* tiszteknek, *Sipos Adorján, Borovać Miklós, Bagi Károly, Kenesei Endre* segédellenőröknek, *Majorovics Ignác* segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Biróczy István* kezelőnek, *Kökény Sándor, Müller Sándor* altiszteknek a koronás ezüst érdemkereszt; *Anderl József, Vesztróczi Ferenc, Kiss Samu, Sutyák Mihály, Makai Pál, Novák Péter* hivatalszolgáknak, *Bivol Antal, Trsinski János* távírdaelőmunkásoknak az ezüst érdemkereszt adományozása (április 8.).
Stefán Rezső segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Piturák István* szolgának a koronás ezüst érdemkereszt; *Brunyászky Sándor* vonalfelvigyázónak, *Bódi Ferenc, Zsemlye Pál* távírdaelőmunkásoknak a bronz vitézségi érem adományozása (április 23.).
Olessak Imre, Göncz Lajos, Gencsy Jenő, Szitha Gyula, Fischer János, Hegyi Lotár, Gábor József tiszteknek, *Filláry István, Schmidt Ferenc* segédellenőröknek az arany érdemkereszt adományozása (április 27.).
Bogdan Ferenc főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Landmann Lajos* tisztnek az arany érdemkereszt adományozása (április 29.).
Aczél Béla számvizsgálónak, *Pándi Lajos* ellenőrnek, *Neuwald Zsigmond, Erdőss Emil, Böhm Lipót, Vittol Jakab, Homoly Béla* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Schwartz Dániel* segédellenőrnek, *Kugler Antal, Nagy Kálmán* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Loós István* postamesternek, *Major Mihály* altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt; *Forgács György, Szabó Lajos, Zelenák Imre, Balkázs István, Fekete József* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (május 3.).
Ferenczy Gyula főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Almásy József, Varga Gyula* segédellenőröknek, *Varju József* tisztnek az arany érdemkereszt; *Márton János, Ráboczki Mihály* szolgáknak, *Kántor János* előmunkásnak az ezüst érdemkereszt adományozása (május 11.).
Mihai Miklós ellenőrnek a koronás arany érdemkereszt adományozása (május 12.).
Kiss Sándor főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Czobor Ferenc, Magyar Ferenc, Mátyus József, Lakatos Ferenc, Lukács Lajos, Meier Fülöp* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (május 13.).
Szilárd Ede főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *dr. Busfy István, Szilágyi Gyula* tiszteknek, *Beniczky Henrik, Kiss Béla* segédellenőröknek az arany érdemkereszt adományozása (május 19.).
Vrabel Ferenc szolgának a koronás ezüst érdemkereszt; *Ahrmann Ádám, Földi Lajos* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (május 30.).
Vlád János számvizsgálónak a koronás arany érdemkereszt; *Horváth József* tisztnek az arany érdemkereszt adományozása (június 17.).
Cuibus János, Pigniczky István, Lichter Miksa, Pamer Ferenc, Zágoni Aladár, Grahoffer Elemér, Majoros József, Csikesz Lajos tiszteknek, *Lászlófi Aladár, Német István,*

Gerhardt János segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Turi József* vonalfelvigyázónak az ezüst érdemkereszt adományozása (június 25.).
Pauer Ottó titkárnak a Ferenc József-rend lovagkeresztjének; *Karikás Győző, Verbőczi János, Bozsor Géza, Jaross István, Maschler István, Németh József, Lélek Károly* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Szabó Bertalan, Kácsér Béla, Szemethy Gyula, Tarkeöy Aladár, Lázár Emil, Siky Károly, Bálint Gyula, Dalik Miklós, Tuzson István, Kljaic Vajkó, Hamza Gyula* segédellenőröknek, *Falkenheim István, Sin Sándor* tiszteknek, *Kerényi Kálmán, Kaposvári Imre, Rözge Lajos, Baumgartner János, Schrammel Gusztáv, Damó Ödön, György János, Szmolyán Ferenc* segédellenőröknek, *Gellinek József, Heller Béla, Szőke Mátyás, Kohl Antal, Világossy Károly, Diwisch Károly* segédtiszteknek az arany érdemkereszt adományozása (július 3.).
Ambrus Dezső, Radoychich Oszkár, Borbély István, Szabó Sándor főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Dorsch Ernő* számellenőrnek, *Molnár András* tisztnek, *Crnković Mihály, Svechler Antal* segédtiszteknek az arany érdemkereszt, *Sebestyén Szilárd* műszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (július 8.).
Kelemen Ernő számvizsgálónak, *Hajós Alajos, Michnay Béla, Malovic Antal, Popovics László, Radácsy Dezső, Tömpe Benő* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Diescher Béla* műszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (július 17.).
Riedlmayer János, Slavkovic György, Zerdik Leo főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Erdős Lajos, Sommer Alajos, Kisfaludy József, Raab Zoltán, Kiss József, Masser Lajos, Marinkovic Ede* tiszteknek, *Matheisz Ferenc, Kádár Mihály* segédellenőröknek, *Schubert Sándor* számellenőrnek, *Szabó János, Heymann Rezső, Gille Sándor* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Jósvay Lajos, Schuszter János* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (július 22.).
Kuglics János, Rigler Rezső, Szabó István, Kattauer Jenő tiszteknek, *Kovács Zoltán* segédellenőrnek, *Ujvári István* segédtisztnek az arany érdemkereszt adományozása (július 28.).
Ludwik Imre felügyelőnek a Ferenc József-rend hadi díszítményes lovagkeresztjének; *Schreiber Ignác* ellenőrnek a koronás arany érdemkereszt, *Czinte Gyula, Valkó Tivadar* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Reisinger Gyula* tisztnek, *Német Károly, Szilassy Ferenc* segédellenőröknek, *Garai Sándor, Varga Lajos* segédtiszteknek, *Sróth Sándor, Lahner Péter* postamestereknek az arany érdemkereszt adományozása (augusztus 14.).
Polacsek László, Szücs Ferenc, Fischer Gyula, Filičić Vince, Melichar Miklós, Milečić Alajos segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Bodrits János* kiadónak a koronás ezüst érdemkereszt; *Došlic István, Kovačec Miklós, Vas Sándor* vonalfelvigyázóknak az ezüst érdemkereszt adományozása (augusztus 21.).
Dittrich Emil főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Deák Ferenc, Hajós János* segédellenőröknek, *Guttmann Miksa* segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Schopp Imre* műszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (szeptember 7.).
Thurn Lajos, Roxer János, Marczinyák Sándor, Spiesz Béla, Lechner Mihály, Fritz

Zsigmond, Busch András főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Mild Adolf, Kolundzić Nándor, Vitalay József, Zsnyava János* segédellenőröknek, *Balogh-Nagy Lajos, Nagy István, Papp Dezső* tiszteknek, *Stelczner Miklós, Kalavszky Károly, Barta Lajos* segédtiszteknek, *Ostoros György* kezelőnek az arany érdemkereszt adományozása (szeptember 23.).

Petrovics Gyula, Pauker József, Marin János főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Rybach József* számellenőrnek, *Bálint Jenő, Reich Miksa, Holub Pál, Lendvai József, Nagy Gyula* tiszteknek, *Küffer Zoltán, Rónai György* segédellenőröknek, *Radó Henrik, Jenei Dezső, Titz János, Serényi Jenő* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Kasztel Ferenc* altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (szeptember 27.).

Golodsey István főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Huber Oszkár* tisztnek, *Petronić István, Cvetković Miklós* segédellenőröknek az arany érdemkereszt; *Böschatt Lajos* segédműszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt; *Schwarcz Ádám, Knezevic József* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (október 3.).

Band Henrik számellenőrnek az arany érdemkereszt adományozása (október 13.).

Fritz Jenő mérnöknek, *Gorun János, Jarosch Károly, Pados Antal, Schreiner András* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Brause Henrik, Foyt Ferenc* segédellenőröknek, *Mazar Imre* tisztnek, *Gábriel Mihály* segédtisznek az arany érdemkereszt; *Zaiwald Ferenc* segédműszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (október 17.).

Fiola János segédműszerésznek, *Dobričević Péter, Bozsics László* vonalfelvigyázóknak a koronás ezüst érdemkereszt; *Pradlóczky Ferenc, Medved János* távírda-előmunkásoknak az ezüst érdemkereszt adományozása (november 8.).

Liptai József főtisztnek a koronás arany érdemkereszt, *Hojts Mihály* postamesternek, *Böhm Rezső* tisztnek, *Borić Péter, Krischer Ármin, Panić Miklós* segédellenőröknek az arany érdemkereszt adományozása. (november 12.).

Balogh Imre vonalfelvigyázónak a II. osztályú ezüst vitézségi éremmel való kitüntetése.

Szakirodalom:

Tárgymutató a Posta- és Távírda Rendeletek Tárához és külön kiadott szabályrendeletekhez 1907–1915. évig terjedőleg I. (postai) rész.

1917

Január 1. Ausztriával, Bosznia–Hercegovinával és külfölddel változások állnak be a hírlapszolgálatban.

Január 1. A belgiumi német főkormányzóság területével magáncsomagok is válthatók.

Január 1. Ausztriával, Bosznia–Hercegovinával és Németországgal átalányrendszer lép életbe az csomagrovatolásban, a csereforgalmi csomagok értékdíjának és expressz kézbesítési díjának leszámolására.

Január 1. Az 50 filléres postabélyeget kivonják a forgalomból.

Január 1. Újabb rendelet szabályozza a tényleges katonai szolgálatban lévő állami és vármegyei tisztviselők, altisztek és szolgák polgári illetményeit.

Január 2. Az 1916. december végével a *forgalomból kivonni* jelzett postabélyegek, értékcikkek, hadisegélybélyegek és levelezőlapok további intézkedésig forgalomban maradnak.

Január 5. Az Amerikai Egyesült Államokba és azon túli semleges államokba árukat nem tartalmazó közönséges levelek és válaszlap nélküli levelezőlapok a német kereskedelmi tengeralattjárókkal szállíthatók.

Január 5. Rendelet korlátozza illetve megtiltja a búza-, rozs-, kukorica- és rizsliszt, mindennemű szalonna, háj, zsír, sertéshús, valamint a gyarmati tea postai forgalmát.

Január 12. Az 1916. december 1-én életbe lépett, a bélyeg- és illetékekről szóló törvény 3. §-ában közölt illetéki díjjegyzék I., II., és III. fokozatában változások állnak be.

Január 16. A tábori magáncsomag-forgalomban számos változás állt be.

Január 18. Új (2, 3, 5 és 6 filléres) postabélyegeket bocsátanak forgalomba, melyek a Tull-féle aratási jelenetet ábrázolják.

Január 28. A német keleti főparancsnokság területén felállított postahivatalok a magyar szent korona országaival való forgalomban magánpostai küldeményeket – nyitva feladott közönséges és ajánlott levélpostai küldemények, közönséges postautalványok 800 márka illetve 1000 korona értékmaximumig – is közvetítenek.

Január 30. A magyar–osztrák csapatok által megszállt területekre szóló postai küldemények cenzúrája megszűnt, a közönséges és ajánlott levelek, értéklevelek lezártan is feladhatók.

Február 1. A nemzetközi válaszdíjszelvény árát 38 fillérről 48 fillérre emelik föl

Február 10. Új rendelet korlátozza a külföldre szóló értékküldemények feladását.

Február 10. Életbe lép a M. kir. Minisztérium 590/1917. M. E. számú rendelete a lakbérekre vonatkozó rendkívüli intézkedések kiegészítéséről.

Február 11. A táborba küldhető magánposta-utalványok maximális összegét 100 koronáról 1000 koronára emelik föl. Díja 15 fillér alapdíj, valamint 50 koronánként 5 fillér.

Február 11. Megjelentetik azokat az új törvény- és rendeletrészleteket, melyek szabályozzák a tényleges katonai éveknek a szolgálati időbe való beszámítását.

Február 15. A magyar–osztrák csapatok által Orosz-, Lengyelországban megszállott területeken felállított hadtáp-postahivatalok forgalmában a csomagok súlyhatárát 5-ről 10 kg-ra emelik.

Február 15. Postai csomagforgalomból kitiltják a paprikát (és származékait), valamint a pótkávét tartalmazó élelmiszereket.

Február 25. Azokat a külföldre szóló csomagokat, melyek tartalmának értéke az árubevallás (vámnyilatkozat) szerint meghaladja a 300 koronát, csak abban az esetben szabad felvenni, ha a feladó bemutatja az osztrák-magyar bank oly értelmű elismervényét, mely szerint a feladó kötelezi magát arra, hogy a küldemény egyenértékét *külföldi valutában* az osztrák-magyar banknak be fogja szolgáltatni.

Március 1. Brassóban a rendkívüli viszonyok miatt ideiglenesen fölfüggesztik a csomagok házhoz való kézbesítését.

Március 10. A távirati postautalványhoz tartozó fedezeti lapot nem a felvevő postahivatal, hanem kizárólag a feladó köteles kiállítani. A fedezeti lapot 2 filléres postabélyegbenyomással értékcikként hozzák forgalomba.

Március 10. A magyar–osztrák csapatok által Szerbiában megszállott területre magáncsomagok is küldhetők.

Március 10. A rádiótáviratokra új díjszabás jelenik meg a Spanyolországgal való forgalomban.

Március 10. Változások állnak be a csomagkezelésben: az értéknyilvánítással ellátott (100 és 600 korona közötti értékkel) csomagokat ezentúl nem kézi, hanem közönséges csomag módjára kell kezelni. A 600 és 10 000 korona érték közötti csomagokat egyszerű *V* jelzővel kell ellátni.

Március 14. Új 50, 75 és 80 fillér, valamint 1 és 2 korona értékű postabélyegek kerülnek forgalomba.

Március 14. A háborús rendkívüli intézkedések között elrendelik a *nyári időszámítást*: 1917. április 16. (éjjel 2 óra) és 1917. szeptember 17. (éjjel 3 óra) között, az egységes közép-európai időszámításhoz képest egy órával előbbre.

Március 15. A magyar–osztrák csapatok által Albániában megszállott területekkel való magánposta-forgalomban ajánlott küldemények is küldhetők.

Március 27. Belföldi forgalomban a postahivatalok nyilvános állomásairól előfizetői és nyilvános állomásokra is lehet helyközi beszélgetést folytatni.

Március 28. A vasutak hadi és állami érdekből feladott díjköteles, *HV* jelzéssel ellátott táviratait, a szolgálati táviratokat követő sorrendben, a magántáviratokkal szemben mind felvételnél, mind kézbesítésnél előnyben kell részesíteni.

Március 29. Rendelet jelenik meg a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult állami díjnokok és napibéresek újbóli alkalmazásáról, a katonai szolgálat megszűnése után.

Április 1. A tábori (hadtáp-) postahivatalokhoz küldhető áruminta-küldemények súlyhatárát, a háború tartamára, 500 grammra emelik föl.

Április 1. A magyar–osztrák csapatok által Albániában megszállott területen felállított hadtáp-postahivatalokat felhatalmazzák magán-postautalványok váltására is.

Április 3. Német tábori postaállomásoktól is közvetlenül érkezhetnek postautalványok a magyar stabil postahivatalokhoz.

Április 5. Rendelet korlátozza az Oroszországban lévő hadifoglyokkal való levelezést, legfeljebb kéthetenként, akkor is csak levelezőlapon lehet írni.

Április 6. A belföldi polgári postahivataloknál feladott távirati postautalványokat közönséges utalványok módjára lehet a táborba utánküldeni.

Április 12. A Dalmáciával való postaforgalomban a csomagok és értéklevelek korlátlan értéknyilvánítással láthatók el és postautalványok 1000 korona értékmaximumig küldhetők.

Április 16. A táborban levő katonai személyek részére kísérletképpen magántáviratok is küldhetők.

Április 16. Közzéteszik a Földművelésügyi Minisztérium ügykörébe tartozó gyógyfürdőkben és nyaralótelepeken az állami tisztviselők, altisztek és szolgák által igénybe vehető kedvezményeket.

Április 17. A belföldi közönséges és utánvételes szállítólevelek gyártása papírhiány miatt megszűnik, helyettük a nemzetközi magyar–francia szövegű szállítóleveleket kell használni.

Április 18. Közzéteszik a honvédelmi miniszter rendeletét a felmentések revíziójáról, különösen a postára és távírdára vonatkozó részekre, kérdőívekre és mellékletekre.

Április 18. Új, 40 és 42 filléres postai hadisegélybélyegek kerülnek forgalomba az ajánlott küldemények bérmentesítésére.

Április 19. A háború miatt szünetel az Amerikával, Kínával, Sziámmal és Spanyolországgal való posta- és távírdaforgalom.

Április 27. A kincstári posta- és távírdahivataloknál alkalmazott kisebb javadalmazású személyzetet lábbelivel látják el.

Május 1. A varsói német főkormányzóság rendeletben fölsorolt helyeivel magántáviratok válthatók.

Május 1. A férfi munkaerő pótlására a tartaléktávírdáknál nőket szándékoznak alkalmazni, s ezért elrendelik a Morse gépkezelésben vagy távbeszélő-szolgálatban teljesen jártas, német nyelvet tökéletesen bíró, teljesen egészséges és jó minősítésű nők jelentkezését összeírásra.

Május 1. Közönséges csomagforgalom újbóli megindulása Svédországba és Norvégiába, már 20 kg határig. Utánvétellel nem terhelhetők és feladáskor kötelező a bérmentesítés (frankokényszer).

Május 1. A nemzetközi válaszdíjszelvény ára 48 fillérről 52 fillérre emelkedik.

Május 1. Németországgal kedvezményes díjú hírlaptáviratok válthatók.

Május 9. Megengedik a koronázási emlékbélyegeknek, a koronázás napjára készített bélyegzőkkel való utólagos lebélyegzését a postai jóléti intézmények javára fordítandó díjak ellenében.

Május 15. A kormány kibocsátja a VI. nemzeti hadikölcsönt.

Május 21. Külföldre mindennemű olaj postai szállítását megtiltják.

Május 23. Elrendelik az adatgyűjtést a Magyarország, Ausztria és Bosznia–Hercegovina közt váltott utánvételes ajánlott küldemények, postai megbízások és postai megbízási lapok darabszámáról, ezentúl minden év júniusában és októberében.

Május 23. Újra megindul a közönséges csomagforgalom Németalfölddel és Dániával 20 kg-os súlyhatárig. A küldemények utánvétellel nem terhelhetők és frankokényszer vonatkozik rájuk.

Május 26. Rendelet jelenik meg a közszolgálati – így a postai és távírdai – alkalmazottak ruházatbeszerzési segélyének engedélyezéséről.

Május 29. Munkán lévő hadifoglyoknak az eddig megengedett 10 korona helyett 25 korona összegig terjedő postautalványok akadálytalanul kézbesíthetők.

Június 1. A Svédországgal Németországon át váltott hírlaptáviratok díját 17 fillérről 13 fillérre mérsékelték.

Június 1. Osztrák és galíciai vasúti távírdákat felhatalmazzák a magyar–osztrák és az osztrák–bosznia-hercegovinai magántávirat-forgalom bonyolítására.

Június 6. Megengedik, hogy az előfizetői távbeszélő-állomás üzemképtelensége esetén az előfizető a postahivatal nyilvános állomását – külön díj fizetése nélkül – használja.

Június 11. A magyar–osztrák csapatok által Montenegróban megszállt területekre magáncsomagok is küldhetők.

Június 11. A magyar–osztrák csapatok által Orosz- (Lengyel-) országban Szerbiában, Montenegróban és Albániában megszállt területekkel való postaforgalomban utánvételes levélpostai küldemények is küldhetők.

Június 13. Románia megszállott területeivel korlátolt levélposta-forgalom lép életbe.

Június 15. A Németországba és Bulgáriába szóló közönséges vagy távirati postautalványokkal csak 500 márka illetve 500 leva küldhető.

Június 16. Magáncsomag-forgalom berendezése a magyar–osztrák csapatok által Szerbiában megszállt területeken felállított hadtáp-postahivatalokkal 5 kg súlyhatárig. A csomagok 1000 korona összegig utánvétellel is terhelhetők.

Június 20. A kereskedelmi körök kívánságára gépíráshoz használható, hosszabb oldalukon összefüggő és perforált *hasábos levelezőlapok* készítését rendelik el. Egy-egy hasábon 6 db 8 filléres levelezőlappal. Hivatali forgalomba nem kerülnek, csak a ügyfél által rendelhetők meg bármely kincstári postahivatalnál.

Június 27. Kitiltják a külföldre menő postai szállításból a szilvát, aszalt szilvát és szilvaízt tartalmazó csomagokat.

Június 29. Miniszteri rendelet szabályozza – szállítási igazolvány kiváltásához köti – a gyapjú-, kender- és textilhulladékok postai szállítását.

Július 1. Megszűnik a bármely okból vissza nem kézbesíthető térti küldemények meghirdetése a PTRT-ben való.

Július 1. Az összes tábori és számozott hadtáp-postahivatalnál utalványellenőrző bélyegzőt rendszeresítenek.

Július 1. Rendelet tiltja meg a burgonya külföldre történő postai szállítását.

Július 1. A Dániával váltott hírlaptáviratok díját 15 fillérről 12 fillérre szállítják le.

Július 8. A nagy forgalomra és a kedvezőtlen szállítási feltételekre hivatkozva a csomagok reklamálási idejét 28 napra emelik.

Július 9. Az osztrák–magyar bank megkezdte új kibocsátású 2 koronás bankjegyeinek forgalomba hozatalát.

Július 12. A hadban álló osztrák–magyar hadsereg tagjai (beleértve a lengyel kötelékek tagjait is), másrészt a varsói német főkormányzóság területén levő polgári lakosság között mindkét irányban megnyílt a tábori postaforgalom.

Július 14. Megtiltják mindenfajta gumianyag és lóheremag postai szállítását külföldre.

Július 15. A külföldre menő táviratokért a külföldet megillető díjrész után 100%-os átszámítási pótdíjat kell szedni.

Július 15. A tábori postahivataloknál az ország területén belül bárhová feladható nyomtatvány.

Július 20. Miniszterelnöki rendelet jelenik meg az állami nyugdíjasoknak, valamint az állami alkalmazottak özvegyeinek és szülőtlen árváinak háborús segélyezéséről.

Július 23. A megszállott területek cs. és kir. katonai igazgatásaihoz kiküldött alkalmazottaknak 1917. február 1-től visszamenőleg háborús segély folyósítható.

Július 23. Megtiltják a zabdara és zabliszt postai szállítását külföldre.

Július 31. Ideiglenesen megszüntetik a csomag vagy a szállítólevél hiánybejelentését a nyomozó postahivatalhoz.

Augusztus 1. A cs. és kir. flotta gyűjtőhelyeitől, jelző- és átmenő állomásaitól is érkezhetnek magántáviratok.

Augusztus 1. Szürke papíron előállított tábori postai levelezőlapokat bocsátanak forgalomba, melyeket a közönség a portómentes viszonylatokban használhat föl.

Augusztus 15. A megszállott területekre, valamint az Ausztria és Bosznia–Hercegovina közti átmenő magánforgalomban az áruminta-küldemények súlyhatárát 350-ről 500 grammra emelik.

Augusztus 20. Szabályozzák az állami és vármegyei tisztviselők, altisztek és szolgák szolgálati (várakozási) idejét, amely magasabb összegű fizetés természetével bíró illetményekre jogosít. A posta- és távírdánál csak az igazgatási, műszaki (mérnöki) és számvevőségi személyzetre vonatkozik.

Augusztus 25. Rendelet szabályozza az orosz hadifoglyok postaforgalmát Ausztria–Magyarországgal és Németországgal, valamint az általuk megszállt területekkel.

Augusztus 31. Közzéteszik a közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1917. évi IX. törvénycikk 14. §-át, mely a közszolgálati alkalmazottak családi pótlékáról rendelkezik.

Augusztus 31. A magyar–osztrák csapatok által Montenegróban megszállt területekkel megindul a magáncsomag-forgalom.

Augusztus 31. Konstantinápolyba és Smyrnába a háború tartama alatt 20 kg-ig terjedő csomagok küldhetők, ugyanakkor Törökország ázsiai részébe szünetel a csomagforgalom.

Szeptember 1. Életbe lép a sajtótermékek kivitelének ellenőrzését szabályozó, háború esetére kivételes intézkedésként megszületett miniszterelnöki rendelet.

Szeptember 1. A nagyobb forgalmú postahivataloknak a közönséges tábori postai levelezést a tábori posták számjelzése szerint külön-külön csoportosítva kell kötegelni.

Szeptember 1. A magyar–osztrák csapatok által Orosz-Lengyelországban, Szerbiában, Montenegróban és Albániában megszállott területeken felállított hadtáp-postahivatalokkal válaszdíjszelvények is válthatók.

Szeptember 5. József főherceg által a Margit-szigeten rendezendő hadi kiállítás területén időszaki postahivatal nyílik, kizárólag közönséges és ajánlott levélpostai küldemé-

nyek felvételére. Erre az alkalomra és időtartamra 500 000–500 000 db 10 és 15 filléres rendes postabélyeget adtak ki *József főherceg v. e. hadsereg kiállítása 1 K* felülnyomással.

Szeptember 10. A kiadóhivatalok a viszonteladók címére küldött hírlapkötegeket 1 kg helyett 5 kg súlyig adhatják postára.

Szeptember 15. A Norvégiával és Németalfölddel váltott hírlaptáviratok szódíját 24 fillérről 17 fillérre mérsékelik.

Szeptember 15. Felfüggesztik a hadifoglyoknak szóló, vagy tőlük eredő táviratoknak Oroszországba való továbbítását.

Szeptember 16. A háború időtartamára mind a belföldi, mind az Ausztriával váltott helyközi távbeszélő-forgalomban az állami beszélgetések időtartamát négy egységre (12 percre) korlátozzák.

Szeptember 17. Összefoglaló rendelet jelenik meg a hadifoglyok, rendőri felügyelet alatt állók vagy internáltak posta- és távírdaforgalmáról.

Szeptember 20. Megtiltják a tojás külföldre történő postai szállítását.

Szeptember 24. A hadifoglyoknak szóló és tőlük eredő táviratok újra küldhetők Oroszországba új úton, a svéd távírdaigazgatás közvetítésével.

Szeptember 27. Hatályba lép az a rendelet, mely szerint ruházati cikkek és azok előállítására alkalmas szövetnemű postai szállítása csak szállítási igazolvány mellett megengedett.

Október 1. Megindul a magáncsomagok forgalma a varsói német főkormányzósággal.

Október 15. A magyar szent korona területén lévő hadifoglyok semleges államokban levő hozzátartozóikkal közönséges leveleket és táviratokat válthatnak.

Október 19. Megtiltják bármilyen anyagból készült cérna külföldre történő postai szállítását.

Október 24. Az Országos Közélelmezési Hivatal arcképes igazolvánnyal ellátott megbízottai felhatalmazást nyernek arra, hogy a mozgó- és kalauz-postakocsikba, a szállítási tilalom alá eső csomagok ellenőrzése céljából beléphessenek.

Október 28. Külföldre szóló levélpostai küldeményeken kötelezővé teszik a feladó címének feltüntetését.

Október 31. Újpesten megszűnik a csomagkézbesítési szolgálat.

November 1. A nemzetközi válaszdíjszelvények árát 52 fillérről 66 fillérre emelik.

November 4. Eperjesen – ideiglenesen – megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.

November 12. A posta-, távírda- és távbeszélő-személyzet várakozási idejét a magasabb bérosztályba való sorolásra egy évvel leszállítják.

November 12. Engedélyezik, hogy magántáviratok szövegébe kereskedelmi rövidítéseket vagy jelzéseket használjon a feladó illetve, hogy a magyar és horvát nyelven kívül bármely más, az országban használt nyelven fogalmazza meg táviratát.

November 15. Pozsonyban megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.

November 16. Meghirdetik a kormány VII. nemzeti hadikölcsönének kibocsátását.

November 18. Minden tábori és számozott hadtáp-postahivatal felhatalmazást nyer magáncsomagok felvételére, 10 kg súlymaximumig.

November 20. Közzéteszik a közszolgálati alkalmazottak újabb háborús segélyéről szóló 1917. évi XV. törvénycikket és a végrehajtásáról szóló pénzügyminiszteri körrendeletet.

November 23. Új 15 és 30 filléres portójegyeket bocsátanak forgalomba, egyúttal megszüntetik az 1, 5, 6 és 12 filléres portójegyek gyártását.

November 30. Balassagyarmaton – ideiglenesen – megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.

December 15. Újra küldhetők Németországba a monarchia vagy a szövetséges államok városait ábrázoló látképes levelezőlapok.

December 17. IV. Károlyról, az új uralkodóról készült hivatalos képet a postahivatalok tartoznak megrendelni és a hivatali helyiségben elhelyezni.

December 20. A Vöröskereszt-egylet Horvát–Szlavon országos választmányának megengedik, hogy portómentes válaszos levelezőlapokat bocsáthasson ki a zágrábi hadifoglyok levelezésének megkönnyítésére.

December 31. Kivonják a forgalomból a 10 filléres nikkel érméket. A postahivatalok azonban még 1918. április 30-ig kötelesek mindennemű fizetésnél elfogadni.

December 31. Megszűnik a régi kiadású postabélyegek, ezek felhasználásával készült hadisegélybélyegek és koronázási emlékbélyegek érvényessége. Egyúttal új 35, 40 filléres valamint 3, 5 és 10 koronás postabélyegeket bocsátanak forgalomba.

Megnyílt postahivatalok: Békéscsaba 4., Bezenye, Budapest 741., Felsőgöd, Ivánkafalva, Jalžabet, Ligetvár, Petneháza.

Megnyílt postaügynökség: Podvinj.

Megnyílt távírdahivatalok: Bršadin, Csepel, Kerény, Klenócz, Nyírmeggyes, Örkénytábor, Plernica, Püspöknádasd, Rézbánya.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Csanálos, Enyiczke, Felsőgöd, Görcsöny, Inota, Kőrösmező, Petneháza, Tótvázsony.

Kitüntetések: *Heidecker Béla, Kostić János, Fülöp István, Fritz Zsigmond* és *Jarosch Károly* főtiszteknek a Ferencz József-rend hadi díszítményes lovagkeresztjének; *Bukovetzky István* segédellenőrnek, *Schultz Frigyes* és *Leszek Lajos* segédtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Kovács Dezső* tisztnek, *Csikay János, Kafka József, Stuber Gyula, Pethő Gyula* és *Rodzievicz Edgár* segédtiszteknek, *Lovászy János* műszerésznek, *Pesti Benjamin* segédműszerésznek és *Kevély János* segédellenőrnek az arany érdemkereszt; *Lengyel Vilmos* és *Fazekas András* vonalfelvigyázóknak a koronás ezüst érdemkereszt, *Major Ferencz* altisztnek, *Tóth József* és *Havasi József* vonalfelvigyázóknak a koronás vas érdemkereszt, *Boka György, Patyi Ferenc* és *Bese János* gépkocsivezetőknek, *Schmidt Sándor, Kollarik Jakab, Gandlich Zsigmond* és *Grager Mátyás, Magyar Antal, Dvoršek Vince* szolgáknak, *Percze György* és *Bodi Mihály* előmunkásoknak a vas érdemkereszt, *Szanyi László* altisztnek a vöröskereszt hadi ékítményes bronz díszérmének adományozása ((január 6.).

Keller Gyula, Piroska Lajos, Saric Antal főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt,

Stanitz József, Kostyál Géza és *Blum István, Horváth Árpád, Békey István, Kondvár János* és *Nemes Gyula* segédtiszteknek, *Benedek Aladár* számellenőrnek az arany érdemkereszt; *Bócz Lajos* vonalfelvigyázónak a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (január 8.).

Turczer Ede főtisztnek a koronás arany érdemkereszt, *Obinger József* és *Szopós Dávid* tiszteknek, *Kovács Antal* segédtisztnek az arany érdemkereszt, *Pfeiffer Róbert* segédműszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (január 11.).

Lukács Ödön, Krizsán István és *Fekete Gábor* tiszteknek, *Bikich Béla* számellenőrnek, *Stáw Vilmos, Kósa János, Helley Jenő* és *Becsky Lajos* segédellenőröknek, *Rühl Jenő* segédtisztnek az arany érdemkereszt adományozása (január 21.).

Márton Károly felügyelőnek a Ferencz József-rend lovagkeresztjének; *Polster József* altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt, *Kakuja Ferenc* vonalfelvigyázónak, *Kerep Márton* szolgának az ezüst érdemkereszt adományozása (január 23.).

Forner Károly és *Wolfram Ede* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt, *Stanzl Antal, Brozovic Miklós* és *Benkő Géza* tiszteknek az arany érdemkereszt, *Babić Iván* segédszolgának a vas érdemkereszt, *Schissler Péter* tábori hivatalszolgának a bronz vitézségi érem adományozása (január 25.).

Mesek Tamás hivatalszolgának a vas érdemkereszt adományozása (február 1.).

Kerber Hermina kezelőnőnek az arany érdemkereszt adományozása (február 12.).

Huszár József főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Haurik Vilmos Blantz József* és *Schäffer Gyula* segédellenőröknek, *Haluska János* és *Pavlic Károly* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Sovisráth László* műszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (február 18.).

Prdjun József szolgának az ezüst érdemkereszt adományozása (február 27.).

Kakobovits Miksa főtisztnek a koronás arany érdemkereszt adományozása (március 2.).

Stolczenberg Lajos tisztnek a koronás arany érdemkereszt adományozása (március 14.).

Ringer Román segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Leitz Antal* szolgának a vas érdemkereszt adományozása (március 16.).

Follért Károly posta- és távírdavezérigazgató számára engedélyezik a bolgár cár által adományozott bolgár Szent Sándor-rend tiszti nagykeresztjének elfogadását és viselését (március 20.).

Missurai Ágoston felügyelőnek a Ferencz József-rend hadi díszítményes lovagkeresztjének; *Philipovits Miklós* ellenőrnek, *Lewin Imre* főtisztnek, *Szentei Mihály, Kovács Ákos, Nagy István, Neumann Alfréd, Pelc Ferenc* és *Eitler Rezső* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Bartos Géza, Kovács József* tiszteknek, *Neszmerák Kálmán, Fráter Pál* segédellenőröknek, *Tepliczky János, Csepreghy János, Kattausch János* segédtiszteknek, *Haizer Jenő* és *Vári József* segédellenőröknek, *Hölzl József* segédtisztnek, *ifj. Czifra István, Dósay Aladár, Csete József* segédtiszteknek, *Szilárd Róbert* gyakornoknak az arany érdemkereszt adományozása (április 4.).

Follért Károly vezérigazgatónak az I. osztályú polgári hadi érdemkereszt adományozása (április 23.).
Lakatos Géza, Kovács József, Sata Albert főtiszteknek, *Erben Aladár* segédtitkárnak, *Linkesch Károly* tisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Mayerffy István* számellenőrnek, *Tönkő Imre, Mocsári János, Halász Jenő, Puky Ervin, Zsigmondy Zsigmond, Breznay Béla, Hoffmann András* segédellenőröknek, *Pavelic Illés* tisztnek, *Keller Géza, Banga Albert, Eberhardt Jenő, Bonnet Ferenc, Eitler Gyula* segédtiszteknek, *Boér Róza* postamesternőnek, *dr. Barabás Jenő* tisztnek, *Canadjija Nándor, Pintér József* segédellenőröknek, *Naglic Antal, Jecman Zvonimir és Pármány Jenő* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Spitz Ferenc* kiadónak, *Schöner Károly* napidíjas műszerésznek, *Mikes József, Oláh Gyula* vonalfelvigyázóknak, *Magdic János* szolgának a koronás ezüst érdemkereszt; *Turay Mihály, Varga János* vonalfelvigyázóknak az ezüst érdemkereszt adományozása (április 24.).
Róth Lajos endrődi postamesternek az arany érdemkereszt adományozása (május 28).
Wallner Lajos számvizsgálónak, *Röhlich Gyula, Galambos Márkus, Artner János, Zöldy István, Török László* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Zseltvay Győző* számellenőrnek, *Budai Géza, Domjánszeghy Domján Géza, Paulovits Antal, Wehofer József, Heinrich Rezső, Széles Sándor, Moravcsik Lajos, Zobay Péter* segédellenőröknek, *Weiler Gyula* tisztnek, *Lábady István, Spundak József, Várady István, Héjjas Lajos, Szenes László* segédtiszteknek, *Fitt József* tisztnek az arany érdemkereszt; *Schranz Teréz* kiadónőnek a koronás ezüst érdemkereszt; *Kovács Imre, Klak Imre* szolgáknak az ezüst érdemkereszt; *Rissányi Antal* titkárnak a Vörös Kereszt hadi ékítményes ezüst díszérmének adományozása (június 5.).
Szepesi Ágost felügyelőnek a Ferencz József-rend hadi díszítményes lovagkeresztjének, *Huszár Jenő* főtisztnek, *Petykó Henrik* segédellenőrnek az arany érdemkereszt, *Gergely Imre* szolgának a vas érdemkereszt adományozása (június 29.).
Holik József segédtitkárnak, *Kurcz Gyula, Fábián Gábor, Szabó János, Miklós János, Loncarević József* főtiszteknek, *Szemes Imre, Szepesi Dezső* tiszteknek, *Várady Zsigmond* távírdafelügyelőnek, *Dolch György, Takács Ferenc, Jaszenák Gyula, Lenk Antal, Kovács József* főtiszteknek, *Jurcan Szilárd* számvizsgálónak, *Kiszel Mihály* és *Hesz Rezső* segédellenőröknek a koronás arany érdemkereszt; *Mitak Győző, Braunstein Lajos* tiszteknek, *Wehofszky Béla, Dienes István, Rosenkranz Jenő, Lukáss Ferenc, Demeter Zsigmond, Nagy Mihály, Kemény Károly* segédellenőröknek, *Hajós Mihály, Kováts Gyula, Komann Péter, Kostyál Gusztáv, Kriszt László* segédtiszteknek, *Tóth Gyula* tisztnek, *Alexy Géza, Kovács József, Huber Alajos, Vas József* segédellenőröknek, *Molecz Róbert* számtisztnek, *dr. Ivekovic Bogdán* tisztnek, *Péterffy Gábor, Kunszabó Kálmán, Huszti Vilmos, Tóth Bálint, Maticza Pál, Sztancsó Ferenc, Ignath Géza, Haskó Ferenc* segédtiszteknek, *Tham Gusztáv* segédellenőrnek, *Dragoner Lajos* segédtisztnek, *Michel Artur* napidíjas műszerésznek, *Lukács Gyula* segédtisztjelöltnek *Tóth Ferenc, Papp József, Nagy Ferenc, Czompa András, Tóth György* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (július 28.).

Vezerle Gyula, Pál Imre főigazgatóknak a Lipót-rend lovagkeresztjének; *Kishindi Hindy István, Gröber Béla, Siket Traján* igazgatóknak a Ferencz József-rend középkeresztjének; *Japprai Spissich János, Kelényi Géza* igazgatóknak a III. osztályú vaskoronarend; *dr. Radits István, Filep Samu* főtanácsosoknak, *Szűcs József, Nagy Gábor, Niedermann Antal, Staár Ferenc, dr. Nagy Géza* tanácsosoknak, *Koltai Gyula, Róbert Gyula, dr. Alkér Sándor, Zandt Győző, Moncz József, dr. Tóth Kálmán, Ruvald Ferenc* titkároknak, *Buzás Elemér, Rédl Jenő* műszaki tanácsosoknak, *Halász Jenő* főmérnöknek, *Follért Gyula, Hetessy Károly, Walter Ottó, Földesi János, Tölössy Béla, Kammerloher József* főfelügyelőknek, *Simoncsics György* főpénztárnoknak, *Katona József, Weiser Sándor, Reitter Zsigmond, Mayer Károly* főfelügyelőknek a II. osztályú polgári hadi érdemkereszt; *Czóbel Károly* felügyelőnek, *Flachner Imre* pénztárnoknak, *Kende József, Tihanyi Sándor, Németh Zoltán, Nagybarcsai Barcsy Márk, Deák Ferenc, Bednarz János, Pilhoffer Nándor, Ava Vilmos, Krause Ervin, Kuhinai Foltini Ákos, Noll Jakab, Pécsi József, Siposs Gyula, Brause János, Csekme Károly, Rotter Antal, Sipos Adolf, Várady Zsigmond, Koválszky Károly, Hollósy István, Gombás Nándor, Leszczynszki Szaniszló, Zimányi Károly* felügyelőknek, *Saric János, dr. Pap Károly, dr. Kirilly Dezső, dr. Lendvai József, Briski János, dr. Kovács Jenő* segédtitkároknak, *Losonczi György* fogalmazónak, *Lédeczy Sándor* mérnöknek, *Zsendovics László* segédmérnöknek, *Virág Márk, Eger Zsigmond, Poros István, Muzikár Ferenc, Nopper Ferenc, Böszörményi Zoltán, Alexander Bernát, Örtel János, Tarnay József, Zsámbokréthy Dezső, dr. Csernus Ferenc, Höger Ferenc, Varga Gyula, Miklós Benedek, Lőrincz Sándor, Pápay Zsigmond, Jákó Károly, Márton István, Novák György, Petry Jenő* főtiszteknek, *Martinovics Szilárd, Rigell Ágost, Ungi Vincze, Ábri Lajos, Kovács Lajos, Steinbeisz Géza* tiszteknek, *Cziganek Rezső, Binder Vilmos, László Gergely* ellenőröknek, *Karpa György, Zámbó István, Mojzsis János, Segesváry István, Marher Árpád, Hradszky Antal, Deutsch Vilmos, Nagy Árpád, Serényi Béla, Szöcsik Dezső* segédellenőröknek, *Biró Zsuzsanna, Marsovszky Lajosné (Mile Erzsébet), Hudacsek Júlia, Vajda Anna, Stromp Rezsőné (Veszely Etelka), Horváth Edéné (Müller Mária)* csoportvezetőnőknek, *Kutsera Antal* segédtisztnek, *Andrássy Gizella, Tocstermann Adél, Hajdy Karolin, Matuska Róza, özv. Pschik Ottóné (Nádor Margit), Deutsch Mária, Kemény Józsefné (Müller Gizella), Benkő Gyuláné (Fűzy Friderika), Borsody Teréz, Ottó Jenőné (Halapija Zora), Veber Teréz, Kolakovics Katalin* kezelőnőknek, *Gross Rezső, Zobl Károly, Öfferl Ferenc, Gorka Ferenc* főműszerészeknek, *Zborek Endre, Szabó Ilona, Végh István, Kirschner József, Wokalek Győző, Kovács Lajos, Gilányi Zsigmond, Erényi Samu, Pauca Erzsébet, Gyarmathy Emil* postamestereknek, *Márk Teréz, Illés Eszter, Rodé Béni Sándor* kiadóknak, *Gazdy Jenő* tanácsosnak a II. osztályú polgári hadi érdemkereszt, *Sebesi Antal* felügyelőnek, *dr. Pohl Vilmos* segédtitkárnak, *Kotzó Sándor* főtisztnek és *Kovács Károly* ellenőrnek a III. osztályú polgári hadi érdemkereszt; *Pákozdi János, Vercza Antal, Bocsor József, Varga János, Hasák Gyula, Somogyi Ferenc, Kovács István* kezelő altiszteknek, *Szigeti István, Boros Mihály, Szabó Máté Mihály, Szalay Pál, Bélik István, Molnár István, Csala János, Frankó*

Károly, Liszka József, Nagy Pál, Deszancsics György, Oranszky Emil, Jankó Gyula, Baráth János, Verner József, Horváth István, Szántó Péter, Gróf János altiszteknek, *Katona János, Bankhardt István, Forster János, Aradi Ignácz, Kranitz Pál, Kucsera Ferenc* szolgáknak, *Menyhárdt József* vonalmesternek, *Rutkai Miklós* kocsivizsgálónak a IV. osztályú polgári hadi érdemkereszt adományozása (augusztus 16.).

Dr. Alfay Zoltán igazgatónak, *Bierbauer István* műszaki főtanácsosnak, *Eberhardt János* tanácsosnak, *Cimponeriu Dénes* műszaki tanácsosnak, *dr. Bényi Károly, dr. Ruszák János, Reitter Lajos, dr. Gugi Lajos* titkároknak a II. osztályú polgári hadi érdemkereszt; *Ujj György* főmérnöknek, *Szűcs Endre, dr. Margetsch Jenő* segédtitkároknak a III. osztályú polgári hadi érdemkereszt; *Zeiller Kálmán* főfelügyelőnek, *Martinecz József* felügyelőnek a II. osztályú polgári hadi érdemkereszt; *Szentgyörgyi Ferenc, Józsa György* főtiszteknek a III. osztályú polgári hadi érdemkereszt; *Brunecker Gyula* főművezetőnek, *Vágó József, Musza Pál* kocsifővizsgálóknak, *Kiss József, Dutka József, Tatai János* altiszteknek, *Kozel Árpád, Tóth I. József, Bötkös János* gépkocsivezetőknek a IV. osztályú polgári hadi érdemkereszt adományozása (augusztus 17.).

Soós Lajos tanácsosnak a Ferencz József-rend hadi díszítményes lovagkeresztjének adományozása (szeptember 6.).

Rédi János vonalfelvigyázónak a bronz vitézségi érem; *Faragó Lajos* szolgának a vas érdemkereszt; *Linczki András* szolgának a koronás vas érdemkereszt adományozása.

Gyéresi Béla tisztnek, *Markhót Béla* segédtisztnek az arany érdemkereszt adományozása (szeptember 8.).

Singlédi Ferenc, Lénárth István, Hais Bernát, Nászta Sándor főtiszteknek, *Kapuváry Géza* számvizsgálónak a koronás arany érdemkereszt; *Morvay Zoltán, Vucskics János* tiszteknek, *Széplaki Ármin, Pintér József, Bacsa Gyula, Hauke Dezső, Deutsch Benő, Csernyák Ferenc* segédellenőröknek, *Kreitler Antal, Nováky Gábor* segédtiszteknek, *Adamik Béla, Szloboda István, Szilágyi Pál, Rottenberg Miksa, Pásztor Szilárd, Zalan Gyula* segédtiszteknek, *Folberth Gusztáv* tisztnek, *Balogh Sándor, Cserniczky Géza, Kapala Gyula* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Beil János* kiadónak, *Mészáros István* segédműszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt; *Lauter Károly, Gyuray Károly* vonalfelvigyázóknak az ezüst érdemkereszt adományozása (szeptember 17.).

Meixner Ágost tanácsosnak a Ferencz József-rend hadi díszítményes tiszti keresztjének; *Lendvay Sándor* műszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (október 21.).

Samu Lajos szolgának a koronás vas érdemkereszt; *Rátkai Dániel* szolgának a vas érdemkereszt adományozása (október 30.).

Burger György főfelügyelőnek a Ferencz József-rend hadi díszítményes lovagkeresztjének; *Pfeiffer Rezső* főtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Polakovics Dezső* tisztnek az arany érdemkereszt adományozása (november 12.).

Dr. Alföldy József segédtitkárnak, *Smaic Ivo* főtisztnek, *Moravek József, Gulácsy Gyula, Hojts Márton, Röser János* főtiszteknek, *Czárt József* ellenőrnek, *Mesa Imre* segédellenőrnek a koronás arany érdemkereszt; *Illeg István* ellenőrnek, *Pecsuk János* segédel-

lenőrnek, *Virág Ferenc* segédellenőrnek, *Iliesiu Gergely, Csillag Károly, Kurcz Imre* tiszteknek, *Král Károly, Detrich Bertalan, Puhala Béla, Tóth Viktor, Nagy Tódor* segédellenőröknek, *Orosz Lajos, Hartmann György, Feigl Mihály, Emmer Tódor, Dérer Viktor, Dworák Kálmán, Loch Vencel, Patoczka Adolf* segédtiszteknek, *Redensteiner Mária, Antok Mária* csoportvezetőnőknek, *Szőny Rezső, Villány János* főműszerészeknek, *Neproszel István* segédellenőrnek, *Alius Ferenc* segédtisztnek, *Zdunic Jakov, Gassner Ede* tiszteknek az arany érdemkereszt; *Birner Árpád, Márton Ferenc* műszerésznek, *Morgossy Hedvig* kezelőnőnek, *Pollák Irén* kiadónőnek, *Soltész Ferenc* kezelőnek, *Domján Mária* borsai postamesternőnek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (december 5.)

Follért Károly posta- és távírdavezérigazgatónak, *Kolossváry Endre* posta- és távírda műszaki főigazgatónak és *Hollós József* posta- és távírda műszaki főtanácsosnak a porosz királyi vaskereszt II. osztályának; *Tolvaj István, Andrási Miklós* távírda előmunkásoknak, *Finta József* vonalfelvigyázónak a másodosztályú ezüst vitézségi érem; *Csernik József, Klausz Lajos, Milašević István, Szabó Mihály, Gulyás István, Farkas József* altiszteknek, *Sánta János, Holló János, Götz János, Katona Péter, Bende Gábor, Tunyogi József* és *Rédi János* vonalfelvigyázónak, *Dippong Péter, Nagy Lajos (újdalmándi)* és *Vermesi Gusztáv* vonalmestereknek, *Smodics Pál, Lovas Kovács Ferenc* gépkocsivezetőknek, *Varga Gyula, Adamecz István, Burger Fülöp* szolgáknak a koronás vas érdemkereszt; *Schönecker András* vonalfelvigyázónak, *Réti Móricz* altisztnek, *Katisch Mihály és Siederitsch Ferenc* távírdamunkásoknak, *Popellár András, Kántor Boldizsár, Balázs István, Csapó Albert, Talázs (Tuti) János, Karácsony Mihály, Móricz Ferencz, Halász András, Igl József, Svéd József, György József, Laczkó József, Ambrus László, Vörös György* és *Kovács János* távírda előmunkásoknak, *Novák Miklós* és *Gabovics Mihály* gépkocsivezetőknek, *Nagy Vilmos, Nagy Móricz, Sallay Gregor, Szécsi István, Korcsmáros József, Gulacsik János, Gulázsi Mihály, Vitok Mihály, Baki József, Horváth Lukács, Patkó János, Keresztes Sándor, Behun Lajos, Szalay János, Szlonkay József, Szabó József, Kovács János, Horváth Mihály, Staudt József, Kovács János, Rovnan Ferenc, Tímár Lajos, Ródi Ernő, Illés Lajos, Lékits Boldizsár, Berwinkel Károly, Jeney István, Móró András, Schissler Péter, Kopasz Ferenc, Koválcsik János, Bartha József, Gombos József, Rácz Péter, Kapovits Ferenc, Zsigmond Mihály, ifj. Drescher Tódor, Lukács Lajos, Juhász János, Kovarek Miklós, Kozma Lajos, Sátor István, Drucalovic Pál, Florschütz Ignác, Paraminski József, Kolenko Mihály, Bielic Vuk, Wallerie Mihály, Micija Mihály, Tomasevic Antal, Femenic Ferenc* és *Horvatic Mirko* távírdaszolgáknak, *Süle József* és *Lévay József, Lagler Mihály, Balázsy Péter, Bereczk Gáspár, Kreuzer Imre, Szabó István, Szabó Ferenc, Pukk János, Lazányi János, Homonna László, Helt József, Szentmiklósy György, Glavač György, Lőrinczy János, Horváth András, Révész János, Váradi István, Marton József, Jakab Gábor, Horváth Bálint, Vircsik Károly* szolgáknak a vas érdemkereszt adományozása.

1918

Január 1. A távbeszélő-előfizetőket terhelő fenntartási átalánydíjak beszedését megszüntetik. Ezentúl negyedévenként a díj negyedét az esedékes előfizetési díjjal együttesen, közös nyugtán kell kiszámlázni.

Január 1. A posta- és távírdaigazgatóságok és a kincstári posta- és távírdahivatalok kézipénztári ellátmányát 40-ről 80 koronára emelik.

Január 1. Engedélyezik, hogy a postai megbízásokhoz a feladó a belföldi forgalomban csekkbefizetési lapot mellékelhessen.

Január 1. A műszerészeket, műszaki rajzolókat, kezelőket és kezelőnőket áthelyezik a B illetménytáblázatba.

Január 1. Új díjszabás jelenik meg a magánhasználatú és közérdekű villamos berendezésekre.

Január 11. A megszállott szerb és montenegrói területekkel váltott magáncsomagok súlyhatárát 5-ről 10 kg-ra emelik.

Január 15. Székesfehérváron megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.

Január 15. Új belföldi helyi és távolsági távbeszélő-díjszabás lép életbe. Átalánydíj ezentúl csak a helyi forgalomban lesz, a távolsági forgalom minden viszonylatban beszélgetésenként kerül díjazásra.

Január 15. Kincstári postahivataloknál a külföldről érkező postacsomagok után fekbért kell kivetni és a címzettől beszedni.

Január 15. Varazdinban megszűnik a csomagkézbesítő szolgálat.

Január 25. Megtiltják konyhakerti vetőmagok külföldre történő postai szállítását.

Január 31. Egerben megszűnik a csomagkézbesítő-szolgálat.

Február 1. Utasítják a postahivatalokat, hogy a VI. hadikölcsönkötvények szelvényeit teljes értékükben váltsák be.

Február 4. Utasítják a postahivatalokat, hogy a hadra kelt sereg női alkalmazottaihoz küldött ruhaneműt és fehérneműt tartalmazó csomagokat szolgálati (hivatalos) csomagként vegyék fel és küldjék el a táborba.

Február 10. Utasítják a postahivatalokat, hogy ezentúl minden csomagért, melyet a postaszállítás hibáján kívüli ok miatt át kell csomagolni, csomagolási költséget számoljanak fel.

Február 15. Rokkant katonák a) távírda-, távbeszélő-szolgálatra és postafelvételi szolgálatra; b) csak postakezelési szolgálatra képezhetők ki. Képesítésük megszerzéséről a Hadigondozó Hivatalt értesíteni kell.

Február 22. Tilos bükk- és tölgymakkot tartalmazó csomagokat országhatárokon kívülre szállítani.

Február 28. Besztercebányán megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.

Március 1. Németországba és Németországon át *PC* (távirati vételjelentés), *PCD* (sürgős távirati vételjelentés) és *PCP* (vételjelentés postán) jelzésű táviratok nem küldhetők.

Március 1. Új díjszabás lép életbe a magyar–osztrák távbeszélő-csereforgalomban.
Március 1. A varsói német főkormányzósággal való forgalomban az ajánlott levélpostai küldemények és csomagok 800 márka, illetve 1000 korona utánvétellel is terhelhetők.
Március 1. Új díjszabás lép életbe a magyar–bosznia-hercegovinai távbeszélő csereforgalomban, valamint a megszállott területekre váltott távbeszélgetésekre.
Március 5. A Hadifoglyokat Gyámolító és Tudósító Hivatal a hadifoglyokkal való levelezéshez ezentúl egységes (bármely országba használható), egyszerű (nem válaszos), zöld színű, a vörös kereszttel jelzett levelezőlapokat fog a közönség használatára előállítani, melyeknek ára 4 fillér lesz.
Március 8. A nyilvános távbeszélő-állomásokról engedélyezik a távolsági beszélgetést.
Március 22. Háborús események miatt felfüggesztik az Oroszországgal és Romániával való hadifogoly-postaforgalmat
Március 22. Megtiltják a hagyma postai szállítását az országhatáron kívülre.
Március 26. Közzéteszik azt a miniszterelnöki rendeletet, mely az állami nyugdíjasoknak, nyugbéreseknek, az állami alkalmazottak özvegyeinek és szülőtlen árváinak újabb háborús segélyben való részesítését szabályozza.
Március 30. Új rendelet szabályozza a postai megbízásokhoz csatolt mellékletek bélyegilletékének mértékét.
Április 1. A nemzetközi válaszdíjszelvény árát 66 fillérről 50 fillérre mérséklik.
Április 1. Az állami távolsági távbeszélgetések időtartamát 12-ről 6 percre (két egységre) korlátozzák.
Április 13. Megindul a levélforgalom Finnországgal.
Április 15. Új időszámítás veszi kezdetét, mely a közép-európaihoz képest egy órával előbbre lesz, s szeptember 16-ig tart.
Április 15. Szegeden megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.
Április 17. Közzéteszik a cs. és kir. hadsereg vezérkari főnök elismerését a tábori posta- és távírdaszemélyzet sikeres működéséről.
Április 19. Kivételes intézkedésként engedélyezik a községi távbeszélő-állomásokról magántáviratok feladását.
Április 19. Kolozsvárott megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.
Április 20. A háború során elrendelt külföldre szóló szállítási tilalmakat kiterjesztik Horvát–Szlavónországra is.
Április 20. Az egyszerű 8 filléres postai levelezőlapok egy nagyobb mennyiségét *Jegyezz hadikölcsönt, megrövidíted a háborút* felírással ellátva adják ki.
Április 22. Postahivataloknak kötelezővé teszik, hogy a külföldről érkező füge, mogyoró (mogyoróbél) tartalmú postai küldeményekről a Hadi Termény Rt-nek jelentést tegyenek.
Április 27. Munkán levő hadifoglyoknak kézbesíthető postautalványok legmagasabb összegét 25-ről 50 koronára emelik föl.
Április 30. A kezelés egyszerűsítése érdekében mind a kincstári, mind a nem kincstári postahivataloknál megszűntetik a portószámadás, az utánvételi egyenleg és a

portójegyszámadás vezetését. A csomagokat és értékleveleket terhelő portó-, kézbesítési, értesítési és vámközvetítési díjakat nem külön tételben, hanem egy összegben kell nyilvántartani és elszámolni.

Május 8. Finnországgal való postaforgalomban áruminta-küldemények is küldhetők.

Május 15. Ismét helyreáll a Romániával való hadifogoly-postaforgalom.

Május 16. Szombathelyen megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.

Május 22. Rendelet szabályozza a hadifoglyok és internáltak postaforgalmát az Olaszországban megszállt területekkel.

Június 1. Új rendelet szabályozza a postatakarék- és csekkforgalmi fizetési utalványok kezelését.

Június 1. Kötelezik a postahivatalokat, hogy a VII. hadikölcsön kötvényeinek szelvényeit teljes értékükben a bemutató félnek készpénzre váltsák.

Június 1. Miniszterelnöki rendelet intézkedik az állami, vármegyei és egyéb közszolgálati alkalmazottak újabb ruházatbeszerzési segélyének engedélyezéséről.

Június 2. A bolgár csapatok által megszállt Dobrudzsával megindul a postaforgalom.

Június 6. Hadműveleti területen, a tábori posta megkerülésével, katonai személyeknek a polgári postahivatalnál magánlevelüket feladni tilos.

Június 11. Új rendelet szabályozza az utalványtáviratok kezelését.

Június 12. A háború okozta személyzet-veszteségre tekintettel beszüntetik a helyi magántáviratok forgalmát.

Június 13. Finnországgal való forgalomban ajánlott küldemények is küldhetők.

Június 15. Háborús pótdíjat vezetnek be a levélpostai küldeményekre, táviratokra és a távolsági telefonbeszélgetésekre.

Június 15. Miniszterelnöki rendelet a gyógyszerforgalmi kirendeltség írásbeli engedélyéhez köti a nyilvántartott gyógyszerek külföldre történő postai szállítását.

Június 17. A távbeszélő-előfizetők felvétele a távbeszélő-névsorba ingyenes, aki azonban más néven, vagy címen is szerepelni kíván, az után (70 betűig) évi 10 korona díjat kell fizetnie.

Június 20. Ukrajnával megindul a levélpostai forgalom.

Június 20. Miniszterelnöki rendelet megtiltja a nem postai kiadású tábori postai levelezőlapok előállítását és forgalomba hozatalát.

Június 21. A magyar–osztrák csapatok által Orosz–Lengyelországban megszállt területeken felállított hadtáp-postahivatalokkal távirati postautalványok is válthatók.

Június 22. Újra megindul a hadifogoly-levélpostaforgalom Oroszországgal.

Június 26. A honvédelmi miniszter szabályozza a hagyatéki tárgyaknak postán való küldését.

Július 2. Nagyszebenben megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.

Július 4. Budapest és Bécs között naponta rendszeresen közlekedő repülőjáratok indulnak, melyek magánlevelek szállítására is felhasználhatók.

Július 15. Értékre való tekintet nélkül csak a készpénzt, értékpapírt, ékszert, zsebórát,

arany- és ezüstneműt tartalmazó csomagot kell betétként kezelni, ha annak mérete három irányba a 25×10×10 centimétert és súlya az 1 kg-ot nem haladja meg.

Július 19. Zomborban – ideiglenesen – megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.

Július 20-23. Bosznia–Hercegovinában a katonai postahivataloknál a *Károly császár és király segélyalap* javára 10, 15 és 40 filléres postabélyegek kerülnek forgalomba, de csak ezeken a napokon használhatók föl.

Július 21. Rendelet jelenik meg a B illetménytáblázatba tartozó férfi és női kezelési személyzet szakképesítése közötti különbségek rendezéséről és a szakképzettség nélküli díjnoki állások fokozatos megszüntetéséről.

Július 25. Az osztrák–magyar csapatok által Olaszországban megszállott területeken felállított hadtáp-postahivatalokkal ajánlott küldemények is válthatók.

Július 29. A katonai hatóságok táviratforgalmának korlátozása céljából a táviratra a vezérkari főnök engedélyét kell kérni; ugyanakkor a honvédparancsnokságok és hatóságok rövidített távirati címet fognak használni.

Július 31. Miskolcon megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.

Augusztus 1. Utasítják a postahivatalokat, hogy a VII. hadikölcsönkötvények szelvényeit teljes értékükben a bemutató feleknek készpénzre beváltsák.

Augusztus 1. A csomagok és értékdobozok házhozkézbesítési díját (1000 korona értékig) Budapesten és vidéken egységesen 50 fillérre emelik.

Augusztus 10. Az Olaszországban megszállt területekkel utánvételes ajánlott küldemények is válthatók.

Augusztus 12. Az Amerikai Egyesült Államokkal hadifogoly-postaforgalom indul meg.

Augusztus 15. Az Olaszországban megszállott területeken felállított hadtáp-postahivatalokkal magánposta-utalványok is válthatók 1000 korona értékmaximumig.

Augusztus 16. Románia szabad (meg nem szállt) területeivel is újra helyreáll a postaforgalom.

Augusztus 16. A varsói német főkormányzóság területével távirati postautalványok is válthatók.

Augusztus 24. Megindul Finnországgal a csomagforgalom 5 kg súlyhatárig, utánvétel és expressz kézbesítés nélkül.

Augusztus 26. Rendelet jelenik meg a forgalomban lévő 3, 10, 15, 20, 25, 35, 40, 50, 75 és 80 filléres postabélyegek, a 15 és 40 filléres hadisegélybélyegek, a 15 és 30 filléres portójegyek használatának megszüntetéséről, és fokozatosan új 4, 10, 15, 20, 25, 40, 45, 50, 95 filléres, 1 K 20 filléres és 1 K 40 filléres postabélyegek, 20 és 45 filléres hadisegélybélyegek, 3 és 40 filléres portójegyek forgalomba hozataláról.

Augusztus 26. A német táborokban lévő katonai személyekkel ezentúl magántáviratok is válthatók.

Augusztus 27. Az Amerikai Egyesült Államokban élők a Osztrák–Magyar Monarchiában élő hozzátartozóikkal, az Amerikai Vörös Kereszt Egyleten keresztül, egyszerű családi levelezést folytathatnak. Közvetlen levelezés csak a hadifoglyokkal és internáltakkal váltható.

Augusztus 31. Románia megszállott területével ajánlott küldemények is válthatók.
Szeptember 1. Életbe lép az a rendelet, mely a katonaság (Cs. és kir. Közös Hadsereg, M. kir. Honvédség, M. kir. Csendőrség) intézeteinek hivatalos és legénységének magánpostai küldemények kézbesítését szabályozza.
Szeptember 1. Ezentúl a küldemények kézbesítési helyére vonatkozó különleges kikötésekért külön díj nem szedhető. Megszűnik a közös levélpostai fiókbérlet.
Szeptember 1. A háborús viszonyok miatt számos posta- és távírdaforgalmi korlátozás lép életbe.
Szeptember 1. Az Ausztriából és Bosznia–Hercegovinából Magyarországra szóló küldemények után háborús pótdíjakat kell fizetni.
Szeptember 10. A külföldre menő összes nemzetközi és közönséges csomagért 100%-os átszámítási pótdíjat kell fizetni.
Szeptember 11. Finnországgal megindul az állami és magántáviratok forgalma.
Szeptember 13. Románia megszállott területeivel megindul a nyomtatvány- és árumintaforgalom.
Szeptember 15. A tábori postáktól, a magyar–osztrák csapatok által megszállott területekről érkező díjköteles küldemények után háborús pótdíjat kell fizetni.
Szeptember 24. Oroszországgal újra megindul a közönséges és ajánlott levélforgalom.
Szeptember 25. Románia szabad területével újra megindul az állami-, szolgálati és magántáviratok forgalma.
Szeptember 30. Megszűnik a csomagforgalom Bulgáriával és Törökországgal.
Szeptember 30. A varsói német főkormányzósággal váltható csomagok súlyhatárát 5-ről 10 kg-ra emelik.
Október 1. Új *Távbeszélő Üzletszabályzat* lép életbe.
Október 1. A Németországból, a varsói német főkormányzóság területéről és a német keleti főparancsnokság területéről Magyarországra érkező küldemények után háborús pótdíjat kell fizetni.
Október 1. A Németországba szóló táviratok szódíját 10-ről 12 fillérre emelik.
Október 1. A tábori postaforgalomban engedélyezik ajánlott magánlevelek váltását.
Október 5. Albánia polgári lakosaival a magánposta-forgalom megszűnik.
Október 5. A Montenegróban lévő hadtáp-postahivatalokkal megszűnik a magáncsomag-forgalom.
Október 9. Románia megszállott területével a nemzetközi postatarifa tételei szerint bérmentesített üzleti papírok is válthatók, s ajánlottan is feladhatók.
Október 15. Az 1000 koronáig terjedő csekkfizetési utalványok a postautalványok módjára utánküldhetők.
Október 16. Románia szabad területeivel megszűnik a magántávirat-forgalom.
Október 19. Megszűnik a Románia szabad területeivel való nyomtatványforgalom korlátozása.
Október 21. Egy évre engedélyezik, hogy 20 kg súlyig portómentes postai csomagban

küldjék el a harctéren szolgáló katonáknak készítendő ruhákhoz szükséges gyapjúfonalat és a belőlük készült harisnyákat.

Október 24. Felállítják a *Posta- Távírdaalkalmazottak Ruha- és Cipőbeszerző Központját*, mely a vezérigazgatóság gazdászati ügyosztályának vezetése alatt gondoskodik a személyzet cipőszükségletének beszerzéséről és szétosztásáról.

Október 26. Montenegróval és Albániával megszűnik a magánposta- és táviratforgalom.

Október 28. Az osztrák–magyar bank megkezdi a II. kiadású 20 koronás bankjegyeinek kibocsátását, melyet a postahivatalok kötelesek elfogadni.

Október 29. Életbe lép a közszolgálati alkalmazottak és nyugdíjasok hivatali járandóságait terhelő tartozások rendezéséről és hitelszükségleteik kielégítéséről szóló 1918. évi XXII. törvénycikk.

Október 30. Bulgáriával megszűnik a postaforgalom.

November 2. A Németországgal való forgalomban megszűnik a postautánvétel és megbízási forgalom, valamint a postautalványok maximális összegét 200 márkában határozzák meg.

November 4. A magyar–osztrák csapatok által Olaszországban megszállt területekkel megszűnik a magánposta-forgalom.

November 5. Megszűnik a magántávbeszélő-forgalom Orosz-Lengyelországgal és Szerbiával.

November 6. Az összes postai forgalom megszűnik a tábori postahivatalokhoz.

November 7. A városokban és községekben megalakult *Nemzeti Tanácsok* hitelezve adhatják föl táviratikat.

November 15. A forgalomban lévő bélyegeket – amíg a készlet tart – *Köztársaság* felülnyomással hozzák forgalomba. A postabélyegek és értékcikkek a jövőben a korona nélkül és *Magyar Posta* felírással készülnek.

November 16. A *Magyar Nemzeti Tanács* hivatalos küldeményei portómentességet élveznek.

November 20. A hivatalokat utasítják, hogy a hivatali helyiségekből távolítsák el a volt uralkodó és családtagjainak képeit és szobrait.

November 20. Miniszterelnöki rendelet intézkedik az állami, vármegyei és egyéb közszolgálati alkalmazottak részére egyszeri rendkívüli segély engedélyezéséről.

November 21. Az osztrák-magyar bank megkezdi 200 koronás bankjegyek kibocsátását.

November 27. A *B* illetménytáblázatba tartozó kincstári kezelési személyzet számára elengedik a szakvizsga-kötelezettséget.

November 28. A hivatalokat utasítják, hogy a kezelési nyomtatványokból, bélyegzőkből, pecsétnyomókból és címtáblákból a *kir.* szót és a koronát távolítsák el.

December 3. Megszűnik mindennemű posta- és távírdaforgalom a volt német belgiumi főkormányzósággal. A volt varsói német főkormányzósággal és a volt keleti főparancsnokság területével megszűnik a postautalvány-, utánvételi- és csomagforgalom.

December 6. Az állami tisztviselők, altisztek és szolgák számára új esküszöveg jelenik meg.

December 7. Elzász–Lotaringiával mindennemű postai forgalom megszűnik.

December 8. A főispáni távbeszélő-állomások előfizetési és beszélgetési díjait a belügyi tárca terhére évenként utólagosan, egy összegben kell elszámolni.

December 9. Finnországgal megszűnik a csomagforgalom.

December 12. Felszólítják az idegen csapatok megszállásának kitett területek személyzetét, hogy állomási helyét ne hagyja el. Házi ingóságaikban elszenvedett károkért kártérítési ígéretet kapnak.

December 18. Svédországba és Norvégiába megszűnik a csomagforgalom.

December 19. Gyöngyösön megszűnik a csomagok házhoz kézbesítése.

December 22. Új rendelet szabályozza a polgári állami nyugdíjasokat és nyugbéreseket, a polgári állami alkalmazottak özvegyeit és árváit megillető ellátásokat.

Megnyílt postahivatalok: Békéscsaba pu., Bezenye, Boród, Érvasad, Felsőgöd, Gjelekovec, Inota, Ivánkafalva, Jalžabet, Kalász, Komárom 2., Laborczfő, Ligetvár, Petneháza, Tiszakarád.

Megnyílt postaügynökségek: Alsólászló, Auguszta-szanatórium (Debrecen), Balozsameggyes, Humljani, Kricsó, Olaszka, Pusztakert pu., Radoboj, Rendes pu., Šemevec, Som, Talapatka pu., Újmátyásföld, Újszomotor, Vécs, Visóoroszi-botgyár.

Megnyílt távírdahivatal: Karácsond.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Acsa, Borsa, Érvasad, Gödöllő-Alvég, Havasmező, Inota, Jánok, Nagylég, Örményes, Péteri, Szobráncz, Toronya, Tovarnik, Vállaj.

Megszűnt távírdahivatal: Királykút.

Kinevezések: A kereskedelemügyi miniszter *dr. Veres Mihályt* kormánybiztossá nevezi ki maga mellé és megbízza a távbeszélő- és távírdaügyek körül való segédkezéssel (november 1.).

A minisztertanács *Hollós József* műszaki igazgatót posta- és távírda-vezérigazgatóvá nevezi ki (november 4.).

Kitüntetések: *Feledi József* igazgató és *Fodor Gyula* címzetes műszaki főtanácsos Őfelsége legfelsőbb Elismerésében részesül; *Wiesinger Alfonz* mérnöknek, *Rosenzweig Manó, Imgrund István* főtiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Tschepen Artur* számellenőrnek, *Vermes Dénes, Rozlosnik Simon* segédellenőröknek, *Igaz Károly* tisztnek, *Weiss Vilmos, Dyékiss Emil, Kiss Jenő, Mihajlovits Sándor, Beil János, Thorma Sándor, Feichter Vilmos, Holzer Hermann, Medveczky Dezső, Schmidt Ádám, Ágotha Zoltán* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Becsák Ambrus* műszerésznek, *Tóth Sándor* segédműszerésznek, *Foglár Gizella* kiadónőnek és az elhalálozott *Lukács Arnold* műszerésznek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (január 21.).

Hinczen Emil segédellenőrnek a koronás arany érdemkereszt adományozása (március 1.).

Csákváry József altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt; *Govrik Lajos* agai postamesternek az arany érdemkereszt adományozása (április 4.).

Kolbenheyer Bertalan főtanácsosnak a Ferencz József-rend hadi díszítményes tiszti keresztjének; *Kaiser Vilmos, Baczoni József, Bősz László* felügyelőknek a Ferencz

József-rend hadi díszítményes lovagkeresztjének; *Bánszky László, Alpár János, Fekete Béla, Horváth Lőrincz, Kastály Ernő, Lechner Mihály, Höger Antal, Hegedűs Ferenc, Árkus Kálmán, dr. Hencz Lajos, Hirka Béla, Marschall Emil, Szlazsánszky Ágost, Varga József, Szekeres Gábor, Lengyel Benő, Majoros József, Pap István, Kreuzinger Vilmos, Mojzes Antal* főtiszteknek, *Csávics János* tisztnek, *Kösztner Mátyás* segédellenőrnek, *Fischer János, Horváth József* tiszteknek, *Burger Samu, Almássy József, Kiss Lajos* segédellenőröknek, *Gabriel Mihály* segédtisztnek, *Makay Jenő* tisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Hajdú Kálmán, Schnellbach József, Tarkó Arnold, Schneider Gusztáv, Nagy Gyula, Elek Dániel, Plivelić Milán* segédellenőröknek, *Schneider József, Sztrakay Géza, Babic Ferenc, Schütz Árpád, Győrfy Géza, Lettler Antal* segédtiszteknek az arany érdemkereszt; *Kvasz Mátyás, Gombos József, Rácz Péter* hivatalszolgáknak a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (május 30.).

Csizmadia Mihály, Rakolczi György, Sonka János vonalfelvigyázóknak, *Vukits István, Töglhofer Flórián* műszerészeknek, *Tillmayer Lajos* tábori postakalauznak a koronás vas érdemkereszt adományozása (június 3.).

Jakobos Tivadar ellenőrnek, *Maar Rezső, Prager Ottó, Héjja Gyula, Fritz Lipót, Salamon Jakab, Kovács Dezső, Lewin Imre, Sebes Richárd, Braunstein Gyula, Pollacsek Ármin, Pasérb Ferenc* főtiszteknek, *Lázár Emil, Mild Adolf, Lang János, Csecsinovics Ferenc, Worschitz Dániel, Kramer Márton* segédellenőröknek, *Pathy-i Nagy Kálmán* segédtisztnek a koronás arany érdemkereszt; *Dénes István* tisztnek, *Fekete Gyula* segédellenőrnek, *Berényi Gyula, Svéd József* főműszerészeknek, *Stoics József* műszerésznek az arany érdemkereszt; *Dippong Péter* vonalmesternek, *Krapacs Antal* szolgának, *Réti Mór* altisztnek a koronás ezüst érdemkereszt; *Rakolczi György* vonalfelvigyázónak, *Ródi Ernő, Illés Lajos, Mesek Tamás, Pillmayer Lajos, Szénási János, Babics János* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (június 24.).

Imreh Mihály, Stark Árpád, Polócz József, Gall Károly főtiszteknek, *Cvetkovic Miklós, Kljaic Vajko, Rosenkranz Jenő, Panic Miklós* segédellenőröknek, *Bőhm Rezső, Tussel Ödön, Gencsy Jenő, dr. Szigeti Jenő* tiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Varga Péter, Bitz András, Bíró Vendel, Papp János* segédellenőröknek, *Bancsik Imre, Spagnut Vladimir* tiszteknek, *Galler János, Bernhardt Gyula, Szabó Imre, Pammer Vilmos, Puskás Sándor, Bardocz Zsigmond, Micic József, Siegl Károly, Bodó Mihály, Kerekes Sándor, Kohl Antal, Dolezal Róbert, Korbely Rezső* segédtiszteknek, *Moldován Ernő, Reich József* postamestereknek, *Dosztál Auguszta* postamesternőnek az arany érdemkereszt; *Váczy Ilona* kezelőnőnek, *Gulyás István* altisztnek, *Nagy K. József, Safranek Viktor, Harsch István* szolgáknak, *Kondrat András* munkásnak a koronás ezüst érdemkereszt; *Hrabár Anna* kiadónőnek, *Molnár József, Turk Miksa, Egyed György, Szabó József, Labuda József* szolgáknak az ezüst érdemkereszt adományozása (július 15.).

Tóth Mihály, Stanisic Iván vonalfelvigyázóknak a koronás vas érdemkereszt adományozása (augusztus 3.).

Benkő Flórián altisztnek, *Fekete József* szolgának a koronás vas érdemkereszt; *Gelányi*

József, Diószegi György, Simon Mihály szolgáknak a vas érdemkereszt, *Jósvay Lajos* szolgának a bronz vitézségi érem adományozása (szeptember 20.).
Schneider József segédtisztnek az arany érdemkereszt; *Bafic Ferenc, Závory Dezső, Kiss József, Fedorek Mihály, Magyar János, Pomsar Imre, Trubács Pál, Molnár József, Mohácsy István, Szabó Mihály, Burger Fülöp, Gulyás István, Klausz Lajos, Milašević István, Bindász Béla, Farkas József, Hattos Ferenc* altiszteknek, *Moldván János, Biber Gusztáv, Gromer András, Nagy József* vonalfelvigyázónak, *Devic Emil, Kiss György, Kiss Zsigmond, Vladár Károly, Tuka György, Fritz Mihály, Juranics János, Somogyi Sándor, Egyed György, Sander Márton, Solymosi Mihály, Bartha József, Homola József, Bacsik Vince, Csonka Móric, Kovács István, Blahut János, Sátor István* szolgáknak, *Varga Lajos* tábori postakalauznak a koronás vas érdemkereszt; *Kovács Flórián, Fazekas János, Kis Sándor, Polai József, Vida János, Nagy Mihály, Bakró Imre, Matkó József, Boros József, Nagy Sándor, Lasic József* és *Tudja István, Lasic Péter* távírdaelőmunkásoknak, *Madar István, Vaszkó János, Goór József, Solymossy Mihály, Maróthy József, Wondruska József, Fodor István, Butkovic István* tábori postakalauzoknak, *Kerékjártó József* vonalfelvigyázónak, *Haasz Károly, Peti János, Varga János, Kósa Menyhért, Gergely Imre* tábori postaszolgáknak, *Szelestyei István* postaszolgának, *Vályi József, Bata Gábor, Mocsár Gábor, Barta Mihály, Fodor Imre, Garai Gacska Mihály, Kotin Ferenc, Kovács Antal, Sztranyovszky Endre, Baltai Gyula, Glavák József, Lepcin Péter, Máthé Mihály, Deutsch Ádám, Varga Gyula, Nagy Cs. Sándor* posta- és távírdaszolgáknak, *Dubovszki Imre, Pánnya János, Bucsuházy Imre, Götl György, Csordás József, Péter András, Szabó Gergely, Kövi János, Deák Ferenc, Fülöp János, Tóth Gáspár, Szabó József, Lenner István, Fritz Mihály* irodaszolgáknak, *Ács János, Széll Zsigmond, Ördögh József, Podhorszky János, Zsuppán Ferenc, Diósi Vilmos, Molnár József, Domokos József, Kollár Antal* szolgáknak, *Daróczy Sándor, Blaskovits Károly* gépkocsivezetőknek a vas érdemkereszt; *Borköles József* altisztnek és *Szentmiklósi György* szolgának a bronz vitézségi érem adományozása.

Szakirodalom:

Dr. Geszti Sándor postatanácsos: *Új (háborúpótdíjas) posta és távíró tarifa.*

Summary in English

Mrs Gergely Kovács

Annual Report on the Activity of the Foundation of the Postal and Telecommunications Museums in 1995

The Foundation's work

The Foundation, in its sixth year, managed, by opening permanent exhibitions at the Diligence Room in Debrecen and the Radio and Television Museum in Diósd, to present and make widely known the materials and documents on the history of Hungarian telecommunications entrusted to its museums. Every branch and period of Hungarian telecommunications appears as a common heritage of the three founder companies in displays at the network of museums as it stood by the end of 1995: the Postal Museum, Stamp Museum, Telephone Museum, Radio and Television Museum, museums at Balatonszemes, Nagyvázsony, Ópusztaszer, Hollókő and Debrecen, and the railway post-office van at Paks. The results can be ascribed first to the calm and stable conditions provided by the founders, and secondly to the Foundation's funding and management, which allows more flexible adjustment to current opportunities, the founders' wishes, and the planned, yearly tasks of the museums, than a museum funding and management system could. This has established a resolute, purposeful practice in applied museum work, which has enhanced in value the activity of the qualified museum staff, and of liaison staff at the founder companies. The Foundation has been helped not only by the three public companies, but by several smaller organizations now hived off from them. Clearly privatization has not affected our work detrimentally. However, to forestall changes with ill effects on other public collections as well, we see a need to confirm *de jure* changes and established practices that have emerged in the last six years, *i.e.* prepare and register the *Amendment to the Deed of Foundation*, held over from 1995.

Work in progress on the collections

Accession figures for the museums:

Stamp Museum	Hungarian stamp collection	53,891	items
	Foreign stamp collection	19,212	items
	Mixed collections	1,316	items
	Stamp design sketches	776	items
	Library	153	items
Postal Museum	Collection of objects	4,682	items
	Collection of documents	23,211	items
		21	bundles
		5,079	units
	Library	710	items

Accessions of exceptional value:

- The bequest and experimental apparatus of Dr György Békésy, Nobel Prize-winning physicist (donated by the University of Hawaii)
- 105-item military telecom collection (donated by the Defence Ministry)
- Collection of 16,000 picture postcards
- Hungarian philatelic collection of 192 items covering the period of hyperinflation in 1945–6 (donated by Mrs Elaine Arundel)
- Two 19th-century postal consignments with embossed franking (donated by the State Printing Press)
- Collection of transmitter and receiver antennae
- Art works relating to postal and telecommunications history (20)
- Two overhauled postal vehicles (an IFA truck and a Barkas minibus)
- Audio tapes from world radio stations (58)

The scale of the accessions led to backlogs in cataloguing the collections of objects and of documents. Collection must still be considered a priority task, however. Much material was found by museum staff only just as it was about to be destroyed.

Restoration and aids to presentation

The results of the restoration and reconstruction work, renewed or in working order, are visible at the new permanent exhibitions in Debrecen and Diósd. At the Debrecen exhibition, the Postal Museum's restoration work can be seen in the old post-office counter from Mátraháza, a pneumatic despatch system, five telephone sets, two teleprinters, and a safe-deposit box. At Diósd it is apparent in 60 radio sets, a generator and some 20 pieces of studio and transmission equipment.

The year saw the first important advance since the opening of the Telephone Museum in 1991 in employing interactive presentation aids. Fifteen such aids were installed at Diósd and five at Debrecen, to the satisfaction of visitors. These computerized information stations proved especially popular with school students, but were also much appreciated by visitors from within the profession seeking more detailed information.

Exhibitions

The exhibition activity of the museums, like the accessions and the collection trips, also benefits the scientific work of systematizing and processing, apart from its great importance to public relations. This applies particularly because the number of museum visitors has been falling nationally for several years, and temporary exhibitions at various sites, linked with other events, have a beneficial effect.

New permanent exhibitions:

Seventy Years of Hungarian Broadcasting
The Life and Work of György Békésy
Seven Centuries of Communications History in Debrecen
Rezső Soó Memorial Exhibition

Temporary exhibitions:

Nature '95. Stamp Designs and Textile Pictures by Erzsébet Szekeres
The Work of Stamp Designer Éva Zombory
The UPU on Stamps
Erzsébetváros in Philately
The Memorial Publications of MABÉOSZ (National Association of Hungarian Stamp Collectors)
Mrs Arundel's Donations—Philatelic Collection of 1945–6
The Donations of the State Printing Press
Nature-Protection Motifs
First Day Covers on Olympic Subjects
Olimpiafila '95: Sports and Olympics
Relics of the Postal and Stamp History of the Jászság District
Postal and Stamp History of the Hajdú Towns and Hajdúböszörmény
Selection of the Stamp Museum's Zeppelin Collection
The Work of György Lehel as a Stamp Designer
Hungarian Sports Stamps and Postal Items about Olympic Medallists
Pál C. Molnár Memorial Exhibition
The Graphics of Viola Berki
Marconi Memorial Exhibition
The Work of Tivadar Puskás
Entries for the Christmas Stamp-Picture Competition
Thirty-Five Years of Szentes Television Station

International exhibitions:

Kossuth Memorial Exhibition (Rome)
Sports and Olympics: the First Hungarian Sports and Olympic Stamps (Lausanne)
Europa Stamp (Riccione)
The UN and Its Agencies on Hungarian Stamps (Bangkok)

Scientific activity and recognition

The scientific and research activity was connected mainly with the work of collecting materials for the permanent exhibitions and compiling information materials, as well as gathering reference materials. The chronology published in the Foundation's 1994 Yearbook was continued up to 1910. The volume of scientific and educational publications by museum staff increased. Of the Postal Museum staff, Dr Kálmán Sebestyén, historian and graduate of museum studies, obtained a candidacy of the Hungarian Academy of Sciences (CSc). Margit Rákóczi, librarian and graduate of museum studies, received third prize in the Postal Press Competition for her work in journalism. József Hajdú, photographer and collection-handling graduate of museum studies, won the József Pécsi Photography Scholarship for the third year running, and also the prize in the Applied

Photography category at this year's Hungarian Photography Biennial. Mrs Gergely Kovács, Museum Curator and cultural historian, was awarded the Pro Natura Prize by the Ministry of Environmental Protection and Territorial Development. Several of the museum's qualified staff received recognition for the work in mounting museums and running competitions. The Stamp Museum's Kossuth Memorial Exhibition won a plaque from the Hungarian Institute in Rome. The Hungarian material sent to the Sports and Olympics exhibition in Lausanne received a Prix Olimpia silver medal.

Educational work and public relations

As a contribution to marking the world days, we announced on Telecommunications Day the results of the schools' competition for school students entitled Our Radio, and timed the opening of the Diligence Exhibition Room in Debrecen for World Postal Day.

Entries for the competition to mark the centenary of radio and the 70th anniversary of Hungarian radio broadcasting were received from 107 nursery, primary and secondary schools. All our founders took part in the awards, by supplying members of the jury, and by joining museum staff for the cheerful prize-giving ceremony in the company of 120 winning children.

The Foundation's museums received 75,000 visitors in 1975. Judging by the comments in the visitors' books, there was the greatest appreciation for the content and presentation of the exhibitions, and for the cordiality of the guided tours. The visitor total does not include those who saw the Postal Museum in the National Historical Memorial Park at Ópusztaszer, where the only records are the entries in the visitors' book, which came to almost 50,000 during the year.

Great support for our public relations came from the reports on our museums and exhibitions that appeared in newspapers and on radio and television, and through the joint events with the organizations MAFITT (Hungarian Philatelic's Scientific Society), MABÉOSZ and the HTE (Telecommunications Scientific Society).

International relations

Our museums were represented in 1995 at the general assemblies of the MUT (Mitteleuropäische Union für Technische Museen) and the IATM (International Association of Transport and Communications Museums). We paid a visit to our partner museums in Berlin. Our guests included the curator of the French telecommunications museum, who proposed cooperation between our Telephone Museum and the Pleumeur Bodou Telecommunications Museum. This began in November, with exchanges of fax messages between school students visiting the two museums.

The exhibition at the Diósd Museum includes apparatus on which visitors can hear the call signs, morning greetings and a song sung by children, supplied by 58 national radio stations, received after an extensive mailing. We intend to continue collecting such material from around the world.

Staff of the Stamp Museum viewed the Ryan collection, put up for auction in Vienna. They then made a proposal to the State Printing Press for the archive materials to be purchased and presented to our collection as a donation.

Financial results

The Foundation ran its finances in line with the financial plan adopted for 1995. A detailed report containing the likely expenditure in 1995 and the budget for 1996 was submitted to the founders on November 20. The Foundation suffered no liquidity problems and the audit revealed no shortcomings.

Budapest, December 1995

*

István Kurucz: An Expression of Thanks, in Place of a Foreword

The two new exhibition areas were gained by the Foundation's museums during 1995. It emerged again what a great number of helpers and supporters the Foundation has gained in the profession.

To coincide with the 75th anniversary of the foundation of Debrecen Postal Directorate, the Diligence Exhibition Hall (*Delizsánsz Kiállítóterem*) reopened in new, better surroundings after a break of four years. It contains a memorial room to the Kossuth Prize-winning botanist Dr Rezső Soó, a great philatelist and benefactor, and a display of 600 years of postal and 150 years of telecommunications history in Debrecen.

Dr Károly Lotz, Minister of Transport, Telecommunications and Water Management, opened the permanent exhibition at the Diósd Radio and Television Museum on December 1, 1995, marking the centenary of the discovery of radio and the 70th anniversary of public broadcasting in Hungary. The several hundred people who attended the opening walked round the memorial park to the outstanding scientists and engineers of Hungarian radio and television. They felt the Foundation had paid a debt owed by the whole profession to the fading memory of our forebears. The return of the scientific bequest and experimental equipment of the Nobel Prize-winning physicist and acoustic postal engineer Dr György Békésy, as a gift from the University of Hawaii, can be seen a milestone. The two Békésy memorial rooms at Diósd present this bequest and an account of his life and work.

I am sure the two new institutions will promote the public good, education, training and knowledge. This they will do by presenting the activity of our exemplary predecessors and founder societies as factors contributing to society's development in their time.

Several hundred staff at the Foundation's museums helped in these achievements. Let me thank all the scientists, engineers, researchers, museum staff, technicians, pensioners, designers and constructors, at home and abroad, who contributed recollections, erudition and knowledge, treasured donated relics and meticulous work, to establishing the *Diligence Exhibition Hall* and the *Radio and Television Museum.*

Mrs József Papp: Chronicle of the Stamp Museum, 1995

To chronicle the Stamp Museum is to recapture some invaluable moments.. The year 1995 was an anniversary. The Museum had been welcoming those interested in philately for 65 years. The events of the 365 days that stand out are those where people interested in stamps become acquainted with the Museum's treasures through successive new thematic exhibitions.

Especially interesting was the reopening of Debrecen's Diligence Exhibition Hall on October 12. Space was found there, alongside the displays of postal and telecommunications history, for a worthy tribute to the Museum's benefactor, Dr Rezső Soó, whose collection can be seen in the room named after him.

The Stamp Museum not only gave, by guiding its visitors through the world of stamps, but received during this anniversary year. Collectors and producers of stamps alike appreciated that a full museum collection needs augmenting regularly. This intention prompted both Mrs Arundel and the State Printing Press when they enriched the Museum with valuable gifts.

The Museum's daily activities should also be chronicled. Special emphasis went on maintaining relations with the press and the media.

Gabriella Nikodém: Nature '95, Erzsébet Szekeres Exhibits at the Stamp Museum

An exhibition by textile artist Erzsébet Szekeres was opened at the Stamp Museum on February 3, 1995, by Dr János Tardy, Assistant State Secretary, in connection with European Nature Protection Year. Styled *Nature '95*, the exhibition gathered the artist's wall pictures, rugs and rarely seen drawings, which provided a suitable background for the Museum's events to mark the year.

Water Day (March 22) was one of activities for children in the exhibition area. Groups from several primary schools arrived. Erzsébet Szekeres shared with them, in words and pictures, her thoughts on the world environment and mankind's search for a new place in nature. After an informal tour, the children were introduced to equipment and materials for weaving, spinning and embroidery. The eventful day ended with a gala evening concert.

On *Earth Day* (April 21), the strength and life emanating from the earth were the theme behind a talk by Ágnes Rétháti Borszéki. Under the title *Our Daily Bread*, she discussed reform cookery and home bread-making, and invited visitors to taste foods she had prepared.

On the *Day of Birds and Trees* in May, Hungarian Post PLC brought out two new issues, which were launched in the exhibition area of the Museum. The stamp *End of the War in Europe* designed by Miklós Forgács, and the marvellous series *1995, Year of Nature Protection in Europe* by Pál Varga. Words of appreciation were spoken by Dr János Tardy, Assistant State Secretary, and by Dr Endre Csernák, Deputy Managing Director of Hungarian Post PLC. The special exhibition remained open until May 30, 1995.

Júlia Kisfaludi: Chronicle of the Postal Museum, 1995

The year was dominated by the exhibition of radio and television history at Diósd. Collection of materials continued, with visits to radio stations and private collections and purchases from them. So did the renovation and restoration of exhibits. The bequest of the Nobel Prize-winning scientist Dr György Békésy arrived from the University of Hawaii on July 26, for display in the Békésy Memorial Rooms, as a distinct thematic unit in the exhibition. A study trip was made to Berlin, jointly with Antenna Hungária, the main purpose being to visit the Radio Museum and Postal Museum there. As a final official appointment, a visit was paid on the grave of Dénes Mihály and a wreath laid. The culmination of many years' work came on Friday, December 1 at noon, when Dr Károly Lotz, Minister of Transport, Telecommunications and Water Management opened the Diósd Radio and Television Museum.

A new exhibition area of about 70 sq. m, the Diligence Exhibition Hall, opened in the restored building of the Debrecen Postal Directorate. The first exhibition, showing the postal history of Debrecen and the Directorate, was opened on October 11 by Deputy Managing Director Dr Endre Csernák, as one of the events to mark World Postal Day.

During the year, three temporary exhibitions were mounted in the end hall of the Postal Museum in Budapest's Andrássy út. The central attraction in *Pál C. Molnár—Sketches, Pictures and Stamps*, which opened on April 27 and included paintings on postal themes, were three vast paintings transferred from the Panoráma Hotel. On October 12, an exhibition of graphics by Viola Berki, including designs for greetings telegrams, was opened by the art critic Balázs Feledy. Through the Italian Cultural Institute in Hungary, a travelling exhibition showing Marconi's life and radio experiments, entitled *1995, International Year of Radio Broadcasting*, opened for two weeks on November 3.

Several social events took place at the Museum. On March 4, the results of the Hungarian Post PLC's competition for children's drawings, *Christmas Post*, were announced at an exhibition of the entries. On April 27, there was a press presentation of books on broadcasting history published by Ajtósi Dürer Kiadó. On May 6, Dénes Czirók delivered his inaugural lecture, on the history of mail coaches, at the Hungarian Philatelic Scientific Society Salon. On World Telecommunications Day (May 17), the results of the Museum's competition for nursery, primary and secondary-school pupils, *Our Radio*, were announced along with activities. On June 14, the Museum hosted a further stamp-design competition by Hungarian Post PLC, *Atlanta '96*.

Turning to news of the Museum staff, our colleague Sándor Miklós died unexpectedly on June 9. On September 23, Dr Kálmán Sebestyén of the research staff won the Candidacy of Sciences degree of the Hungarian Academy of Sciences, for his work on school history. On World Postal Day (October 6), the Museum Librarian, Margit Rákóczi, was presented with third prize in the postal press competition for her journalistic work.

Apart from materials of various lengths introducing new exhibitions, the Museum published the Foundation's *Yearbook 1994*. The chapter *Chronology of Postal History, 1867–1900* was also issued separately.

József Hajdú: Art Exhibitions at the Postal Museum

Apart from exhibitions in its field, the Postal Museum in 1995 held two art exhibitions in the Music Room, devoted to work by Pál C. Molnár and Viola Berki. The life's work of both these artists (already concluded in Molnár's case) includes pieces with postal connections.

An interesting aspect of the Molnár exhibition is that the three vast panels showing the 15th-century King Matthias hunting, on loan from the Pannónia Hotel, gained scheduled status from the Hungarian National Gallery during the exhibition. The oil paintings *Bethlehem Night* (1927) and *Flight into Egypt* (1941) were shown with the 1994 Christmas commemorative stamps depicting them. These were issued by Hungarian Post PLC on the centenary of the artist's birth.

The idea for Viola Berki's exhibition at the Museum came from the six designs for greetings telegrams. These were entered for a competition announced by the Hungarian Post in the 1970s, but never used, which meant that they were being seen by the public for the first time. After the exhibition, the artist presented them to the Museum. The exhibition also showed that Viola Berki draws in her work on the traditions of Orthodox icons, Late Baroque folk art, Romanticism and Classicism.

Ibolya Bartók: Marconi in Photographs at the Postal Museum

The 1995 centenary of the discovery of radio was marked by a series of events world-wide, involving several countries. As part of the commemorations, the Guglielmo Marconi Foundation of Italy mounted a centenary exhibition, of which a travelling display was compiled with support from the Italian Ministry of Foreign Affairs. This was shown at the Museum on November 3–15, 1995, after Vienna and before Bucharest.

The six tableaux of the exhibition allowed the main stages in the life and work of the Italian physicist and inventor Guglielmo Marconi (1874–1937) to be traced. Marconi, as a young physicist experimenting with the electromagnetic waves described by Heinrich Hertz, invented wireless telegraphy in 1895. Later experiments by Hertz, Marconi, Alexander Meissner and others led to the development of wireless radio.

The centenary pictures included only a few details of Marconi's life. However, the foundation set up to preserve and foster Marconi's legacy is based at the Griffone Villa, once the Marconi family's country home. This includes a permanent exhibition of the inventor's life and scientific work, and the experimental apparatus and articles he used.

Klára Pataki: 'Our Radio' Competition for Children

One of the pleasantest events of the radio jubilee year was the competition run by the Museum for nursery, primary and secondary-school pupils. This was published in the weekly paper *Köznevelés* (Public Education) and on the programme *Tévé Téka* (TV File). Nursery-school entrants were asked for drawings and tape recordings, and primary-school children for drawings and a one-page piece of original writing entitled *An Unforgettable*

Radio Memory. Secondary-school students needed to submit a two-page piece of original writing entitled *Radio in Our Lives*, a 15-minute recording, and a one-sentence message they would gladly send to mankind over the air waves.

To our delight, entries arrived from 77 kindergartens, 26 primary schools and six secondary schools. These show what an important part radio plays in children's lives, which places great responsibilities on broadcasters. The prizes were awarded on May 17, World Telecommunications Day. Regrettably, we could welcome only representatives of the prize-winning kindergartens and schools.

Recalling the cheerful hours spent at the celebration, let me quote one of the messages to mankind from a secondary-school entrant: 'A drop of peace, more blue in the sky, and no more tears seen in the world's eye.' Let us hope Hungarian Radio's programmes will bring a drop of peace into listeners' hearts, including the many younger people among them.

Piroska Farkas Krizsák: Guide and Map for the Radio and Television Museum

The guide presents the new permanent exhibition at the Radio and Television Museum, at Diósd Radio Station. The opening on December 1, 1995 coincided with the 70th anniversary of Hungarian broadcasting.

The exhibition begins outdoors, with a memorial park to pioneers of Hungarian radio and television, and several large items of equipment.

Inside the building, the exhibits are presented in the numbered order shown on the map appended to the guide. The exhibition hall divides structurally into three parts. On the right is the history of radio broadcasting, on the left the history of television broadcasting, and in the gallery, the components and auxiliary equipment used for these.

The section on the history of radio begins with Tivadar Puskás's telephone news dispenser, the experimental wireless broadcasts, and relics of the first wireless telegraph station. The broadcasting experiments begin with Huth's transmitter of 1923. Visitors also learn about the studio and radio stations, and about the lives of radio listeners.

The section on television history begins with the early period of visual broadcasting, and continues with the preparation of programmes and the process of transmission and reception. The exhibits in the gallery include equipment and components used, along with domestic equipment.

Equipment for non-entertainment radio communications is shown in the corridor behind the exhibition hall. Here visitors see radio amateurs and the equipment they use, the radios used by the Hungarian Defence Force, the history of Hungarian radio telegraphy, and radio equipment used at sea. The studio and technician's room off the corridor contain Hungarian Radio equipment still suitable for making programmes.

Mrs Gergely Kovács: The Story of the Békésy Exhibition

Dr György Békésy (1899–1972), physicist and acoustic postal engineer, became the fifth Hungarian Nobel Prize-winner in 1961, for discoveries about the physical mechanism by which the cochlea in the inner ear is stimulated.

Békésy worked from 1926 to 1946 as a postal engineer at the Postal Experimental Station. His early acoustic investigations concerned locating faults and measuring interference on telephone lines. Later he turned to acoustic design of radio studios. While working to perfect the telephone receiver, he discovered in 1928 the mechanical characteristics governing nerve transmission in the inner ear. He constructed the audiometer that bears his name in 1924. Appointed a university professor in 1933, he was elected a corresponding member of the Hungarian Academy of Sciences in 1939 and a full member in 1946. After that, he moved abroad, teaching at Harvard University from 1947, and serving as a professor at the University of Hawaii from 1966 until his death.

The bequest, consisting of his experimental equipment and scientific documents, was presented to the Foundation in 1995, by Professor Mary Bittermann, head of the George Bekesy Neurobiology Laboratory at the University of Hawaii. The exhibition in the Békésy Memorial Rooms at the Diósd Radio and Television Museum tells how the bequest was repatriated and outlines Békésy's life and career: his parents' house, student years, work in Hungary as a postal engineer, university professor and academician, and years in the United States. The last topic is augmented by an exhibition of the experimental equipment he employed in his examinations of the Mach bands and his research into the health of the sensory organs.

Ákos Somoskéri: The Information System at the Radio and Television Museum

The idea of a computerised multi-media system came as I was choosing the sound system for the exhibition hall and the equipment to provide an audio guide. Alternative plans were made, one just for sound, and the other for sound and vision as well. The dominant considerations when choosing suppliers for the computer were the guarantee aspects.

The multiplicity of subject-matter meant that the task needed to be shared. Eminent experts at Antenna Hungária PLC provided the materials presenting specialist fields, while museum staff of the Postal and Telecommunications Museum Foundation wrote about the historical exhibits. The written word was placed on computer either manually or using a lap scanner. The edited material was then recorded on video tape in a sound studio and digitalized on a computer with a Sound Blaster sound card. This material could be cut into sections.

Obtaining photographs to fit the written texts was a further problem. These were digitalized, either with a video camera, a Screen Machine card and associated software, or with a lap scanner. Both these methods have advantages and drawbacks. The processed pictures and audio materials are handled by a menu written in 'C' language.

László Garai: The Birth of Diósd Radio Station

I was appointed head of Székesfehérvár Radio Station in 1936. As such I was not only a witness, but an active participant in the development of short-wave transmission. However, many difficulties and obstacles had to be overcome before the development could begin.

It was eventually decided at the beginning of the 1940s to augment the existing transmitters by building a separate short-wave radio station at Diósd. The buildings were

designed by architects of the Hungarian Post, but construction was impeded by the Second World War, which was already in progress. The first transmitter equipment was supplied by Telefunken-AEG of Germany. The transmitter towers were built by the Hungary engineering firm Ganz-MÁVAG.

The Diósd short-wave broadcasting transmitter went into operation on June 1, 1949.

Ernő Beszédes, Júlia Kisfaludi, Mrs Gergely Kovács, Mrs János Solymosi, Anna Farkas Tóth: The Diligence Exhibition Hall

The Diligence Exhibition Hall, reopened on the 75th anniversary of the Debrecen Postal Inspectorate, presents events of Hungarian postal and telecommunications history with special reference to Debrecen.

Slaughtermen of old were always on the move. Apart from rounding up cattle for slaughter, they would carry messages and letters. In return for doing this free of charge, the members of the butchers' gild were granted customs and tax concessions and freedom to slaughter, under a gild patent of 1478. Although Debrecen had a town postal service with a paid postmaster from 1656 and 1660, the slaughtermen's post remained vital until the end of the Turkish period, ceasing altogether in 1720.

From 1694 to 1695 there was a royal posting stage in Debrecen, in the house of the postmaster, Sámuel Diószegi. There were regular routes west towards Buda and east towards Várad. These were also ridden in 1703–11 by post boys of Prince Ferenc Rákóczi II, leader of the war for Hungarian independence. Charles III declared postal services to be an exclusive royal prerogative in 1722. The Post Office Patent issued by Maria Theresa in 1750 regulated the operation of posting stages and the conditions for regular carriage of passengers, money and parcels. The Debrecen post was directed by the Fáy family at the time.

The postal service of the 1848–9 war of independence was Hungarian in its language and its insignia. This period is represented by a model of a diligence leaving Debrecen Posting Stage. After the defeat in the war, the symbols and traditions of the imperial post office returned, and it was run from Vienna again under Austrian laws and regulations, with German as its official language. The Debrecen postmaster's office was placed in the area of Nagyvárad (Großwardein, Oradea) Directorate. The 1867 Compromise was followed by the foundation of the Hungarian Royal Post, running its own affairs and using the Hungarian language and symbols. Under its first Postmaster-General, Mihály Gervay, this developed into an institution of a European standard with an international reputation. Postal deliveries were revolutionised in the second half of the 19th century by the spread of the railways. Internal combustion engines were introduced at the beginning of the 20th century, at first for motor cycles and later for delivery vans. A small provincial post office of the 1920s and 1930s has been assembled behind the counter in the middle of the hall, with equipment, furniture and postal machinery of the period.

The Debrecen Postal and Telecommunications Directorate came into being on September 25, 1920. A new postal mansion built for it in Neo-classical style in 1929–31. The first telegraph office in the town had opened in 1855, with a telegraph station equipped with a relief-writing machine. The first telephone exchange opened in 1888 with 52

subscribers. The system was taken over by the state in 1900, when the exchange moved to the old general post office. The new postal mansion was equipped with a concentration-coil telegraph exchange and an automatic telephone exchange in 1931. After the damage done in the war, the telephone service was provided by three LB 30 exchanges, which were replaced by a 7DU automatic exchange in 1949, when the first trunk exchange was installed as well. After being expanded several times, the exchange had IT-system long-distance equipment added to it in 1979, when it also received a crossbar-system exchange, which allowed the number of lines to be increased. International dialling followed in 1982. An electronic, long-distance exchange run by a stored programme was installed in 1993, to link Debrecen and district with the up-to-date long-distance system.

The Rezső Soó Memorial Room, to a professor of botany who twice won the Kossuth Prize, contains an annually changing selection from the collection of 225,000 philatelic items he left to the city and the Stamp Museum. Debrecen's cultural relics and postal history are shown in thematic collections, commemorative cards, commemorative postmarks, first-day covers, delivered letters, and collections of cancellations and graphics.

Dr Kálmán Sebestyén: Transylvanian Post Offices of the Kuruc Period

With the 1690 diploma of Leopold, which ended Transylvania's period as an independent principality, the fiscally financed postal service was replaced by one modelled on the system in the Austrian hereditary provinces, with post offices run by postmasters. It became the task of the counties and autonomous districts to develop a system of post offices and stages for changing horses. The postmasters provided post horses for the posts and for passengers, and served them with food and drink.

The study draws on the archives of Torda (Thorenburg, Turda), an important Transylvanian town, to demonstrate how the postal service worked during the Kuruc wars of independence in the early 18th century. Transylvania at the time had five postal routes with 27 stages. These followed the east-west (Maros Valley) and north-south (Szamos Valley) axes of communications in the period of the principality.

The study emphasises the important role played in post-office operations by the magistrates and councils of the towns, as well as the postmasters. This explains how the postal services continued to work smoothly in Transylvania during the war years, despite frequent changes of central authority.

Mrs István Szegedi: The Issue of Stamps and Awards for Printed Products

The study examines how stamps have performed in the competitions among printing presses for the Outstanding Printed Product awards. The story of the awards, which began with work emulation contests and developed into competitions erecting high professional standards, provides an interesting picture of the period.

The list of stamp issues to receive an Outstanding Printed Product award is not complete, but the material presented provides information about how performance in the printing industry was assessed. Readers learn incidentally what printing technologies have been used, from the earliest issues to the present day, by the country's two postage-stamp

printers, the State Press and the Banknote Press. This means that the study also provides information about the history of printing technology.

Erzsébet Angyal: A New Special Collection

Mrs Elaine Arundel, an English philatelist, founder member of the Hungarian Philatelic Society of Great Britain, and member of the Hungarian Philatelic Scientific Society, is a distinguished collector of philatelic documents from the period of Hungarian hyperinflation, after the Second World War. Many years of determined work and considerable financial outlay have resulted in a collection rich enough, and based on so profound a knowledge of the period, that she has won with it the most prestigious prizes at international stamp festivals. Through the Clive Foundation, she offered the collection to the Stamp Museum. After the deed of gift had been solemnly signed on May 6, 1995, the bequest became the Museum's latest special collection. It is being preserved and made available to researchers, and it will feature, as a whole or in part, at exhibitions in the future, in line with the donor's wishes.

Arranged according to the changes in postal rates, the collection of used material documents every important aspect of the inflationary period between May 1, 1945 and July 31, 1946. Where possible, every kind of posted item has been included for each tariff period. There are plenty of items posted on the first or last day of each period, correctly stamped, or in some cases incorrectly stamped, through ignorance or for some other reason. The accurate descriptions of the items in the collection make plain the special characteristics of each (censorship, cash franking, *etc.*), and the system of a 'period of grace', as it was called, in which postage due was waived wholly or in part for varying periods for items collected from letter boxes or posted according to the previous tariff.

We thank Mrs Arundel for having benefited the Museum, and thereby those visiting our exhibitions and researching our collections.

Júlia Kisfaludi: Chronicle of Postal History, 1901–1918

The second part of the Chronicle was compiled by direct selection from the more important regulations, orders and announcements in the *Postai és Távírdai Rendeletek Tára* (Gazette of Postal and Telegraph Regulations), without card-indexing them first.

The period covered contains some decisive historical events. Surprisingly, such developments as the outbreak of the First World War are not mentioned directly in the gazette. However, they can be *deduced* from the regulations issued, so much so that the course of the war in the country and at the front shows up on an almost daily basis. This proves the Hungarian Royal Post to have been an institution so stable that nothing could stop it operating and performing its various tasks, and one able to adjust with maximum speed and flexibility to changing circumstances.

The next section of the Chronology is likely to cover the period between the world wars.

Mrs Gergely Kovács

Foundation of the Postal and Telecommunications Museums Plan of Action in 1996

Management and administration

Establishment of a more forward-looking, modern system of management and requisite renewal of internal statutes are envisaged, based on *amendment of the deed of foundation* and the issue of *measures by the founders regulating archive procedures for historical materials*, these having been thwarted in both 1994 and 1995.

The management of the Foundation, in the light of the above, sees a need for the museum curators to prepare studies on developing the work going on in the collections and on the prospects in applied museum studies.

The *Stamp Museum* must implement the museum's new code of operation, including the new accounting and handling code to be introduced on July 1, 1996.

The *Postal Museum* must start in 1996 on its audited inventory, due to be taken every ten years, the last having been taken in 1986. This means the graduate staff handling the collections must prepare a two-year plan of action by the end of February 1996.

Tasks concerning the collections

The only expedient solution to the *storage problems* seems to be to turn over to museum use the industrial premises vacated by the Erzsébet Telephone Works. Based on the development plan, the renovation and alteration plan must be drawn up in 1996, so that work can start immediately the space is transferred. All this requires from the founders a common declaration of intent.

The careful planning must include a survey of the items in the collections now stored under poor conditions, and compiling a list of these, including their dimensions and weights. The warehousing plan must include a way of establishing a common installations store and a cleaning and restoring workshop for the Foundation's museums. Space must also be found to store the packing materials and crates required to prevent damage in transit or storage.

The *Documents Collection* of the Foundation of the Postal and Telecommunications Museums (in Róna utca) must start computerization and establishing the technical conditions for this. During the processing, the duplicates and the documents classed as of no museum interest must be omitted from the inventory records. It must be considered how similar collections of documents kept by the museums in various places can be placed in the Róna utca collection.

In the Stamp Museum, the registration group now formed will begin to inspect the collections.

The *scheduled protected relics* held at post offices, telecommunications facilities and transmitter stations must be inspected, and if their condition so requires, delivered to the museums.

A start must be made to preparing *photocopies* of specialist papers and journals and unique specialist books absent from the libraries of the museums, but held by the National Széchényi Library.

Expansion of the *open-air collections* (vehicles, antennae, telecom equipment and appliances, *etc.*) must continue.

Funding for purchases of articles and documents, including subsequent pieces in the series of historical tapestries, must be ensured at the same level as in previous years.

Restoration and aids to presentation

The *restoration work* must be concentrated on the stock of historical books, and on the items and documents due for exhibition. The overcrowding of the stores prevents cleaning and conserving work taking place there. The staff handling the collections must therefore draw up in the first quarter of 1996 a list of the items requiring urgent attention, so that the work can be organized on this basis.

Reconstruction work in 1996 applies mainly to the new exhibition at Ópusztaszer, notably the telephone news dispenser network, studio and receiving equipment, and to the apparatus providing guided tours in several languages.

The aids to presentation are a primary attraction at our museums. They include some modern telematic appliances. Several telecom museums (in Lisbon, Oslo, Stockholm, Helsinki, Berlin and Pleumeur Bodou) have joined the Go Global programme, launched by the British Telecom Museum in London. This is based on exchanges of fax messages between school students, tied to educational activities. Our Telephone Museum in Budapest joined this scheme in November last year. Under the programme, the ISDN network is being steadily installed everywhere. It would be desirable to introduce exchanges of fax messages on our own network as well (between the Telephone, Postal, Radio and Television, and Diligence museums), by obtaining the requisite equipment.

The precise restoration tasks with the collection of printing equipment at the Postal Museum are being assessed with specialist assistance. This includes the continuing renovation of the Philatelic World Map and the sixty-year-old display cabinets.

Exhibitions

A salient task is to prepare by the end of April 1996 a new *permanent exhibition at Ópusztaszer*, with funding of HUF 0.5 mn gained in the competition for events to mark the 1100th anniversary of the Hungarian Conquest. This includes complete renovation inside the building (flooring repairs, painting and decorating, and repairs and replacements for door and window catches and ironwork) and new installations and presentation aids for the exhibition.

The Postal Museum intends to obtain portable frames, like the ones for the Marconi exhibition, to make a touring exhibition of ten easily shipped and assembled tableaux, entitled *Hungarian Telecommunications from the Millenary Year to the Eleventh Centenary*.

We intend to commemorate the work of Kálmán Tihanyi with an exhibition marking the centenary of his birth. Tihanyi was the Hungarian inventor of electronic television. The exhibition will use material being made available to us from the United States by his daughter.

The Stamp Museum will hold a *retrospective of Ádám Cziglényi's applied graphics* and a temporary exhibition, *From the Conquest to the Present Day—Hungary's History on Stamps*. The museum will prepare materials for international stamp exhibitions by the Hungarian Postal Directorate, and contribute displays to the world meeting of St Gabriel's Stamp Collectors' Association in Kecskemét, the World Conference on Hungarian Stamp and Postal History, the celebrations at Pannonhalma Abbey, and MABÉOSZ (National Federation of Hungarian Stamp Collectors) exhibitions. Further material from the Rezső Soó Collection will be shown at the Diligence Exhibition Room.

Scientific activity

The tasks include preparing the *national postal chronology* for the years 1919-45, compiling a catalogue of the Postal Museum's *map collection*, compiling and publishing the material for the Foundation's 1995 *Yearbook*, and writing *exhibition scenarios*, guides and film scripts.

At the *Stamp Museum*, the separate *Hózer Collection* and the *collection of foreign first-day covers and commemorative sheets* will be placed on computer.

Within the professions

We have traditionally joined in professional activities by our founders, ranging from the issue of stamps, to events on the world days.

The Postal and Banking Specialized Secondary School in Budapest Irányi utca intends to adopt the name of Mihály Gervay. We would like to contribute by placing a memorial tablet on the house where Gervay lived in nearby Havas utca.

We would like to make the activities for school students a regular occurrence, primarily for the students at the three specialist schools in Budapest. This will be done through programmes at the Telephone Museum (Go Global), the Radio and Television Museum (Students on Radio), the Stamp Museum (Around the World with Stamps), and the Postal Museum (Let's Walk into the Millenary Post Office).

To improve public relations, we must work harder to satisfy the demands of museum visitors. New entrance tickets, concertina booklets and guides (in colour and several languages) need to be prepared. For temporary exhibitions, such needs must be supplied with booklets prepared in-house.

The commonest request from visitors has long been for souvenirs or replicas of typical objects and documents shown at exhibitions. This demand is especially strong among

visitors to the Museum Post Office at Ópusztaszer National Historical Memorial Park. They are attracted by postal gift and archive items ranging from quill pens and transparent post-office pencils to hand-made, dipped stationery and 18th-century postal route maps. To satisfy the demands of several hundred thousand visitors, expected with the inauguration of the restored Feszty cyclorama of Hungarian history, we shall need to obtain a colour photocopier, or in order to use such equipment owned by the founder companies, stocks of paper and inks for the museums.

The Foundation's set of museums and exhibition areas can be considered complete with the opening of the Radio and Television Museum and the Diligence Exhibition Room in Debrecen. The time has come to make a 20-minute video film about them, for information and publicity purposes. The script for the film, to be made in Hungarian, English, French and German versions, is being written by the museum staff. It will be useful not only for the museums, but also for the founder companies, to brighten up exhibitions at home and abroad.

International relations

Apart from our regular obligations connected with membership of the MUT and IATM international museum organizations (membership fees and attendance at general assemblies), an IATM presidential committee meeting (involving 30 people) will take place in Hungary at the end of April. Visits to the Radio and Television Museum at Diósd and the Museum Post Office at Ópusztaszer have been included in their programme. In line with tradition, the hosts must provide transport and hospitality for the delegates during their visit.

The French Telecommunications Museum at Pleumeur Bodou is suggesting three-day exchange visits with the Radio and Television Museum, each for two people. The travel expenses would be paid by the museum sending the visitors, and three days' board and lodging by the museum receiving them.

The 1996 general assembly of the IATM will take place at Speyer, Germany at the end of September. It would be desirable to allow three delegates to attend from the Foundation, using a car, as a cheaper means of transport.

Budapest, November 12, 1995

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

Budapest VI., Andrássy út 3.
Postacím: 1372 Budapest, Postafiók: 441.

Név	Beosztás	Szakterület	Megjegyzés
Kovács Gergelyné	ügyvezető igazgató	kultúrtörténet	
Hadi Antalné	gazdasági csoportvezető	alapítványi gazdálkodás	
Bartók Ibolya	alapítványi titkárságvezető	alapítványi ügyvitel	
Lehelvári Sándorné	előadó	munka-, bér- és szociális ügyek	
Dr. Muha Istvánné	belső ellenőr	számviteli munka ellenőrzése	
Kálmán Vilmos	múzeumgondnok	gondnoki teendők	
Bacsi László	fűtő	fűtés	
Bartha Sándor	portás	portás	Telefónia Múzeum
Kusnyir Sándor	portás	portás	
Uhl Józsefné	takarító	takarítás	
Piltman Jánosné	múzeumgondnok	gondnoki teendők	Nagyvázsony
Gyura Sándorné	múzeumgondnok	gondnoki teendők	Balatonszemes
Kovács Pál	múzeumgondnok	gondnoki teendők	Hollókő

POSTAMÚZEUM

Budapest VI., Andrássy út 3.

Postacím: 1372 Budapest, Postafiók: 441.

Név	Beosztás	Szakterület	Megjegyzés
Kovács Gergelyné	igazgató	kultúrtörténet	
Krizsákné Farkas Piroska	múzeumigazgató-helyettes	távíró-, távbeszélő- és műsorszórástörténet	
Dr. Sebestyén Kálmán kandidátus	történész főmunkatárs	művelődéstörténet	
Kisfaludi Júlia	muzeológus	posta- és szakmai egyesületek története	
Dr. Tóthné Farkas Anna	muzeológus	dokumentációs gyűjtemény	
Hajdú József	muzeológus	hangtár, kép és ábrázolásgyűjtemény	
Rákóczi Margit	könyvtáros muzeológus	bibliográfia	
Beszédes Ernő	muzeológus	távíró- és távbeszélőtörténet	
Csapó Attiláné	muzeológus	dokumentációs gyűjtemény	
Somoskéry Ákos	muzeológus	tárlatvezető, számítógép-kezelő	Telefónia Múzeum
Árpádhalmi Ferenc	segédmuzeológus múzeumgondnok	tárlatvezető, gondnoki teendők	Telefónia Múzeum
Grünwald Éva	restaurátor	papír, könyv és textil restaurálás	
Koppándi Ágnes	fényképész	fényképész, negatívtár	
Bencze András	restaurátor	fém és fa restaurálás	
Kiss János	ny. gyűjteménykezelő	postatörténet	
† Szalay Gyuláné	ny. adattáros	adattár	
Bán Ferenc	ny. szaktanácsadó	távbeszélőtörténet	
Dérszegi Miklós	ny. szaktanácsadó	távbeszélőtörténet	
Szadovszky Lajosné	ny. fényképész, reprográfus	tárgyfotózás, archiválás	

BÉLYEGMÚZEUM

Budapest VII., Hársfa u. 47.
Postacím: 1400 Budapest, Postafiók 86.

Név	Beosztás	Szakterület
Papp Józsefné	múzeumigazgató	általános bélyegtörténet, magyar bélyeggrafika
Sipos Józsefné	muzeológus	magyar bélyegtörténet, díjjegyes nyomtatványok
Szegedi Istvánné	muzeológus	magyar bélyegtörténet
Solymosi Jánosné	muzeológus	Amerika és Ausztrália bélyegtörténete
Horváthné Nikodém Gabriella	muzeológus	Európai bélyegtörténet
Solnayné Orbán Ildikó	muzeológus	Európai bélyegtörténet
Angyal Erzsébet	gyűjteménykezelő muzeológus	könyvtár, dokumentációs gyűjtemény kezelése
Majsai Mária	kiállításrendező, grafikus	papírrestaurálás, grafika
Sajtos Gáborné	adminisztrátor	címfelvétel
Szabóné Kiss Ildikó	általános előadó	múzeumi ügyvitel
Kiss Lászlóné	segédmuzeológus	Ázsia és Afrika bélyegtörténete
Brózman Erika	portás	portás
Oláh Kálmánné	takarító	takarítás
Pintérné Kun Anna	takarító	takarítás

Tartalom

Kurucz István: Előszó helyett köszönet 3

Kovács Gergelyné: Beszámoló a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1995. évi munkájáról 5

Papp Józsefné: Historia Domus – Bélyegmúzeum, 1995 10

Nikodém Gabriella: Természet '95, Szekeres Erzsébet kiállítása a Bélyegmúzeumban 17

Kisfaludi Júlia: Historia Domus – Postamúzeum, 1995 20

Hajdú József: Képzőművészeti kiállítások a Postamúzeumban 27

Bartók Ibolya: Guglielmo Marconi fotókiállítás a Postamúzeumban 30

Pataki Klára: A mi rádiónk 34

Kurucz István értékelő szavai a diósdi Rádió- és Televíziómúzeum megnyitásán 1995. december 1-jén 39

Krizsákné Farkas Piroska: Térképes tárlatvezetés a Rádió- és Televíziómúzeumban 42

Kovács Gergelyné: A Békésy kiállítás története 77

Somoskéry Ákos: A Rádió- és Televíziómúzeum információs rendszere 107

Garai László: A Diósdi Rádióállomás születése 125

Beszédes Ernő – Kisfaludi Júlia – Kovács Gergelyné – Solymosi Jánosné – dr. Tóthné Farkas Anna: Az újjászületett Delizsánsz Kiálllítóterem 135

Dr. Sebestyén Kálmán: Kuruc korabeli posták Erdélyben 163

Szegedi Istvánné: Bélyegkiadás a nyomdaipari termékverseny tükrében 170

Angyal Erzsébe: Egy új különgyűjtemény 177

Kovács Gergelyné: A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány munkaterve 183

Kisfaludi Júlia: Postatörténeti kronológia 1901-től 1918-ig 187

Rövid tartalmi összefoglaló angol nyelven 285

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány munkatársai 304

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY